

BAHARA TƏZƏ

Institut kurde de Paris
3

67

89CAC

Institut kurde de Paris

ԲԱՆԱՐԱ ԴՅՅԵ

ԲՅՐԵՎՈՔ ԿԱՅՐԿՅՐԿԻ
ՄԻՔԱԵԼԵ ՐԵՏԻԴ
ԿԱՐԼԵՆԵ ԿԱՇԱՆԻ

Institut kurde de Paris

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉE N° 2484

ՆԵՏԻՐԵԴԱ "ՏՈՎԵԿԱՆ ԳՐՈՂ"
ԵՐԵՎԱՆ—1984

907 84 417

1 930

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Institut kurde de Paris

ԲԱԿԱՐԱ ԴՅՅՑ 3.

1 930 Բերэвок һазьркьрын М. Рәшид у К. Чачани.
Ер.: Советакан грог', 1984, 256 р'у.

Եւ Բերэвокеда се к'ътеб һатыնэ чапкьрыне—позма Сәһиде
Ибо "Щәwаp", шер у позме Ферике Усыв у шере Тосьне
Рәшит. Хенжь ван Բерэвокеда сәрһати, шер у тәршме нывис-
кәре майэ майин нәшър бунэ.

1 4702320000 —70—84 «S»
705 (01)-84

907 84 417

КӘЩИЕ ШЪНДИ

ГӨЛБЪНАР

Шәва бәһәри, гава кәвә кәтә сәбе, зарок һатә дьне у қижина ве әвльн бь ширьнайн кәтә гөһе дайка шаһьл. Дьле де ви дәнгира бь һасандынәкә тәзә тьжи бу, вәки һәтә ви чахи ль ве тәсәлә һобубу у жь ве гаве әв бу де, ьнык. Дйа шаһьл, Кәве, әв дәр тәзә фәм кьр, дьл ле барьстан бу у сәре хвә һедика һьльбьри, бь бәшәрәкә хвәш ль дәргуша хвә ньһери. Ньһерандьна дайкейә пешьн, дь вета гәло чьқа һьзкьрын у шәват һәбу, чьқа агьр у алав. Ньһери, ньһери у ль сәр һьнарәд рье ве бәшәрәкә хвәш тәйси у дәрбаз бу. У шәва бехәв жь бира ве чу, дәвса ве заре гьрт, кәлилка ве, сьба тәзә... Ве шунда тә һәв дьго дайка букии кәтә нава хәвнәзәра, тәмьжи. Ле на, Кәве һьшһар бу у ве эманс бь хийәле хвә чу һәйло гьһиштә ви зьламе хәмкеш, кьжан дьса ве шәва һивәрон хәв пәкәтьбу чәва у әв бь хвә жи, бь фькьре хвә ль щәм ве бу, ль бәр сәре ве у арьле шира һәзар у йәк фькьр дьһатын, дьһеврин, паше мьна дьбуи, чава хәвнәк жь хәвша шәва.

Зәйдо, өса бу шаве ви зьлами, ве бәрбанга сьбе ида бубу бав у әви жи те дәрхьст, вәки дьһа әв пинә, чь кә дөһ, һане пер у бәгьр пер бу. Гөһастьна тәзә кәтьбу нава әмьре ви у жь һебәта у бәсәбьрие щарәкә дьне жи һәжмарәд теле бәрәв кьр, бь дьле кәльжи, дьса гот: “Ало,, дьса кьр кә бөжә: “Бьбахшиньн,, ле дәнге ви дохтьре пәскьр, дәстхвәдә чәввропайн да ви: “Кәве аза бу, қизәк тәра бу...”, Зәйдо дәқәке тәви һәв бу, паше разьбуна дьле жвә дохтьра мьзгиндарера гот у нежа бь дьләки һеса дәстька телефоне дани дәвсе. Кьр кә сәре хвә дайнә, ле хәв же рәви бу. Сьба маһа гөла вәдьбу у пәншәд рөейә зәрзәрьқи иди квә авит-

буна сәре чйаед пешбар... Чь навәки хвәшә наве ве маһа гөла, йәкә осайә шивар, мәнәкьвш у лайиң дөгмә һәбә нава маһада, ләма зәһмәткәшәд дьһийәе, әв рож, чава рожә һәмбаршиһа пролетара, бьратийа пәлед һәму вәлта жь хвәра кьвшкьрьнә,— Зәйдо бәр хвәда гот у мәрвь дьбе әв рожә маһейә пешып, наве ме маһе һе ви хвәш һатып, дь нава дьле вида ши гьртьн у һатынә лывисаре.

— Маһа гөла, рәстие жи маһәкә хвәшә, һәр сьбә пәй һәв дьбышкьвьн гөлед сорәсьпи, рәдбьн көллик у гиһа, берх у карька дердхьн дәрва, вана дьдынә чәрандье, биһа эрде хвәш дьбә у тө һәв зани ль һәр дара тә ширьп.—ширын сьлав дькьп, вәки иди дәрбазкьрьнә зьвьстана сөр у сар у ньһа бь пәнше тәва бьһаре кәтынә хәмьла хвә. Биһа мервь вәкә дьне вә дьбә у бь кәвшәп, чьл у чйәе пәхши-пьтрьира һәвас у һьжмәкар дьбә, щан дьбә, щаньк дьбә. “Ләма наве ве маһе оса даһинә, ләма навед Гөлбьһар, Гөльстан, Гөлпәри, Гөле нава мада һәнә...— әви бь бәшәрәкә хвәш гьһне хвә дөта жьр у кәф ле хвәш бу. Ле әви һали зәф пәкьшанд, ньшкева шие хвәда тәвьзи, бу рьсас... Сьфәте рөпьк бу тари, мәрвь һәв дьгот тьштәки әв қәпәчәкьр, чава мәрә рәш пәһира хвә. Хәмиһәзәрә ви бу һива бьн әвьр, қөһма хвә бе һәмди хвә гьвашт у пәһшәрәра дур ньһери. “На,— әви дьго...— шәрһьз, вәки дьле ви вәкә шәве рәшә, пькарә рожә ма хвәш бькә йа рәш, гөд у гиһе бьчьлмьсинә... У ме дәма кәлобине һатә бәр чәве ви топа дьһийәе—сәре дьне у бьне дьне, һатып бәр чәва щергед-мәрие хәбәте-бәйрақәд аләлә ль сәр мьлед вана, кижан дьхвәзын әдлайә, хвәшине ль рү һәватә дьһийәе. У һатә бәр чәве ви қизька шийә йәкрожи, вәки һе бе зарә, бе навә. “Щьмаәта мә,— Зәйдо жь хвә—хвәра дьгот,— тәви һөкөмәт у партиа хвә дьхвәзә, вәки қиза мьл у Кәве, һәму қиз у көре дьһийәльке, де у бав, қал у пир бьжии бе хун, гөд бьдып, бь мал у зарь бьн, бь һәви у невичьр'к бьн. Ва дьхвәзын тәмаһийа пәлә у гөлдиед дьһийәе—һәқи мәлхве дьһийәе. У әв қәватәкә гәләки мәзынә, кәсәк бь ме қәватә пькарә... У Зәйдо һежа тәле фькьри, вәки навәки ль тьфала рөже бькә, навәки оса, вәки лайиңи рожә иройиһә. Фькьри Зәйдо, фькьри у Гөлбьһар данн. “Бьра Гөлбьһара мьн тьм бьминә Гөлбьһар, тәви һәзар-һәзәрә миһа хвә ль дьһийә хвәшда гөләбә у нәчьлмьсә....”

РОЖЕД НЭБИРКЪРЬНЕ

Сала һэзар нәһсэд случара, һавине жь аане қорь-та Тьфақа нывискәред Әрмәлистана Советне эз жи делегате қорьлта нывискәред советнейә һәмтфақиә һатымә бьжартыне у чәндәжи шунда тәви делегатед һәвал фекәтәм чумә пайтәхте мә.

Москва әйдеда бу, әйда бәдәһнывисара советие дькьр.

Гава қорьлта нывискәред советиейә һәмтфақиәйә пешын 17 августе Кочка стунхәмьлида вәбу, ши чахи мьи Горки жи дит, даклада шийә тәриқи “Дәрһәқа бәдәһнывисара советиеда” бьһист.

М. Горки йәки бәжибьльиди зьрав бу, кьнше һавине ле, вәхта хәбәрдане шар—шара дькөхийя, нәйсә ав вәдхвәр, әнийя хвә пе дәмале һәй-тәмьз дькьр, дия хвә дьда шьмаәта руньштия гөһдар у дуса дәст бь хвәндьна даклада хвәйә гәләки һәваскәр дькьр. һәр йәки мә ль ши у хәбәрдане дьһпери. Әв сәра тәрьки тә дьгот кәсәк те гөнә, кәр бу, һәр хәбәрәкә ши зәләл дьһатә бьһистыне, фәмкьрьде, Сәра Кочка стунхәмьли бь шира бьбу йәкфькьр, йәкдьл, бьбу моғаше һәр хәбәрәкә ши у кәсәки те дәрнәдхьст, вәдә чава дәрбаз дьбә. Гьшк, нотлани мәрвьәки, һьсрәта хәбәр-дана ши бун, гөһдари дькьрьне.

Нывискәре шавдар дәрһәқа кьрына хәбате нава әмьре мәрвьайеда, дәрһәқа кәликлан у пешдачуйина бәдәһнывисара советиеда дьгот, кемасиед ве нишан дькьр, ре нишан дьда, чька чава бькьн, вәки әфрандьнед һәваскәрә бәдәһ бьднә шьмаәта хәбатчи, хвәндәва-нед йәрмиллон. Дьгот, вәки нывискәре шьмаәта чүк жи дькара жь хвәра нав қазанц бькә у нә кә тәне бьбә кәбарийя вәтәне хвә, ле өса жи бьбә е дьһпальке, дьһйя ши нас бькә, бь әфрандьнед ши шабә у хәбата шийә цөмьри бьшекьрия.

Чәндәжи дьне, йәке септйабре, вәхта қорьлтге ила хәбата хвә сәрһовда анибу, Горкине мәзын бь хәбәра хвәйә кәтасие пешда һат. Әши ве шаре дәрһәқа хәбата қорьлтгеда гот, нишан да, вәки нава ман рөжед дәр-базбуйида бона пешдабьрына бәдәһнывисара советие чь мәшәл һатынә әфрандьне. Хәбәрда дәрһәқа һоста-тийя тәриқмада, нывискәред вәләтед дәрәкәйә пешда, һазьрбун у һинбуна зьменда. Гот дәрһәқа бәрәвкьрына гьли-готьнед шьмаәте-фөкlore, дәрһәқа ашық Сөлеман Сталские кәләмер, вәки әв дө һәфте бу ль нава сәдьр-

тийа дөрьлтөдә гэви ми рудьнышт. Дьгот, вэки бола ашъед өсә, чава Сөлеманә, хэмхөриө бьхөн, али вапа бькыи. Башқә шевр да мә-нвиск'аред Кавказе у Асна Ортә, вэки мьрим фолклора щьмаәтед хвә бәрәв бькыи, бьньвисьн. Фолклор кашкә, вэки һәр кәсәк қыйат же дькарә һьлдә. Әми дьготә мә, вэки әм фолклоре бәрәв бькыи, же һии бьбьн у бьдьнә хәбәтә.

Мьи һәр готьнәкә ми сәһ дькьр, дьбһист у хвә-хвә хвәра дьгот, чьдә рьнд дьбә, вэки әм жи фолклора хвәйә дөрәщәваһьр бәрәв бькыи, же һии бьбьн у бь we йәкә эфрандьнед хвә шәват у кәл, рөһи у щам бькыи. Башқә готи бола пешдачуйиия култура щьмаәтә мә бәрәвкьрыи у чапкьрына фолклоре эф фәрзә.

У мьи чөвө хвә жь Горки дур пәдхьст, дькьр кә һәр һөмләкә готи бәрнәдьм, бьбһем.

Қөрьлтө хәбәтә хвә ида хьлаз дькьр у жь диндара нвиск'арә дьнепас тернәбуи, мьи разибуна хвә дьгөтә, хәтәре хвә же дьхвәст у дьфькьрим, чькә бола рөжә сьбө эзе чь бькьм.

М. Горки дөрьлтә эләмкьр дадайи, әм гьшк дәст-хвәдә рабуи сәкьһии, дәсте хвә вәхтәки дьреж ль һөвдө хьст у бь һәвра "Интернационал.", стьра.

У һәзар у йәк фькьр сәре мьнда, әз жь дәре К'оч'ка стунхәмьлира бь дьләки барьстан дәрк'әтьм.

Ида эвар бу, эварәкә мөһа сентйабрейә хвәшә һөпк, жь дурва дьһатә бьһистьне дәһге зәһгьлед Крем-ле,...

27 марте, 1958

РАСТҠАТЬНӘКӘ НӘБИРКҠРИ

Нә щайнзә, вәхта кә гөһе хвә дьди сәр хәбәрдапа хәлқе, дарә дьнеда чь бежи, һабөжьн. Ле әва һана пәдьбу мьн пәбьһистә.

1

Әз чөнд сала бәре, һәвинәкә ль Сочиө бум: щи—мьскәле қашхана. Эварәкә чүмә дәвө бәре. Гәмиед дур у пезик, һолани көчкөд к'очәрайә шәвө, һәй ви али, һәй ми али дьч'урьсин. Бәре һедика фур дьда, хөшәкөш у гөшөгөша пәлед we буи. Баг' у баг'чә, гөл у г'иһе һәзар биһи жи һәмийн шәв хәмләндьбуи, әсл кьрьбунә хөһнәкә же дь хәвнә.

Уе дэма хэме бэре у һиве, стэйр-пэйред ру эзмин
һыш у арыл жы мы дзын, эз кырьмэ машоде хуэ у
рэвш—пеше хуэйэ хэчнэзер...

Эзи ль сэкынока автобуса бум, дэве бэре, готи бь-
чума қонаха хуэ, ле автобуса уе ре дэрэнги дыкэт...
Һивие бум у һома уе дэме дэнгэки бьльнд ль мын тэ-
сэлэ бу. Гөһдарийа мын жы сэкынока сэйранге дэстхуэ-
да бэрбь ши дэнги тэглиф бу. Һынэки веда мерькэки
бьльнди лынгэки у жынькэко зыравэ тэньк һэвря хэбэр
дыдан. Мерьк дьбэзи уе, жыньке дэнге хуэ бьльнд
нэдыкьр, һэй дыготе: “Тихо, тихо....., һане—һеди..

— Ахьр, тэ чьра кьре мын кьшт,— қажууэжа мерьк
бу у эми лынге хуэ пешда авит.— К'а бежэ, к'а кьре
мын, чька тэ чава кьр?

Нава ши дэнгида һерс һэбу, кини у эйнат, шкийат у
газыл.

— Тэ чьра һивийа мын нэсэкыни,— эми дыготэ уе,—
эз чь гөнэкар бум, уэки эз бьрьм, на ахьр тэ һызкьри-
йа мынэ пешын буйи, бэхте мын, рожа мын. Тэ чьра
мала мын дэвэру кьр, тэ чьра эз сагэсаг кьштъм?... бе
чьра?..

Жыньке лава, дилэка дыкьр, кэ ши бьдэ кэркьрыне,
қэ на һедижа хэбэрда, хэлқ нэбьһе... Ле кер'ани. Мерьк
щаба хуэ дьхуэст.

— Сашае мыне нына дэне хуэ тэмам кьра,— эми
дыготе,— бежэ, чька тэ чь ани сэре ши тьфали, чька
тэ чьра эз ве дыйа фьрэ у мэзында тэне һыштъм?—
Мерьк хуэда дьхэшьқи, дыпэрьти, жыньк бьбу һесир у
лэпэк. Эме бэрэвбуин бэр хуэ дыкэтын, һавэр бьки
дыле мэ һэр йэкида эв хэбэр бу: гэлэ чь буйэ?

2.

Автобус һат. Жыньке һаһанга хуэ авитэ һөндөр. Эз
жи сийар бум. Мерьк ль уе дэре тэне ма..

Ль автобусе оса қэвши, уэки эз у эш жыньк келэка
һэвдэ руньштын. Мын кьр кэ же пьрс бьжым, чька чь
һэвалэ. Эуе жи бь чэве шелу динэ хуэ да мын у
һежа заре уе гэрийа:

— Һун һэу заньн, гөне мын бь ши у һале ши нае?..

— Эуе бэр хуэда бь дэнгэки кэлогьри гот.— Һун һэу
заньн, эз же һыз накъм?— Эуе гот... Һун һэу заньн эв
раст набэжэ?— Эуе хэбэра хуэ сещар кьр.

— Демэк, растэ готына ши,— тэ дыго эз жы хэчнэкэ
һынгоре вэщыньқим,— демэк уэ кьре хуэ..

— Әре, мын көре хвә...— Әвә бь дэлгәки хәньқи мын вәгәрәнд.— Мын мер кьрбу. Нәле мә хвәш, мал у нәл у қәғми көрәк кәтә дәсте мын, ле тө вәрә шер нәһшт әм пе шабын. Мере мын һылдап бьрнә әскәрие. Әз тәне мам. Кәтмә сәр хәбәте. Ле гәләки пәкьшанд, пәхвәш кәтмә: гьран у бәдһал.. Ле тава сәр һыше хвәда һатм, дьһа Сашенке мын нәанин шәм мын, готып: “Көре тә мьрийә..., Жьнык кәр бу, чәвед хвә тәмьз кьрын, паше ль мын у нәле мын пьһери у хәбәра хвә пешда бьр:

— Ле тава сал тәзә бу, ижа кәғәза рәш анип данә дәсте мын, готып: “Мере тә шерда шәһид буйә..., Дьһа бәр чөве мын бу тарбежып: дәсте мын же сар бу, һежа кәла мын тәзә бу. Гәләки гьрийам, хвәда шәвьтим у пьһышим: У вәхта гөмана мын иди һатә бьрине, мын бефөмикә ва кьр—чүмә мер.. Мыне көра заньбуйә, мере мыне саг бьминә у вәгәрә бә. Әү кө бәләнгази һат, нә мал дит, нә көре хвә, нә жи жьн.. Ньһа ләма чьқас эварә хвә сәрхвәш дькә у те сәр рйа мын дьсәкьнә, ван пьрса дьдә мын, шабе дьхвәзә.. Әз жи қәт пьзаньм чавә бькьм, чь бежме, шәки дьле ми рәһәтбә. Ахьр әми нә гөнәкәрә, гөнәйә, тәнейә мәрүми...

— Ле кй гөнәкәрә?— Мын ашшахәке гәте.

— Ки? Әз бь хвә, — әвә гот у ләз жь автобусе пөйә бу, чу.

Мын пөй ве пьһери у ве гәве тә дьгот дьле мын зари мын бу:— Гәлә, әвә гөнәкәрә?...

7 июне, 1962

ҚЫСА КӨМ

(һа шьмәәте)

Мәрики дө көре хвә алики дьгьрт, көре хвәйи чуки бәрхван жи алики.

Һәрдө көре ми қайил пәбун, готыне:

— Әм ве йәке қәбул пәкьн. Әм һәрдө бьра шәкә бьре хвә шабын, чаванә?

Го:— Бьре вәйи чук растгойә, дәрәв шәм төнәнә, ләма жи әз же һьз дькьм.

Го:— Дә, шәки өсанә, әме қизкәкә бәдәв бьшиньн шәм ми, чька гьлие ми у қизе чь дәрте.

Һәрдө бьра қизьк ширәт кьрын: Қизьк чу гьһиштә гәдә ль зозане.

Гәдә го:— Төе кәдә һәри?

Qизьке го:— Эз бона тә һатъмә.

Гәдә го:— Тө зәф рьид һати.

Qизьке го:— Әвә бәрха һанә қарқаш бинә шәрже
бькә, әм һынаки хвәра кәф бькьн.

Гәдә бәрх ани шәрже кьр.

Qизьке го:— Дә тө гоште бәрхе жь һәв бькә, әз
сәргина бәрәвкьм биньм.

Гәдә го:— Бәрәвкә.

Qизьке ижа хвә нәваләкеда бәрда, рәви.

Гәдә леньһери кәчьк нәһат. “Э, го, ижа әзе чь бе-
жьм бәве хвә...”

Көме хвә данн, пе шевьри:

— Көмо, го, әзе бежьм, гөра бәрх хвәрийә.

— Э, го, дәрбе гөра ле төнә, әва дәрәвә.

— Әзе бежьм, кәре ледайя.

— Дәрбе кәре төнәнә. Әв жи бу дәрәв.

Го:— Набә.

Сьбе рабу һатә бал бәве хвә, го:

— Баво, бәрха қарқаш мын шәрже кьр. Qизәк һат
әз хапандьм.

Wi чахи бәве готә көред хвә:

— Лаво, бьре вә чук, быһерьн, чи растгойә.

Һәрдә көред wi гәләки шәрми ман.

13 декабре, 1962

САЛЕ БОҲОРИ

Диwana советнейо шаһъл тэзэ хвэ һэв дьгьрт, ра-
дьбу сэр пйа у сала пешие нькарьбу дэсте хвэ дьре-
жи кэсиб-күсиб, батраке миша мэйя һэвшэ бькэ, ар-
дэмне бьдэ мэ. Чэнд сала шунда һэвалтийа аликарыйа
бь дэйни һатэ тэшкилкьрьне. Пэрэ бь вэде дьреж
бона ван гондийа дэйни бэрдан, е кэ һэйwane ван
тэна бун. Пэрэ бэрдан, вэки эвана хвэра һэйвин
бькьрын, тохьме лазьм дэстхьн. Пэй шэр у дэве орта
мылэтара кэрд у адрбещане мэйине бэрэ-бэрэ вэдьгэ-
рийан гонде хвэйя хали, бехвэйи.

Гонде мэйи кал у бава — Ианьг жи һеди-һеди шен
дьбу, эмир ле вэдьгэрийа. Ль вьра шивар дьбун оса
жи эв армэние Эрмэнистана Роавас, е кэ һелишшьһти
бубун у кижанара дьготьн мөһашьр. Эвана, чава дьбел,
һама жь хвэдеда жь бэр дэве шуре хунхөре Роме хь-
лаз бубун.

Чахе дайка мын пе һэсиа, вэки рөһи бэр Ианьгэда
те, иди тэ кэси нькарьбу эв ль Қарэһлөхе (Мартунийа
һьһа) бьһьшта, хвэйкьра.

— Ианьг гонде кал у баве мэйя, лао, — эве дьгот, —
ера кал у бава ширьнэ, дькьшинэ.

Ахьрие мын бэр we дахьст. Сала 1924-а, рожкэ
бьһарейа хвэш, чахе тэйртуе чуйн рэф бь рэф вэдьгэри-
йан сэр һелине хвэ, мэ жи шьл у паласе хвэйя кэсибие
бэрэв кьр, ль гондреже бар кьрын, һур-мурс сьвьк жи
пышт кьр у бэре хвэ да Ианьге.

— Чахе феза сөре тэда бан һэйя, — дайка мын дьгот,
бой шөхөле дьне қари лэз нэкэви.

Диwana советнейо тэзэ сазбуйи һатэ һэwара мэ.
Мэ жь һэвалтийа дэйндайине бь вэде дьреж 100 манат
пэрэ стэдын. Мын бь ван пэра чөлэкэ кьри. Һэтани
һьһа жи we эшқ—шабуне бир накьм, йа кэ бона чөлэ-
ке кэт нава нэфэре мэ, дьле дайка мын у зарэ. Дйа мын
энийа чөлэке тимар дькьр, ле зарэ ре нэьдан һэв:
һэр йэке һындава хвэда банз дьда, бона чөлэке чэре
хвэш дьчьи. Эз бэр хвэра дьчум, кэбар дьбум, вэки
мырра ль һэв һат шабунэке оса бькьм дьле ван. Хвэ
на тьшэки қолайи бу: иди чэнд сал жь we рөже боһори
бун, чахе пэй мьрьна баве мырра мэ пэза хвэйя пашьн
иш дэйнава дабу. Дйа мын, кэ һини һэйван бубу, һьһа

бе кӧлӧк, бе дӧвар мабу. Ньна пӧ кӧ тӧ бежи пӧз йане жи голык, ле чӧлӧкӧкӧ шейӧ там нӧбу. Нӧма ве рӧже жи мӧ паве Назик ль чӧлӧке кыр. Дайка мьнӧ несир шабуна нӧй эз нӧмез дькырым, нӧй жи стӧкӧра Назике.

— Ӕмре тӧ дьрежбӧ, лао,— эве дьвӧкъланд,— хвӧде жи шабуна ӧса бькӧ дьле тӧ, чавӧ эз ша кырым. Шькыр хвӧде, ньна шьлайе севнае нӧбӧ, ӧм иди дӧсте хӧлде наньхерын.

— Шькырбуне бьдӧ дивана совете, Ленин,— мьн жера гот,— вӧки ӧм ша кырын, хвӧли, ав у чӧлӧк да мӧ.

— Зӧф растӧ, лао,— эве шаба мьн да,— бьра сийа дивана шевре сӧр сӧре мӧбӧ, бьра рӧмӧ Ленинбӧ, нура хвӧде бьдӧ сӧр мӧзӧле мн, вӧки ӧм хьлаз кырын, гнандын ве рӧже.

Шабунӧкӧ тӧзӧ кӧг мала мӧ. Сала натьна мӧйӧ дӧдӧ (с. 1925-а) Йаньгӧда малнӧбуна нӧйванӧтхвӧйкырынейӧ дӧвлӧте сазкырын. Гӧмрӧн дӧстбь чекырна гомӧ у завода пӧнер бу. Гӧндла дькан вӧкырын, кижанера дьготын банкоп. Ль вьра шӧкыр, сабун, нӧфт, пӧрчӧ дьфротын. Эва ардьмикӧ мӧзын бу бона хӧбатчие гӧнд. Қырар кырыбун чекырна гомӧ у заводе зу хьлазкын. Ташкилӧта комсомола қырар кыр, вӧки ӧм-щаһьд, гьшк готи авайа чекын. Шаһьле нава тьфаде пӧшӧкарне чӧв дано мӧ.

Эз нӧйшт сӧнӧта дьхӧбьтим. Пӧй хӧбатера бь чекырна мала мӧва мьжул дьбум. Ньлбӧт, ӧв қӧт жи мина авайе ньна нибу. Бане авайе ве неле ньмьз бу, хвӧли давитын сӧр, нӧндӧрва жи сивахкыри нибу. Ронайе кӧлӧкӧра давит нӧндӧр. Растӧ, малӧ чӧук бу, ле чӧтын бу тӧне вӧдӧда чекырыне хьлазкым. Аликарне мӧзын нӧвал— нӧгьра, гӧндийа дьда мьн.

Щинаре мӧйӧ тӧзӧ Погӧс у носта Мисак бун, ед кӧ жь Ӕрманистана Роавӧ мӧнащыр бубун. Мьн у кӧре носта Мисак — Манук мола хвӧ гӧлӧки дабу сӧр нӧв. Нӧфӧре ван нӧрдӧ мала жи кӧрманщи тӧмьз заньбун. Ль Ӕлашгьре ӧвана у кӧрд нав нӧвда мабун.

Шӧхӧле мӧ, тьвдира мӧ гӧнде тӧзӧда ачьх бу, ӧгӧр тӧне қӧшье дӧа мьн дур нибуя, мала кижанида ӧм вӧдӧли сьтар бубун. Ӕв қӧшье—Мӧщитӧ мӧллӧ бу, ле нӧрфӧкӧ элифбае чийӧ, нӧрфӧк жи сӧре вида тӧнӧ бу. Чӧнд суре қӧране ӧзбар кырыбун у нӧр дӧра дьвӧкъландын. Нӧкме мн сӧр дайка мьн ӧпӧшӧ бу. Ле ӧв нӧкӧм тӧне сӧр дӧа мьн нибу. пенци сӧлафе гӧндийа зӧфтър сӧрман бун, бавӧр бьки гьшк жи нӧхвӧнди. Бой ве йӧке жи нӧкме мӧллӧ сӧр шьмаӧте гӧлӧк бу. Рӧе ви

пэзанида шарна гыли пэщайнз орта мын у деда дьрә-
вьмын, иланн бона һинбуне. Дайка мын шар—шарна
бы гьри дьгот:

— Хале Мэщит дьбежә, вәки һинбуна бы зьмане
хачпареза мьрабыли шарнәта мэйә. Әгәр тө көрә хвә
жы we рә дәрнәхи, хвәде we ии цэзакә. Ньһа тарқ у
фарқа мын, чар у мькәна мын тө майи, лао, вәки, хвә-
денәкьри, тө жи дәсте мын һәри, иди сагбуна мын чь-
рәнә?

— Гөһ пәдә ии, дае,—әз бәр дьле веда дьһатьм,—
әв мәрвәки қәшц иинә, дәрәва дькә. Әв бы готьне
хвәйә хьраб иә шаш дькә.

Мын ва дайка хвә дьда баворкьрыне, ле фәдире
пәй айина дии дьчу, һәр қәвьямандьне әмьр, һәму дәрә-
шә бы хвәстына хвәде, бы рае ии шьровә дькьр.

— Әз қөрбана рае рәбьлаләме хвәбьм,— әвә һәйи
дывәкьланд,— бей рәма ии мукь сәре исин кем набә.

Мәллә нав дайка мын дьхьст, вәки мын жы комсо-
моле пашда быгрә. Әз катьбе тәшкиләта комсомола
бум, хәбатчыне мәхлүқәтнейи актив у пропаганда мь-
рабыли айина дии нава гөйдийәдә дькьр. Ова йәкә пә бы
дыли мәллә бу.

Мә шарәке әшарәти да ии, вәки тәрка шәр у шьл-
тәхе хвә бьдә, ле чава дьбен, “сабун чәре бы рәша,
ширәт чәре бы ақьлсьвькә пакә... Әви йә хвә дькьр, ле,
һәлбәт, пашвәхтине һөкмә ии чьра дьчу кем дьбу. Йә
мын, һәлә дәвса хвәда, мын бы тәһәрәки дайка хвә
сәрвәхт дькьр, шөхәле хвә пешда дьбьр. Әз дьһа зәф
һәле хушка хвәда дькәвгьрим. Әв дәвә-дәви 15-сали
бу. Бәдәв бу, һыш у сәвде щаньте гөйд сәр we дьчу,
өса жи һыш у сәвде щинаре мә, һәвалә мынн незик—
Манук. Хушка мын, миһа қиза гышка, назне хвә дькьр,
ле мын те дәрдыхьст, вәки тәва зәфтьр мола we сәр
Манукә, шира бы дьт хәбәр дьдә. Әсанә, дьле хушка
мынә хьлфинда иди һөб пәйда дьбә. Мын әв йәк дәрц
дькьр у бой ахьрийә we сав дькьһанд, бой шөкә вөйә
шькәсти бәр хвә дькәтьм. Вәки шөкә хайиһа мыне
бышкәста-шькә мын ве һыдаведә қәт төнә бу. We өса
бышкәста, чава шөкә мын шыкәст.

Бы төгьмин, дайка мын жи те дәрхьстьбу, вәки хушка
мын у Манук һыдава һәвдә пә дьлсарьн у дәвса гыли
хвә бы мьхә, чава көрә вейи мәзын, банздабу бал
мәллә. Әви, бы фькра мын, нав дьә мын дабу, чьмки
дәйкә мын, кө гәләки жы Манук һьз дькьр, ньһа һьн-
дава иида бәтсарн дьһар дькьр, иди рү пәдыдае. Чахе

эм мала мада бь шөхөле комсомолева мъжул дьбун, дае хушка мын дур дьхьст, һәр тышт дькьр, вәки лынге Манук жь мала мә бе бьриле. Манук жи әв йәк тәг-мин кьрьбу.

Роке Манук әв гьли да пешийа мын:

— Зани чь? Чава хане дькө, һәқи жи әм шөхөл— әмәле дйа тә шәрпәзә дькьн. Вәрә әм вьр һада мала мада бьхәбьтн.

Мын қьрар кьр дйа хвәра хәбәрдым. Мын пера хәбәрда у бәр хвә кәтәм, чахе не һәсйам дйа мын у мәл-лә чь тьвдир дашыә.

— Хазгишики хушка тәйә рьнд һәйә,— дйа мын гот,— хале Мәңит дитийә, һале ми хвәшә, пәз у дәваре ми жи — зәф. Растә, әмьрә, дө щара жи зәвьшийә, ле тыштоки пакә. Хушка тәе рьнд бьжи, дәсте ве жь наврун у һыгьв ве дәрнәе, корьлхийа тә тышти набинә.

— Ә, но әв дерьк жь баве мә жи мәзтәрә, дае,— мын лавайи ле кьрьь,— хушка мын нә тәе мийә. Дьбәк әв жь йәки дьне һьз дькә, чьма дьхвәзи әве бәхтрәш бьки.

Дйа мын гәлә һерс кәт.

— Әз заньм гьлине тә жь кә те. Ле сөрман қә хач-парсә дьстишә? Нә ахьр әв йәк шәриәтера гөнәйә...

— Исан исанә, чь Мәһәмәд пәхәмбар бьһәбинә, чь Иса пәхәмбар, сәри әвә-е хвәсти мәрими пак у ашгәрбә,— әз бәр гьлине веда һатьм.

Мын бала хвә дае, һа, лава—диләк кәре һады, ишар ишәрьбид гәфа бьхәм.

— Дае, заньби, һа, әгәр тә хушка мын бе дьли ве бьди мер, әве бьһельм, жь мал дуркәвьм, иди һәбежи көре мын һәйә.

Дайка мын гьрйа, пе пеша дерә чөвә хвә падыш кьрын у рабу жь мал дәркәт. Әз дьфькьрим: “Қәй чу бал ширәткәре хвә”. Пәй ве йәкәра мәрьв тьре һыә вәхт һәр тышт пак бу. Дйа мын иди дьле Манук нәд-кәт, һесьре чөвә хушка мын жи зьһа бубун, кәфа ве хвәш бубу. Мын шабуна алтындарийа хвә дькьр, ле һәйф, әз жь вәдә зутьр ша бубум.

Әз чава делегате конферанса һәһийә комсомола һатьбун бьжартыне у чубум Байазете, вәки тәви конферансебьм. Ве һене транспорта чуйини—һатьне һәси бу, ле һәсна мын жи тәнә бу. Чуйини—һатьна мынә Байазете пәйа чар рож кьшаад. Чахе әз вәгәрийам, хушка мыл малда һыбу. Дйа мын жи нә ль мал бу. Әз дьфькьрим, қәй һәрдә шийада чунә.

Иди эвар бу, вәхте дотына чөләка мә, чахе дйа мьн пат. Фәсала we шык кьрә дьле мьн. Әве нәдхвәст ч'әве мьн бьнһерә. Шаба пьрсе мьн башәрки нәдда. Тьрс у хоф кәт дьле мьн.

— Дае, ка хушка мьн?— әз же дьпьрсьм.

Гьва нәбьһист, чу чөләке бьдошә. Мьн да пәй.

— Дае, ка хушка мьн?— башәрки мьн кьрә қарин. Әве те дәрхьст, вәки иди кәрбуи набә.

— Хушка тә рәвандын,— әве шаб да у бәре хвә жь мьн гәһаст.

Мәрвь тьре бьруске ль кафе мьн хьст: нә хәбәрдан бь мьн дьбу, нә жи лыпат. Бәле, чахе әзи нә мал бумә, мәлләра фәсал че буйә, һьше дйа мьн бьрандийә у йа хвә кьрийә.

Һьлбәт, мьн пькарьбу we гәфа хвә бьқәднньм, дай-ка хвә тәне вәһид бьһельм у дурк'әвьм. Лазьм бу мәщал—мык'ана бьбнньм, дайка хвә у гөнднйа жь бьн һөкме мәллә дәрхьм. Вәдәки дьреж әз горне дитьна we мәщал—мык'ане бум. У, аһа, қәвьмандьнәкә пьшке-ва алиқари да мьн.

Пайиз бу. Гөнднйа нандьруи хьлаз кьрьбу, дәстбь шеландьна бостане картола бубу. Пәйрә һәкки бь гөһ-дьреже, е майини бь бәре га, е сьснйа бь әрәба, к'е бь чь карьбу картол дьбьрнц Вайос Зоре у йале Нәхчьване, бь гәһьм, чәлтук, пираза, қәйси у сьншара дьгөһерин, дьһатын. We сәле мәллә бол картол жь бостане хвә һьлда бун у тьвдир дьдит бьбә ван шийа бь тьште ла-зьмра бьгөһерә. Шира чәтын бу тәне һәрә. Лома жи һиви жь мьн кьр алиқарие бьдье у соз да, чава һәде мьн, гәһьм у чәлтук бьдә. Әз перә қайинл бум. Мә кар-тол ль әрәбе бар кьрын у ре кәтын. Нәма we рөже әм гьһиштын гөнде Вайос Зорейи Қараглухе, ль мала к'ьриве мәллә—ләлбәнд һовһаннес бун мевани. Малхве бь ша-бун дөсте хвәһи-көрд қәбул кьр. Мьн жи әв нас дькьр. Мьн әв чәнд шара мала мәлләда дьбу. Дьһат бира мьн: һәр шар мәллә мәсрәфәкә гьран, һөрмәтәкә баш жерә дькьр. Шәржекьрына пез әсә бу. Нәлбәнд һов-һаннес жи дьхвәст бьн қәдье ви дәре, бәрхе бой мевале хвә шәржекә. Ле пәзи ль чие бу. Әви хвә көр-ра гьһанд, е кө бьн дара гузеда руньштьбу, гуз дьшке-һандьн.

— Арменақ, зу ль қантьре сйәрбә,— жерә гот,— жь чие бәрхәке меванара бинә.

Нәма we дәме хьнзира мак бь чөже хвәва бь мьрә-мьр кәтын һөйате. Әз дьле хвәда фькьрим: “Дәм һати-

йә эз һәңе мөлләра дәрем, әһи мәрүмкәм.. У мән мал-хвәра гот:

— Халә һовһаннес, иди дәрәнгә. Нә лязмә Арменак чйа у банйа бьгәриньһи. Пақ дьбә чәжәкә жь ван чәжа шәржеки.

Готьда мән жәра тыштәки әщеби бу. Әһи мәғәлмайһи ль мән һәһери.

— Ле кьриве Мәшит гоште хьнзир дьхвә?

— Әһе кьра заньбә кьбаб жь гоште бәрхейә йан хьнзирейә,— мән готә,— тәһе дәһге һе һәйһаһейи зиз һәһһе.

Ле тө дьхһи?

— Мьһра йәкә, кьбаб жь гоште чйә. Әз комсмо-льм,— мән шаба һи да,— гөһ һадьм тыште өһа.

Пеһиә кьриве һовһаннес ләдльи бу, “һа—һа,, кьр.

— Тө қә дьди һыһе хвә,— әһи гот,— һәки әщебәкә чаванә гоште хьнзир ль мәрһе сәр айһна дһне Мәһә-мәд, әһ жи ль мөллә бьдһи хвәһһе?

— Бәһе,— мән шаб да,— әз заһьм.

Ле эз һақа педа кәтһм, һәки бь төһәраки аһи сәр рә,

Һәта мөллә һәһежә хвәйә әваре хьлаз кьр, га альф кьһһи, кьбаб һатһһи сәр тәхтә. Мәллә Мәшит бь иштә дьхвәр у кәтһбу пәһһе кьбабе чәжа хьнзирейә һе мәһ-һийә ширһьж.

— Әз әһре хвәда шара әһһһи кьбабе һайә тәһ м у акьл дьхөһ, кьриве һовһаннес,— әһи пәһһе хвә да-льһһһи у дьгот.

Расте һәһе, мән шара әһһһи кьбабе кь гоште да, бһи чавара ль мән чһһһи у иһһһи һәһһи. — Лоһһһи тәһ, — Мәһһи шәһһи, — Мәһһи шәһһи кьһһи тәһ дькьһһи. Һәһһи жи тәһ бун.

Сьбәтһре бәрбанһа сьбе мө га ль әрәбе һредаһи у бәре хвә да һәһе Шарүре.

Кьфа һөһәһе мән хвәһһи бу. Бәр хвәда кьләмәкә шьмазта кьрда дьһһе.

“Тыштәки һәкә, тө хвәра бьһһе, ле стьрана тә гәләки һәһһиһә, әһе зүтһрәкә кьләһе бәр тәда бьһ-льһ,,— әз дьһе хвәда һа дьфькьрим. Әһ жь гөһд әһһһе әрд дур кәтһбун, чәһе мән же пьрһи:

— Кьбабе кьриве һовһаннес хвәһһи бун, һә?

— Зәф хвәһһи бун, әһ мабу, мән тьһһе хвә жи пәра бьхвәһһа.

— Мән дьхвәһһи тәра һәһһа, халә Мәшит, ле әһе бөһһм. Кьбаб е гоште пез һиһһи.

— Ле we е гоште чьбья?— эви бе шькбэри мырҕа гот.

— Жь гоште хьнзир че кьрбуи.

Эв щида бу рѳсас, тэ қәй дьгот чѳве шнйэ тәқнайн эмәки тәмьрин, жь һерсана чил у тамаре сьфәте ши рәқьснл.

— На щаньм, е гоште пез бун,— эви нэ һақаси бь гѳман хьвәст готына мын инкаркэ.

— Сәре тәкьм, хало, жь гоште хьнзир бун. Чахе тэ бәрбанге эрбэ саз дькьр, мын бын дара севейэ рәх маледа сәре чежа хьнзире у не we дитыл.

Готи мерьв бьдита, ка we дѳме чь һатэ сәре қуле Мәһәмәд пехәмбәр. Эви ту дькьр, тьлйа хьвэ дькьр гәмьрйа хьвэ, вәки вәрәшэ. Ле бадьлһәва. Кьбабе чежа хьнзире иди зьке шида дьмөһйа. Эв бәр хьвэ дькәт, һерса ши рәдьбу, ле эз бона we кьрне жь хьвэ рази дьмам. Эз дьфькьрим: “Кѳтаси дьзгина ши кәт дәсте мын...”

— На, хале Мәщит, чь жи бьки иди бошэ, иди тьшт же дәрнае. Мә һәрда жи бетәвшэ қануна Мәһәмәд пехәмбәр пепәс кьрийэ. Йа мын һәда тьштәки накә. Ле йа тэ, вәки щьмаәт не бьһәсә, чь рѳбатикэ гьранэ. We бежьн, we бежьн— мәллэ мәлләтийа хьвэ гоште хьнзир хьвәрийэ, шәриәт тәрьбандийэ, иди чь мәллэ. We бәре хьвэ жь тэ бьгѳһезьн.

— Кѳрѳ, лао, эз бәхте тэ у мырзе тәдамэ. Тѳ дәвбәлатие һәки, әзе чәлгуж зедә бьдьм тэ, чәләка вә жи тәмаминя зьвьстане бь альфва рәзикьм,— эви лавайн ль мын кьр.

— Пак, хале Мәщит, эз қайнльм, тәне бь ши қәшьти, вәки тѳ жи дәвбәлатие һәки, бьһели мер у жьне әмьр һәрьн ликайане, һини хьвәндьне бын, зарѳ жи һәрьн мәкҕәбе, бәре эвльн зарѳ тэ, вәки е майши чѳв бьдын тэ. Йәке жи, дйа мын сәвдасәри һәки, кәре тэ шѳхѳле мала мә һәкәтвбә.

Эв щот лыга кәтвбу тәле, чара ши чьбу, бьхьвоста— нәхьвоста we қайнл буийа?

— Бьра пьфьрә хьвәде ль гѳнәкарбэ, эз қайнльм,— эви гот.

Бь ве йәке хәбәрдана мә дәрһәда гоште хьнзирда хьлаз бу. Әм пьһа кәр у лал бәр кәнаре чәме Арпәерә дьчун. Мәллэ һаләки гьранда бу, тэ қәй дьгот бир кьри-йә эзи перамә, һәр ва щьгарә дьпечә, йәк бь йа дьне вьдхьст, дье тәл һәшам дькьр. Пәнще рѳе жь тәле чйа шьрѳтибуи рәста, ле мә һе тәште нәхьвәрбу. Эзи

бырчи бум, ле мын шәрм дыкыр жерә быгота. Дьвәк мә һәлә гәлә вәхт ва рйа хвә бықәданда, эгәр вәде ньмежа мәллә пәра чыгыһишта.

Ль кәнаре чәме чинайә гөр әви әрәбә да сәкьнандьне. Мын га бәрдан бычерын. Мәллә сәрчәвә хвә шуштын, пе пәша чөх сьфәте хвә пақыш кыр у дәстбь ньмежа шәбә-қе кыр. Мын гьлие ви там фәм нәдыкьрын, ле тәгмин дыкыр, вәки жь хвәде һиви дыкә гөне ви быбахшыне.

Мә пәй тәштерә дьса да сәр ре. Бь гьлиқи, пәй ба-згара хвәра әм вәгәрийан гөнд.

Һәму һасегәһе пешийә хвәндьле һатьбун һьланине. Һәвалә мын—Григор, Һайказ, Озман, Титал ү Манук һатьбун мын вәрейи Ленинаканекьн. Вәхта дәмахатьра, миша каракә хәзәлейә жь бәр печирван бьрәвә, хушка мын бни ле чыкнайи хвә авитә һөндөр, әз һәмез кьрым, радьмусам ү перә жи дыгрийа. Кәлә мын жи гьжә бу.

Мын дәсте хвә ль поре вейи рәш дьбьр—данн, бь һәр тәһәри дышәданд бәр дьле вәда бем, ле әвә өса һьшкәм стөкөра мын һәмез кьрьбу, вәки тә гьре гө зорайикә өса гөнә мын жь дәсте вә дәрхә.

— Бьһелә, бьһелә, һәлә һе әзә сагьм тер бьре хвә бьбиньм, һьзрәта ви жь дьле хвә дәрхьм.

Паше жь мын қәтийә, авьрунә туж данә дайка мын ү дьса бь вә ләзе рәви дәрва.

Мын һақа жи гөһ нәд хәбәре вә: “Бьһелә, һәлә һе әзә сагьм тер бьре хвә бьбиньм, һьзрәта ви жь дьле хвә дәрхьм... Әз дьфькьрим, вәки кәлә вә гьжә бу, лома жи гот. Қә дьле мынра дәрбаз нәдыбу, вәки әзе дө мәһа шунда шаба нәбьхер бьбһем, кә әвә хвә хән-қандийә. Бәде, руе дйа мын ү мәлләда хушка мынә щә-нирәш қөрбаца шәриәте бу.

РОЖА РЭШ

(Кэрик жь романа бь ши навийэ нэшьрэкэри)

Мала Шэмо нэ малэкэ гьран бу: эв, кёлфэта ши—Шени, көре ши—Дэвреш у қиза ши—Бэсе. Сэр һэвда чар нэфэр. Эвана гөндэки қэза Қарсе дьман, гөндэки нэмэзын, кө вөкө 100 малед көрда, әрмәнийа у тьрка теда һэбун.

Малхе мале дөвө—дөви бь сали әмьр кьрьбу, ле аңогори йаше хвә дьһа мэзын дьһатэ кьвше, поре сәре ви, мина бәрфа йәкшөви, чил у қараш дькьр, қарчомәка сәр сьфәте ви шахвәдабун, тә һәв заһьбу гөндики щәһьл пе щөте хвә, вәхте га жь хамие дәрхьстбу, чәнд, хәтед харо—маро дабун сәр әнийа ши. Чәв көрда чубун, пьшт тәвнийа бу, мәрва тьре бын архальхда көндөрәки тәрки пьштөва қьмьтаңдьбун, рәнг ле чубу, тьме дькөхийа у қәлы сәр қәлье дькьшанд. Жь щьгәре печие дәсти ви зәр бубун.

Кәвапийа мале—Шени, вөкө дөһ сала жь мере хвә чүктәр бу, көлфәтәкә бәжнеда нивчә бу. Эв жи мэзын дьһатэ кьвше. Жь сьфәте вө мерьв те дәрдхьст, вәки эв вәрьке йәне жи гае кәтийә. Тәне чәве рәш шәдәти-йа вө йәке дьдан, вәки вәхте хвәда эв көлфәтәкә дәлал у назьк буйә. Базьнәки зивин мьле чәпеда бу, у, бавәр бьки, вәхте кьлщшустьне жи, вәхте ав жи ль хвә дькьр жь мьле хвә дәрнәдхьст. Щәрәке, вәхте Шэмо пеш зарава же пьрсн, чьма ви базьни жь дәсте хвә қәт дәрнәхә, әве һьзынгәк фәһишт у гот:

— Дйа мьнә рәмәти дайә мьн, у мьн сонд харийә: тәне рөжа дәсте Бәса мьн быгьрн, нищанкьн, ви базьни жь мьле хвә дәрхьм у бь дәсте хвә бькмә мьле вө. Бь ви базьнива қиза мьн, вәки бькәвә нав агьр жи, бькәвә нава лейе у лемьште жи, тыштәк пе нае, әве бәхтәварбә. Дйа мьн дьгот эв төльзмәйә.

У Шение жь готьна хвә бавәр дькьр. Вәхте хәбәрданәкә өса нөхөрие вө—Дэвреш бь дьләки сах жь де пьрсн:

— Дае, вәки базне тә тыштәки батьнийә, бөһөрийә, чьма әм һаләки һайи хьрабдәһьн? Баво һьнги щәв у рож дьхәбьтә, иди жь һал кәтийә, тө жи һьм хәбата мале дьки, һьм жи бәрва дьчи зьбарәтие дьки, дә әз у

Бәсе жи аңагори қәвата хвә дхәбьтн, ле әм аңцах әбуре хвә дькьн, йәкә мә набә дәда, чәве мә һәр тыш-тида дьминә.

— Хвәстына хәдае мьн бәсанә, кәрә мьн, шаш нәбә. Тә чь занн, вәкнн йәкәме мн базьнн шибуйа әме йәләкн дьһа хьрабда шибуна.

— Әһ, дае, жь ви йәли хьрабтьр иди мьрынә.

— Әһ, мьрын жи рәма хәдәйә, әз қәрба, йәзһиә мерьвда чь һатьбә ньвисаре, әве жи бе сәре мн. Пар тәйроке тә дит зьрарәкә чава да гәнде мә, ле жь зәви-йә мә қәт сьмьләк жи цәвәшийә.

— Тәйроке зәвиә йәмид, йәсәйн, Аракәл, Сәбат, йәйло жи цәхьст,— Бәсе гот, кә we дәме гора хвә шивез дькьр у һьм жи гәһ дәда сәр хәбәрдала де.

— Хәдае мьн бәсанәст, сәре мьн қәрбана шибә.

Һәбуна мала Шәмо гак бу, дә мн у чәнд мьришк. Зәвикә ван һәбу ль бәрпала гәпьке рәх гәнд, кә гәнд-йә жәра дьготьн “Бәрож”, Гакн шиларе Шәмоий әрмәни—Қарәст жи һәбу. Әвана дьбуна йәк у бь ширә гае хвә бь дәр зәвнә хвә радькьрын, кәләш у гһа дькьшандьн, бәдәр дькьрын. Шәмо һәр сал шиве зәвнә дьһышт бона дәбрә, ле шиве дьһе шәһ дьрәшанд. Сала барап вәдәда дьһат, тәви у тәйроке ле нәдхьст, зәнге нәдхьвар жь we зәвнә вәкә 40—50 пүт нан дьһат. Ле жь мн нанн аңцах 20—30 пүт дькәтә дәсте хвәйе малә. Шиве ськьн, һәма жь бәдәрә, вәкннлед диwane бәр хәрц у хәрәцава дьбьрын. Әв аһне хвәда, ле чахе вәкннлед диwane дьһатьнә мала агә, әви шәһра йәрмәт дькьр, паше әви мәсрәфа кьри чәнд шара зедә йәсаб дькьр у жь гәндийә дьстәнд.

* * *

Дәвреш нәхәрне де у бәве бу, хортәки бәжибьльнди намьлфьрә, сьмеләкә рәшә зьрав ль бәр бевьлава бу. Шәмо жи, Шени жи бәжнеда шивчә бун, у чахе шарпа гьли дьһатә ортә, вәкнн Дәвреш бәжнә хвәда кә чуйә, Шәние аһинәкә кур радьһашт у дьгот:

— Кәр хала дьчьн. Вәхте чәве мьн Дәвреш дькәвә, әз һәв заньм Таждине шанирәш бәр чәве мьн сәкьнийә. Бәжнә мн, чәвед шийә рәш, зәнд у бәнде мн қәй бежи ед халенә.

У һәр шара, вәхте Шәние шәве Таждин дьда, дьбу хәләхәла һесра сәр сурәте веда дьһатнә харә.

— Ахьр мьразе мн чәвада ма,— дьбу курәкурә

Шение у дьгьрйа,— ахьр эщебэка нэбуийи натэ сэрэ
ми. К'е дигийэ, зэве рожа дэватэ ми, гава нэла п'аки
руе дэргистийа хвэ жи нэдитийэ, бык'ожьи. Ахьр бэр
ч'эве мын запьте Роме г'оллэ бэри қэфэса ми да. Балки
нэрдэ ч'эве мын жи кор буна, мын эв з'олма гьран нэ-
дита.

Гава эв йэка дьк'отэ бира Шение, бь гьри п'эрча
дыде ве данэдани, эве ль пав ч'эве хвэ дьхьст, радьбу,
мишани дина, нава мале дьчу-дынат, поре хвэ дьк'шанд,
сурате хвэ чэншьрук дькьрын, вэки хун же бе, ныэки
нэсабэ. Шэмо бэр дыда дынат:

— Шени, сэрэ Дэвреш бынэрэ. Эва чэндьк — чэнд
салэ т'о шинэ дьки, тэ чь сэр чь хьстийэ, ч'эве т'э өса
корбы,— Шэмо дьловани дьготэ у цьгарэк дыпечэ,
рабэри ве дькьр.

— Эһ, Шэмо, т'о жи жь ч'эве мын дьт'рси. Қэт қол
жи мын п'ае, ч'эве мын тоти ми чахи кор буна, вэки мын
эв йэка нэдита,— Шэме цьгарэ жь дэсте мере хвэ
дыгьрт, сэр нэв чэнд қ'олап дыдане.

Дэвреш гьлиед д'аа хвэ дьбьхист, дыдит, дыде ве
чава кьз'рийэ, эв чава дьк'овгьрэ, дышэвьтэ, дын'элэ,
дымашэ бона Таждни.

Таждни чьма к'оштыбуи, нэдьп'рси у эгэр де шьро
вэдькьр жи, эви п'ак ф'эм нэдькьр.

Вэште эв иди ф'эмдар бу, эви дьхвэст эсэийи нэйнэ-
сийа к'оштына хале хвэ бын'эсэ, ле ц'олэг нэдькьр,
дыт'рсийа, вэки д'аа ш'не д'иса бьгьри, поре сэрэ хвэ
бинэ харе, хуне бэри сэр хвэдэ.

Дэвреш қ'рар кьр жь баве хвэ пе бын'эсэ. У шарэ-
ке, чахе де чубу н'рийа мала дэвлэмэндэки г'онд бышо,
эви жь баве н'иви кьр дэрн'эқа к'оштына хале вида
шьровэка.

— К'орэ мын, чь бежым, з'олма өса бьра нэе бэр
дэре т'о бэндэийи. Запьте Роме те г'онде халане тэ шаһь-
ла рач'эвкэ, вэки бьбьнэ эскэрие. Вэште пе дын'эсэ
дэватэ, г'элэки ша дьбэ. Намеснике г'онд н'лдьдэ те
дэватэ у серида жер'а дьбе, вэки эв йэко—йэко жер'а
бежэ к'ижан шаһьл к'орэ к'ейэ.

— Эһ, чьма бе натьна дэватэ нькарбу пе бын'эсийа
г'ондда чьқас шаһьл нэнэ?— Дэвреш жь баве п'рси.

— На, к'орэ мын, нькарбу, т'о нэла п'ак нэж вал
гьлийа т'онэийи. Г'элэк к'орда наве заред хвэйэ к'орин
нэдькьрын дэфт'эра: йэк эгэр 7-8 к'орэ ми жи нэбуна,
т'эне наве йэки—д'ода дыда н'ввисаре. Н'этани ньна жи
эм өса дькьн. Ахьр к'орэ мэ нэр'ын қ'ольхи к'е бькьн,

қольхи Рома рәш, вана, кә мә дәвса мәрийа һәсаб
накыи, әщебе ғыран тшыһә сәре мә? На хер!...

Шәмо ве рөже жь һәр цар зәфтьр қәһи дькышанд.
Бәвәр бькыи әһи моләт ләдәда, вәкки агьре бисое чәғма-
қа ии паки весә, шығарә сәр шығаре дькышанд, ду сәр
сәре иһра дьбу хәләқ у кәләка мала вана бьнәрдра
дькышыйа, дьчу тәви һәва тәмьз дьбу у оида дьбу.
Дуе шығаре дькышыйа, бәла—бәләй дьбу, оида дьбу,
ле дәрд дьле Шәмода ғыран у күр руныштыбу.

— Ле паше чава бу?— Дәвреш бесәбьр пьрсн.

— Паше, әв запьт мала риспие гөндда рьнд вәдхвә,
сәри ле тәрм дьбә у те дәватә. Дьбинә, вәкки һәтани
пенши хорти, вәкки вәде ван әскәрийә, кәтыә говәи-
де. Әва гөһе риспие гөндда дькә пьстәпьст: “Тәһе 50
хорт говәидәһи, чьғас жи руныштыә у һәла гәләк
жи дьғәвмә һәтаны дәватә, ле пәва дәфтәра тәда
тәһе пәве 12 мәрийа һатыә һивсарә, тә бь ви шүрәйи
қәһхи һөкөмәте дькы?... Рьщыф ль риспи дьгрә. Гөнди
дькәвьһә сәр һәсәһәса у әмеке шунда запьт дьһерә,
дәватәда 7—8 хорт маи. Әв дьһа һар дьбә. “Пак, кәр-
де имансыз, тә бь сәре хвәва шабе бьди... Риспи лава,
диләка тәе, зәра дьдә, ле запьт, вәкки гәләк шара рошәт
хвәрийә, ве шарә пәс һәлә у һәма ве дәмә әмәлә
хьрабьра кәмәкә әскәре Ромә дькәвә гөнд. Әвана хвә
рәст дәһге дәф у зөриә дьһыи у тәһә иһе дәватә. Дә
шымаәта һазьр аһгори әрф—әдәте мә бәр ванава те,
чәнд гөнди сәре һәсәпә ван дьһыи, ван тәглифи дәва-
те дькыи. Риспие гөнд дәст хвәда хәләме хвә дьшиһә
мәлә, вәкки һазьрне бьбиньи бона ванра әзәт— қәһхә
бькыи. Запьт гөһе сәрәкә әскәрдә дькә пьстәпьст. Әва
жи һьндава хвәда чәв дькә әскәред хвә, вана дьдә
сәрвәхткьрыне, вәкки дари ль тәме бьһыи, бәса бькыи,
тә хортәк пькарбә жь гәме дәрә. Ле һәтани әвана һәв
дьдьһә сәрвәхткьрыне, әв чәнд хортәд дәватәда мабун-
әв жи дьфьзьриһи. Әскәред дөвхун дьһа һар дьһи.
Бәр дери әвана хортәки—дәда дьғәшьриһи, дьдьһә
пәй ван, ле пькарьи бьһыи, дьбә тәғәтәғә гөлла. Шь-
маәт тәвһәв дьбә. Таждин дәрте бәр дери, бьһерә чька
чь қәвьмийә. Запьт вәхте бәр дери шийа дьбинә, дәст
дәвәжә қьрме, пәмәрдиә дькә у дө гөла бәри Таждин
дьдә. Вәхте кәма әскәра дьбинә, йәк һатә кәштыне,
тьрсана зу—зу һәсәпә хвә сйар дьһи у жь гөнд дәртеи.
Һәтани гөнди пә дьһәсәи чь әщебәкә ғыран қәвьмийә,
топи сәр һәв дьһи, қьрар дькыи бьднә пәй вана у

Һэйфа Гаждин һыльди, эвана иди рйа хвэ дьқэдины.
Дйа тэйэ фэқир ве золме бэр ч'эве хвэ дьбинэ, лаво...

Шэмо сэри бэрда шыро вэдькэр. Чахе эви эв сэрһа-
тия хвэ к'ота кэр, ахинэкэ к'ур һате, сэре хвэ бьльид
кэр у ль к'ор пьһери. Дэвреш соро—морэ бубу, пьриске
агьр жь сьфэте ви дьбарйан, бин ле дьч'кийа, х'олэ—
х'олэ һесра бун дьһатьнэ харе.

— Эһ, к'оре мьн, Рома р'аш гэлэк эщебе гьран ани-
на сэре мэ.

Дэвреш һесре хвэ тэмьз кьрын у щара эвлън щь-
гарэк жь баве хвэ хвэст. Шэмо бь дэсте хвэ щьгарэк
п'еча, вехьст у дае. Дэвреш дэрбэкерэ ду өса һэщам
кэр, вэки бин һе ле ч'ькийа, к'өхтэк'өхте һе гьрт.

— Баво, Рома р'аш эщебе өса гьран тинэ сэре щь-
маэте у щьмаэт қат дэште хвэ һакэ?

— Лао, щьмаэте гэлэк щара пещбэри з'олм'аре
Роһе шэр кьрийэ, ле нэгьһиштиэ т'ө тышти. Эһ, чь бьки,
қэй йазийа мэдэ өса һатийэ һьвисаре...

Дэвреш к'этьбу мьтала, дьле ший назьк дьшэвьти.
Эви дьле хвэда хэбэред баве "де йазийа мэдэ өса
һатийэ һьвисаре,, дьвэк'ьланд у сэр ван гьлийа дьфь-
кьри.

Дэвреш пэй бьһистьна ве сэрһатиера дьһа бь дь-
ловани незики дйа хвэ дьбу у чь к'о жь дэсте ви дьһат
дькэр, вэки дэрде ве б'эдэ сьвькьрьне. Ле гэло дькарь-
бу у бь чь т'әһэри?...

СЪТАР КЪР

Тэзэ сьбэ сафи дьбу. Нышкева һешьрээ гөнд к'эт.

— Эскэр һатнэ гөнд!.. Эскэр һатнэ гөнд!..

Ви али, ви али дэнг дыһатнэ бьһистьне. Эвтээвтэ к'элба бу. Мэри дэрк'этыбуна бэр дэрийа у дора хвэ дьньһери. Растие жи, алис роаваеда комэ эскэре лъ-заме дак'ота гөнд. Зишэзиш к'этэ нава шьмаэте. Ч'эве хэлде гөнд тьрсийа бу. Нэта шьһа. һақашьми бу, шэки эскэр бона һакне бе. Чь гава бьһата, эсэ хьраби дькьр, паше жь гөнд дэрдык'эт, дьчу.

— Көвьри қөлибэ, чька ве щаре бина чь һылданэ,— Нэсо бэр дэре хвэ сакьни бу, сийара дышьери.— Нэла ч'эве сьбе сафи һобуйэ дак'отанэ гөнд. Нэбьхер, диса чь онда кьрына, минани к'элбе ави, к'этына ван дэра дьгэрына.

Көрэ ви, эш дэ рож бу, чубу аш, нэла вэнэгэрийа бу. Бука ви одеда ф'аза бу. Жьһа ви жь ви дэнги тэзэ һьшйар бубу, к'ышце хвэ хвэдыкьрына.

Нэсо бэр дери сакьни бу у ч'эве ви лъ эскэр бу. Эскэр иди дак'ота бу нава гөнд, тьрки дьданэ ч'ера у к'е бэр ван дьк'эт дьданэ бэр дамчийа.

— Бо эз һэрьм һөндөр, жь қода ван дур бьм,— Нэсо гот у вэгэрийа к'ө һэрэ мале. Нышкева шаһлэки армэни бэр сакьни. Тьрсийаи, худайи, бь дэнгэки лэр-зек готэ Нэсо:

— Мын... хвэ... авитийэ... бэр ошаха тэ... Эз бэхте тэмэ... мын хьлазкэ...

— Көро, ч'ьра чь буйэ?— Нэсо же пьрси.

— Эз эскэр... пэй мын к'этына...— хорт, минани мэрь-ве тьл, гот, тьрсийаи һэрчар алийа шьһери.— Эшана к'ө... мын бьгьрына... ве щи бь щи... бьк'ожьна... Эз бэхте тэмэ, мын хьлазкэ...

Нэсо зур бу хорт шьһери. Хортэки өсайи дэлалэ, һэр хвэде бьзанба. Биһфьшк не к'этийэ, минани лэрзэка нава аве, дьлэрьзэ.

— Эз фэқире хвэде чава тэ хьлаз бькьм?— Нэсо готе.— Тө дьньһери эскэр ве к'эгийэ нава гөнд. К'ө һэбэ ве бе бьгьһижэ мал мэ жи. Тэ к'ө мала мэда бьбиньн, ве һьн тэ бьк'ожьн, һьл жи к'ока мала мэ биньн.

— Тө ч'арэка мынэ майин гөнэ,— хорт иди бь һэмди хвэ готе.— Мын анцах пера гиһанд хвэ авитэ бэр

ощаха тә. Ньһа тō зани, дьхвәзи мын хьлазкә, дьхвәзи бьдә дәсте Рома рәш. Жь гōнде мә һәр тәне эз хьлаз бумә... Роме е майин гьшк қыр кьрын.. Эз бәхте тәмә, мын хьлазкә.

Һәсо кәтә һаләки гьран, чәве хвә кōтаңә чәве хорт. Һевързәкә гьран кәтбу гōнд, рәпәрәпа льнге һәспа бу, зиниң кәтбу нава щьмаәте. Ве сьба дәрбаһаре гōндда чере тьрки дьһатнә бһнистьне. Ньшкева Һәсо жь льнга һәта тәпа сери хорт ньһери. Чәве хвә кōтабуна чәве Һәсо у бесәбьр һивийа шаба ви бу.

— Ва кō мабә әскәре бе бьғнижә мала тә,— хорт готә.— Мын хвә авитийә бәр оцхаха тә, һәрге кари мын сьтәркә, йәне на әве мын чити-читикьн. Нә дьзьм, нә қачахьм, нә жи меркōжьм. Гōне мын һәр тәне әвә, вәки әрмәнимә у Ром жи мә һатийә хәзәбе, кōка мә бьнва тинә. Гōһе тә лейә, иди дәнге рәпәрәпа сьме һәспе ван те. Мын вьсебе шәбәде хвә авитийә бәр оцхаха тә, мын хьлазкә.

— Бьдә пәй мын, вәрә,— Һәсо готә, да пешне, чу һōндөр.

Хорт пәй чу. Һәсо чу дәре оде вәкьр, гази хорт кьр:
— Һәрә һōндөр.

Хорт дерирә дәрбаз бу, ле кьрт шне хвәда сәкьни. Кōлфәтәкә букин нава щийада бу. Сәр ве хәбәрдаңе һьщйар бубу, перә пәғһандьбу рәбә, бь чәвәки тьрс ван дьһери. Хорт пешда нәчу, вәгәрийа Һәсо ньһери.

— Пешда һәрә, пешда һәрә!— Һәсо готә хорт. Ле хорт шне хвәда сәкьни бу у зур бубу чәве Һәсо дьһери. Хәбәрдан пе нәдьбу, те бежи зар—зьмане ви кәтбуна һәв.

— Нә эз тәра дьбежьм, пешда һәрә,— Һәсо бь һерс гот у хорт дәф да. Хорт гавәке, дōда пешда чу, дьса сәкьни.

Буке хвә нава щийада қьнщьландьбу сәр һәв, бь һәрдō дәста қайим льһеф гьртбу, чәв ль сери тәлалә бубун, ван дьһери.

— Әва бука мьнә,— Һәсо бь дәста кōлфәта шаһьлә нава щийада нишани хорт да.— Кōре мын чуйә аш, нә ль малә. Зу бькә кьнщә хвә бехә, бькәвә нава щийа.

Бу қужинийа буке, бе һәмди хвә кьрә қарин, ле перә—перә кәтә бире, вәки хәзурра хәбәр нәдә, шәр-ма льһеф кьрә дәве хвә.

— Дзиг жь тә нәе,— Һәсо готә буке,— йәне на әзе тә бькōжьм. Әви шаһьли ве сьбе хвә авитийә бәр бәхте мын, вәки кōка мын жи бе готи ви хьлазкьм. Әсе-лики бьре тәйә кәләкә тә рәзайә.

Хорт һәлә щие хвәда сәкһни бу, һызаньбу чь бькә.
— Дә зу бькә, кьнще хвә бехә, бькәвә нава щийа,—
Һәсо готә хорт.— Вәки һатһи пьрсни, әзе бәжәм көре
мын у бука мыһи.

Бу һычәһычә буке, сәре хвә һәжанд, хәзур да фәм-
кьрһне, вәки әв һәк һабә.

— Нә мын тәра гот дәһге тә һәе,—хәзур бь һерс
готе.— Уе һыһа әскәре бей һи жи бькөжһи, мә жи пера.
Мерьк бе һлащә, хвә авитһиә бәр ощаха мын, хвә әз
һи һадмә дәр. Қә шайһша мөкьһиһә, әла мын, әсәван-
ки бьре тәһә.

Хорт һәлә дери бубу сәкһни бу, һәһ ч'әве һәсо дь-
һыһери, һәһ ч'әве буке.

— Кьнще хвә зу бехә, бькәвә нава щийа, һыһа
әскәра хвә мәрә гиһандһи,— һәсо готе у дәст авитә
бышкөшке һәспре вәкьрһи.

Хорт бь көлзьки кьнщ әхьстһи, тана кьрас-дәрпе ма.
Буке һыһеф кьшандьбу сәр сәре хвә у бһи һыһефәда
искәһска уе бу, дьгьрһиә.

Хорт төрөш һодькьр һезики щие букебә. һәсо әв дәф
да, бьр һәтани бәр щийа.

— Дә бькәвә нава щийа.

Хорт бь тәһәрәки к'әтә нава щийа. Арәкә мәзһи кьрә
ортә хвә у буке, һышта хвә дае.

— Уә кө дәһге әскәра бьһист, хвә хәвари дай-
һыһи,— һәсо готә уан у зьвьри, кө жь оде дәре, һәрә,
һава бәр дери бу рәпәрәһа сьме һәсна. һәсо ләз дери-
ва дәркәт. һәтани һәсо гьһиштә бәр дәре дәрва, әскәр
жь һәсна һәһа бун.

— Әһи кәфьр һәһатһиә мала тә?— қөмандар жь
Һәсо пьрсн.

— На, кәфьре чь?— һәсо готе.

— Ле, кәфьрәк рәви, һат к'әтә нава ви гөнди, әм
дьгәрһи, һагәгьһи һабиһыһи,— қөмандар готе.— һызаньм
к'әтһиә кьһжаһ мале. Әм мала кәда бьбиһыһи бьра һи
чаһи газьһа хвә бькьһи, мә һәкьһи. Демәк, тө дьбежи
мала тәда һиһә?

— На, вәлә, һәһатһиә мала мә,— һәсо готе.— Ле
вәки бьһата мала мын, мыһе кәфьр вәшарта?

— Дә вәки һәсанә әме мала тә бьһыһерһи,— қөман-
дар готе, дьзгина һәспе хвә да һәки у вәгәрһиә сәр
әскәре майһи.— Қөл бь қөл бьһыһерһи.

Қөмандар у әскәр һивийә һәсо һәсәкьһиһи, дак'өтанә
һөндөр. Әскәр бәрбь хеһи, көх, тәуле чун, ле қөман-
дар бәре хвә да оде. һәсо да һәһи. Пьртәһпьрта дьһке

Нәсәйә. Ле рува қә талаша ви пинә, ӧса нишан дьдә, вәки гӧр—гӧмане ви нагһниже. Қӧмандар гһиштә бәр дәре оде, хвәст дери вәкә, ле Нәсо хвә бәррә кьр, пешие сәкһни.

— Кӧре мьн, бука мьн одеда рәзанә,— готә қӧмандар.— Шәрмә, нәчә һӧндӧр.

Қӧмандәр гӧһ нәдае, дәфәк дае, дәри вәкәр, чу һӧндӧре оде, гавәке, дӧда пешда чу, сәкһни. Нәсо һатә к'еләке.

— Әв к'инә нава шийадань?— қӧмандар пьрсн.

— Ле мьн тәра нәгот, вәки кӧре мьн у бука мьньн,— Нәсо готә.— Тә чьра бавәр нәкьр? Нә тӧ мӧсӧлмани, тә чьра һат кӧлфәта нава шийада диг. Гәло мӧсӧлмане раст ве йәке дькә.

Қӧмандар чәве хвә Нәсо шьну кьрын, аврүкә гүж дае, вәгӧрийя пышта хвә да һәрдӧе нава шийада.

Хеләке шие хвәда сәкһни, дәнге хвә нәкьр, паше бь гаве чәләнг жь һӧндӧре оде дәрк'әт, чу бәр дери. Әскәре майин һәла жь мала Нәсо дәрнәк'әтьбуи. Қӧмандар жь дәсте әскәр дьзгина һәспе хвә дәрхьст, банзда сәр пыште. Нәсо чәнд шара шие хвәда чу, һат. Әскәре майин жи дәрк'әтын, готнә қӧмандар, вәки тыштәк пәдитьнә, һәспе хвә сийар бун у бәре хвә данә маләкә дьн.

Нәсо әпешә вәхт бәр дери ма. Әскәр жь ве мале жи дурк'әтын. Паше Нәсо һатә һӧндӧр у раст чу оде. Дит, пышта вәи һәвдә, әпешәйи жь һәв дур, һәла нава шийадань.

— Дә, рәбә, к'ьнще хвә хвәкә, тӧ иди хьлаз буйи,— Нәсо готә хорт.

Хорт жь нава шийа банзда, тана кьрас, дәре хвә авитә сәр дәст, п'ие Нәсо.

— Әз хьлазкьрие тә у ве хушка хвәмә, — әви гот у бь дәста бьк нишан да.

Буке льһеф к'ьшандьбу сәр сәре хвә, нәдьхвәст хәзур ве ви һалида бьбинә.

Нәсо мьле ви гьрт, рәкьр.

— К'ьнще хвә хвәкә, к'ьнще хвә,— готә. Хорт перә—перә к'ьнщ хвәкьрын у һәрдӧ тәвайи жь оде дәрк'әтын, бәрбь хени чун.

Әскәр һәтани ниврӧ нава гӧнд гәрийан, ле ӧса жи әв шаһле әрмәни пәдитьн, һәспе хвә зәнгу кьрын, жь гӧнд дәрк'әтын, чуи.

Әв хорте әрмәни һәтани эваре малда ма. Чава

тэри кэтэ эрде, Нэсо ырма хвэ ньлда, да пешийа эви хорти, жь синоре гюлд дэрбаз кыр.

Вэхта хатьре хвэ жь нэв хвэстын, хорт готэ Нэсо:

— Нэрге нэта ньна кюреки тэ нэбу, вьр нада нэсабкэ, шэки дю кюре тэ нэно. Эз жи кюре тэмэ. Эв чь кю тэ мьнра кыр, фэ баве мэрийа мэрийаря накэ. Тэ эмре мьн хьлаз кыр. Нэгани эз рожэке саг бьм, рубаре дьне бьм, гэлэ эзе эве кьрыла тэ бир бькьм.

Нэрдэ, милани кюр у баве, хатьре хвэ жь нэв хвэстын.

— Лао, дэ нэрэ, бьра тэра огьрбэ— Нэсо готэ у эвана жь нэв дуркэтын. Хорт бэре хвэ да рюхлате. Нэсо щнда сэкьни, дина хвэ дае. Хелэке шунда хорт нава тэриэда нди нэдьнато кэвше. Нэсо жь ши лэқийа у бэрбь гюлд нат.

КЭВОТК ВЭБАЛЪН

Гондда гәне мала Геве кэвотк хвэи дькьрын. Чахе шэлпэшэлпа пэр у баска жь эзмин дьнат, гышка заньбу: кэвотке мала Гевонэ. Кэси дэст нэдьда ван, дьготын: “Кэвотк кэвотке хвэдэнэ, вэбалън, к’и бь нета хьрабие дэсте хвэ бьдэ ван, хвэде ве бэлаке ван’ра бинэ. Лома жи, ч’ук у мэзыне гонд кэвотке мала Геве р’олибэре б’оһ’орти һэсаб дькьрын. Мэсэлэ, мэр’в карэ мьришка, бэрха, пез, ло һэла голька, ногын у шанэга бьдэзэ, бьхвэ, хвэде тыштэки ве йкэра нагрэ, гонэ һэсаб накэ, ле йа кэвотка башқэйэ: кэвотке хвэдэнэ, б’оһ’ортинэ. Гондийа һэв заньбу, вэки эгэр бь нета дьзне, шэржекьрыне дэст бьдын кэвотка—карэ дэсте ван бьк’шэ, бьбэ “дар.. йане жи эв там, қьрафэте хвэва ши бь ши бьбын кэвэр, хвэде бэлаке зарэ ван’ра бинэ. Лома жи зарэ гонд мьришк дьдзын, ле дэсте хвэ нэддан кэвотка. Чава дьбен, хоф дьле ванда бу.

— Геве, рэмэ ль Мартиросбэ (Мартирос баве Геве буйя), т’о қэ гоште ван кэвотка нахви?— шэрэке йэки же пьрси.

— Тобабэ, көре Мартирос не нызанэ тэма гоште ван чаванэ: т’олэ, тужэ...

— Ле чаванэ, қэ лэв зедэ набын?— эве тэ бь эк’эс готе.

— Дьбын, ле набын. Шарна, чахе дьчым бэр зйарэга Қал’тахчи—бь хвэра чэнд һэба дьбьм, бэр зйарэте, аза, бой наве хвэде бэрдьдьм. Шарна жи эрмэние мэ бой нета зйарэте, қонщине теи, дьхвэзын, эз дьдьм ван.

— Ле чьма қэ нади мэ?

— Эз чь гоне хвэ вэшерьм: ахьр нэ бавэрьм, вэки һуне дэст нэдн ванэ. Ахьр һун эзди кэвотка жи, тэйр у тье майин жи йэж һэсаб дькьн. Вэ тьре эв жи к’аг’риткын, мьришке авинэ. На, кэвотк б’оһ’ортинэ, нэ мина тэйраде дьнын. Тьрса мын ве тьрсейэ—һун бьбын у шэржекьн, гоне ване жи һьм бьк’эвэ стье вэ, һьм стье мын.

Мала Геве малэкэ тэк бу ви гонде эздийада. Эм гэлэ сал бэре жь қэвьм у пьсмаме хвэ хэйиди бу, жь гондэки эрмэниайи щинар коч қьрбу, һатьбу ви гонде эздийа. Паше чьқа һатьбун пэй ви, һиви же қьрбун вэгэрэ, ле эве тэ иэчубу. Иди эв жи, жьн у зарэ ви

жи һини шымаэта гонд бубун, хэрибдости у дьлованийа эздийа эв бэлд кырьбун. Нэмни көрманши жи оса хэбэр дыдан, вэки мэрывэки нэнас нькарьбу те дэрхыста, кё заре ви эрмэлһинэ, нэ эздинэ. Тэне наве ван е эрмэни бун, вэки майни шодати кывш нэдьбу.

Пэй ве готына Гевора гондийа дыһа ээф хоф дыкшанды.

Ле кэвотке Гево табэти нэдьданэ Шэмоё бычук, көре щинаре Гевойи һэри незик. Шэмо кома чара бу. Эви кытебэкеда хвэндьбу, вэки мэри кэвотка һин дыкын у эв дыбн нэмэбьр, қасьд. Баве Шэмо ль пешэни бу, мықабьли дэжмыне ватэн—фашисте һитлерие шэр дыкыр. Тьме Шэмо шира нэмэ дышандын у шаба нэма гэлэ дэрэнг дыстэнд. Осанэ, Шэмо дьле хвэда дыфькыри, нэме мын дэрэнг дыһинжын баво, лома жи шаба ван дэрэнг дыкэвэ. Ле ве чьқа баш буйа, эгар эви кэвоткэк һин быкыра у эве нэма ви быбьра быгинанда баве у шаба баве жи зу жера байһа. Кэвотке, эв дыфькыри, нава рожэке, һайда, рож дэнэкида—быгыһишта щие—щии. Веда жи һақа... у Шэмоё, дэвса се мэһа, нава се рожада шаба нэма хвэ быстэнда. А ви чахи баве жи ша буйа, де, хушк у быра жи, нэмни бэр заре гонд ве хвэ кобар у бабах быкыра, гышке быбуна эшебмайе ви у ве кырыне.

Растэ, Шэмо һе цызыльбу ве чь тэһэри кэвотке һинкэ, ле сэри эвэ, эв йэке дэстхэ, ве шунда ве бе кывше, кэне чь тэһэри тэлһиме быде. Кэвотк жи лап незик бу: сэр мэзила чэнд гава. Орта мала ван у Гевода тэне ре бу: дэ, бэрайа рйа эрэбане ве чьқа бэ.

Шэмо чэнд рожа чэвнйһери кэвотке мала Гево бу. Сэр қумаха хени, нава һешнайнда вэдьлэзйа у бы сэлһэта бала хвэ дыда фьрин у данина кэвотка. Һақа бала хвэ дае, вэки заньбу эв кэнге дычын у кэнге вэдьгэрын. Тэне карьбэ хвэ тэлотал сэр қумаха тэвля мала Гевора быгыһинэ. Иди ве шунда һесаё. Гиһе сэр таме Гево оса бөр бубу, вэки сэр чока жи бысэкыһа, кэси эв тэгмин нэдькыр. Ле Гево? Һақэвмэ эв жь мале дэре у рынд бала хвэ нэдэ қумаха тэвле, щие кэвотк ле дативыи. Ишар Шэмо чэвнйһери ль чуйин—һатына Гево кыр. Сэлһэте чуйин—һатына ви жи һыһа. У рожэке жи, дэвса жь ре бэрбь мала хвэ дагэрэ, эви хвэ тэланд у авит нава һешмайе рэх мала Гево. Жь вьра жи чатэпйа һылкышыа сэр қумаха тэвле. Сэр пыште вэлэзйа у жела ль эзмини һьһери, кэне кэвотк наен. Ле кэвотк ве щаре, бэхте шира, дэрэнг дыкэтын.

Wəxtəke qyngəqynga kəvotka le təsələ bu. Şəmo te dərхьst, wəki əw kəvotke hōndōrdāny, e хwəra pədit-
təne we rəje, we səhəte byfьry. Əwi sər zыk хwə
ghāndə bər dəve kōləke y sərə хwə дахьst: тыштəки
хане пəкьr. Нə ахьr, чахе пəй ишьqа təвərə дьчи авай-
йе бе пəищərə йане жи kōləкərə hōndōrə авайи дьнhe-
ри— чəве тə пешне тыштəки пəqəшьryны. Лəзəки шун-
да чəве ии qəшьранды: кəвотке рəшə бəлəк, чил y
qərqəш sər керане təwle бь сьре тарь бубун. Йəкə бəр-
фини haqa незик бу, wəки Şəmo дəсте хwə дьреж кьре.
Ле дəсте ии пəгьиште. Şəmo пашда wəкьшпийа y диса
сər пыште валəзийа. Əмəк дəрбаз бу y рəфе кəвотка
wəda hat. Şəmo wəлгəрийа сər зык, сərə хwə пав heшпа-
йеда сəиə кьr, wəки кəвотк ии пəбишьа. Бу шəрпəшəр-
на пəрə кəвотка. Şəmo тəгьмин кьr, wəки wəna данн y
чахе бь фəсал сərə хwə йəбəки бьльид кьr—кəвотк
тəжə дəрə kōləке бун. Əwəna кьтə—кьт, шот бь шот
дыщудькин hōndōrə kōləке. Иди wəxtə, гəти wəдə онда
пəкə йане пə—Гəво дəркəт—йане ии хьрəбə. Şəmo
дəсте хwə дьреж кьr y йынкəм лыгəки кəвотка бəлəк
гьрт. Кəвотке баске хwə йьакəтəи, wəки byfьrə, ле
qəwəta we kō, йа Şəmo kō. Ньна лəзым бу əса бь фə-
сал пəйəбə y əса хwə быгьишə мале, wəки тə кəс пəби-
ше. Şəmo сər зык жь сər qəмаха təwle шулькин həta
жере. We шунда дəстəв чуйиша чалəийа кьr.

— Ъ, мьргəз, мьн тə гьрти?

Дəнге Гəво бу. Şəmo хwəст жь дəст дəре, бьрəвə,
ле Гəво əw əса бəид кьрьбу, чаха лəзəки пешда əwi
кəвотк гьртьбу. Гəво əw рəкьr сər пийа y рəсто—чəно
дае. Ле Şəmo хwə онда пəкьr: дəрб жь кьн али дьнат,
əwi кəвотк жь ии али дур дьхьst, жь дəстəки дəрбазн
нава дəсте дьне дькьr, хwə дьда бəр тəпə Гəво, wəки
дəрб кəвотке пəгьrə. Кьн занə, Гəвоe нєркəтəи we чьqа
əw бькəтə, əгəр дəнге жьна шийə рəм ле тəсələ пə-
буйа.

— Тə нəвалє ии тьфалин, Гəво, пə ахьr бəве ии
бəр шєрə, тьфалə, шашик кьрийə—те бькəжи, чийə?

Гəво сər йьше хwəда hat, сар бу, сəкьин y нəй ль
жьне пьнєри, нəй ль Şəmo y кəвотка дəстда.

— Ахьr тə дьбєжи, кəвотк wəбалын, ле бь хwə жи
бєфəрсəлг ль гəдə дьхи. Чьма кəрьк пə wəбалə?— жьне
гьлне хwə думайи кьr.

— Əвдə хwəде,— Гəво жи шаба we кəрманщийа
əсьли да,— qəда ль тьмайа дьнєкəвə, нєрсє əз кор
кьрьм.

— Лома тә пәдит кәрҗк бь чь тәһәри кәвотке жь дәрбе тә дьһарезә, хвә дьдә бәр тәпә тәйә гьран, ле тәйрәде дьрәвшнә, вәки зивһан пәгһниже. Гәдәлг тә баш-тър занә кәвоткә вәбалә.

Ханьма жьна Гево дьрәвьмә диса дьле мер кәта, әгәр чәвә вида щара әвльи әмьре хвәда һесьр пәди-тана у әв гьлие шийә кәлогьри пәбһнистана:

— Бьбахшинә, Ханьм, бьбахшинә, Шәмо щан..

Кәвотк гьништ Шәмо, әв пәшкәши ви кьрын. Шәмо нәмә баверә дьвнисиш, льнге вәва гьре дьдан, бәрдыда у перә жи дьгот: “Баве мьн Керчә—Җримейә, бьмбарәк, һәрә, нәма мьн бьде...”

Ле дәвса Керчә—Җриме кәвотке гәлә щара бәре хвә дьдә кәвшәне жерьн, ль кидәре һәвалә вә бун, йап жи мала Гево. Әв щарна йәлә шьмәле жи дьфьри, ви али, кнали, бь нета Шәмо Керч у Җрим бун. Щабун дькәт дьле Шәмо, ле һәйф әваре вәдәтър пәдыкшанд.

Чахе әвара Гево тәсәлйә кәвоткә дькьр у навда йә кәрҗк дьдит, әв дьгьрт у дьбьр мала ван: Шәмо радь-муса у кәвотк тәслими ви дькьр.

Нәме Шәмо пәгһништьн ши, ле дәвссә кәгәза баве һат, “кәгәза рәш...”

Әгәр бәре Гево кәвотк данн дьдә Шәмо бона гәле хвә афука, вәки исәф ви пәзеринә у перә жи гәне ви бь кәр дьһат, ле пәй һатьна кәгәза рәшрә хвә там боршдаре ви һәсаб кьр. Әгәр бәре һәзара щарәке, ньһа бауәрки һәр әвар, пәй хьлазкьрьна шөхөл—әмәле малера, Гево у жьнева рәх һәв дькәтын, дьчун мала Шәмо, бәр дьле дайка вида дьһатын, бь Шәмо ша дь-бун. Иди кәвотка Шәмо бь хвәра пәдыбьрын, чьмки әв йәк зедә һәсаб дькьрын. Нә ахьр бь вә йәке вә дәрд у кәле кәрҗк у пәфәре ван тәзәкьрана. Шәмо жи кәвотк һақа бир нә данн у пә кә бой вә йәке, кә Гево иди әв бь хвәра пәдани. Әви ньһа тәгмши дькьр, вәки кәвотке хәле Гево гьшка же бьхвәзә, әв “на—на.. пакә, вә бьде. Лома жи нета дәстанина кәвотке иди бубу тыштәки бош у бәтал, перә жи бе нет у мәрәм. Ле дәвса кәвот-ке, әви пьсмам, херхаз у пәшәвьтне һәләл дәст анибун-һатьна хәле Гево у хатйә Ханьм дәвса хәме ви тьжә дькьрын..

РЭЩУЛ

Сала шерэ дэда бу. Бэста пешбэри комисарята пәһнейэ эскэриэ қә хали пәдбу: бь сэда хорт у меред шаһыл жь we мөйдаге дьчун, wәки пешийа дьжмыне дөвхун шәркыи, кә бь пәмами авитьбу сәр wәлате мә.

Рожед огьрме гьран, рожед хирәт у намусе бун..
 Ль мөйдана бәр комисариате тьме һешәрзә бу: дэнге гьри, зарина дайка, қиз у букед шаһыл, дэнге дәф у зөрне, оркестре тәһәв дьбун у һаләки өса че дьбу, wәки тә пьзанбу рәқаса wan хортед шаһылра шабуйайи, кә бьн тәқлед дәф у зөрнеда өса бь кәл дьлыстьи у ахрнеда, wәхте дәмхатьра, бьлынд дькьрнә гази. "...бәр хwә пәкәвыи, әме әсә бь алтындари вөгәрьн..", йане зарина де у хушка, қиз у букара бькәмтьриайи, кә әwләд, бьра, бав у мере хwә һәмез кьрьбун у wәдәки дьреж пәдхwәстьи бәрдана..

Жь нав we һешәрзе у хьрингеле тә һәw дыһерин щертед хортед тунсыз, меред шаһыл дәрдыкәтын, автомашина у фьрхуна сйар дьбун у бәре wan дьдана стансиед рйа һөсьнә пезик, wәки вөрекьнә we дәре, кидәре лазьмә.

Рожед гәләки чәтын у гьран бун..

Агәе әмьрда пә әwқас мәзыи, ле рува иди әхтийар тьме дьһат бал Хөдәдае сәдре гөнд, кәләка wi мәлул рудьньшт, пьрс—пьрсйар дькьр, гәло һале чаwабә, дьжмыи диса пешда те, гәло шәрә дьреж бькьшинә? Гава әwi шаба пьрсед хwә дьстәнд, ахинәкә кур радьһишт у бәр хwәда дьгот: "Хwәде хьраб бькә, йаше мыи пә әw йашә... у радьбу дьчу.

Меред гөнд у гөндөд щинар, кә әw нас дькьр, һаж хирәт, тәсиб, щөләт у һөрмәта Агә һәбун, заньбун, wәки әw мере огьрме гьранә, ши бе we бопа дәрщинара, бьра, пьсмама сәре хwә нәһешинә, тә щара хирәта хwә бәрнадә, хwәйе нав у намуса гьранә.

Ле ньһа.. Агәе әмьрда щерьбанди мәтәл мабу: чьма әв wәлате әдъли у қәнщ һа щарәкерә тәһәв бу, wi чь Германнае кьрьбу, wәки бь нәмани авитә сәр.. Бәр хwә дькәт, дькәwгьри, wәки шаһыл нинә, wәки һәр тышт жь мөщала wi дәрә: нә кәрә, нә бьрайә, нә хушкә, нә жьнә. Әwә у Рәщула wийә мина шыкланә, кә ван рожед гьран кер паен.

Кэсэки Аг'о т'онэ бу, т'амаинна һ'об—һ'эзкьрына
wi чубу чэр we һ'эйване Р'эшул жи хвэ һ'эсп нибу,
һ'екэлэк бу. Сэрэ weйн т'эме т'ик у бэдэw, навкелка
weйнэ зьрав, лыге weйнэ қ'эй бежи б'ь чэрхе к'ьшанди,
дел у б'эжие we, к'о ж'ь р'энге we в'экрит'ьр бун (эw
шинбоз бу), оса һ'эв д'ьхатын, wэки к'е к'о д'ьдит һ'авьж'яа
хвэ хвэйнэ we даин. Т'онэ зар—зьмане we т'онэ бу.
Һ'эр гот'ьнэкэ с'яаре хвэ ф'эм д'ьк'ьр. Хенж'ь Аг'о кэс нь-
кар'ьбу we с'яарбэ. Эгэр Аг'о р'е т'ера д'ьдит, wэки ме-
ване хвэйнэ қ'эд'ьрб'льнд готи б'ь һ'эспа хвэ в'эрекэ, Р'э-
шул зин-бусат д'ьк'ьр, д'ьзг'ина we д'ьг'ьрт, меван с'яар
д'ьк'ьр, ч'эве Р'эшуле р'адмуса, қ'эй, бежи г'оһе weда т'эми
д'ьдае у эсэ һ'нви ж'ь меван д'ьк'ьр. Р'эшуле қ'амчи нэкэ,
wэхте д'ьг'нижэ шиe—ши (эгэр г'онде щинари незикбу-
йа) тыштэки нэдэ бэр Р'эшуле, б'ьра д'ьзг'ине қ'эрп'уза
зинва г'ьредэ у б'эрдэ, б'ь ч'ь р'е һ'атийэ, we б'ь we р'ее жи
в'эгэрэ.

Сэр зен у һ'өн'орэ we һ'эйване м'эг'элмайи д'ьмайи.
Оса һ'ини хвэйнэ хвэ бубу, wэки хенж'ь wi кэсэки нэ-
д'ьһ'эмланд. Мина һ'эспед майин нэд'ьмучканд, қ'эп нэ-
д'ьк'ьр. Заред б'ьч'ук хвэ дела weва д'эрда д'ьк'ьрын, нав
лыге weра д'эрбаз д'ьбуи, т'о бежи б'ьсьльк'яа, на! Хор-
тед г'онд д'ьхатын, пе ша д'ьбуи, ле гава ф'ькра й'экир'э
д'эрбаз буйа ле с'яарбэ, рад'ьбу шэлэпа, дур д'ькэт..

Аг'о эw д'элали хвэйнэ д'ьк'ьр. Эwi Р'эшул нэ т'эwледа
г'ьред'ьда, нэ жи д'эрва т'эwл д'ьк'ьр. Бэс бу щараке наве
we һ'ьлда, к'о һ'эб'яа ф'ьрқас д'ьк'ьр д'ьхат бал wi, сэрэ
т'эме т'ик у к'обар б'эржер д'ьк'ьр, қ'эй бежи бэр wi
т'эмэнэ д'ьбу.

Р'эшул хэмла д'эwата бу. Анэгори бэдэwийа we Аг'о
гэм у һ'эсар, т'энг у бэр, зин у бусате б'ь к'апоке зивин
хэмьланди дабун чек'ьрыне. Ч'охе соре гарийи г'олафдун-
к'ьри, к'о давн'тэ б'ьн зин, қ'ап'уте Аг'ойи к'эw, папахе
сэрэ wi, с'ьмел у п'орэ wийи мина бэрфе чил—қ'эрқаш
у б'эжи—бала Р'эшулейэ бэдэw оса һ'эв д'ьхатын, wэки
г'ышка хвэзлайа хвэ wi у һ'эспа wi даин. Дэнге дэф
у з'орне к'о д'ьхат, Р'эшул д'ьр'эқ'ьси у һаз'ьр бу ф'ьрқаскэ.
Т'о һ'эспэк бэр ф'ьрқаса we д'эрнэд'ькэт.

У аwа, сала шерэ д'ода бу, ле Аг'о һ'эла зин данэни-
бу сэр пышта Р'эшуле. Гава щикида д'ьчу, ж'ь г'онд
д'эрд'ькэт, апылтах ле с'яар д'ьбу. К'о д'ьг'ништэ шиe—ши,
диса п'эна д'ьбу, бе дэстк'еш Р'эшуле д'ьда п'эй хвэйнэ
хвэ д'ьчу..

Р'ожэкэ м'оһа һ'авинейэ к'отасие Аг'о бинэф'ьшк хвэ
давежэ мала Х'одеда.

— Тә херә, Агә, чьма өса тәшәв буйи,— сәдре гөнд мэтәлмайи Агә дыһерә.

— Шькыр херә, Хөдедае бьра, эз бь хьзмәт һатьмә бал тә.— Агә кәгәзәке дьрежи ви дькә. Сәдър кәгәзе дьхунә, вәдьгәрә кә шабе бьде, Агә бәр гьлие вида те:

— Эз боша ве йәке һәһатьмә, вәки һиви бькьм Рәшуле нәбьн.— Агә кәсәра кур дькьшинә.— Эз һатьмә һиви тә бькьм, ортәчитие бьки, кә мьн у Рәшуле тәва-йи бьбьн әскәрие... Мала вә авабә, чьма эз әвқас мьримә, ыңкарьм тьвьнге һьлдмә дәсте хвә?

Хөдедае сәдър рьнд һаж әмре Агә һәбу. Әви гәлә тәли—тәһгәси, кәштьн у мьрьн бәр чәве хвә дьбу, мьқабли әскәре Роме шәркьрбу у тәви кәмәкә фидә-йед әрмәнийә һатьбу гьһиштьбу вьра. Хөдеда тәхмин кьрбу, вәки тәсиб у хирәт рәһәтиә һадьнә Агә, дьхвәзә тәви Рәшула хвә һәрә пешийә дьжмьн шәркә.

Һьлбәт, комисариата әскәриәда һивикьрия сәдре гөнд у Агә инкәр кьрбун у пәй комисариә рәжтәра майиң Агә Рәшул ани, вәки тәслими вәкиле ордиә бькә, кә бьбьн..

Чәтһнә ви һәле дьлшәвати гьран сәр кәгәз нишан бьди, кә Агә әһтияр кәтьбуе. Әв қәй бежи һава рәжәкеда бьчүк бубу, бубу ләпәке. Хәбәр лә бьрһабун, кәләкә мьһине кәр у лал сәкьнибу. Һава һақә һәспада, кә аһибун комисариә дәрбазкьн, Рәшул кәбар сәкьнибу у жь хвәйе хвә дур нәдькәт. Әрд пәкол дькьр, ви али, ви али һәспа дьһерә у пьзаньбу, вәки ве зутьрәке ве бьбьн, кә занә кәда?

Агә ышкәва вәбәшьри, пезики Хөдедае сәдър бу, кә кәләкә өзвед комисариә руньштьбу у гәте:

— Эз дьхвәзьм тә һивикьрия мьнә ахрие бежи сәрәкқөмандар.— Ве шарә дәһге ви мере зәмана ләрзын у аһшах кәлә дьле хвә зәвт кьр.— Жь һаве мьн һиви ви бькә, кә Рәшуле бьра гьреләдын, әв һәспа сһарбунейә. Әгәр дькарә бьра бал хвә бьһелә у хвәхвә жи сһарбә.

Сәдър әв хвәстьна Агә гәтә сәрәкқөмандар. Әв, кә мәрнәкәи зәриһи бьһьнд бу у дьһатә кьвше әмрда щәрбанди бу, вәбәшьри, бь дьловани дәсте хвә дани сәр мьле Агә у гәте :

— Папаша, бәр хвә нәкәвә, тә вьра жи дькарә кер бейи у хәбата мәзын бьки.. Чь дьминә дәрһәқә Рәшула тәда, әме бьщәдһиһи өса бькьн, чәва тә дьхвәзи. Ле шәрә, тә мерәки дьһедһтиһи, кә занә ве чәвабә.

Пэй бьрына Рэщула Аго кэрба жы нан—ав дыкэвэ, ле эьмьр дьминэ эьмьр, Wэдэ бьрыне дьле ши дыкэвинэ, ле қолчэки дьле шидэ һобба- бэрбь Рэщул, we һэйвана ақьл гэш мабу.

Сал бдһөрин. Пэй шерра Хөдедае сэдьр рожэке мэрика дьшинэ пэй Аго, кө бе Рэщула хвэ бьбэ хвэ-йи, эьв вэгэрандьнэ. Wөхта Аго бин лечькнай һат бэр гона колхозе Рэщула хвэ дит, ахин ле һат, сэре мьһине һэмез кьр у кэьтгыри.. Рэщулэк чубу, йэкэ майин пашда һатьбу.. Дэмэкэ хөрт һэйвана бе зар—зьман сэре хвэ дабу сэр гьрка мьле Агое кал у жы чэве вейэ шелу дьлопе һесьра кьрасе Агойи бэр тэве зэрбуйи шьл дыкьри.

Рэщул жы лынгэки сэдэт вэгэриабу.

Institut kurde de Paris

ЗЭВИА МӨ

Шэр тэзэ сэкьнибу. Гөндө мөдә һе чэтьнайи гэләк бун, ле эчана һөкөми сэр бәнгьзе бьналия һәдкьр-Мьзгина алтндарие шабун кьрбү дьле һәр кәси. Колхозвана заньбу, вәки әв чэтьнаед вәдәли һе зу-търәке бөнә һьлдәне.

Бәле, минани ньһа нибу. Чэтьнайә һәрә гьран ке-масийә һеһ бу. Ван чаха һан төбәрк бу. Пәрик дькәтә әрде, перә—перә һьлдьдан, рәдмусандьн у дьданә сэр чәвед хвә. Сонда мерьвә һәрә мөрифәт һан бу: “Әз әви һани...”, “Әв һан һазьрә, хельф һабәжьм”..

Сурәте мьн про жи дьшәвьтә, вәхте шәлмаға калке мьн дькәвә бира мьн. Шарәке мьн кәри һанә шәһ кәв-кии се кьр, вәки жь сьвдәре дәркәвә. Калке һөсәйн дит у шәлмағәка дьле тә да мьн, перә жи кәлогьри бу у го: “Лао, мәрьв һан кәвкки һакә, рьсде хвә һавәжә дәрва...”

Сала 1945-а бу. Әвә сәле тәе быгота тәбийәт жи һатьбу вәгһнастьне. Баране өса дьбарин, вәки лейи рәдьбун. Бьруске вәдьяһанд, дькьрә гьрмәгьрм, қәй бежи топ—шәбьрхана агьр дькьрын. Мәзья һан левәда дьвәкьландьн: “Сьмьлаһ, сьмьлаһ...”. Ньзаньм чьра, пирка мьн кәлмә хөе дьрәшанд сэр харщигата тәндуре у кәвкки бьң баране дькьр, перә жи дьгот: “Бәсә, бьм-барәк, һәвәки барьстанбә, тә херә...”

Хәйсәте бәнда! Баран һабарә — бәр хвә дькәвьн, дьбежьн—чьма һабарә. Баран дьбарә—диса һәраһинә, дьбежьн—рувийә һе қәтйә. Әзи тьфаләк бум у мьн һәла һе һьзаньбу, вәки “һәр тьшт вәде хвәда хвәшә...”

Сала 1945-а һешнайи бьләт бу, зәвие гөнд өса ра-бубун, вәки, чава дьготьн, сйар бь һәспа хвәва тәда һәдһһатә кәвьше. Вәхта ба дьһат, сьмьле зәвнайә гьран һәмди хвә дьчун—дьһатьн, пел дьдан, тәе быгота бәрә. Әвә сәле рәсти жи һан бьбу бәр.

Калке мьн. һөсәйне Осе, кә жь маләкә гьран тәж—тәне хьлаз бьбу, жь Көрдьстана Туркияе рәвибу, сьба бәр кәнаре зәвие дьсәкьни, дьреж ле дьһерәи у дьгот: “Шькьр һакә...”

...Зәви зәр дьбун, гөндйә һәр йәке бедәра хвә һазьр

дыкыр. Рэх ода мө щики дүз хобу. Нәр сал лъ шър щәһ у гәһьм дыкөтан. Пе мәрә һешпайи кәкева радькьрыл, кәвыр—көчък ле тәмьз дыкьрын, раст дыкьрын у паше пе гезйа әв рьнд пақыш дыкьрын, ав ле дьрәшандьн у чәнд сәпәт ка сәр радьхьстын, шәки мөтбә.

Әз жи бе шөхөл нәдымам. Тәви щинара бәрәвара бәрәв дыбун у сәр бедәре дыбөзйан.

Рожекә жи тәве һе нәдир нәдабу, шәхте калке һөсәйн кьрә дуртин:

— Дә рабын, мала шә хьраб нәбә, мәрвь жи һащ-қаси радьзе? Ро бу шивро!...

Һәмзое кәрхале калке мьн у бука шн Сәнәм жи һатьбун али мә бьшәт.

— Иа шәмс..., — калке һөсәйн бәрбь роһьлате тәмәнә бу у келәнди һьлда. Әвн у һәмзо зәви данә бәр келәндиһи, кәлфәта жи тьрмьх дыкыр. Зутьрәке щинаре мә— Мороф у кәлфәта шн жи һатьнә комәкдарийа мә.

— Торьн, лао, — калке һөсәйн дәнг да мьн, — чька банздә мала апә хвәйи Шәбаб, бе тәвра мә шькәстийә, бьра йа хвә бышнә, әзе зу вәгәрншьм. Дә, чальк— чальк, әз һәйран.

Һөтани чум— һатьм, бедәра мөда иди кам дьгәрйа. Мерали сәр каме руньштьбу у дәнг дьда ге. “Һо, һәйран, һо... Мерали апә мьнн бьчук бу. Әв пейш сала жь мьн мөзытьр бу, ләма жи әм шәв у ро щәм һәв бун, мә һәвра “һавалти дыкьр... Һөтани про жи жера нәготи-йә “апә..., нәһьһәри әвә йәке, шәки иди һөре шн тәмам сәни бунә.

Шабуна мьнә мөзын әв бу, шәхте Мерали әз дьдамә келәка хвә, шәв ге дьхьст у дьдуртанд: “Һо, һәйран, һо... Мьн тьре дьнйалькеда е һәри бәхтәвар әзм. Ньзаньм шабуна, йане жи чуйиша каме бу, сәре мьн дьчу—дьһат, дьбу гежгәрин.

Тәвәкә туж бу, һәва бәс гәрм бьбу, тәе бьгота агьр алав жь әзминн дьбарә. Тәве алики, тоза кае, кө кам у га радькьрын, алие майинн, әм худанеда шьл кьрьбун, ле әз каме пәйа нәдыбум. Мьн зальбу, шәки тәне ро-жекә, тәпә пройә, һөтани һавиша майинн иди нькарьм сәр каме рунем.

...Нан шарәкева нәдыһатә көтане. Әв хәбата ван сала әпешә гьран бу у дьреж дькьшәлд. Минани техника пройинн нибу. Кам дө рожа гәрйа.

Рожа майинн тәрпә иди әрд һьлчәйи бу хвә, шәхте калке һөсәйн һане көтайи тегькьр, маледа чь шьл у

чәвал һәбун ле вар кыр, хеләке кәр ле ньһери у бын левада гот:

— Шькыр пәкә.

Әз зур бьбум мын калке хвә дыһери. Вәхте әми бь бәнгьзе хвәш әв гьли готьн, мын бь заротийа хвәва сәрәдәри кыр, вәки һал башә. Мын иди эф рьнд заньбу нан чийә. Әв рож бира мын дәр паен, вәхте пәфәре мале һәвше кәри нане шәһ бун..

Бәрбанге әм иди зу рабун. Калке Нөсәйн, кө шәв бәр теге разабу, пе тәвре тег дьда бәр бае. Нәбе нан, мишани зерә зәр, зипьк—зипьк дьбарин. Бае шәбәде ка дьфьранд у бәр суре топ дькыр. Неди—неди һәбед геньм бын тиренше тәва сьбе дьчурьсин, лод дьбун, мын тьре чәвед хвә мыпра дьқорчиньн у дькәнын.

Калке мын һа дьсәкьин, биша хвә дькьшанд, худана әнне пе мьле хвә пақыш дькыр у неди дьгот:

— Шькыр пәкә..

— Ни-и? хвә пәхаро, дури зарокед мын, чь буйә тәра, шөхөле хвә бькә, тә херә?— пирка Шенне дьготе у һерс ле дыһери,— тө жи хвә Әгит ниши—пәзәре бавежи рьсқынге тьфалед мы?

...Әгито, бәләнгазо. Диса Әгит. Әв шамера мәрвәки гәләки мәрифәт у қәдьртьр бу. Бола вәдә хвә эпешә хвәндибу. Әгите Сыншо сәрвәре клуба гөнд бу. Ньзаньм чьра, көлфәтед гөнд тәмама дәнт дабу һәв, заред хвә һинкьрьбун, кө вәхте расти Әгит тен хвә әсәйн бьқорьнциньн. Дьготьн, вәки әми чәвишәкә, вәхте чәвед ми кәвьр жи дькәвын—кәвьр жи һур—һури дьбын, кө ма мәрв.

Пашдамайити бу, һьлбәт. Ньһа гөндие мә әвә йәке бь көп дькьнә бира хвә. Ле ван чаха жь чәвә Әгит дьтьрсәян. Мәна әвә йәке аша шьро вәдкьрын:

..Щарәке Әгит һасьләтәкә бьләт жь зәвие бәрәв дькә: незики чьл чәвалн. Эварәке бәр хвә пәдә, дьбежә көлфәта хвә, вәки тәвәйн һәрһә киләре щарәке жи ина хвә бьдһә һәбуна хвә. Дьдһә чьре, киләреда эпешәйн рудһе у вәхте радьбын Әгит дьбежә: “Бьм-барәк, мын го вәрә, хвә мын нәгот һақаси жи вәрә.. We шәве барәнәкә өса дьбарә, вәки дорбәр дькә шьм-шьмә. Киләра ван жи хьрабә буйә, бане рьзи we эваре бын баранеда тәйаиш пәкә. Эпешә гәньм бәр пйа дьчә..

А, лома жи “чәвә,, Әгите бәләнгаз дьтьрсәян. Ле

he тo кaси нькaрьбу бир бaнинa, wэки зйaнэк дитийe,
wэхтe pасти wи шaмepи нaтйe...

— Шькьp пaкe, шькьp пaкe— кaлкe Нoсeйн wэкьлaнд
y гo:— тoхьм лe дepe, we тeрa мe бол—бол бькe.

Пиркa мьн иди гoндaрийнa wи нeдькьp. Эwe тэви
дйa мьн у шинaрa нэмди хwэ гeньм бeжьнгe дьхьстьн.

Чь-чь, лe щинaрти тьштэки ширьнe.

Жь wи чaхи шундa тeндурa мaлe нэррo дьшoхoли.

Institut kurde de Paris

ДЪЖМЪН ЖИ ГОТИ ҚАНИАНБЭ

(Сэрһатикэ кэвн)

Калке мын рэмәти гәләки жь мын һыз дькыр. К'ода бычуйа: мала щинара, йане сэр “һошка,, гонд, ль к'о гонди бэрэв дьбун у дәрһәқа рожед дәрбазбуйида, һал—вәхте дьнеда хәбәрдьдан, эз эсә хвәра дьбрьм. У тьме эв ширәта һан дьда мын.— Гөһдарбә, лао, бьһе мэзын чь хәбәр дьдын, гьлие ван текә гөһар бькә гөһе хвә. Ки гөра мэзына бькә, дьнеда лынге ви кәвра па-кәвә...

Рожәке жи, вәхта мере гонд ль сэр “һошке,, топ бубун, калке мын эва сэрһатийа һан гьли кыр, к'о т'о вәхта жь бира мын начә у иро мын қырар кыр эве сэрһатие тәслимн к'агәзе бькьм.

— Эмә һәла ль ере бун.— Синәке,—калке мын сэрһатийа хвә ва дәстпе кыр.— Эв се рожд бун бәрф дьбари у пера жи дькырә багәр. Бәрфе к'өршә гьртьбу ү щинар нькарбу бычуйа мала щинер. Рожа чара, незикайа шврә, багәре вәкыр. Мә пе бера бәрфа һәвше һәвәки тәмз кыр у пәз дьрунгә кыр. Эзи шаһыл бум. Мын қаһут авитә цавмла хвә у пава пезда сәкьним.

Вәхтәке мын бала хвә дае, ве пәйаки хвә рәст мала мә гьртийә у те. Мын тәгмин кыр, вәжи пә гондие мәйә. Гәло кийә, ве бәрф — багәре дайә сәре рә. һатһат, мын бала хвә дае—эва Сөлемане көре Әлие дәстәбраке баве мынә. Эз әщебмайи мам. Мала баве Сөлеман чәнд сала пешда гонде кәләка мә дьма. Сөлеман гондда мер көшт у вана мала хвә бар кыр чунә алие Қәрсе...

— Көрә Сөлеман, тә херә?— Эз бәрда чум.

— Шькыр мын херә,— Сөлеман кәни.

Эм чунә дәст — рүе һәв, паше мын готе:

— Көрә Сөлеман, бала тә жь хвәдебә, ве бәрф—багәре тә чьма дайә сәре рә, т'о жь к'о тейи?

— Мала Әвдие Қасо,— Сөлеман шава мын да.

Мын гөһе хвә бавәр нәкыр. Сөлеман Кәрәме бьре Әвди көштьбу.

— Көрә, дәрәва мәкә, һун дьжмьне һәвьн, тә бьре ви көштийә, т'о чь қәвн чубуйи мала Әвди?

— Сәрма дькым,— Сөлеман готә мыл,— әм һәрнә мал, әзе тәра гьликым.

Нәфәре мале Сөлеман ша бун, һа-һанга чарьх-горе ши эхьстып, агьре бәгире гөр кьрын, нан ашин. Сөлеман нан хвәр у гьли кьр:

— Иро се рожә әз жь мал дәркәтмә. Әлие баве мын гот, лао, әва се—чар салә әм жь алие Синәке һатнә, һаж мала дәстәбраке хвә төнәмә. Һәма хвәшә, тө жи шаһли, рабә бьдә сәре рә, һәрә сәрики бьдә мала дәстәбраке мыл, вәрә. Перә жи тәми да, вәки әз к'ова бем, сәба рәсти мәрие мала Әвдие Қасо нәем. Дә, мын жи зува һун нәдитьбун, моташе вә бум, мын тьвынг авитә стөе хвә у да сәре рә. Әз һатьм дәрбази хвәли-һа Синәке бум, тәри мын к'әтә әрде, бәрф бари у перә жи кьрә багәр. Илаша мын һатә бьрине. Мын ньһери хер, әзе бьхәнқым. Ле к'ода һәрьм? Мын заньбу, вәки һәта гөнде вә әпешә әрдә, чава бькым? Дә, мын го, сәр рйа мын гәләк гөнд һәнә, әзе һәрмә маләке, ишәв бьбмә меване вана, сьбе рабьм, һәрьм.

Звьннийа багәре бу. Мын тәгмин кьр, вәки сөрәкә сар, миһани шурәжи шин, һәсту—һьнаве мын дьбьрә.

Гөндәк к'әтә пешийа мыл. Шәвәрәшә, ньзаньм гөнде кейә. Ло, мын го, шәһмеда, чь дьбә, бьра бьбә, әзе дәре ве мала һанә қарахе гөнд бьк'өтм. Ишәв вьра бьминьм, сьбе һәрьм. Мын дәри к'өта. Дәри вәбу у һөлма бәгирейә гәрм шарәкәра деме мын хьст. Әз дьбем-мын қәт эвархери жи нәда хвәйе мале у чумә һөндөр. Вәхта сәр мыле хвә вәгәрийам, щидә бумә рөсас. Бәр дери Әвдие Қасо сәкьни бу. Мын хвәст пашда вәгәрьм, ле әви мыле хвә данә рәхдәрийа у пешийа мын гьрт. Мын дәст бьрә тьвынге.

— Дәст нәбә хвә, хорто,— Әвди һеди готә мын.— Меван—меване хвәдейә, һьзки бьра дьжмьнбә, бьре тә жи коштьбә. Тө ишәв тө щийада начи.

Мын хвәхвә жь хвә шәрм кьр, вәки дәст бьрә ть-вынга хвә. Ло шәһмеда жи мын дькөжә. Бьра мәри коштибә, ле коштне мере чебә. Әз сәкьним.

— Қизе,— Әвди гази к'өлфәта хвә кьр,— вәрә чарьх—горе меван бехә.

Жьһа Әвди жи әз пас кьрм у мәтәлмайи ль мере хвә ньһери.

— Қиза Щьнди, хвәде хәннме мынбә, гава бьре мын, йане гәде мә пе бьһәсьи, вәки Сөлемани мала мә-дайә, тө тө шара сах жь ви қағи дәрнак'әви.

Рабу һәбурәжи тәрки ве шәве әрде хьст. Қәрәз, дө

рожа багэре вэлэкр. Эвди эз бэрнэдам. Дө рожа эз мала мида бум, хвэрын—вэхвэрын, эзэт—қольх. Нэта ишэв дэст бэрбанге багэре вэкр, Эвди гази мын кыр:

— Сөлеман, лао, багэре вэкрыйэ, гонде мала дэстэбраке баве тэ жи незикэ. Рабэ эз тэ вэрэкым, нэла гонд һышйар нэбуийэ. Шаһьл—щунһьле мэ бе тэрбийэтын, ньшкева эщевэке биһнэ сэре тэ. Паше эл—эшире нэта-һэтае гор'а баве мыне бежып. Көрманщ мала хвэда тэ вэхта, һэзки бьре ми жи бькөжи, набэзэ меване хвэ.

Эм рабун. Тывынга мынэ сьвдэреда дардакьри бу, ле мын шэрм кыр һьлда.

Эвди тывынг авито мыле хвэ, эз аним жь гонд дэр-баз кьрым. Кэв иди кэтбу сьбе.

— Сөлеман, лао, эви һан гонде мала дэстэбраке баве тэйэ, эва һана жи мала ван.

Institut kurde de Paris

РИА АЗАИЕ

(кәрик жь романе)

We сале баһар зу кәтә қәдәме хвә. Мәһа зьвьстане-йә пашьнда иди дара бышкок дабу. Рәшелә, тәйр у ту, чъвике баһаре дәст бь чекьрна һелуна кьрьбун, гөмрәһи дьчун — дьһатын: сәре дара, бәне ханийа, қуче зөвийа, дәве чәма бьбун мәйдана фьр у бәза ван. Дәнг у сәдае ван бь һәзар рәнгги, һәзар авази тәв әриша ван ль нав һәвае дьрьсһиә, дьһуһиә, чар али бәла дьбу, дьһат дәрн—көләкара, һәһцәре одара дьгьһиштә бәр гөһе һәмуйа: кал у пира, жьһи у мера, қиз у хорта, әв гөһ-дар дькьрын, һәйран дьһиштьн, рөһи у шанва баһар дькьрын. Әгәр гөһде Бамәрниәда һьнәкә жь гөһа жи мәрум һәбуна, бь биһа баһаре, һөһне тәбийәте, һатын-чуйһиә думәқәска ль бәр кәһаре хашһиә те дәрдьһе-стын у дьфькьрын: шькьр баһар һат, тәк бьра рәмбә, бьра қәдим бә, тәк ль исен бе, әгәр хьраббә, һан қәһиңе дьһе, әгәр гьртибә—һәбсе бьһ әрде, әгәр нәхвәш-бә—сәре сәр бәлгһиә, һан һөһсе тәлгһиә, бьра ль ван бе, тәк бьра хербә, хер жи дәрбаз бә, әдлайи һәбә, тә хун һәрьжә.

Баһара һсалһи сәре серида рәм бу, зу һат. Хвәйкь-рһна дөһөрә малда тоқәк бу, жь стөкөра шьмаәте дәр-кәт. һәһи пашьһеһиә альф у дәбре кәра сәр кәре бу. һәлә һәча дәһләти, кө дәбра ван паш кәтьбу, бь позбьһьнди ль пашьһа жьһне хвәда дьготьн: әв мере һана рьсәе ван һьрә, дөһләт кө һәйә бьһ гөрзе гиһе-данә. Гөһдһе кәһиһ жи, кө дәбра һана сәр хьлазбуне-бу, һәһе жи мәрәкеда қәт тьшт һәмабу, һәһи бона ван фьреқәти бу, кө дәһаре ван зьләқәтиә дәркәт, у һәма дө кәвчи сьпитайи жи бе, кө кәзи—көһфәт, қь-рәһиһа мале, заре хвә шьлкә, әһе көме хвә бәрбь әзманә бәвежьһи.

Щот гөмрәһи дьчун. Мал дьчу чөрә. Ида дьране де-һер һа—һа әрд дьгьрт. Дора мала, ль синге чийа, дәве чәма һешһае һеди—һеди хвә ниһан дьда, зил бь зил бәла дьбу, көкеда дьбьшкьви у бьһьнд дьбу. Ль чи'чә-ке чийа, гөһе шьһпшьма, бәһбуне қуме льбәсе хвәда бь һәзар рәнгги жь хәһа ширьһи рәдьбун у һәлә чәвә гьрти, хәһари һера, һәвдө дьһьрсһи хәһне дитьнә. һәв-ра дьготьн: “Леле, әв кә бу, чь дьлжәвьр бу, кө ва

қадар кър эм зу ракърын? Нәла бәрбангә, хәв ль мә тәқсанд, ль мә һәрманд, әв хәвне ширьн нивидә һиштып. Ле ви аһне чәм, ль сәре зьнер, дөве гелида чәнд пивонге к'ау тәв чәнд нәвроза, шәре ванә шин, гәрдәнә нарип, ль ван дькәнийә, дькърын тирқин перә хәбәр дьдан: "Поркөрнә, шәрмә, хәведә пүч бьн, ша чәвә вәкьн, дор хвә мезәкьн, ро һатийә нивро, бәрбанг ль кәйсә?.. Ле дора қөнһийә, ль чимгане канһә, бьн мөхбуре һешин бөләкчәвканиһә рьһан рәза бу, У ван готьна, кәп у лақьрдийә әв жи ракърын жь хәва ширьн. Рьһан сьлыкн, һорити мөшиһә у ль бәрхәва чәнд баһишк һатне, зар бәр шулькн: "Әзә жи рабьм, ле чь-қас гәрмә? Әз қадар накъм льбас бәр хвәжьм.."

Бәле, гәрмайи гәләк кәтьбу әрде. Тохьме ләдәк пешда ль зәвийә рәшандьбун, иди чил дабу. У ләзьм бу, кә дө—се барана әрд нәрм бькьра, тәве бьда сәр, ван чила сәре хвә бьн әрдера ве дәрхьстана у бемь-нәт һешинбуна.

Ле тәләбәхтра пайизә чуйи қөрльхи бу, у һәрдө мөһе зьвьстанеда жи кәли бәрф пәкәт. Жь һышкне әрд дьқәлышн, тиш—тиши дьбу, һемаһә теда һобу же дь-бьрийә. Хвәлийә шова, әрде ракъри дьбу пишо, қәй дьбе бе бәр—бьстан дьбу, жь шинкаһе адар дьбу, же дьһәрьки. Нәла дарә эһишә тәзә, кә гөлдийә баһара чуйи дора ханһийә у һава бахче мөвада дачькандьбун, ру ле дьтөмьри, сәр кәкәда дьтәһийәп у һоли һсане незәнез ле бе бәри ль әрде бун. Рәһи у тамаред кәкәд ван һав мөгдарә дорбазбуйида қәт бөһөстәке жи әр-деда һөчубун у тә қыһат у һөмайә генц жь әрде һькарьбун һәләһәдана хвә.

Мөһә баһарейә пешьн ль Көрдьстане қәсьдибу, фәһи мөваһски бөһәһәп. Әвә һаһә сәр рөжа ма бу, чәвә ль һрькәбе бу, ле тәбийәт ле нәдьма тьма; әв һсане сәррәш жи, кә чәтһәһәда дәст—пә ле дьрьщьфә, дьбу мотәще газьна, мәскәһе хәм у хийәлә. Нә ахьр қөрльхи, һышкн тәте рәшә, тә рөһбәр ле насәкьнә, вәре һәзар нәхвә-ши у чьлмасйәһә, илаһи тәбәк—.. һә—һә хвә диһар дькьр. Ле гөндийә һәла гөмана хвә нәдьбьрини, һәврә дьготьн: "Хвәде рәмә, баран дьбә дө—се рөже дьн, ләдәкә дьн бьбарә у зәвие һешин бьн, һешнае рәбә, нә жи дьране дешер ве бьшке. Тәреқә жи сәрда дькьр, кә гәрәке щьмаәт аһәгори пешийә әбабәти хвәдәкә, газн мерә баранкә, һәрә бәр зийарәта, қөрбана бьдә, мәһәрәшан ве рәма хвә бәрдә, шьһие бе. Ле ван кәванне мә даннн гезийә һавмале дьхәмьландьн, дь-

иьтърандын, дьданә дәсте зара у шаира дьготын: “Һәръя
бука баране нава гөнд быгәриниш, һуне хвәра һека,
эмиш һәде хвә топкын, һәми баране бьбарә у әв жьне
дәә’ шаңе зара кын..

Ле нә буква баране, нә жи пәз, дик—мыршкәд хәл-
де қорбан дьдан, комәк нәддан.

Қорльхне кьшанд.. Мәһа баһарейә пашын иди бар
дыкыр, ле шьли бьбу тьборк.

Бәле, салә бешә дәркәт, берәм.. салә гәврә, шәв
сайя, рож әврә.. Исан ва лә фькре хвәра дьшешьри
у бир данн гәләк гьли пешийә, хвәда дьвәкьланд:
“Шәве сайн, роже әвр, һал хьраб, қизә авьс, букә
стәвр, мал хьраб.. Ле, хер, әврайя роже жи бьбу,
һива бьшәвр диһар нәдбу.

Әзмане сәр гөнд, кә һәр баһара, илаһи шәве, тьме
мәскәне әврәд рәшә гьран бу, баран бь кода дьбари,
һәһа чик—сайнбу, һәта сәре чйәе Тиари у сәр гьрәд
Мьзурийә жи тә пьлтә әвр диһар нәдбу. Әврайе, тә
дыгот, тәбә кьрийә қәт рәва нәе. Аве кәлийә кем дьбун,
ле е чәма дьмьчьқиш. һешһайн, һане завийада дәркәт-
бу, бәлге дара, гөл у кәлийәк дьчьмьсһи. һәлә һе зә-
райе жи хвә һәдавитә ван, ши бь ши гәвр дьбун,
дьбун һәшә, дадьварийан.

Гәрмайи тә дьго дьжмьне дәшәлә, сәре хвә бьһид
кьрьбу у жь һәму тьшти фәсал стәндьбу. Сьба, шәвр
у шәмәлә рәе, пәһише һейә сәр әрд һәлдьчандьнә хвә,
һек жи кә данһа, һе чәнд дәқәда лә шьр бьпьжйә.
Һәми һивро, чәхе әрд, кәвр у кәчьк сәр дьбун, гәр-
майи жь ван һәлдьгәрийә у духана һейә һьшк, шьвета
кәре, һәму тьшт дьбьри, чь кә бәр кәта. Ле шәве,
илаһи, маләда, мәрв дьфәтсьһи жь дәст һе гәрме. Әв
тьм дәрвабуи, хвәһәһа һана һәбә ба бу, ба жи кәтьбу,
һеньки дькәтә әрдә тәк бае сьбе, ле нә гәләк дьреж—
вәкә хәләке.

Тәмамийә шәве әзман сайн бу. һива зерин, һи
һәрғав, кәһ лә сәр лева, һаж бае дьне тәһәбу, дәлмә-
әһтәриә хвәда бе мьһәт дьмәһийә, һьдуре хвә бәрдь-
да, һәса дур, чьқас кә чәв—чәва бьбьрийә.

Рож пәй рәжа дәрбаз дьбун, ле йәк жь йәке хь-
рабтьр. У вьр, гәләк жь бәвәркьрне дур, шики һәди-
һар, лә кұрайя рөһе гөндийада, льбәсе әврәд барани-
йә рәшда, лә чәһшькәкида шуре бьруске, лә чәһшьке
дьнда кәзька кәлфе, хәлайи дьһпьти, сьфәти—һәмам,
чәһһә—мьхәнәт, һе һеди—һеди, гав лә сәр гәве хвә
диһар дыкыр..

Хәлайи.. хәлайи һе бе...

ДЪЛЕ ДЕ

Гонде ма, Элэгэз, гондаки бэдэши мэзынэ, кӧ бьна-тара чийае Элэгэзеда щигвар буйэ. Тӧе бежи эв та-сэка у чийа доре говэнд гьртънэ, дьлизън.

Вьра баһар дэрэнг те у шэде һатъне жи хвэра гӧл у сосына тинэ.

Гӧл у сосына..

Һавина сала 1941-е бу. Нонани һэрро дӱа мын агьр авитъбу тэндуре. Ду, мина мэрэки рэш, жь кӧлэка хенира дькышйа. Дие сэргина у бина ве һэр чар али гьртъбу. Жь ви дие сэргине нам чэве дӱа мын һесър дькьрып. Мэ, заред бычүк, дэрва бэр дери хвэра дь-лист. Тэве дьржыланд. Эм бэр пэнше ве тэве рэш у қал быбуи.

Мала мада кӧлфот тэне дӱа мын бу, қиз у букед ве тӧнэ буи, шэки мале али ве быкьрана. Мын жи дӱа хвэ тэне нэдыһшт. Эз быбума “қиза”, ве у бэр дэсте дайжа хвэ дьчум—дыһатъм; сэргин дани, һурьк тэндуре-реда дькьр, нав мале у бэр тэндуре гези дькьр, дьчу-мэ аве, хвэрна диза сэр тэндуре лэв дьхьст..

Бьре мыни мэзын, Миша, ве сале кома дэһа хьлаз кьрбу у һазьр дьбу институтеда бе һьлдане.

Дӱа мын фькьр дькьр ве сале пӧхӧрие хвэ бьзэшь-щинэ, буке бипэ мале, нэбне хвэ быбинэ..

Ле эв гышк тэръби. 22-е маһа ийуне дӱа мын дит, шэки орта гӧлдда щьмаэт топ буйэ, бьльнд у һерс хэ-бэр дьдын, шэки шэрэ, герман авитийэ сэр шэлате мэ.

Дӱа мын һат һӧндӧре хени, дэнг да мэ:

— Лао, рабын, шэрэ, герман авитийэ сэр шэлате мэ.— Рэнге де сыпчӧлки быбу, чэве ве кӧрда чубун.

Мын дӱа хвэ дыһери у фӧм нэдыкьр, сэба чь эв кӧтийэ ви һали.

— Ижар чь, дае, шэрэ, бьра шэрбэ, ве чь мэ быкэ, нэ эм жи хвэра һэрро—һэрро шэр дьлизын, һэв “гӧллэ,, дькьн, бьриндар дьбьн, дькэвын, радьбын..

Де пезики мын бу, тьлие хвэйэ назьк кьрэ нав поре мыни кӧришк, го:

— На, лао, тӧй һэла һе бычүки, фӧм наки, чийэ шэр, чийэ гӧллэкьрын, чийэ бьриндаркьрын, чийэ кӧштын... Эв “шэрэ,, һун дьлизын у эв шэрэ һан нэ йӧкьн. Шэде “шэрэ,, хвэ һун һэв “гӧллэ,, дькьн, шарэка дьне ра-

дъбын, ле ви шэрида мэръв ристи те коштыне. Ида
рашабэ...

Чэве дйа мын несъра тѣжи бун у хълорике несъра
сэр сурэте вера тѣлол бун, кэтыне сэр дэсте мын. Дъле
мын тѣжи бу, чэве мын жи несър бун.

Нивро бу. Тиренща тэве кѣлэкерэ авитьбу орта
хени. Дйа мын нан тэндуре дхьст. Бина нане тэзэ у
шорбе хани нълдабу у мэде мэръва вэдъкър.

Уе дэме бѣре мын Авдэл, кэн сэр лева, натэ хондѣр
у го:— Дае, Миша шэһэр вэгэриа нат, ва автое пэя
буиэ те мале.

Нэла не гъли дэве Авдэла бу, Миша натэ хондѣр.
Дйа мын бэр тэндуре рабу, шэлка бэр хвэйэ ар дауь-
шанд, дэсте нэвир тэмъз кър. У уе дэме Миша хвэ
авите пэсире, рамуса.

Дае вэдэки дѣреж эв нэмез кърьбу, бэрнэдъда,
мэръва тѣре шана бѣ сала нэв нэдитьбун.

— Дае,— Миша готе,— мын Рэванедэ дэрнэца шэр
сэһ кър. Мын да фыкѣра хвэ: нэ шэлэте мэ нѣна нава
қэзнеданэ, хушк у бѣре мэ тенэ коштыне, мэръв лазь-
мын пешбэри дѣжмын шэркын, нэ.

Дъле дйа мын қоспйа, эв кэлотѣри бу, энийа нѣхѣ-
рие хвэ рамуса, чэнд нѣфѣре готына тэ ван мэръвхѣра
кър.

— Стѣе ван бышке, мала шана шерапбэ, чава
кѣ мале хэлце шерап дѣкын.

Уе шэве хэв нэкэт чэве дйа мын. Эв тѣме шие хвэ
радьбу, тэсэлйа зара дѣкър, илаһи йа Миша, лѣһефа
шьқѣти давитэ сэр раст дѣкър у пера жи кур дѣшѣр-
миш дѣбу.

Събэ ида саһи дѣбу, шавэ хэв тэзэ кэтэ чэве де.

Дэнге дэф у зѣрине гонд нълдабу, лавька говэндэ-
кэ мэзын гъртыбун у хвэра дѣлистын.

Миша у нэвалэ хвэ— Темуре Лешо у Шасьме
Эгит жи уе дэрэбун. Сэһэт ида II-э бу, вэхта сэркаре
нэһие у комисаре эскэриэ натын, кърьно митиш.

— Гэли хорт у шаһлед эзиз,— комисаре эскэриэ
го,— иро эм вэ вэре дѣкын эскэриэ нэр мэ йэк гэрэке
бѣ синге хвэ шэлэте эзиз хвэйкэ, ѳса хвэйкэ, вэки
дѣжмын иди пешда нэе, шэһэр у гондэд мэ шерап нэкэ,
хушк у бѣред мэ нэкѣжэ, ѳса бѣкын; вэки наведе шаһлед
гонде мэ бѣльнд хвэйкын.

Пэй шира катыбе комитеа нэһинейэ партиае у чэнд
хортед дѣчунэ эскэриэ жи хэбэрдан.

— Гэли нэвала, гэли де у баве эзиз,— Миша го,—

эм иро вѳра топ бунэ у һун мэ рѳ дьхьн. Эм эвлэде
вэлате хвэнэ, кѳ we вэлате хвэ хвэйкэ, һэрке нэ
эвлэде ви.— Вэки ѳсанэ гэрэке һэр мэ йэк шэркэ
Һэтани чьлка хуна хвэйэ пашьн, ѳса шэркэ, вэки дьж-
мын бе һынщырандые у бе алткырыне. Бѳра де у бав
бона мэ қѳ дѳшѳрмиш нэбын, нэ эм борще хвэ дьқѳди-
нын. Эме зутьраке вэгерьн у эмре ша у бахтэвар дѳр-
базкып... Бѳра бѳжи эдылайи.

We дэме де у баве мын тѳви гѳндийа гѳһ дьдан сѳр
хэбѳрдана ви у чѳве хвэ бавѳр нэдыкырын, вэки эв
эвлэде ванэ, кѳ ѳса хэбѳр дьдѳ. Миша бѳр чѳве ван
we рѳже тей бежи гэлэ мэзын. бѳбу, бѳбу мер, мерэки
там у эйни.

Пѳй митишгѳра де у бава, щинар у пьзмага эвлэде
хвэ радьмусан, һыпэка жи дѳлалэ хвэ һэмез кырьбун
у вѳдэки дьреж бѳрнэдыдан, чѳвед гышка тьжи һесьр
бун. Қизед шаһыл хвѳра башқѳ топ бѳбуу у бын чѳва-
ра дьзикава ван хортѳд дѳлал дьһѳерин, дьле ван
жи дьшэшьти. Қи занэ we чѳнд мал у ощахе тѳзѳ бѳ-
һатана чекырыне, чѳнд мыразе бьгыһиштана һѳв, һэрке
эв шѳре һан нѳбуйа.

Рѳж у мѳһ дѳрбаз дьбуи. Шѳр дьһа гѳр дьбу. Па-
йиз бу. Пайиза сала 1943-а. Жь алиѳе чѳйаѳе Элѳгѳзе
баѳе нѳм у сар дьһат. Ноцани һѳррѳ чѳве дѳйа мын рѳйа
нѳмѳбыре бьчук—Элихан бу.

— Гѳло иро нѳма Мишаѳе мыне бе, гѳло чаванэ, сь-
ламѳтѳ? Бѳрѳвар бу. Чѳлтѳ стѳда Элихан нава гѳнд
нѳме эскѳра бѳла дькыр, гава Авдѳле бѳра эв дурва
дит.

— Эло, Эло, нѳме бѳре мын гѳнѳ?

— Һѳйѳ, Һѳйѳ, Аде, мызгина мын тѳра, шыкыле хвэ
жи шандийѳ,— Элихан жь чѳлтѳ нѳма чарычьк дѳрхьст,
дырежи Авдѳл кыр.

Авдѳл нѳмѳ һьлда у бь бинѳкева рѳви бѳрбь малѳ.
Һѳла һѳ нѳкѳтъбу хѳли, бѳр дѳри дѳнг да.

— Даѳе, даѳе, мызгина мын тѳра, нѳмѳ у шыкыле Миша
һатийѳ. Эви нѳмѳ вѳкыр, шыкыл ле дѳрхьст, дьхвѳст
дыреж быһѳерийа, ле дѳйа мын дѳст һьлда рѳмуса у вѳ-
дѳки дьреж ле дьһѳѳѳри. Ле дьһѳѳѳри у чѳве хвэ бавѳр
нэдыкыр, вэки эви кьнще мэзыне эскѳра ле, сѳрмыле
бь стѳйрыке пенщнычьк сѳр мыла у кѳм сѳри эвлэде
вийѳ.

— Даѳе,— Авдѳл гѳт,— дѳ гѳһ бьдѳ, эѳе нѳме бьху-
ным. “Де у баве мынѳ ширьн, бьред мынѳ дѳлал, Авдѳл,
Льдыр, Саво, Жѳра, Суто, һайказ! Эз эѳф пѳкым, саг

у сыламэт, дэрхэца мында дөшөрмиш нэбн. Эз тәне
вэра шансагие у қәвәт—сәһәте дьхвэзъм. Авдэл шан,
нава бьрада тә е мэзьи, а лома жи рьнд гөһ бьдә сәр
быре хвә, али баво бькә, бьра де у баве мә чәтьнайа
нәк'шинья.

Баво шан, вьра эм рьнд шәр дькыл. Дьжмын иди
сәр мәрме хвә қәвата мә дитийә, әв те һынщьрандые
у әм пешда дьчын. Ве ахрие мын жь алие қомандаре
хвә әмьр стәнд. Мын чәнд һәвалә хвә һьлда у шәв әм
чунә мешә. Ве дәре танкед дьжмын сәкьнибун, ед кә
бәрбанге ве бавитана сәр мә. Әм тәләтәл незики қарә-
вьяла бун у мә әвана бе дәнг у һьс рәһәт кьр. Паше
әм кәтынә коне вәгьрти, кидәре мэзье ван рәзайибун.
Мә кәрәкәр пинә кьрә дәве ван, дәст у пе ван гьреда,
сильһе ван у кәгәзе мәрә зәф фәрз һьлда, чар танк,
7 автомашинә тәқанд, 11 дьжмын кошт у жь мешә дәр-
кәтын. Бәрбанге әм гьһиштынә ши. Мә чәнд “зьман,, у
кәгәзе зәф фәрз бьрынә штабе. Сьбәтьре, чь кә дьжмын
дьхвәст миасәр бькьра, тәрьби. Мә борше хвә руспи-
ти қәданд. А сәба ве у чәнд жьрыне майин әз бь орде-
на “Стәйрка сор,, һатьмә рәвакьрыне у вә зутьре наве
офисерие бьдынә мын.

Баво, шан, ве шаре әвқас. Алие мында өса жи һә-
вале мын Мирое Әсәд, хәле мын Ләтиф, шинар у пьз-
мама сылавкә. Дәрһәца мында дөшөрмиш нэбн, зутьре
шәре кәтабә, әзе вәгәрьм“.

Пәй хвәндьна һәмера дйа мын шарәкә дьне жи
шькьл рәмуса, нәмә дәсте Авдәл һьлда, шькьл дани
нав у кьрә қөгһия хвә, кидәре нәмед тәви кьтеб у
дәвтәре Миша әвә минани ронайа чәве хвә хвәй дь-
кьрын.

— Дае, дае,— Авдәл гәте,— нә иди зьвьстан те,
нә иди сьр, бәрф у баран дәстис дьбә, шәре әм быре
хвә у һәвалә ширә гора, файке рисә гәрм у ләпка
бышиньн, бьра хвәкьн, сәрма нәкьн.

— А, әз һәйрана кәре хвәмә, тә тыштәки рьнд кьрә
бира дайка хвә, әзе ван рәжа һазьркьм, бьра баве тә
бышинә.

— Дае, иро әрза мын жи газета нәһиәда һатийә
нәшьркьрыне. Рәстә, әмре мын һәла һе нагьһижә әскә-
рие, ле әз жи мина быре хвә дьхвэзъм һәрьм шер.

Дйа мын гава әв гьли бьһистьн, нав чәве Авдәл
һьһери, дәқәке бина хвә гьрт, паше бина хвә кур
кьшанд, әһийа ви рәмуса.

— Һәрә, лао, бьра тәра жи оғьрбә, йәк—йәкә, дөдө

к'омәкә, т'о жи һәрә бығынижә б'ыре хвә у к'омәке б'ыдә
ви, с'ыламәти һәри, с'ыламәти жи вәгәри.

We шәве хәw нәк'әтә ч'әве Авдәл, нә we б'ычуйа б'ыре
хвә б'ыдита, к'омәк б'ыдае.

Нав щидә әw к'еләк—к'еләк вәлд'ыгәрийа, һәтани
с'ыбә сафи бу, һәлә һе тәри бу, гава д'йа м'ын тәндур
дада, пе руне п'ывишк, һека у шәк'ыр тот'ык лех'ыстын,
вәки т'әв гора у файка Мишара б'ышинә.

Баве м'ын р'асти комисаре әскәрие һат, к'о пәй с'ы-
лавк'ырынеҗа гот:

— Б'ыре Щынди, мә әwләдәки вә б'ы д'ыле ви вәдә
вут'ыр шандийә әскәрие. Авдәле тә жи д'ыхвәзә һәрә. Ле
шәк'ыр шәр ида бәрб'ы к'өтабуне д'ычә, д'ыжмын те һ'ын-
щ'ыранд'ыне. Бажар у г'өндед мә, к'о к'әт'ыбуи дәсте д'ыж-
мын, теңә азак'ырыне. Д'ыһа р'ынд д'ыбә Авдәл г'өндда
б'ыминә, б'ыхәб'ытә у шаһ'ыла һинкә, нә в'ыра жи мәр'ыв
лаз'ымын.

— Дә ч'ы беж'ым, чава дәст д'ыдә, өса жи б'ыкә.

Һавина сала 1944-а бу. Шәре г'ыран бона Л'вове,
Житомире, Белаҗа Серкове д'ычу. Ван чаха бу, вәхта
ч'әве д'йа м'ын т'ыме р'йа нәма бу, ле нәмә нәд'ыһатын у
нәд'ыһатын.

— Ч'ыра, ч'ыра әw нәма ленакә, д'ыбә әм бир к'ырынә?—
Д'йа м'ын хвәхвә хвәра хәбар д'ыда у ф'ык'ыра шәра һәзар
щурә т'ышт дәрбаз д'ыбуи.— На-на, we б'ышинә, we б'ы-
шинә, нақәwмә Мишае м'ын мә бир б'ыкә.

We р'оже жи Әлихан нәмә бәла д'ык'ырын, ле мина
бәре нәд'ыгот,— Ч'әве вә рони, м'ызгыша м'ын шәра..
Тәе б'ыгота қәлш д'ыле ви к'әт'ыбу, бәшәра ви хвәш
нибу. Баранәкә һурә сар д'ыбари у к'өлилка сәре хвә
бәржер к'ыр'ыбуи. Чарн'ыкал һәр т'ышт кәр у лал бу. Әли-
хан нәме г'ышка бәла к'ыр, ле щ'өләт нәд'ык'ыр бәрб'ы мала
мә бе. Тей бежи чоке вида қәват т'өнә бу, н'ыге ви г'өра
ви нәд'ык'ырын...

— Чава, чава һәр'ым, ч'ы беж'ым?. Б'ыра р'ожеке жи
дәрәнги б'ык'әвә, б'ыра р'ожеке жи дәрәнг пе б'ыһәсын,
б'ыра..

С'ыбәт'ыре Әлихан ида п'ызаш'ыбу ч'ы б'ык'ыра. Чар—пә-
ч'ар әw бәрб'ы мала мә д'ыһат, ле н'ыге ви пәра г'ыран
д'ыһатын, тәе б'ыгота т'ыштәки г'ыран данинә сәр м'ыла у
әw н'ыкарә һәрә.

Д'йа м'ын, к'о дәрва, бәр дери, бәроша шир ч'ыр д'ык'ыр,
дурва Әлихан дит у ша бәрб'ы ви ләзанд. Ле һәлә һе
пезик нәб'ыбу, тәхмин к'ыр, вәки әви д'ылш'ыкәстийә.

Хоф к'этэ дьле we, бэр ч'эва бу тэри, н'ге we сьст бун,
эве р'ышьфанд, р'энге we чу..

— Элихан, Элихан, чь буйэ?..

— Х.. х.. хат.. йа С.. э.. нэ.. эм, хат.. йа.. Сэ..
нэм..

We дэме д'яа мын иди хэр'ьқи к'этьбу. Мын п'еша д'яа
х'вэ г'эрт'ьбу, д'ьк'ьшанд у д'ьгот:— Дае р'абэ, дае р'абэ..

Щинаред мэ, к'о эв й'ак дурва д'итьбун, бэзин мэ,
д'яа мын й'ьлдан у анниэ мале, ав сэрда к'ьрын. Чэнд дэра
шунда эв сэр х'вэда hat. Поре қомэр сэрда й'атьбун,
р'энг ле чубу: Wэхта сэр х'вэда hat, д'иг, wэки г'онд—
г'ондиги мала мэда топ буйэ у й'ак—й'экер'а д'ьбежэ:
К'аг'эза р'эш hatийэ..

We р'оже мала мэда шин у г'ьри бу. Д'яа мын сэр
сур'эте х'вэ г'ьшк п'энш'эру к'ьр'ьбу, поре х'вэ wэч'ьрибу. Эз
к'этьбумэ п'ьш д'яа х'вэ, мын с'ере х'вэ бэр п'еша w'ера
дэрх'ьстьбу у эщ'ебмайи ш'ьмаэте д'ьн'ьери.

— Ах, тэра нэминэ, й'итлере мэр'ьв'х'ор, эв й'эка б'ьра
бе с'ере к'оре тэ жи,— д'яа мын д'ьгот у б'ь к'олма с'ере
х'вэ д'ьх'ьст.

“К'аг'эза р'эш, нэ нонани wаш нэма бу, ед к'о Миша
нэрт'ьм д'ьшанд. Сэр нэме дэст'ьв'исар'эка нэнас бу.

Жь we р'оже эп'ешэ wэшт дэрбаз буйэ. Мэк'тэба г'он-
де элэг'эзейэ д'ьнс'элэда комэкэ пионера сэр наве б'ьре
мын hatийэ навк'ьрыне, ш'ьк'ьле wi мэк'тэбеда д'ьвер
х'ьстьнэ у б'ьнида дэр'тэра wида н'ьв'исинэ. Шаг'ьрте к'о
дэрбазин нава щерге пионера д'ьб'ьн, бэр ш'ьк'ьле wi д'ь-
сэк'ьн'ья у сонд д'ьх'он, wэки we мина Миша иинб'ьн у
wэлате х'вэ й'ьзк'ьн..

Н'ьна г'онде Несвиче л'ь нэп'ийа Луске, қэза Воланс-
кеда нэйк'элаки нава к'олилкада хэм'ьланди нэйэ, сэр
к'ижани н'ьв'исинэ:

Мишае Щьнди Алойан

1922—1944

У н'ьна, гава д'ьнеда щики дэнге шер те д'ьле д'яа
мын д'ьч'ьл'ьм'ьсэ, ч'эве we т'ьжи нес'ьр д'ьб'ьн.. Нэ эwлэ-
дэж жи к'эт, нэ д'ьле деки жи шэw'ьти..

ҲЕСИР ВЭГЭРИЙА

Эва сэрһатийа қәўьмандьнәкә растийә, кә сала 1945-а ль гондәжи Франснае, е кә әме нав бькьн. Шардуй, пек һатийә. Әв машинәкеда дәстпе буйә, йа кә Һесире Франснае жь Алмание вәдьгәрәнд вәлет. Купеа дәһ мерьведа донздәһ мәрвь анцах шивар бубун, шие ван пьр тәнг, әв бь хвә вәстиайи у һалкәти бун, ле дьле ван ша бу, чьмки пәй пенщ сале хәрибиерә әв саг—сыламәт вәдьгәрийанә вәлате хвә, мала хвә, нав нәфәре хвә.

Тәмамийа ре әв дорһәқа жьле хвәда дьфькьрин, һьнәк бь һөб у һьзкьрын, бь һьсрәт у баһәри, һьнәк жи дөдьли.

Гәло әве миа бәре амьнбә? Гәло әмьре тәвайи у тәзә we мәрә ләв бе? Зарә кә һәбуи һақа хәма вана нибу, дә жьне вана готи зарәва мьжул буйана у биһа вана зарә дәркәга.

Қөлчәки купеда хортәки ашқорки руньшти бу, деме ми нәрһәт бу, ле чөве ми, кә жь һебәта гае дьчурьсиц, дыһа зу миа чөве испанйа бун, пә кә франсьза, Наве ми Рено Леймари бу, әв жь гонде Шардуйе бу. Вәхта әви тәви шиһаре хвә хәбәр дьда, машине тәрийа шәве дьқәлашт у пешда дьшульки.

— Тө зәвьший, Сатурнии?

— Бәле, әз дө сала бәри шер зәвьщимә, дө зарә мын һәнә, наве кәлфәта мын Маргайә, дьхвәзи шькьле we бьбини?— Сатурнии мәрвьәки һури бәшәрхвәш бу, сьфәте ми жь дәхма әблу бубу, әви жь бәрийа хвә кьскәки кәвьин қәлер дәрхьст у шькьләки қәльши бь кәбари нишани Рено да.

— Әв жьнскә зәф бәдәвә,— Леймари гот:— У тө дөшөрмиш наби?

— Дөшөрмиш бьм?— Әз жь шабуна һьндьк дьминә диибьм. Чьма дөшөрмиш бьм?

— Чьмки әвә бәдәвә, чьмки әв тәне буйә, чьмки һақа мере майиһ һәнә.

— Кәне мын готьне тә тел. Бона Маргае тө вәхта мере майиһ тәнә. Әм һәврә тьме бәхтәвар бунә. Ле ваки әз нәме we, кә нава пенщ салада әве мьһра ньви-синә, нишани тәкьм?..

— Эһ, нәмә. Әү һеч... Мын жи гәлә нәмә баш дь-
стандын.. Ле эз диса дөшөрмиш дьбьм.

— Тө сәр жына хвә гөман пини?

— Бәле, эз бавәрки һәмийа гөмантьрбум. Әв шәш
сәлә әм зәуыцинә, һе һәта һәһа әвьрәки рәш сәр мәрә
дәрбаз һәбуйә.

— Ле иди чь дьхвәзи?

— Хәйсәтә, чара мын... Әз жь ван мәрывамә, е кә
тө вәхта бәхтәварне бавәр һакә. Мын һәр гав хвәрә
готийә: Элен бона мын тьме баш буйә, гәләк бәдәв у
ақьлә.. Әв кәлфәтәкә хвәндийә, тьли—печие һе зер
дьбьрын. Вәхта әв дәсте хвә дьдә пинәки, пинә дьбә
дерә. Вәхта әв мале дьдә һәв, мал дьбә шанәшин. Әз
хвәхвә хвәрә дьбежьм, вәки вәхта шәр алие мә гәлә
фьраре дәвләте һәбун у һава һанда мере жь мын че-
тьр... мәрыве хәриб. Вана, бөфьтйа, гәрә кәлфәта гөндә
һәрә бәдәв бьдита.

— Ижа? Ле вәки әв тә һьз дькә..

— Бәле, чара мын, ле тө заһи пещ сәл гәнебун
чийә?.. Әв һә вәтәне вейә, Шардуй вәтәне мынә. Кә-
сәки һе тәһә. Гәләкә готи бьхвәста орта һе у хвә
хвәшкьра.

— Кәһе мын готьне тә те. Бәре тәйи хьрабийә,
һәма әм бежьи тыштәк жи қәуьмибә, һе чь бьбә.
Һәгәр әвә әв биркьрбә?.. Вәки гөмана һе һәр гәне
тәйи?.. Һәрке дөһоқа. Мәртаста тыштәки бежьнә мын,
әзе бежьм, вәки әв кәлфәта мынә, шәр бу, тәне бу,
һәһа әдләнйә, әм һәр тышти сәрида дәстпе дькьн.

— Әз һә бәһәм—Леймари дьбежә,— гәва эз гь-
һиштьмә ши у це һәснийам..

— Те чь бьки?.. Те һе бькөжи?.. Тө хвә дии һәбуйи?

— На, эз тыштәки һе һакьм. Қә жәрә шәр жи һа-
кьм. Ле әвә тәркәсәри дьне бьм, әзе һәрьм щики дьн
у һавә хвә жи бьгөһезьм. Әзе мале жи, һәра жи вәрә
бьһельм.. Тыштә мын һәләзьмә, һәше мын һәйә.. Әзе
әмьрәки тәзә дәстпекьм.. Йан эз готи бьгьһижьмә мәр-
рәме хвә, йан жи дәствала бьминьм.

Бу қуриййа күне машине, әв дьгьһиштьнә стан-
сиае. Һәрдә һәсира хвә кәр кьрын.

Сәроке Шардуйе дәрсдәре гөнд бу. Әв мәрывәки
ширһәләл, мьләтһьз у ақь бу.

Вәхта сьбәке жь вәзирәте шаб станд, кә Рәло
Леймари бисте августе те, әви қьрар кьр хвәхвә һәрә
мьзгиние бьдә жына ви. Әви дит, кә жьһьк һав багче
хвәдә дьхәбьтә. Әв багче гөнди һәри бәдәв бу, кә-

лилке we һард к'еләке дерива һылк'шийабун у әв хәмьландьбун.

— Әз р'нд заньм, Леймари ханьм, кө тө нә жь ван к'олфотани, вәки бона һатна мере тә эсә әшарәтне бьдм.. на хер у һәгәр тө изьне бьди, эзе бежьм, вәки бона намус, рабун—руньштына тә тышк һәйр—һьжмәкар манә... Иәта гәвәза жи тө қосура тә нәдитнә.

— Әвана т'ме жи бона гот'не тыштәки хвә дәр-дхьн, ага,— әве гот.

— Жьне мина тә т'ләнә. Мын мьзгини ани, вәки тө шаби. Жь мын бавәркә, шабуна тәе мын хвәш бе. Әз тәгмин дькьм, тө жи дьхвәзи мере хвә р'нд қәбулки. Тө жи, мина мә, һәрро п'лаве нахви, ле бона рожәкә һа..

— Тө раст дьбежи, ага, эзе Рено зәф баш қәбулкьм.. тә гот бисте м'һе? Бь тәхмина тә we сәһәта ч'нда вьрабә?

Жь идаре гот'н: Машинә we сәһәта һанзда жь Паризе дәрә. Әв машинә һеди дьч'н. Мере тә готи стансиа Тивiere п'йабә, we чар верста жи п'йа бе. Зәф—зәф нивро вьрабә.

— Ага, бавәр бькә, эзе тәхтәки бь гот'на тә расткьм. Дә тө зани, әз шыкарьм тә тәглифкьм. Ле бона мьзгини эз зәф жь тә разнмә.

— Леймари ханьм, бьнәлие Шардуйе гьшк қәд'ре тә дьг'ри, раста тө нә хәлқе вьри, ле шымаәт иди һини тә буйә.

Бисте м'һе Элен Леймари сьбе зу сәһәта ниве шәша ши рабу. Әв р'анәза бу, әве пешда мал дабу һәв, паше чубу щәм д'лаке Шардуйе—Марсиал поре хвә чекьрьбу у пе лачькәке гьредабу, вәки сьбәт'ре поре we тәви һәв нәбә. Әве к'нше хвә ньһер'и у нава ванда бь дьл дере һәвьрмыш һьлда, кө һақа вәхт хвә нәкьрьбу:— Кижани хвәкьм?. Дере, кө Рено бәгәм дькьр, дерәки бь золе сьпи у шиа бу, ле һәйф, вәхте әве әв дерә хвәкьр тәгмин кьр, вәки навкелка we тәньк буйә, дерә фьрәйә. Әве дере хвәйи р'әш хвәкьр, кө хвәхвә дьрубубу. Бәри чекьрьна хвәр'не әве кьрә бира хвә, к'а Рено чь хвәр'н һьз дькьр..

Сала 1945-а Франсиаеда гәлә тышт дәст нәдьк'әт. Десерта шоколаде?... Бәле, әви гәләки әв һьз дькьр, ле шоколад т'нә бу. Пак бу чәнд һеке тәзә һәбун. Рено т'ме дьгот, вәки кәсә мианни Элене қәйхане шыкарә чекә. Әви гоште қаланди у картоле соркьри

Һыз дыкыры, ле қасабе Шардуие иди дō рож бун, вәки дыкан дадабу, Һылбәт әве пешда мьришжәк сор кьрбу. Паше жи щинарәкә ве жерә готьбу, вәки фьлап щи мәрвәк бынива шоколад дыфрошә, әве қьрар кьр һәрә быкьрә.

— Вәки сәһәтә һейшә һәрәм, әзе сәһәтә һәһә вәгәрәм. Бәри чуйише әзе һәр тышти һазьркым, вәки вәгәрәндие тәне чекьрына хвәрьнева мьжул бьм.

Дьле ве ша бу, һәһә жи гәләки хвәш бу. Тō вәхта твә сәр мерге һақаси һәфьжьландьбу.

Әве дьстьра у тәхтә раст дыкьр. Дьле хвәда гот: “Дәстәрхана бь дәде сьпи у сор... дәстәрхана кō мә щара әүльи тәвайи сор һад хвәрийә. Тәбахә сор, кō деме мәрва теда те хане, мōтөлгә шәрав у гәләк кōлилк.. Әви зәф һыз дыкьр вәки сор сьфьре кōлилк һәһи у дьгот, вәки кәсәк цькарә мина Элене кōлилка сәр сьфьре щивар бькә..

Әве бағә кōлилке се рәнги жь быһәшә, хашхашка у сосьна тәви чәнд сьмла чекьр. Бәри чуйише хвә сьпартә чәрхәсийәре у жь пәнщәрәра хеләкә дьреж һәндәре малә һьһәри. Бәле, һәр тышт баш бу. Пәй һақә щәфара Рено, вәхта мала хвә у жына хвә һьләки гәһәсти быһишә, әсә ве шашмайи быһинә. Пәнщәрәра әве хвә һәһька мәзында дьһьһәри. Дьвәк һьһәки жарбуийи, ле бәса қәрқаш, бәса щәһьл у бәса бәнги хвә дьдит.. Әве хвә бәхтәвар тәгмин, дыкьр.

“Дә, әз һәрәм, сәһәт чәндә? Иди сәһәт һәһә. Әһ, мьн дьһә зәф вәдә бәнда кьр, һә кō тәгмин дыкьр. Ле ағә гот, вәки машина ве цезики щиврә бе. Әзе дьһә зу вәгәрәм..

Мала Леймарайә бычүк һәрә гөнд бу у кәсәки һәдит, чаһә әскәрәки ашқорки, бәжьибьһьнд шульки һәһә бағчә. Әв жь шабула дәфәкә шаш мабу, жь бәдәһийә кōлилка сәрхвәш бубу у гәһ дьдә вьһгинийә моза. Паше һедика кьрә гази:

— Элен.

Кәсәки щаб һәдә, әви чәнд дәрба жи дәнг да.

— Элен, Элен..

Әв жь һьшбуне тьрәйә у цезики таме хвә кьр. Жь пәнщәре сьфра бона дō мәрва һазькьри, кōлилк, мōтөлгә шәраве дьһә. Әви тьре тыштәк жь һәв дьле ви қәтийә у хвә сьпартә диһер.

— Йә хвәде,— әв фькьри,— әв тәне һәһи.

Вәхта Элен сәһәтәкә шунда вәгәрийә, щинарәкә ве жерә гот:

— Мын Реное тә дит, әw рѣда дърэвийя, мын газн кьре, ле әwi қә пыш хwәва жи нэпһери.

— Әw дърэвийя? Кйали?

— Бәрбь Тивиере.

Әме банзда шәм аг'е, е кӧ һаж тыштәқи тӧнә бу.

— Әз дьтърсьм, аг'а, әз гәләки дьтърсьм, Рено мәрвәки гәләки кӧмрәшә, дьлтәнъкә. Әwi сьфьра бона дӧ мәрва дитийя, кьвши һәйя, сәрwәхт нәбуйя, wәки әз һивийя вимә, лазьмә зу wi бьбиньн, аг'а, лазьмә. Әw мәрвәки ӧсанә, wәки һәта—һәтае вәнагәрә, әз жи гәләки же һьз дькьм.

Аг'а сйарәк шандә стансиа Тивиере, шаб да шәндьрма, ле Рено бәтавәбубу. Тәмамийя шәве Элен бәр сьфьре руньшти ма, кӧлилк жь гәрме иди чьлмьси бун. Әwe тыштә нәхwәр. Оса рок дәрбаз бу, паше һәвтек, паше жи мәһәк. Жь we рожа рәшә—һьш иди дӧ сал дәрбаз бунә, ле әwe тӧ салх жь мере хwә нәстәндийя.

Әз ве сәрһатие дьньвисьм у гӧманьм, wәки әwe we бьхунә у вәгәрә мал.

Һәсәне Усо жь франси тәрщьмә кьр.

ЩАСЬМЕ ЩӘЛИЛ

ШӘМДАНЕ ЕРЕВАНЕ

Еревама мын-гәш бажар,
Шәмдане тә we бунә бәр,
Чьрусилә чьре Эребунине,
Бунә биранни,
Бунә мәмбәр.

Әw шәмдан у әw чьра
Бунә шәде пьрсе алав,
К'әда һәлал, фькьр у сәwда,
Ақьл, сьрафәте әомәнния.

Таше нурә бой Ереване
Матенадаран—бьрща бь нав.
Қат-қат дәстхәтед кәвлар,
Бәлгед зәрбуйи-бь тәз у хәбар,
Теле фькьр, рөһе садәһ,
Нәдир ле буйә хаз у хәт.

Тирьыща нур һәв һунайи,
Шәмал у нур ле буйә ро,
Дьжмьне һар, чәвнәбарра
Буйә агьре дожейи гөр.
Шәwьтандьнә, хwә шәwьтинә,
Ле нурә we
Ве ошәхәда бунә дәстхәт.

Бьрш у сәре Ереване
Биранильи,
Һьзрәт у нав,
Шәмдане әлмын.
Тьм алтындар,— әw һәчәд мьқәрмьн,
Тьфьқинә жь дьле әрмәния,
Бь дәсте мазол, дьле назьк,
Кура агьрда әмьр харанти жьрьнә.
“Әрмәнистана де,
К'әбар данә сәр дькә—
Шурә дәстда, ро намьле,
Әшқә деме вейи бь рәм,
Рәһәтийя мә әw хwәй дькә.
Щәния һерсә—Щәлали,
Агьр дәрте жь фьрне we.

Ле Давите мал Сасуни
Шуре бьрускен эршқалеш
Кө бэржеркэ,
Wой ль кехэ.

Һэрро бэри эвара
Пэнше рөсийэ гэш хвөдькыи
Стуне Сисернакабердейэ бьльнд.
Эw биранинед һэзаранэ,
Ие һызрэта эмьр у рөе малэ,
Эw биранин, — агьре нэтэмьри
Дьшхөлэ бь шэв у рөе.
Бой шәһиде бе суц, гөнэ.
Нәфәса ван эw агьрэ
Жь быи хвәлийе, дьле хвәлие,
Буйэ һеләпитк у дьдэ дәр.
Һәр бьрщ, сәрәк Ереване—
Эw әмрәкэ,
Тарида сьлсьләта,
Мерхасинэ—бунэ һәйкәл.
Нав шәмдане Ереване
Кәвред we шәмал һыз дькьм,
Кәвьр жь ронайя нур у алав
Рәнг гөһастийэ у сор буйэ,
Жь сорайе щара бәтранг буйэ,
Ле кө дьһери сийге бьрща,
Qай дьбежи—ройэ дәркәтийэ.
Ронайя фькра тарақ буйэ,
Бь хәмьл эw ньтьринэ
Тушиө тьрйа,
Бәлге фьрә,
Бь һьнар, көлилкава...

Жь қөрһа һатьнэ гьһиштьнэ
Бьрщед зйарәти,
Көмәйтед нәхш тәртибкьри,
Мина щәнга әмьр,
Шәде бь нур
Бунэ тәмашәгәһ
Жь хвәлийа щәвьти:
Эребуни, Аринберд
У Кармир блур.

Жь тәва Ереване
Нәдира парин йәкө—йәкө чьһийэ,

Кърийэ бада жь баһара рэнгин,
У сьфэте хвэш,
Тэбийта нэхш
Сэр кътаца щивар кърийэ
Ностае нура роен гэш,
Мартирос Сарйане дэстбэр.
Кижан сэра сьфэта,
Кө дэри ле вэки,
Нура рожа Сарйан
Төе теда нас быки.
Жь чийаед мэ бьльнд
Нэдира рожа гэш
Бь гөман мэ дькэнэ.

Ро буйэ гөмана
Рьат у ренщбэре эрмени,
Оьлийате бэра эрша.
We бэреда стэйркын беһасаб.
Эз эзмане Ереванейи
Нур у шэмал пьр һыз дькым—
Кө һешинэ, кэр у эдэл,
Ро дькэнэ бь деме гэш.

Бьн нура веда
Думэфэске һелун һунайэ,
Шьрдана қольнгед Комитас
Бэрбь мала хвэ вэгэрийанэ.
Эрше ронык һөб дьвэльдэ,
Һөб бь һөбе гөл—гэш дьбэ,
Шэмданед бьратие
Ошаха гэш нур дьдэ.
Ле эз—көрдьм,
Бь зьмане хвэ,
Бь эрф—эдэт,
Нан—хвейа хвэ.
Эз шэмала бьратнемэ,
Азайемэ,
У ньмуньм
Бой бьред хвэ,
Иед жь мьн дурьн,
Щанга шерда
Шаркэрын бой
Азайа хвэ.

— Қиза мын, әу көре кәсибайә,
Тө қиза бағ Мьстәфәйн,
Әу йәк тө щара набә, қиза мын,
Дьһа жи хьраббә бы сәро—бын,
Әу йәк нае миасәркьрын.

—Әз сағ наминым тө щара, дае,
Һәгәр тө бытәрьбини сәра дьла,
Әзе хвә бавежым ван зьнарада,
Бьра бьбьм хөре тәйр у туйа..

Дьһа Ләйле готә шарийа:
— Ләйле бьбын сәр кашийа,
Бьра нәкә хәм у хийәла,
Тәрке нәдын қәт тө щара.

Әу төви қиз у бука
Чун сәр рйа хәриба,
Бьһерьн ке те жь арана,
Кәси сальхе Мәщрум нәда.

Әме бькьн пьрса Мәщрум растиейә:
Қиза гот:— Ләйле, Мәщрум көре кейә,
Мәра бежа растийа һоба дьлайә,
Мә нәдийә бежи у бала ви хортийә.

Ләйле гот:— Көре пирәдейә,
Мын дитийә хәвна шәвейә,
Йазьх, майә герма бәриейә,
Ньзам сағә, йане мьрийә..

Хайиыг дькәштьрин һале Ләйледа,
Кәште һыпәк бен жь бәрие?
Пьрса Мәщрум бькьн же
Сәба хатьре бәнгибуна ве.

Қиз ша бун, готьна ван миасәр бу:
Һәвт баз һатын жь бәрие,
Шәш чун, йәк ма ль ве дәре,
Ләйле бәзийа чу пешие,
Же кьр пьрс—һавале әвиние.

—Әз заньм һун тен жь бәрие,
Вә қәсьдин рөвие чоле,
Бежьнә мыда һун пьрса растие.

Нун нэчунэ сэр каййа Сыщане,
Кэсэк вэ подит ль ве дэре.

— Хортэк һэбу ль сэр кание,
Эв бэдэв бу, швета роже,
Дестда бу тел у тэмбур,
Бэиги бу, йан сәвдали, хушке,
Дьда мэтһе назьк Лэйле.

Лэйле кьрә дурин, пашда чу,
Рэиг хэйпри, хвэва дьчу,
Дьгот:— Мын поре хвэ кёркьре,
Пьрса хвэ тэйре һөр кьре,
Диса дэрд, көле хвэ пьркьре.

Мэщрум мын һышт арана,
Нав гэрме у гэрмыстана,
Мын жера нэгот рйа зозана,
Хөде хьрабкә мала пәхила,
Жь һөв қотандьн хәмсе дьла,
Йэк ль арана, йэк ль зозона.

Дькэвтгьрийа, гөле сурэт чьлмьсин,
Қиз дьгьрийан, кәтһнэ нава хәма,
Зэф дур кәтһбул жь зомә,
Һындьк мабу ро бьчуйа ава.

Көлие һьрие һе зәнде қизада бун,
Ле тәһше вана һе вала мабун,
Вана дьгот:— Кө эваре әм һәрнә кона,
Де у бав ве мэдһн тән у һьча.

Ве бежһн-чьма тәһше вә валанә,
Ваки өсанә, чөве вә хортанә,
Дә рабын әм һәрһн зоманә,
Щарйа Лэйле бьрһн малә.

* * *

Тәмам бу шәш мөл ль зозана,
Зозанвана вөдхвөрын аве каййа,
Дьхвөрын маст у тое мийа,
Мэщрум кәсиб бу, мабу арана:
Һьзанбу рйа зозана.

Газикэ гьран кэтэ нава зомэ,
Дэнт дьдан һэвдэ зозанвана,
Дьготыи:— Баркыи, эме һэрън гонда,
Иди хэв хвэш нишън ль жона,
Пайизэ, эме дагарън арапа.

К'оча бар кьрн, зозан ман хали,
Қиз у бук хэмьлин, к'очара хынгьрин,
Лэйле дьлэки къл у бьрин дьк'эштъри,
Һеди дьчу тэв қиза у дьгъри.

Дьхълхъланд сора събейэ сар,
Гъништънэ гонда к'оч у бар,
Һе събэ зэмал нэбу йэк шар,
Дорде дьл Лэйле бу хэдар.

Лэйле рэща кьр жь дйа квэ,
Го:— Изне бьдэ һэръм кание,
Щерэк ава сар биным мале.
Де готе:—Һэрэ у зу шаре.

Лэйле ша бу, һьлда шерэ аве,
Тэв шарийа чу сэр каниа Сынщане,
Гина бьбу қаси бэжнэке,
Дьбэ Мэщрум бир кьрйэ Лэйле.

Шарийа готън:— Эм һэрън мале,
Иди нэшэвьтэ нава агьре бэнгибуне,
Ке занэ Мэщрум к'ане, Лэйле,
Эм буйэ машоде йэкэ дьне,
Нэ дот зэфън ль ве эле.

Лэйле дькьр жэ һэрэ мале,
Мэщрум дьһат бь тел у тэмбур,
Щари у қиз пешда чун к'обар,
Сора дьла ван кьрэ сьгар,
Дьле ван секън бу, бе һэвар.

Лэйле у Мэщрум һэвр'а ша бун,
Хэме дьле ван тэв бэла бун,
Һобэ дьле ван эйан кьрн,
Ширън-ширън газън ль һэв кьрн.

Мэщрум дьбе:— Шэш маһа ль зозана,
Лэйле, тэ хвэрийэ маст, тое мийа,

Тә хвәрийә қәлиһа бәрана, аве канийа,
Тә нәдъгот Мәщрум майә арана.

Ләйле гот:— Мәщрум, мьн һәрмин
хәве шәван,
Һәртъм мьн пьрс кьрийә жь рәһниһан,
Чәве мьн хали нәдъбун жь һесъран,
Нәчумә бьндарука хорт у қизан.

Мәщрум гот:— Шәш мәһе бьһар у
һавине,
Мьн вәдъхвәр ава канийа Сьнщане,
Әз баһәр накъм созе жьһе,
Тьһие мьн машһан сәр тәмбуре.

Ләйле гот:— Әме рәша бькьн хөдейә,
Бона гьһие мә һәрдайә
Мә нәһелә ль ван әрдайә,
Мә бькә стәйрк, бавежә әршайә.

Қиз у щари чунә нав мала,
Мәщрум рәвандийә қиза аға,
Бу һәһар—гази ль вана,
Нола бьруске, чун бе гөман.

Ах у кәсәр пьр радьһиштьн,
Тьрс у хоф әв дькөштьн,
Аға у баг пьр гәрийан,
Әв нәдитьн, пара вәгәрийан.

Дотә бькьр—һәвалә Ләйле,
Мамке хвә дәрхьштьн һе дәрә,
Дәә кьрьн ширьн—ширьн хөде.

Қәбул бу рәша дәәе вана,
Ләйле у Мәщрум чун жь әрда,
У бунә стәйр һесира әзмана,
Дьчурьсьн һәтани һьһа.

ЭЛИЕ ЭВДЫЛРЭНМАН

УРЬСЕТЕРА

Нэж Урьсете кэтыбу,
Вэк бешика сава,
Бэр дэһра зөлмк'ара
Нэмабу щики ава.

Чйа, дэвса колозе қарқаш,
Рэш вэргьрт'бун,
Хвэда дьк'элийан
У к'элогьри дьбун.

Жь қэһр—зөлме
Чьқле дара ч'ьльмьсибун,
Тэе быгота баһар,
Навин нэдит'бун.

Бэндэ жь зөлме
Фэқир у бэлэнгаз бубу,
Нав мъжеда
Бэхт у рьсқе ван онда бубу.

Урьст дьшэвьти,
Кавказ шинеда бу,
У щьмаэт тэмам
Нивйа бэхт у рьсқете бу.

Ль бэрэка Аг'мыгане,
Нэмеза ч'йада,
Нале х'рабда дьжйан
Нэму гонде к'орда.

Ахина бьнэлийабу,
Куур дьфькьрин,
Тө ре т'онэ бу
Дэрк'эвьн жь қэһра зэмин.

Бэр тэндурэ һэр'фи
Кал у пире зэмин
Хвэра қьсэ дькьрын
Жь һале дьнйа дин.

Каләки демнәвал,
Рудан дьрежи сәррот,
Ахәкә кур кышанд,
Һеди пираҗа гот:

—Чәнд рожа пешда
Жь Сибире йәк һатъбу,
Дәрһаҗа Урьсетеда гот,
Әw мерәки зор бу.

Ләҗ wәлет кәтйә,
Щьмаәт буйә йәк, шәр дькә
Бой азайе, бәхт,
Qәт мьрьне һәсаб накә.

Бь һәзара мәри
Нав һәбсада **дьяльн**,
Wан гонәк'ар дькыи,
Кө әw азайе дьхwэзыи.

Роже чәндьк у чәнд шара
Wан дьзериныи,
Кө wан бәнде садә
Жь рйа һәҗ дәриныи.

Qәлбе wан зорә,
Полае мәһкәмтьрә,
Тө илащ wан набә,
Qәwәта падшә дәрә.

Бь сальхе wи мери,
Wәлате Урьсетеда
Мәрвьәк рабуяә,
Буйә һәкиме дәрда.

Әw бой бәхте бәнда
Рож у сала фькьрийә,
Лаве щьмаәтейә,
Пахьла we дәркәтйә.

Наве wи Ленинә,
Пьр ақьлә у кәмалә,
Бой азайа инсин
Олмәки зори балә.

Бәсе зу бе
Ван гонде мэйә хәраббуйи,
Урьсе мә шакьн
У мә бьбнә хвэйи.

Ви қасьде хере дьлөзанд,
Ньзаньм чьма,
Готә мьн— “лөзьм,,,
Хәбәрдана мә нивщи ма.

Бир нәкьм бежьм,
Ви зьлами гьли да мьн,
Чәнд мөһа шунда
Ве әсә—әсә бе щәм мьн.

У ду қьса калера
Дәрда пирәк дьсот,
Зәвта хвә нәани,
Бь кәл—бин калера гот:

— Бьра, қасьд тәра нәгот,
Әв мәрвь кийә,
Урьс гьшк пәй дьчьн,
Жь чьто әслийә?..

— Хушкам, дьвен әрш у к'орси
Бәр сөждә дьдә,
Ве щьмаәте азакә
У мә гьшка шакә.

Ленин зор, зорә,
Бь хвә урьсә, рәһимә,
Чәвә һешиньн,
Ве әсә нуре бьдә сәр мә.

Урьсет буйә бешика
Шәре азайе,
Бь дәсти ви мери
Әме дәрән рйа азайе.

Ве тәхте падше зөлме
Әсә вәлгәриньн,
Палә у гонди
Ве завод у хвәлие шабьн.

Кал у пир п'ър ша бун
Жь we мьзгина хере,
Д'оа' Ленин кърн,
Р'азибун данэ кале.

Пирэка бэжи п'эришан,
Деми қъмьли,
К'о дэст ле дьлэрзин,
Ахэк к'шанд, гот чэнд гьли:

— Б'ра х'оде мын
Дэст ль пышта Ленинхэ,
Шуре ми б'р'эбэ,
Падше жь wэлет дэрхэ.

Б'ра х'оде нэвте д'о мьлэта,
Qэза мэ,
Дэр—щинара бе р'э'ме
У паше к'орде мэ..

Ду гот'на пирер'а
Кале к'эт мьтала,
Паше ах к'шанд у гот:
— Wэй, К'ордьстана дэлал!

Оф, дэвр у қ'орнэ нат'н,
Q'ольбин у чун,
Чэм here дьбн, дьк'шын,
Тэвда р'энге хун.

Мэйте қ'ондах, кал, пира
У ша'н'ле к'орда
Бехwэйи у бех'одан
Нава wанда пел дьда..

Б'ра wэк урьса
К'орде мэ р'абн,
Wэхта дэст бьд'н нэв,
We йэдин азабн..

* * *

Кале нурани
Гэлэки нэр'н'эт дьбу,
Шэв у р'ожа ч'эви ре
Гивийа қасьд бу.

Се маџа шунда
  Қасьде хере нат щэм ви,
Дәрһәқа Урьсетеда гот,
  Ша кър рөһе ви.

Ви гот:—Октябра сала һөзар
  Нәһсьд һөвда
Бәр кочка пәдше
  Әскәр, пәла, гөндйә пелда.

Бь әмре Ленип
  Һыщуми сәр кочке кьрын,
Рынгин бь топа “Авроре,”
  У тьвьнга хьстьн.

Бь қал у щәнга гьран
  Пәдша жь тәхт эхьстьн,
Фьтәрпол һылдан,
  Диwana совета сазкьрын.

Щьмаәта бь дәвра
  Зеранди у чәрчьри
Бьмбарәк у пироз дькьр,
  Әв алтынлари.

Ордийә сор гьништйә.
  Асна Ортә у Сибире,
Ль дьмжьне дөвхун
  Гьртйә һәму дьрб у ре.

Ордийә сорә йаизда
  Ид кәтйә һөдуде мә,
We зутьраке бьгьнижә
  Әви гөнде мә.

* * *

Ду we щава херера
  Көрда қөрбан дьдан,
Һәв бьмбарәк дькьрын,
  Гөнди, шьван у гаван.

Пирәк ләз бәрбь кале чу,
  Әв бьмбарәк кьр,
Гот:— Шькьр ве рөжерә,
  У мел бу, әрд маҷкьр.

— Бърако, әм гышк заһьн,
Урьси рәһмә,
Бой мә бав у бьрайә
У җе бьбә сьтара мә.

Җахте ордийа урьса
Бәрбь гонде мә бе,
Әме дафе у зьрпехьн.
Һәма җе дәме.

Әзе бь к'ән нан у хөе
Пеш җанва **бьбьм**,
Әни у сурәте җанә рәһме
Рамусьм.

У әзе бежьм:— Һун һатьнә
Сәр ч'әве мә,
Мьләте дьли рәһм, пешкеши җә
Әв гонде мә

Institut kurde de Paris

МИКАЕЛЕ РЭШИД

НАН У ШЕР

Нәрке эз рек'эвм, эзе хвэра һылдым
Нанәки р'янд пәти, диванәкә шера:
Гәләк тышт жи һәнә, кә лазьмын, р'яндын,
Ле нан у шер бәсьн бона мера.

Бърчибьм, нане хвэ эзе р'еда бьхөм
У д'әа'кьм бой нен әк'яичие дьне,
Р'әх р'е щики эзе авәкә сар вәхөм,
Р'е бе кани набьн, зар—бе ьне.

Шере бой мын р'еда бьбьн һәвал—һогьр,
Кә тәне нәминьм мьтале хвәда эз,
Һәв дит, ми һәвали р'яа тә дьреж кәрт кьр
У тә хьлаз кьри фькре хьраб у нәс.

Нан к'әдә у худан, сонде гьранә нан,
Бьгне дьнейә нан у сьтара дьне,
Шер хунәкә гәрмә, дәст у льнге дьлан,
Кә һәмезки пе ван дьне, мина ьне.

* * *

Бь тәлайе, ширнайева
Дагрә тә к'аса мын,
Кә заньбьм жийин чийә,
Чь бьһайә мьрьн.

Дьдәшьмә дьһия тәнгә,
Дьлә фьрә у р'әһьм,
Дьдәшьмә дьли тәнгә,
Ле дьнейә фьрә.

Ве тәнгайе, бәрайеда
Әз дьхвәзьм бьжим,
Р'енга сьвьк эз нагәрьм
У нәгәрә тә жи.

* * *

Сәр—ч'әве хвә шанкә
Тә пе нура сьбе

У пе нура събе
Жь дьл у мажуе хвә
We тарие һьлдә,
Кө тыште баш набе,
Вәхта ре дьк'әви
Сьбәкә хвәш.

Тө бь дьле тәмьз
Жь мала хвә дәре
У бь дьле тәмьз
Бежә:— Сьба вә хер.
Пе гьлие рәһим бышо
Тө рече кәдәре
Жь деме дайка бехәw,
Дьле жьна бемер.

Синг—бәре хвә бьдә
Бәр чар бае дьне,
Нәрәвә жь хәме
Әвд—исана тәшар,
Дьле хвә бькә нур
Та рожа мьрьне,
Бона тари нәбә
Рйа әвдайә дьжвар.

* * *

Вәхта мәрвь шайә,
Хвә нькарә зәвткә,
Әшда ви дьбарә
Мина нура събе,
Деме мьрузькри
We дәме дьбьн к'ән,
Бой тә жи әw шабун
Тыштәки баш дьбе.

Көл дьк'әвә ль дьл,
У кәс we набинә,
We чава бьбиньн,
Вәхта хвәйе хәме
Хвә өса зәвт дькә,
Qәй тө тышт тәнинә
У дьдә мә дәрсе
Щамертие, рәһиме.

У тэне дьминэ,
Дьпэрътэ тэне,
У эм корьн вьра
Бе һэмди хвэ,
Эм нъзань шарна,
Кө эвд һэнэ дьне,
Нахвэзын хьрабкьн
Роже мә хвэш.

ГОНЕ МЫН НИНЭ

Гоне мын нинэ,
Вэки стэйр гэшын у һив мэзынэ,
Шьна дькэвьн чьрчьрке дэнгбеж,
У щинара мын дькэ газьнэ,
Кө мал дьрэвэ кэч'а лынгдьреж,

Вэки бьһарэ у кэч'е бэдэв
Сэвдасэр дькьн хуна мын диса,
Кө гэвһэв бунэ диса раст—дэрэв,
Бир дьки һэму роже хвэйэ сар.

Вэки шэв диса һькйата дьбе
У дьхапинэ дьле мын нэхвэш,
Вэки шэв көртьн у эз та сьбе
Дьбһем чь дьбен чйае дур у дэшт,

Кө хэв щирьнэ бэрбанга сьбе
Бэр пьстэпьста ван спьндаре шэнг,
У эз дьхвэзым, вэки ьне бе,
Руне бэр сери беһьс у бедэнг.

Вэки эз иро һьнэки зарьм,
Вэки щалһьльм, бехэмь у ша,
Вэки бесэвда диса дькарьм
Һьлдьм һэмезкьм гьшка дьл у щан,
Гоне мын нинэ.

БЪЛУР У ҚӘМӘ

Шэвэрэш бу, дэрэнг, пэз кьшандьн бьрын,
Пгеше ван we чьбэ: дьзын, щэрдэварьн.

Пэз we бьрын, нэвар, сэе гөрех к'онэ?
Бадэ һун нэгэрыя, сэ зуда коштынэ.

Шьван нав хунедэ we дыналэ гьран,
Эw чь карэ бькэ бе пышт у бе бьра?

Та бэрбанга сьбе пэз кьшандьн бьрын,
Та шэде we золме: стэйр, эзминда мьрын.

Ише хwэ рэш кьрын нава шэва тари,
Щэw юбу сэр ренга ван, г'оһастьн ви бэри.

У та пэзе пашьн г'оһастьн ви бэри,
Шьван ч'эв вэкрьн, һьш қэй һатэ сери.

Пэзе пашьн нава щэва г'орра ьди
Дэрбаз кьрын бьрын, те чь бьки, гьди?

Ле ч'эве шьвинда һе думан у мькэ,
Эша бьрила кур таб надэ, дьк'ожэ.

К'эw кэтийэ сьбе, сафи дьбэ сьбэ,
Мьж—думана ч'эва иди мьна дьбэ.

Г'онд у г'онди дурьн, кэс т'онэ ван дэра,
К'е we ньһа бьгрэ пешһа щэрдэwара.

Сэре шьвин иро чьма оса дешэ,
Эw хэw у хэwна рэш чьма һа дьрежэ?

Шьван фэсал, һеди шуна хwэда руньшт,
Дора хwэ ньһери у фэм кьр һэму тьшт.

Ви бэри ч'ем пэзэ у щэрдэwарьн wьр,
Шьван бьриндарэ, сэ жи коштынэ wьр.

Һерса хwэда шьван бек'омэкэ ньһа,
Эw — йэк, эwan зэфьн, пэз бьрынэ дыһа.

У ньшкева ч'эве шьвин бьлуре к'эт,
Бьлура к'о теда һанэ мьқам у сэwт.

Гэрм бу дьле шьвин, бьлур өрде һьлда,
У пе леве зьһа эwi бьлуре да.

Мьцама нерийа we сьба хwэш, зэлал,
Ньлда бьн баске хwэ чйа у бани, нөвал.

Пэзе he шьл, бехэw бэре хwэ дан шьвин,
Нери щи лэдийан у к'этьн щэwa дин.

Пэз да пэй нерийа бьн сэwте бьлуре,
Кэри we шунда те, щэwe, ре бьде, ре.

Кэри дькшэ ча чэм, ча пешйа ши бьгри?
Щэрдэвар к'эсьрин, фал к'этьнэ иди.

Ле шьван ледьхэ бьлура хwэ дарин,
Бьлуре we сьбе сэwте хwэш дьбарин.

Щэрдэвар хwэ дьхөн, щэрдэвар нар бунэ,
Бьлур нинэ, тьре бьлбьлэ дьхунэ.

Нерс бу щэрдэварэж у qэма хwэ дэрхьст,
У qэма хwэ дэрхьст, дэрхьст кэвьра хьст.

Сьбэ хwэшэ, неньк, чйа, банйада сьбе
Бьлур we кьлама рожа тэзэ дьбе.

Qэмэкэ шькэсти нава кэвьрада
Гөн дьдэ бьлуре у шан дьдэ..

МЭРИК ДЬЧУ

Нивро шундатыр мэрики мадул
Кучера дьчу,
У гэлэк мэрыв, гэлэк мер у жьн
Сьлав дьданэ ши мере мадул.
Ши сьлава ван гьшка вэдьгьрт,
У вэдьгьтна сьлаве бой ши
Qэй бьбу пешэ..

Нивро шундатыр мэрики мадул
Кучера дьчу,
Ньшкева чэве ши мере мадул
К'эт сэр шьвтэле пыш щэмэкане,
Сэр шьвтэле тэр, сэр шьвтэле гьр,
Кө wэхта бьхwэ, те нэw заньби
Ньнгьвэ, wэки же днььqьтэ
Нава к'эфа дэст.

У дьле мере мадул we дэме
Әw шьвтәлә хwәст,
У дьле мере мадул we дэме
Хwәст qә на qаси
Дәма хwәрьна шьвтәләкә тәр
Зарә пехасбә,
Щөләт, бешәрмбә,
Тукә сәр qәйдә, әдәте дьне,
Шьвтәләке вьр бь ләзәт бьхwә,
Тәк шьвтәкәле.

Мәрики мадул к'учера дьчу,
Дьле wi, мина к'орәки пехас,
Шьвтәлә дьхwәст.

МӘР

Нав кәвьрада дьшулькә мәр,
Мәрвь сәре wi мәри п'әльханд.
У сал бөһөрин, шулькин, ча мәр,
Бьлбьла дьса бьһаре дьхwәнд.
У хwәра дьжит, ша дьбу мерьк,
Һәта к'о роке п'охwәш к'әт гьран,
Бәр ч'әва р'әш бу әв дьһия роньк
У нәдьчу хар нә ав у нә нан.
Һәким гот, жана wi шьр хәдарә,
Мәрвь бечарьн бәр wi дөши,
Һәр тәне ж'әра м'әра дькарә
К'әне жийине бьдә деме wi.
Сәре п'әльхи һатә бәр ч'әва
У г'орзйа пашьн, к'о we бьһаре
Щане м'әрра чу. Ле ньһа шәвә,
Ба чь дьстьре нав бәлге дарә?
Сьбә wirә we тәло чь бинә?
У дьфькьрә:— Жийин өсанә,
Чь к'о тә тьре мьрьне тинә,
Тә һәw дит тәра ду у дәрманә.

НЬКИАТ ДӘРҢӘQA МЕР У ЖЬНЕДА

Мерьк к'әсьри һатә мала хwә
У сәр-ч'әве хwә щан кьр ль һәwше,
У руньшт, wәки нане хwә бьхwә,
Һьнәки динщбә бәр мала хwә шен.

Хвэрна гэрм ль бэр, ви кэвчи һьлда,
Перә нэгинһанд бьбә дэве хвә,
Бу галэгала жыне, хэбәрда,
У кэвчи дестда жорда һатә хар..

Мере кэсьри эсре һатә мал
У хэбәрдана жына хвә дьбһе,
Һөлм—гөлма шиве мьна бу ида,
Ле кэвчи дестда һивиейә һе.

У мерьк дьбһе рожәке, дөда
Уе бьлэбьла жынейә бехәм,
У ль бэр мере кэсьри, гөһдар
Хвэрын сар дьбә у дьбә бетәм.

Сәре ви бу дәв, ле ви хвә зэвт кьр,
Бой ви чь тәнг бу уе дәме дьне,
У рабу роке кьлитәж че кьр,
Уәки хьлазбә жь заре жыне.

У вәхта роке мерьк һатә мал,
Жыне дани бэр шива ви диса
У мина бәре кьрә галэгал,
Ви дәве жыне кьлит кьр. Басә.

У нане хвә хвэр бь мэдә ида,
Паше щьгарә вехьст, һешам кьр,
У һәр ви чахи ви кьлит һьлда
У бьлэбьла жына хвә сәһ кьр.

У өса рожәк, дөдө у сьсе
Бөһөрин у чун бедәнг у зәвал,
Пе кьлита хвә, кьлита бь сер
Дәве уе дьгьрт, нане хвә дьхвэр.

У роке диса мерьк һатә мал
Кэсьри, мьруз, шьвета зьнер,
Жыне нан ани, да бэр кәр у лал,
Бир кьр кьлиткә ви дәве жыне.

У чь қәшми? Тышт нәқәшми,
Әви шива хвә гэрм бь мэдә хвэр,
Щьгарә кьшанд у дит, кә бэр ви
Жьн сәкьнийә бедәнг, кәр у лал.

У ви һәмез кър һөрмәта шьрин,
У әв рәмуса шьвета бәре,
У жьна рәбән һәнәк ма быгри,
Фәй шунда һатьн рөже быһаре,
У сәғьри бу һәмеза мерда,
Ве бина рөже шаһьл һьлдьда.

ПӘРДӘ

Шәвә иди,
Пе тарйа тир
Пәрдә дькьм пәнщәра хвә,
Сәр ве пәрда назьк, нәдир
Һивә, стәйрьн, дәма бехәв.

Бе сәробьнә әв пәрдә,
Бе сәробьнә, ча щәһан,
Щәһан мьнра хәбәр дьдә
Та бәрбанга щан у щьван.

Вәхта сьбә дәрджәвә ре,
Дәвса пәрда тир у тари,
Дәрда дькьм сәр пәнщәре
Әз пәрдекә хас, нурани.

Сәр ве пәрда тәньк у нур
Әз дьбиньм—ша, бе мьруз,
Һәва зәлалда чйаен дур,
Бәрпала ван, дәштәкә дуз.

Дәшт бь дьлде спьндаре шәнг
Ведхә муме шин ль әрде,
У та эваре әв бедәнг
Дба' дькә бәр ро—хвәде.

ҺЕСЬРЕ МЕРА

Qә һаһельн мәрв быгри,
Qарфа дькьн у дьбежы,
Kө һесьр бой мера ниньн,
Хвәйе ван һәр зар у жьньн.

У мер бона һөрмәта хвә
Әрде нәхә ль бәр хәлде,

Һесър ҫъркеда дьһелә,
Жь һесьра дьхәнһә.

Әзман дьгри сьвьк дьбә,
Һесър мәлһәмә бой жьне,
Зар дьгри у хут Һе дәмә
Бәр дьле Һида те Һне.

Гьшк дьгрин, кәс тьшт набежә,
(Һесър хәма зу дьһерьн),
Һәр тәне Һәхта мер дьгрин,
Әщәбмайи ле дьһерьн.

Һесър ҫъркеда тен хәре,
Дьхәнһәдьн бе зар у кин,
Ләма жи мер зу дьһерьн,
Һәки жьн сәр Һана бьгрин.

ЖЬНЕ ЧАХЕ МЬН

Жьне чахе мьн иди тир бунә,
Иди тир бунә хәме рөже Һан,
Ньһа зарә мә иди һин бунә
Бәр һәвдә Һәкьн дьле щан—щиван.

Соре леве Һан ҫә тьштәк нәма,
Шәве поре Һан Һе сьпи бунә,
У щарна шәва эшәкә нәмам
Дьл һәмез дькә, хьлазбун тәнә.

Бәр хәә нәкәвьн, жьне чахе мьн,
Һун дьле мьнда һе щайьл манә,
Дьнеда һәйә ашьре амьн,
Кә ҫимәте Һә ньһа жи занә.

ФЕРЬЗЕ ДЬЛСАГ

Дьбен: вэхтке гондаки,
 Бьнатара чэмэки
 Нэбйэ малэкэ бьнэрд,
 Кэрэсибйэ эв бейэд.
 Бэрф у баран бьбарйа,
 Дьлоп дькьр ль нэр шйа,
 Шарна хвэли жор дьнат,
 Урт у мь'ан дьрэланд.
 Малхве мале радьбу,
 Ль бэр эзмн та дьбу,
 Гази хвэде ши дькьр,
 Бэн у фэ'льк вэдькьр,
 Нэ жомэк бу, нэ жи ч'ар,
 Бьрчи дьман жыи у зар.
 Роке Ферьз ши рабу,
 Ль бэр жыне динарбу,
 Го:— Ва набэ Кэзизэр,
 Эмьр буйэ мара жэр,
 Зар мьн бунэ стохар,
 Ль мэ төнэ һал—һэвал.
 Эзе сэре хвэ һьлдьм,
 Тэркэсари дьнебьм,
 Чэнд қөрьша қазанщкьм,
 Эбура зара бькьм.
 Ви рамусаи һэрдэ зар,
 Рабу рекэт кэр'у лал.
 Зара вьр кьр жьзин.
 Олк'у қэза, гонд, бажар
 Ви чапдькьр һали жар.
 Шики дьбу эв таван,
 Шики майин голькван,
 Шики палан пышт дькьр,
 Нав у нучьк хвэ дькьр.
 Ва чэнд қөрөщ қазанщ кьр,
 Роке жи к'аре хвэ кьр
 Рабу к'атэ нав бажер

Бой бык'рә эрук—бер.
К'әтә суке дьли ша,
Бәрбь дьк'ане мәшйа,
Йәки к'олмәк да сери,
Һыш жь фәдири фьри.
Wәхтке ч'әве хwә вәкьр,
Дор — бәре хwә мезә кьр,
Дәст авитә бәрийа хwә
У вьр нәди к'иске хwә.
Кьрә ахин, к'әwгьри,
Дьлда шабун тәмьри.
Рабу р'ек'әт пор—пошман,
Дьл шык'әсти, дьл кован.
“Гәло чава дәствала,
We һәрә мал сәр зарә”?...
Бәр ч'әва бун жьн, заро,
Нә һивиенә шәв у ро,
Бәләнгазьн, бехwәйи,
Һын бьрчинә, һын тәзи.
Бәр бирәке әw руньшт,
К'әсәрәкә к'ур раһьшт,
К'әтә нав хахе гьран,
Жерә кәс набу мькан.
У қьрар кьр ч'арнәчар
Хwә бавежә бира сар,
Бой хьлазбә дәрд, к'ола,
Жь к'әсәра к'ур дьла.
Ле we д'әме ньшкева
Йәки дәнг дае жорва,
Го:— Бәнио, чь қузбуй
Ль сәр бира ч'арнәбуй,
Базьрганьм тьм сәр р'е,
Һәршар темә ве дәрә,
Әв бира һан сәрх'орә,
Ке чу к'әте, дьмьрә.
Ферьз вьр го:— Аг'е мьн,
Әз х'оламе тәмә тьм,
Шьритәкә ләз бинә,
Биреда мьн дахинә.
— Бәнде қәнщ, чь дьбежи,
Дьвәк' лапдә ти гежи,
Нә ке к'әтә ве бире
Вәнагәрә ве дәрә.
Ферьз қьрар кьрьбу:

Эмьр жера чьрабу,
Пакэ хвэ баве бире
У хьлазбэ ве дьне.
Дэнги мэлул, дем зэлул,
Ви рашьшт кэсэра к'ур:
— На, аг'а, мын дахьн жер,
Жь дьне нэдит мын тō хер.
Чарэ аг'е нат бьрини,
Нэрс к'эт ль сэр к'эл у бини,
Го:— Гōне тэ стōе тэ,
Тō бел'ьши, ай, бэндэ,
Ле эгэр тэ ав ани
Бь ве таса зерини,
Тэра бьбэ ча пешкеш
Таса зерэ гьранкеш.
Анин шьрит у чопан,
Мэникэм нэвдō гьредан,
Авительэ навкелке,
Дахьстынэ ль бире.
Хōлам манэ сэр бире:
Дьлда гōман, чōвнэ ре.

* * *

Бьне бире зьна бу,
Qэ ч'ьлкэ ав тōлэ бу,
Ферьзе жар у деран
Биреда ма бе мькан.
Дит дурва нав духане
We ишьдэж те хане,
Эw we дэме к'этэ ре,
Чу бьгьнижэ we чьре.
Дьлда гот:— Чь эщебэ,
Хōде ижар жи херкэ.
Зьпарэки к'ави нэхш
Дэбрьрэ өса гэш,
Нэw зани щэвахьрэ,
Йане лалэ у дōрэ.
Вьр ньшкева бу гōрини,
Дэргэж вэбу к'эл у бини,
Гōл у сосьн хэмьлин,
Каша жи кьрэ хōлин.

Сэр кание Феръз мел бу,
Тибуна ви секън бу,
Вър дуса шида сар бу,
Зар у зьман вэнэбу:
Дотэк ди һөсьн—шәмал,
Же дьбарин нур, шәмал,
Хвэ қиз нибу, һива тас,
Дьтэйисин гэрдэн, газ,
Сэр синге we дьрэдъсин
Щот мэмькед зэр, кавин.
— Эвде сэррэш, былэзинэ
У мын жь вър дэринэ,
Зйае аве we ва бе,
We мә һарда бьдэ бе,
Бьлэзинэ эм һэрън,
Жь ве қэтле хьлазбън.
Феръз дэсте назьк гьрт
У лэзандьн һарда хөрт,
Гьһиштънэ бьне бире,
Кьрнэ гази we дэре,
Жоре һаһанга дэмг дан,
Һежа вэбу бина ван,
Феръз шьрит лэз ани
Навкелка we алани,
Кэч жь бире дэрхьстън,
Шьрит пыште эхьстън,
Хөлам һэвдө һеһерин,
Дьһийа сэр ван зьвьри:
Һөсөл, шәмала бса
Һе нэдибу тō кэса.
Готэ ван Зина хатун:
— Чь сар бунэ шида һун,
Шьрите лэз дахиньн,
Һэвалэ хвэ дэриньн.
Базьрганван вьр банэдэн,
Биреда шьрит бэрдан,
Феръз бире дэрхьстън,
Щере аве дэст гьртън
У биржьри кэч, Феръз,
Вадьхвэрън ава тэвз.
Ле ван һарда ль сэр бире
Хэбэр дьда хирэте,
Гьли дькьр вьр Зине:

Чь натийэ сәре we.

— Эээ қиза п'адше рус бум,
Бой де у бав ээа гөл бум,
Сәр хортаки эз бәнги бум,
У һәвт сала әм әвин бун.
Рока хвәшә дәр баһаре
Рунтшьт'бун әм бьн даре,
Хәбәр дыда мә дьл әвин,
Дор—бәре мә гөлед хвәшбин,
Шәт'рвана дык'р хөшин,
Кәw, бьлбьла дык'р қьбин,
Вьр ньшкева жь п'әлтә ә'вр
Дәрк'әт зйаки гьлчи у гәвр,
Тоз, думане дыне һьлда,
Қәй бей тарне дор мә шах да.
Ль вьр, ньзам чь тәһәри,
Һьш у ақьл жь мьн фьри,
Һәр вәхтәке мьн ч'әв вәк'р—
Биреда дит кочка кәв'р,
Ле әw зйәе гьлчи у һар
Дәв дык'рә канйа авсар,
Паше дыһат әw хьшт у мьшт
У пешбәри мьн рудньшт.
Қөт'ик даи мезә дык'р,
Дәве қөт'ие ви вәдык'р,
Кьнще қөмаш, дөр, щәwаһ'р,
Һәзар у һәк шурә хьш'р,
Ро дык'р безар бәр мьн
У рудньшт диса рәх мьн.
Дәрде мьни к'ур гьран бу,
Комәкдари қә төнә бу,
Әв бира һан һәр йа ви бу,
К'е дык'әте, онда дыбу.
Wa дәрбаз бун чәндәк чәнд сал,
Зйа жи ль вьр лапдә бу кал,
Ч'әв ле кор бун, рә—д'рб нәди
У бе гөман мабу гәнди.
Щарна рудньшт пешбәри мьн,
Мьн дыһәри ч'әве амын,
Ахина к'ур вьр дыһәте
Жь дәрд, көла у һьзрәте.
Бәхте wә бу, йан бәхте мьн,
Миясар бу мьразе мьн.

Зйа к'этыбу бейш вьра,
Дэргэк вобу иро мыра.
Дэ зу рабын былэиньн,
Мыразе хвэ эм жи шабын.
Ферьз гьлие Зине сә кьр
У дьле ши тәмул нәкьр,
Го:— Тө мыра хушка һәлал,
Әз жи тәра бьраки ч'ар,
Мыразе тә әзе бькьм,
Тәра ре у дьрба вәкьм,
Тә бьбьмә мыскәне тә,
Ши маләте де, баве тә.
Паше готә базьргаяван:
—Һьлдә бьбә ве таса һан
Бьдә зар у к'өлфәта мын,
Гонде һазода дьминьн,
Зерә, бьра хәршкьн хвәра,
Һәта хвә дьгьһиньм шапра.
Зин хатуне вьр го:— Бьсэн,
Әгәр һуне тәсе бьбын,
Вал һәрд һьнара жи һьлдын
Бой заронге ви бьре мын.
Ферьз дәсте ве рамуса,
Тәмәнә бу бәр ве диса.
У хөлама тас у һьнар
Кьрнә хөршкьк, чун бәрбь вар.
Әв амәнәт ль ве дәре
Бьрын данә Кәзизәре.
Вәхта борше хвә гәдандьн,
Шунда бәрбь бире һатьн.
Ль сәр бире базьргаяван
Шеврәк данин, бунә мькам,
Кө пәйабын ль ве бире,
Нә иди зйа чуйә горе,
Хьзна дәнгьз жь шьр дәрхьн,
Ль нава хвә парәвәжьн.
Рабун к'әтнә ве бира кур,
Бәре хвә дан ишьқа дур,
Чун гьһиштьн ве канйа сар,
Ль кө дьма әв зйәе һар.
Ле ве дәме зйәе гьлчи
Ван һьһери бь ч'әв бьрчи,
Кьрә хөшин, аве дәрк'әт,
Щида сарбу у вьр бу мәт,

Аве пел да бир тѣжи бу,
Бэндед ч'эвқол вѣр рода чун.

* * *

Ле Кэзизэр мал we шэве
Кэт мьтала һэта сьбе:
“Гэло хэви бу, һане раст бу,
Бэхтэки ва мэ дһнар бу?,”
Сьбэтѣре, гава рабун,
Де у заро һэвдэ ша бун,
Таса зерни кьрэ к'иськ,
Лэз гьреда бь тел, бэньк,
Кэзизэре эв тас һылда,
Бэрбь суке дьлша банзда.
Жь шабуна ч'эв чурьсин,
Дэст у печи дьлорьзин,
У сукеда чу шэм зеркэр,
Ль вѣр һур кьр эв таса зэр,
Шурэ—шурэ хөрэк кьри,
Жь шабуна һыш ле фьри.
Рабу лэзанд бэрбь мале,
Заро бэзин һатьнэ бале,
Те бей дьне данэ зара,
Кьрнэ дажин ваппа һэвря.
Тэхтэ данин бь пэхш — нигар,
Ортеда жи һэрдэ һьнар,
Тэште хвэрын бь кеф у зор
У кэр кьрын һьнаред сор,
Ле щиде ман эван тьма,
Рэнт ван фьри, бунэ шьма,
Ке дитьбу эщеба ва:
Ль сэр гэхтэ ишьқ вэда,
Нав һьнара тэв лал у дөр
Дьтэйисин, вэк шэваһьр.
Де рабу, го:— Гэли зара,
Накнэ дэнги һун ван дэра,
Рьсде мэйэ, хөде дайэ,
Чэрха мэ жи раст ледайэ,
Бьра баве вэ бь хер бе,
Лава дькьм эз жь хөде.
Эзе чекьм к'очк у сэра,
Дор бэр бькьм баге гөла,
Дэр у щинар бьра кефкьн.

У дѡа'и баве вѣкън.
Эзе бѣдѣм нѣфт дѡрбана
Бой хатуна Фѣрхан вѣра,
Эзе вѣкъм тѣхт у сѣфра,
Бой рѣвие жѣ нѣр дѣра.
Дайик рѣбу кѣт дор у бѣр,
Носта анин бѣ зѣре зѣр,
К'очк у сѣра ѣве че кѣр,
Дор у бѣр жи тѣмам шен кѣр.

* * *

Фѣрз Зине нѣлда у бѣр,
Чу ль ѣрде урѣсе мир,
Бѣр диwane ѣв сѣкъни,
Зине бѣбу кѣлогѣри.
Шари, хѡлам бѣ лѣз бѣзин
У хатунѣк ль вѣра дин
Тѣви дѣвреш ль бѣр дѣри,
Сѣри бѣрда, дѣли гори.
Фѣрз вѣра ва готѣ шан:
— ѣм рѣвинѣ ль ван дѣрба,
Изне бѣдѣн ѣм нѣрнѣ жор,
ѣм нѣрнѣ шѣм пѣдше вѣ зор,
Рѣмьлдарѣ хатуна нан,
ѣве бѣбѣ бой ви мѣк'ан.
Зин хатуне тѣмул нѣкѣр,
Дѣле бѣрин ѣве вѣкѣр,
Бѣрбѣ диwane бѣ лѣз бѣзи,
Бав нѣмез кѣр у лѣрзи.
Бу ѣажина баве фѣѣир,
Ѣизе мезѣ кѣр, бавѣр нѣкѣр,
Вѣр бѣрав бун вѣзир, вѣк'ил,
У лѣз бѣзи дѣйка нѣсир,
Ѣиз нѣмез кѣр кѣлогѣри,
Дѣст лѣрѣзин, нѣш ле фѣри.
Фѣрз хвѣра дур сѣкъни,
Ван дѣннѣри, дѣк'ѣвтѣри.
Зин хатуне кѣрѣ гази,
Го:— ѣз бѣбум дарѣк—дѣрзи
Дѣсте зийа ль бѣн бирѣ,
нѣфт сала мам, ѣз ве дѣре,
нѣр ѣв ѣвде нани сѣррѣш
ѣз дѣрхѣстѣм ве дѣннѣ гѣш,
Ви мала хвѣ лапдѣ бир кѣр

У чава хушк эз аним вьр.
Падше ль вьр го:— Бьсэньн,
Бь зер у зив ви хьнекьн,
Кочк у сара жера чекьн,
Заронге ви ньлдьн биньн,
Бьра бьжи аза, сэрбэст,
Тощар нэбьн эван бьндэст.
Ферьз ль вьр тэмэнэ бу,
Го:— Падше мьн, эв йэк нэбу,
Эрд у хвэлйа вэтэне мьн
Зэф ширьнэ, вэлэ, бой мьн,
Изне бьдэ кэ эз нэрьм,
Мьразе хвэ эз жи шабьм,
Нэ зар, кёлфэт нивйа мьньн,
Бе эрукьн, бе комэкьн.
Падша, ханьм жь ши рабун:
Ль бэр Ферьз тэмэнэ бун,
Го:— Вьр нада мэра кэри,
Мэ бир нэки кэда нэри.
Зине рабу кэлогьри,
Эв нэмез кьр дьле гори,
Го:— Бьре мьн, тэра огьр,
Тэ бир нэки хушка хвэ вьр.
Рабун анин нэсп у карет,
Нэбуна пьр ль вьр ван рет,
Тел, тэмбура ширьнэ лиланд,
Ашьда жи стьра бьльнд,
Дэмахатьр данэ нэвдэ,
У шьне бун ль вьр нэвдэ.

* * *

Ва дэрбаз бун чэнд шэв у рож,
Дьнйа бопа Ферьз бу дож,
Зар у кёлфэт тьме бире,
У ви тьре дьреж бу ре.
Ль бэр чэва нэбун пук бу,
Дьле ви жи хьраб дьбу.
Рожэкэ хвэш, сьба сайи,
Дьлда вэда эшк у шайи,
Ль гонде хвэ эв пэя бу,
Ле сэр мале эв вэнэбу,
Дэвса хание бьнэрд, тари
Кочк у сара дьчурьсин,
Нэ зарэ бун, нэ жи кёлфэт,

Дәнг у һисәк нәдһат қәт.
Хофәк к'ышанд, дәст ләрьзин,
К'әсәр дьлда к'рә ахин:
"К'а мала мын, к'а заре мын?
К'е вьр буйә бой ван дьжмын?
К'е чекьрийә к'очк у сәра
Сәр қап'ие мын ль ван дәра?,"
Ва к'әтбу әв мылата,
Гава йәки ль мыла да,
Го:— К'әрәмкә, вәрә жоре,
Чь сәкьни, әвде хөде,
Дәре к'очке бона тәва
Вәкьрийә вьр һәр дәма.
Ферьз ль вьр хофәк к'ышанд,
Зар у зьман ле бунә бәнд,
Да пәй холам чу диwane,
Ле кәс пәди әве дәме.
Хелке шунда бу шьнгиини,
Дәри вәбул һәр чар али,
Бу курина Кәзизәре,
У ләз бәзин зар we дәме,
Тәва ль вьр һәв һәмез кьр,
Һежа Ферьз ль вьр фәм кьр,
Бу гьрмина дәф у зөрне,
Шабун к'әтә ль диwane.

ЩӘВАР

I

Бһнарә, қархун у бәрф дһһәлә,
 Гөнд у кәүшәна ләйлан дьгәрә.
 Бәрбьро буна бһнәвше нарил,
 Буйә кәлбе һар әв чәме чывдинк.
 Бәрх у ми һәвдә далесын шьрин,
 Ро.рамусане дьдә әрде шин,
 Әвре рәш тәзә жь һәв қәльшин,
 Шьлопа дәвшьл тьлол бу жь зин.
 Дәмәк бөһөри, әвра кьр гөрин,
 Кәвр қәлоз кьр кәваникә жир,
 Кө бһнара те аданбә, рәнгин,
 У чәләк бьзе, бәлә әлбе шир.
 Зар ль нава гөнд буна бьрә кар,
 Дәнг ль һәв хьстын, кьрын галәгал,
 Вәрзобае гәрм; чава рамусан,
 Әв, ава шелу тәв һәв бун у ман.
 Дө заре қизин бәр дәре Щәвар
 Жера буна тин, жера буна вар.
 Ве жьна Щәвар—Хәма пәшмурдә
 Зьк хвә бәрдайә, чоке хвә дьдә:
 — Хвәде, гөман у кәмәка мьни,
 Дә тө бьдә мьн зарәкә көрин,
 Щәвар гөһәйә у тае тәне,
 Ла мьн мәруме, ла мьн рәбәне.
 Ве сала рәве, ве қыямәте
 Щәваре фәқир ма бе бав у де.
 Ве хер у шайе, ве дьһа мэзын
 Һе әмын: мер, жьн у һәрдө қизын.
 Хвәде, гөман у кәмака мьни,
 Дә тө бьдә мә зарәкә көрин.
 Чьрин дерн кәт, Щәвар һатә мал,
 Хәме кәтбу... Ви ләзандә бал;
 — Тә херә, қизе, чь ль тә буйә?
 Һәйами дурә, һәла һе зуйә,
 Тө чьма кәти, дьбә нәхвәши,
 Йане жь хәлқе дьки чәврәши?
 — На, Щәвар, әв йәк пәше мьн нинә,

Дор у бәре мә хер, шанәшинә,
Бъра дәр, щинар саг'бьн, съламәт,
Мина тәйрәда аза, фьрәдәт.
Мьн дѡа' дькьр жь рәбе жорин,
Бәлки бьдә мә зарәкә кѡрин,
Бъра шарә мә тьм шен бьминә,
Әва әдәте дьнйа рәнгинә.
Щәвар кәр бу у пормьжи,
Дьл бу чити гоште рьжи,
Кѡ давежьн ль сәр селе,
Ньм хьраб бу, ньм к'ьзк'ьзи...

2

Гѡлая һат у чәм бәзин,
Тәбйәт бу қиза кәзи,
Кәвшән буйә бәра шин,
Ле ро сьникә зерин,
Пәнщә бунә зьлфәдар,
Чәм ль чйада тенә хар.
Әве рѡже, ве дәме,
Чок ләрзин ль Хәме,
Qѡрф к'әтә дьл, һьнава,
Бу мьж, думан бәр ч'әва.
Щаб бьрн данә Щәвар,
Кѡ жьнка ви к'әт бәр зар.
У ве рѡжа гѡлане,
Ширн мина шәмаме,
Щаба хере дан Щәвар:
— Тәрә кѡр бу комәкдар.

3.

Ль ви гѡнде нава чйа,
Мина бума мәльси,
Һе һәбун бәг, пеше шан—
Нәмами у мәрьзи.

Фьлит, бәге Зилани,
Ль сәр мьла шест бьһар,
Нав мале пенщ кәвани,
Киси хәлқе ви дьхвәр.

Хвәли йа гѡнд, әв сәрдәст,
Qәт нәдыгьрт ма'а шот,

Малә тѣжи у сәрбәст,
Бәг дьле гондйа дькот.

Октйабра пѣршәмал
Тәзә гыништә ван чйа,
Бәге к'әдхөр, бәге нар
Бу хәниме сәре рйа.

Әмбарә ви тѣжи нан,
У к'әлбе ви же т'ертър,
Дора мале дькузйан,
Вәки тō кәс нәе вьр.

Вәхта эвар дадьк'әт,
Шов жи дьбу шәвәрәш,
Жь һәвд, рәвда нәдьк'әт
Фьлит — бәге зьманхвәш.

Әви һәрдō кōра тәв
Зер дьжмьрин, дьнәлийан,
У соз, қьрар дьдан һәв
Һәйфе һьлдын жь гондйа.

— Ахър, кинә әвә рут,—
Тьме дьгот Зилани,—
Бьбнә хвәйе дән у қут,
Чь бежмә ви зәмани..

Роке рое нәдир да,
Гонди тәмам бунә йәк,
Бәри бәг у кәлба дан
Бе хун, бе шәр у бе ч'әк.

Әмбарә нен ван һьлдан,
Ль нава гонд херәт дан,
У барә чәнд әрәба
Гондйа пара бажер шанд.

Жь шәе роже бәг у кōр
Жь гонд рәвни ч'арнәч'ар,
Чола кәтын бунә гōр,
Бунә қачахнә лап нар.

4.

Лъ бэр дэре мала Щəвар
 Қиз у бука гьртйə говəнд,
 Тəв һатьнə мəзыл у зар
 Чəвронайе бопа əвлəд.
 У Хəма əшқ, зевьстани
 Пешə шəкьр вьр дьчинə,
 Дəстəнгийə, һаньгьрани,
 Ле хəма we, Щəвар һинə.
 Бьра кəри сагбə шаһра,
 Дуе ошаха вана һəбə,
 Малe дьне қьрешə раст,
 Бьра қəзйа шер тəнəбə.
 Щьмһа мера буйə һəсар,
 Сьфрə тьжи һан у хəрəк,
 Дəа' дькьн тəв ль Щəвар:
 —Кəр бопа тə пыштбə, билəк.
 У we рəжа навə нишан
 Навə Мьраз данə сэр кəр.
 Мьраз, вəки сагбə у щан,
 Бопа əмьр лəбə мəkəр.

5.

Əлəгəзе да сəре хвə папəхе гəвр,
 Щəве зивил жєра бунə рəхт у кəмбэр.

Гəлие кур бу диза чьни, чəм ль бьни,
 Говəнд гьртьн вьра чьвик у мьнмьник.

Раст бу сьни, кəлилк-фəрақ, ле зил-қавə,
 Рəнге вана чьқас һəв те, чьқас кавə.

Зьнар-хвəнди, зəнг-һəсле wan, кани-былур,
 Дəнге тəйра туши һəв бу у бу тəмбур.

Бəлəкйа жи хвə да пала тəрəзьне,
 Щəв дьлизə, мина кара бэр бьзьне.

Зəвие һешин, мина бəра бесэр у бьн,
 Аваз-аваз жь бае нəрм дьрəқьсьн.

Пəз-рəшелə ль сэр əрде буйə пəрчин,
 Нєрне рибэр ль сэр зьнер бу йаланчи.

Ль пәре гөнд қәлфә мәрвә бәрәв буйә,
Сөнбәта ван у каре ван тәврә чуйә.

Гозка фьрде-исафа гөнд һатйә вьра,
Хвәра аниә бәгәмиа гөнд, һоба дьла.

Ль нав нәһне иди колхоз буйә әдәт,
Бона гөндйә буйә қәдум, гөман, тақәт.

Ле Қьжледа һәта ньна колхоз гөнә,
А бона ве лавьк иро бәрәв бунә.

—Гөнде мәда,—Щәвар ва гот,— нәйар пьрһн,
Кө дьхвәзыл кока мә тәва бьбьрһн.

Вәки тәмам әм бьбнә йәк, қәват, сьндйан,
Нә тө хәмә гөре һар жи бона гөндйә.

Йәки дьне бәгәми да, зор да зьман,
Ль сәре чйе бьруск пәкйә пәре әзман.

Шөхөле мә че, кьре мә раст у бе зьрар,
Лешин бь хвә пышта мәйә, гәли бьра.

Хорте дьне данә һәвдә соз у қьрар—
Қьжледа жи колхоза һөһ бькьнә кар.

Қьрар кьрһн-Щәвар бьбә сәдье ве,
Чава бькьһн, вәдә гәза, гәзәйә ре.

6.

Мина бәрхе бәркөзе,
Мьраз һа мәзын дьбу.
Рәнге ви-бәнгзе рөже,
Иди чаләпйә дьчу.

Чәвә рәш, мина қире,
Леве ви-бәлге кәхәт,
Хәвхәвке ви ль пәсире
Һәврә бубунә тақәт.

Хэме шабу, бэхтəвар
Бона кōре хвə, қиза,
Тōщар нəдани сəр зар
Əвe нə ч'ер, нə жи қар.

Щəвар мала хвə меван,
Жьн у заре хвə һьсрəт,
Колхоз нōн бу, хəбат к'ан,
Һəбу қəдыр у қимəт.

Гōндие к'эсиба, бeч'ар
Тьм дьк'əтнə колхозе,
Дьбун хвəйе рьсқ у мал,
Бе мьнəт у бе дозе.

Щəвар жь гōнде щинар
Чу мове тьрйа анин,
У чунə к'əвшəн щотк'ар,
Баг'эки баш һəв анин.

Спьндар бунə қəвəз,
Дор гōнд бунə һəсар,
Мəрйа бь һэйр, һəвас,
Дōа' данин сəр зар.

Дара зəрдəла хвəкьр
Сьпиц'алəкə рəнг сис,
Нəжйан бəлге щəвах'ьр
Назьк у рьнд, чава қиз.

Шинбун лелавк у мехьк,
Гōндра бунə хəмьл, рəвш,
Зар бəр дəрйа, ча бəрхьк,
Дьлистьн бəр тəва хвəш.

Таме бəре: рьзи, пир,
К'əтйə һōндōре к'əфəн,
Бунə ч'ирок п'адша, мир,
У гьри жи гōнд бу к'эн.

Риспи у пире зəмин
Һьлдан қəлэм у дəвт'эр,
Хвəндьн: "Əм нə хōламын
Бона Фьлите қəщэр.."

Нәркәс ньһа хвәйнавә,
Намус, хирәт у румәт,
Дәвә бавә кә кәтйә
Ньһа рабә быкә шәрд.

Колхоз саз бу, әв бу кан,
У Қьжлә жи бу зәйнәт,
Хвәлне қьраш кәлилк дан,
Бунә зозан у шьнәт.

Ле Қьжледа һобу йәк—
Дөрү, бетаб, гөвәзә,
Дьчу дьньчандә бәг
Бона һәр тыште тәзә.

Сьлеман бу навәчи,
Бәжи кьньки, быһдстәк,
Әви дькьр нәмәрди,
Бубу шәсус бона бәг.

Вәхта Қьжле дьбу шәв,
Стәйр ль әзмин дьбун мор,
Сьлеман бы рәвәрәв
Хвә дьгһанд занга сор.

Ве зангеда, чава гөр,
Һивйа рожәкә рәш әв
Дьдәбьрин—бәг у кәр,
Бәлки быбә шәр у дәв.

— Әз хәламе тәмә бәг,—
Сьлеман дькьр **мьзин**,—
Иди нәма әщәбәк
Әм геж кьрьн әвә дин.

Мала тә кьрьн мәктәб,
Ле әмбарә тә киләр
Әвә бе дин, бе мәсәб,
Әв мәрьзе сәүдасәр.

Гәдәк һәйә, нав—Бемал,
Ль қиза тә буйә тәни,
Һе ньзанә чйә гьрар
Әви цөхсан, пекәни.

Фьлит—бэге Зилани,
Вэхта эв бэса бьһист,
Тьвьнга хвэ һълани,
Щида, чава мэймун, лист.

— Чава көрө? Ло, Әсмәр
Сева дэве ши нинэ,
Һэй, дьһиае, дьһиа гэмр,
Әв чь рожнэ һэзнинэ.

Чава? Әз бег, Зилани,
Мере дэве ваньм нэ?
Һэй, дьһянга бэйани,
Чь щэза бу тэ да мэ.

Хвәде, әз бәр тә лальм,
Көйи? Һалем чаваба?
Хвәйе кәда һәлальм,
Хвәде, жь хәве рабә.

Лао, Тьһар у Мьһар,
Һун нэ мерьн, рабьн зу
Ван ав һәстуге мәда хар,
Әмре мэ бу қәрәту.

У һәрд көре бежн, биләк,
Сьмел ч'акьл мина һәв,
Созе мера данә бәг,
Бой намусе бьмрьн тәв.

7.

Вәй Әсмәре, вәй Әсмәре,
Вәй Әсмәре, гөли зәре,
Тө жь хени вәрә дәре,
Әз моғаше бәнтзе тәмә.

Вәй Әсмәра, кар хәзале,
Һори, пәринга дәлале,
Жь һәйване вәрә харе,
Нечирване һөба тәмә.

Эсмэр мэлүл руньштбу ль һэйwane,
Ль синге чие мезэ дькър ве Рэwane,
Дэнге Бемал—сэwта қблынге бьhare,
Гьништэ we, дьле weда эw чу харе.
Жь ши рабу, мина кароко хэзале,
У пэйабу, чу сакьин чона мале.
Эw у Бемал, чава кóлилк, моза һынгьв,
Гьништнэ һэв, һэв рамусан бь рóлi у дьл.
Кеф у һале һэвдó wана кърьн пьройар,
Дьле хwэ бэр һэв вэкърьн мила һэрцар.
— Wэрэ, Бемал, эз у тóва һэрьн жь вьр,—
Эсмэре гот, чэв шóхóлин мина эгьр,
Бав у бьре мын қачахе сэре чйанэ,
Һóба мын, тэ we текóвэ гóне wанэ,
Баве мын зэф кóмрэшэ, бьра пера,
Дэ эдэт жи... Эз чь бежым фэлэкерэ.
— На, Эсмэре, қэт патьрсэ, бэре нинэ,
Кó баве тэ эщебэке мэра бинэ,
Ньна мыра гэмам пьштын, һавал, һогьр,
Һóба дьла қэт патьрсэ кá ке чь кър.

Хут we рожа навэ пишан
Wана соз да һэв,
Соид хwэрьн жь эрд у эзмай:
Бьжин, бьмьрн тэв.

Шэва рэш жи бубу шэдэ
Бона һóба wан,
У дара бие бубу тэлдэ,
Чавэ декэ шан.

Ль тэв wан бун чйа у бани,
Стэйре ру эзмай,
Һэр дьнеда тэк Зилани
Бу дьжмыне wан.

8.

Зьвьстанэ... дор у бэр
Ньхамтьнэ бэрфа пук,
Qьжък манэ бэрэдэр,
Мэльсинэ, ча пэпук.
Дар бунэ кале зэмийн,
Чьқьл поред wанэ чил,

Ро, мина кӧчкe бe тил,
Бәр сӧр—сәрмe буйӑ дил.
Чӑе хвӑкьрӑе бәрф у буз,
Сӑдӑрнӑе кани, шӑв,
У кӑлб дькьн кузӑкуз
Бьн ӑзмане бӑтрӑнг, гӑвр.
Хортӑки бӑжн у билӑк
Ль нав мала дьчӑ, те,
Дестда нӑрайики тӑк
Хӑлде дьбӑ шьвате.
У дькьшьн мер у жьн.
Бәрбь таме мӑк тӑбе.

— Гӑли хушка, гӑли бьра,
Колхоз дьна мӑ кьрӑ к'ар,
Ле ӑм нӑвӑще мӑрве занӑ,
Мӑра лазьмьн хӑбат к'ар.

Вӑхта ӑм гӑв бьбьнӑ йӑк,
Тӧ хӑм пинӑ нӑйаре нар,
Тӧ хӑм ниньн аг'а у бӑг,
Анцах дьжин ӑв вӑйнӑч'ар.

Ава хӑбӑр дьда Шӑвар,
Бь нӑмди хвӑ у бь гӧман,
Ӑв моґаще рӧжа шӑмал,
Жь хвӑ рӑзи, жь хвӑ дьлбар.

К'атбе фьрде гӑми да мьн:
“Чӑнд шаһьла бьшин бажер,
Ньна вӑде бӑре ниньн,
Пешӑкӑре ль вӑ бен кер.”

Ӑм вӑһиде бӑре ниньн
Бемал, беһал у бетаґӑт,
Ӑмре тӑзӑ ӑм пек тиньн,
Аза, сӑрбӑст у фьреґӑт.

Бу невьрзӑ у ґалмӑґал,
Тӑва готьн:— Раст дьбежӑ,
Сӑдри башӑ, мерӑ Шӑвар,
Дьле ви бона мӑ дешӑ.

Бьра шаһьл нӑрнӑ бажер,
Хвӑнӑдабьн у шӑрӑза,

Әм жь әмре бәре зьвер.
Бьра өса пәмишьа зар'.

Уе эваре қьрар кьрын.
Бемал у чәнд хорте дыле
К'иси колхозе, дәүләте
Һәрнә бажер бой хвәндьне.

9.

Шәмс нәдир да лә сәре ч'йа, рә у дьрба,
Кәзи һунап рәе, мина қизәкә чур,
Бәрфа сәре Әләгәзе бь зәр кьлдан,
Хөмам дакәт у эвьри лә гәлие кур.
Чәм бьрьқиш, мина шьрке қайша зивин,
Бәжи у бала ч'йеда бь ләз тенә харе,
У шитина тәйрәданә лә әзмане шин,
Бунә ашьқ бона рәүша ве бьһаре.
Иро Қьжле хвә вәркьрйә тәмәзйа пәхш,
Мина букәкә бәр пәрде бәр дәүәте,
Ба жь кәүшәп дажо тинә қәйдәки **хвәш**,
Қизе гөндьш, кә һәврә кәтнә соһбте.
Шьмаәт тәмам бәрәв буйә лә мәйдане,
Мезә дькә бьнгара гөнд у бәрваре,
Қәй дьбежи йәке сйари бәлги бина
Бьдә зәве, бьразәве лә бәр даре.
Шәвар чәва сәрдәүәти вьр һазьрә,
Бәшәра хвәш лә деме ви буйә меван,
Бу тәқә—рәқ бьнгара гөнд—гамешәк һат,
Гөнди тәмам қөрәмнш бун, шаш бун у ман.
— Әв чь әщәб,— Хәме бьланд,— хвәде да мә,
Йа рәбе мьш, гөләк'арьм пешбәри тә.
— Тракторә, тракторә, нә тәвайә,
Әв пешк'ешә, пьшт у баве мә тәвайә.
Шәвар ва гот, гөнди шабун у сәкьнин,
Трактора әүлән бона Қьжле анин.
Бу һуфина тракторе, гьһиштә ши,
Ду сәр хвәра гөлок—гөлок кьрә зьшир,
Һат сәкьни, мина дешәки пегьран,
Хәлде һазьр һәйр у һьжмәк'аре ве ман.

Пирэке гот:— Хвэде хербэ у бэрэк'эт,
Мал нэрэвын хөдане мэ, мер, мьлайк'эт.
Эв чь эщоб, дьле мында сав эвэри,
Қорбанэке шэрже бькын ль бэр дери.
— Қэт нэтырсе, қэт нэтырсе, пирка дөдал,
Эм тэв иро иди хвэйе к'эда һэлал,
Тракторе иди ч'элкэ щот у к'отан,
Ве шов бькэ к'эвшэне мэ, зэви, хозан.
Щэвар ача бь һәмди хвэ дьдан тэми,
Ле трактор Қьжлера бу рэвшаша зэмин.

10

Ро бөһөрин у һэлийан,
Мина бэрфа сәре ч'йа,
Бэг у көрва дьтэлийан
Вэк щәсүсе хьрабщйа.

Хәмла Қьжлейэ рэнгин,
Бубу дэрдэк дьле шан,
Дьк'шандын һэйф у кин
Бь дьлке дэрд у кован.

Ле Эсмэра рэнг мэрмэр,
Дьлда мөһбэга Бемал,
Ч'эл кьрбун дэрд, к'эсэр,
Хвэра хвөндын дькьр к'ар.

Сьлемане бэжн боши
Эв бэс кьрэ гөһе бэг,
Ви, ча рувики қонщи,
Зэреда кьр вәқәвәқ.

— Көро—Тьһар у Мьһар,
Иди хирэт чьранэ,
Рабьн бькын ч'ар у к'ар,
Эсмэр йа дэве ванэ?

У шэв дак'этэ сэр шел,
У шов жи бу шэвэрэш,
У дьәштын к'элбе зен,
Се қэрәтуйа лэз кьр мәш.

Тонд рэзайэ кэр у лал,
Барана һур дыбарэ,
Җыншьлине сэр һэв мал,
Ча ль сэр ше зьбарэ.

Бэг у көрва дери дан,
Әсмэр жь ши қолоз бу,
У чэве хвэ we мьздан,
Фәсал бәрбь дери чу.

— Wэ ве шэве чь херэ?—
Әсмэре wa ньрс да шан,
Шида бь хоф бэнд бу, ма,
Жь дэрва һат дэнге һан:

— Вакэ, Әсмэр, әмын, әм..
Дэнге баве we бьһист,
У қай бир кьрын we хэм,
Әшқе дьле weда лист.

Дэри вэкр эве лэз,
Бав у бьра ма тьма,
Ле мьруз бу ль шан бэнгз,
We жи ньзанбу чьма.

— Ах баво шан, к'ойи т'о,
Тьһар, Мьһар, ле һун һэрд,
У әв чунэ руйе һэвд'о,
У дэқәке пучбуи дэрд.

Тьһар тьвынг данани,
Бэр дери бу қэрэшьл,
Бэг у Мьһар чун хани,
Шьро кьрын дэрд у қ'ол.

— һунэ к'онэ, баво шан,
Ве дьһиә шен, хер у бер,
Чэве мын ль р'иә wэ ма.
Диндара wэ набым т'ер.

— Әве дьһиә хер у бер?
Кэрбэ, тола бе хөдан,—
Бэг һерс бу у кьрын чер,
Чэнд тән ль Әсмэре дач.

— Тэ п'епэс кыр наве мын,
Нав хэлцөдэ бум р'обэт.
Фэт мала мэт те хвэндьн?
Шэрмэ мэр'а, шэрм у эт'б.

Эгэр қиза мыни т'о,
Чь кучькэ эв Бемал,
Эв гэндэнге бърчи д'оһ,
Дьбен, буйэ мал у һал.

Дьбен тэ у шива т'эв
Сонбэт кьрйэ жь дьла..
Дэ, г'оһе тэ стые тэ,
Те бьби шива г'ора.

Эсмэр щидэ сәфьри,
У дьле we кыр кьзин,
Бэг у Мыһар буи дьри,
Дьрйа ор'га Мэм у Зин.

У лыг кьрнэ сола тэнг,
Ль Эсмэре хвэрьн гәф,
Жь мале чун к'ор' у бэг,
У т'эв һэвбуи эв у шэв.

11.

Эв бажаре дур, мэзын, бесэри,
Қиз һәнэ һори һэзар тәһәри,
Бәһи ван спьндар, навкелкэ зьрав,
Мина зәйтуне дьбьрьқьн ч'эв,
Бьру өса р'эш, мина фәтране,
Ван к'ор'—пуч' кьрйэ кьле Сьһиане,
Торе мьрщана сэр гәрдәне гәш,
Кәсәк тер пабэ заре шани хвәш.
Һур-Һур дьмәшып, чавча кархәзал,
К'о жь сәре ч'йе бәржер тенә хар.
Эв бажаре хвәш, к'уче қиркьри
Раст г'олетанын баг'е суркьри.
Тамэ бьльндьн, сәрраст шанәшин,
Һәйло дьчьнэ бьн п'әре эзмин.
Мәйдане фьрә к'ана шыпәте,
Эвьн бьндарук бона щьмаәте.
Эв бажаре хвәш у эв қизе рьнд
Бой Бемал һечьн, һагьри бәрга г'онд.

Хвэли у Әсмәр—дылкәтиә Бемал,
Бей ван әмре ви бәтрәнгә, бәтал.
Хвәлиә гөндә ван, әв хвәлинга рәш,
Бемал бир накә биһа шейә хвәш.
Нә шәһәре рьнд, багә суркьри
Надын шәһ, гәһьм у надын тыри.
Бажари хвәшбә, бе гөнд чәтьнә,
Дайка дьһиәе хвәлиә мәзьнә.
У рожәкә хвәш рәе дыда нур,
Хвә ньрьшандбун иди чйәе дур,
Бемал хвәндна хвә тәмам пек ани,
Бәрбь гөнд ләзанд бь рөһи у щани.
Биһа хвәлиә хвәш һатә пешйа ви,
Ча дайка әзиз, рәмусал да ви,
Чәме тирәмәр, калһиә зәвзәвоқ
Дьһиә боһа ви кьрыи шәв у рок.
Ле паше гөнди дор ви бун һәсар,
Хвәш у беш дане, пьрсин һал у кар.
Әвар жи дакәт, шәз бу шова рәш,
Әзмин чьрусин гора стәйре гәш.
Кәтиә нав тәриә кәвшән, гөнд у бәст,
Бемал һәмди хвә Әсмәре кьр қәст.
Ләмлә дышхлә маһда сәр стуне,
Арик рәш бунә жь дәна дьһуне.
Әсмәр горәкә “бахчә”, һәв тинә,
Вәжи Бемалтра һьлдә бышинә.
Рәқин дери кәт, Әсмәр қөлоз бу,
Фәсал, тырсәтьрс бәрбь дери чу.
Ве дәме дәрва дәнг бу тәсәлә,
Әсмәре һежа фөм кьр мәсәлә.
У дәнгә Бемал гөһда чу харе,
У дьле ве бу рәвшә бьһаре.
Әве ләзәләз бәтал кьр зәрзә,
Ль бежи у бала Бемал кьр мезә,
Вала хвә авит ль пәсира һәв,
Паше хәбәрдан һәта зиз бу шәв.

12.

Қьжлә ве һатә гөһастьн
У ч'әл кьр жәл—дәрде хәдар,
Бәжи дан, шин бун гөл у сосьн,
Бәта вәбун к'әдхөре һар.

Трактор у комбайн ньна
Дэште гондра бунэ хэмьл,
Мэрве вәһид тәнэ дына,
Тэвья гонди бь рөн у дьл.

Щәвар, мина хорте кәмал,
Рож кьрә шәв, шәв кьрә ро,
Бой хатьре кәда һәлал
Гонд кьр кәлилжа бәрбьро.

Хәма кәбар у бәхтәвар
Гөләш дьбу бона Мьраз,
Көрьк рьнд бу, көрьк дәләл,
Левә—тәньк, гәрдәнә — газ.

Әш пйа дьчу, хәбәр дьда,
Зьмани хвәш, чава бьлбьл,
Сурәтә сор, мина гөла,
Чәв дьшхөлин, чава агьр.

Шәве, мина мьришка рәш,
Баск дахьстнә ль сәр Қьжле,
Бәг у көре хвә арьлфәш
Һатнә мала Щәвар һәйфе.

Кәлба мәлул кьрә кузин,
Тәв лехьстьн, бу қалмәқалм,
Йәки кал гот:—Вәлә дьзьн,
У шьро кьр һал у һәвал.

Щаһьле гонд тәмам кәһийан
Сәр хатьре созе кале,
Готьн:— Дәвра бәре пәкйя,
У бәрәта дьза нәма.

Тьһар, Мьһар у Зилани
Хвә гиһанднә мала Щәвар,
Мина се гөре бәйани,
Ль бәр дери бунә һәсар.

Шәв зиз дьбу, гонд сәдъри,
Ле һе Щәвар нәһатбу мал,
Бәг гот:— Әһи чар мә бьри,
Сьрйа вәйә, Тьһар, Мьһар.

Лехын, көре ын бькөжын,
Бәси шийә ыаре ын рәш,
У һәрсе щидә пормьжин,
Паше фәсал-ләз кьрын мәш.

Бәг бәр дери бубу қәваз,
Тьһар, Мьһар дәри көтан,
Хәме дәри вәкьр бь ләз,
Гот:— Щәвар, әм һивйа тә ман.

Ле вәхте дит әв әщева,
Вәшьньқи у бу рьсас,
Бәшәр бьрйа жь сәр ләва
Дьл қышцьли, көта жь тьрса.

У мина дө гөре бьрчи,
Ван дакөта һөндөре мал,
Ләзанднә бал заре нав ши,
Лулә жьрнә қәфәсе ван.

Хәме аншах сынгәк һьлда,
Мьһар қондах дәфа сингда,
Әв кәт белыш у хвәва чу,
Дәнге гөлла тәсәлә бу.

Бу қирйна Мьразе чук,
Мина чьраке тәмьри,
Кәлба дәрва кьр зукәзук,
Қизе Щәвар зор дан гьри.

Тьһар, Мьһар у Зилани
Мал дәркәтын, ләз кьрын мәш,
Мина се гөре бәйани,
Мьна бун ль нав шәва рәш.

Дәст кьшандын жь мал, коме
У тәркәсәри бун дьне,
Чун гьһиштнә хвәлийа Роме
Онда бун мәрьзе зьне.

Хәма мәрүм сәр хвәда һат,
Мәйтә көре дит, кьрә лубин,
Нәдәр жь деме ые һьлат,
Ль нав мале гьран бу шин.

У натын дэр, натын щинар,
Нале Хэмеда кэвгьрини,
Ле нэбьриа жь we ах, зар,
У хвэш нэбу дьле бьрини.

Ль рү эзмин певр у мезин
Хане кьрын у бунэ мор,
Щэвар нэһине шыдан дьзгин,
Барьбь гонд чу һэспе пьсдор.

Щэвар, шэде we эщеве,
Бубу пэпук бэр мэйте көр,
Тэрк бун меван ль сэр лева,
Кьзин кэте щэгэр у дьл.

Сьбэ ронбу, гьран бун эвр,
Эзмаи гьриа бона Мьраз,
Ль гонд перда мьжэка гевр
Бу рэш бой Хэма бэлэнгаз.

13

Сал бөһөрини, һөвдө гьртын,
Бунэ зьщир,
Ль Қьжледа бэте вэбун
Ага у мир.
Ль шава гонд мэктэба нөһ
Буйэ шэмдан,
Шэмала we гөр—гөри кьр
Тэриа қөрна.
Һэвр'а бунэ пышт у билэк
Таме тэзэ,
Кочэра'а бунэ бынгэ,
Қольх—эзэт.
Нав мээле гонд, кө ньна
Хас, рьһанэ,
Тьрба Щэвар у Мьразва
Рэх һэвданэ.
У гонди гэв, чава зйарэт,
Хвэй дькьн ван,
У дора ван гьртнэ рэхт
Шилап, шэмдан.

ФЕРИКЕ УСЬВ

НЬСРЭТДЭВТЭР

* * *

Бэдэва гөнд һат сэр аве,
Дьле хорта хьст алаве,
Дьле кале һэлкэ жи сот.
Кале кэр—кэр кыр аhini
У шаһле рэх хвэра гот:
“Әва һале тө настини,,?..

* * *

Мын һәмез кыр бь һэйр—һэвас
Һызкьриа хвэ азиз, ширьн
У гөһаред хэбэра хас
Пэлке гөһе вева кьрын:
— Тө әмре мын, жийиша мын..
Тө көлитка бэр бина мын..
Тө һөба мын тэк у тәне
Нава дьне у аләме..
Әве раһышт кэсэрэк кур,
У ларьзин леве гөл—нур:
— Ле фьланкэс?..
— Дә, фьланкэс..
Әв “пырсокә,, ль ру дьне,
Вәки һөба тө, мина дэс,
Шарна пе бе тужкьрыне..
1968, Ереван,

БӘСЕ

Наве тө данинә Бәсе,
Кө қиз нэбьн ду буйина тө..
Ле хальде һөб—һэвасе
Диндарәкә бса да тө,
Вәки бь тө шабьн һөрдәм
Бав у дайик, хуч у хати
У бежьн: “Йа рэбьлаләм,
Тө чәлд қизе ва жи бьди,,..

* * *

Wəxte хэм у хйале тэл
Дор дьле мьн дьбын эмэл,
Эз we һыге тэ бир тиньм,
Бэигэ — бэшэре тэйэ ширьн..

Ле wəxte pue тэйн мьруз
Жь мьнра хwəш набэ мэхсуз,
Эз we һыге хwэ бир тиньм,
Һал—Һəwале хwəйи чэтын..

1982

* * *

Һэйэ мьрна һэму тышти,
Хэм — хөшүше мьн жи мьрһн..
Мьн — һөба тэ хwэдэ көшти—
Кэр—лал хwэра дьдэбрьм.

Аһа тэйр жи “дьстэвэрэ”,
Qофакедэ дьпольжэ,
Wəxte нькарэ бьфьрэ,
Wəxte баске бьрин дешэ..

СЬБА ЗЬВЬСТАНЕ

Кэw дьбэ кэр—кэр таса эзмин сут,
Элөгэз дьбэ сегша дөр, йагут,
Ль бэрпеша чие мрега мьже
Дьмэльсэ сэр к'элэфед к'өрше..
Шэмс һеди һьлте, Дьбурдаге сом
Зэр дьбэ, мина шире рузһом.
Дь бьн леведа зогалэ сйа тэр—
Бь к'обра қэрқаш бэшэрвэте гэр.
Минани хэwн у мьтала чука,
Гөлтьма кэwа дьфьрэ друнга..
— Ду дьбын стуне мэрмэрэ һешин,
Һьлдьк'эwьн бэр арижа эзмин.
Тэв дьлизэ тэв шебьске Шөре,
Дьл, мина чьвик, хwэбэр-дьстьре.

1983, Памя

* * *

Жь әве роже, әве һыдаве,
Чахе һәвалти тә бь мьнра кьр,
Ми́на рэ́зе ко́ кә́лһә́кә да́ве,
Тә мьн дурхьстьн һәвал у һогьр.

Тә дор—бәра мьн к'ахан кьр, шеланд,
Тә рафәтандьн һьм дост, һьм дәхәс.
Чь һәваләкә к'омрәши, талант,
Нахвәзи хенши тә һәбә т'о кәс..

1983. Ереван

* * *

Мьн к'әдәр һатйә, ко йәки алчак
Чәри мьн кьрйә бь к'ин, к'олзьки,
У щабәкә ши мьн динше дьлсах
Нәдайә әви башибозуки.
Ле дьһа мьнра к'әдәрә, шәллә,
Вәки бь һерса шайава һәмлә
Мьн дәст авитйә, йан хәбәрәк хам
Руе мәрвәки бе суц, ам у там...

* * *

Зиһвәзиһа дарейә,
Дьгри, ми́на се́ви,
Гө́рина бага́рейә,
Да́ве ч'ә́ве ре́ви..

Ре чәтьә, ре шәпә,
Мә́риә ко́дум дә́хә,
Пе́шиә ч'ә́лә у тә́пә,
На́л у һо́щум дә́хә..

Тышт на́кә. Ге́р пе́шиә тә
Һә́йә ба́сәк хере,
Хә́зәббә́ жи, т'о́е ә́сә
Бьги́һи́жи ре́е...

КАЛТИ

Вә́хте э́з бубум бист у пенц сали,
Мьн жь к'е́фа дь́л дь́гот—э́з ка́льм..
На́һа пе́нши́мә, дь́бежь́н,—ка́ли,
Э́з дь́хә́йидь́м, жь́ дь́л дь́на́льм..

НӘВИА МЫН

Нарка мын мина кәте сәрсәле—
Шәкър пәрвәдә, бин—бәрәкәт,
Пар дьбә ль сәр нәфәре мале
Оса бь һәвәс, бь һәрәкәт:

“Киза папайә.. кәчка мамайә..
Чала мәтәйә.. ч’әве апо..
Әмле ьнейә.. әзиза пике..
Хуча халойә.. ләһе како...”

ПАЙИЗ

Думан дьбурйа дәвжи дапалйан,
Села әвәра гәвр ньхамт кура шәмс,
Шоп у шәмбәлик һәчәва алян,
Дьлем вәк парчәвк қәвс бу ль қәфәс.

Саләж жи кьшйа, бәрфе дани чйа,
Да сәр сәре мын хвәй дост у дьжмын,
Бәнг—бьһара мын дь хвәда ньщйа,
Нәгөлдәйи ман чьқәс гөлед мын!

1968

* * *

Пайиза әмьр һа һөшум дькә,
Дәрп—дәрп ледьдә, бөқөдум дькә.
Әм һәйр—һьсрәта пәр у баска бун,
Наһа лынга жи мә мәрум дькә..

БЬ ЩУРЕ ПУШКИН

— Тә хвәнд әв шера Қасьмә пашьн?—
Һәвалә хвәра критик дьбе,—
Чь һостатикә шайиртиә мәзын!
Чь хәт, чь хәбәр, чь бәра һөбе!

— Вәйле?— һәвал тот,— дәрһәқа Қасьм
Әз тыште өса тәзә дьбһизьм..
Бу пирқәпирқа критик шьра:
— Иро йәке апрелейә, бьра..

1983, Ереван

РЪНАНА РЭСО

Қарое Нэсо мерэки чейэ,
 Келэндия дэст ми жь “алучейэ”,
 Дэма понеда хвэ дьНэжинэ,
 Нэрчи мэрыве дурва дьбинэ,
 Йэк дьбе Ньрчэ, йэк дьбе гөрэ,
 Йэк дьбе аше чардэкэврэ.

Алмаста Рэсо жынакэ жирэ,
 Бэни—бэдэжэк тэрбэ—тывдирэ.
 Эв бэри гөндия, бэри шинара
 Дадьгрэ бадия сорэсавара,
 Дьдэ бэр синге — севе шьнэте,
 Бэре хвэ дьдэ “зэвья зйарэте”,
 У нэла дурва бь Нэйр, бь нази
 Ль малхве мала хвэ дькэ тази:
 — Ло палэо, палэгьро,
 Қавза Келэндие пахьро,
 Кавла Пампа шэвьтида
 Жь Нэвт хорта зедэтьро...
 Қаро дьбе:— Нэй Алмасте,
 Зар ширьне, жэк гөлмасте,
 Тэ чь гьлики нэрэст кьр:
 Тэ қатъхе хвэ ани лат
 Ньмбэри то у томаст кьр,
 Тэ малхвешге хвэ тэкмерэ
 Жь Нэвт хорта не дэрбаз кьр...
 ...Хвэзи мала кэ хорт теда...
 Нэбуйа рөсқэт дь хвэдеда,
 Йэки не вьр тэв мьн леда,
 Йэки дьн не гөрз гьреда,
 Йэки дьн не бедэр беда,
 Йэки дьн не былуреда...
 Дэрдем чь бу дьшйаеда?...

Қаро дэма эв хэбэре лан дьготьн,
 Дьл у наве бэлқиз— бэния хвэ дьсотьн.
 Жэк бостале ледэ шэхта дэр пайизе,
 Дьчълмьси гөла нийа ве бэлқизе.

Уе кӱтабун баре эрде
Чэв у бьруе рэш у бэлэк,
Дьгот:— Ёнда мьн һӱрмәте
Хере қәт нәбинә фәләк...
Фәләка мьн мьрә бата,
Мьне малхве хвәрә банья
Чәнд кӱр—бәнгзе баве чеда,
Иәки тәв тә ве вьр леда,
Иәки дьн ве гӱрз гьреда,
Иәки дьн ве бәдәр беда,
Иәки дьн ве бьлуреда...
Дәрдем чь бу дьняаеда?..

Нәбу, нәда.
Җе баштәда
Нәшӱхӱлйә чьра бәхте
Рәсие Ёсо у әвләда:
Бьрапге мьн һатә кӱштьн,
Хвәде әз бе зӱрәт һьштьм,
Рьһана сәр мьнда поркӱр—
Хвәйинга мьн бь ви тәрзи,
Әв жи Рӱме мере ве бьр,
Тәр у шаһьл хвәрә ма би...

Тава Алмаст гьли тинә сәр Рьһане,
Тәв һәв дьбьн рәнг у рье ви пәле һане.
Келәндйә ви дьхарьщә һоне дәрте,
Әв чэв — бьруйә вәнабьрә жь рьу әрде.

* * *

Река “Даване,, рекә кәвьри,
Река хопане рекә кәвьри,
Алмаста Рәсо жь дәрде дьла,
Кӱла кәзәбе кур дьфькьри,
Дькьр—нәдькьр, гьли—готьнәк
Фәрое Ёсо чәнд сала пешда
Иро ль дьлда нәдьстьри...
Тәзә дьгьһишт әв сәре гьля,
Ка чьма дьгот ви “гавре гәля,,
“Рьһан рьндькә.. Хвәзъл ви мәри
Рьһана Рәсо бьбә мьштәри,,...
Ки ва дьбежә дәрһәқ балтузе?—
Хенщи мьрүфе шәрм у намусе,
Мере дәргьстйә кӱрап рәванди,

Бәшәрбәдәвә һөрһи рӯстанди,
Шурк'ешә қав у қәма эрәби,
К'еләндик'ешә һона һәләби,
“Сәрбдәвхоре, ләғана рьвини,
Сәләфхоре а'ш, дөвә жыһәвини,
Сәглави—сйаре кьһеле “Руто,—
Қарое көре Нәсое Пурто...

* * *

Жь мәһәлә мханла
Алмаст дькә—дьләзинә,
Хвә мәһәлә шәмськара—
Мала Хәлора дьғинә.
Дьбе:— Көрәп, вәз бь қорба,
Тө мерәки баши, һежә,
Жәв дәрдьхи ре у дьрба,
Ща тө про мьһра бежә:
Мәрв дәвә хвә шерьби
Дьдә масте нәшерьби?...
— На, хер, вәллә,— Хәло дьбе,—
Мәрие хвәде ақьл дабе
Төшар дәвә хвә шерьби
Надә масте нәшерьби...
— Вәки өсанә, ви шәрти,
Ти бе жыни, бе дар—дргуш,
Те ча дәст хәлқева бәрди
Иәкә миһа Рьһана хушк?
Нә һәйфа Рьһане, вәки
Бькәвә дәст арәдәки.
Тө жи бь ве нур—нәдәре
Һәри котәк рәш бьали,
У вәлгәрә, әблу дәрә
Тура мала Шайе Әли...
Гава Алмаст ава дьбе,
Бәшәр сәр руе Хәлода те.
Дьбе:— Қизап, вәллә хвәде,
Һәрча вәки бира мьн те,
Мала мәда һе жь кала, һе жь бава
Зәвәшч нәбийә нав хунава.
Ле хвәстына хәлқе мьн вәки һәбә,
Ишәллаһи, ве гәрәйи готьна табә...

Рыһана Рэсо ды бэжна хвэда
Иэкэ нивчэйэ.
Qам у қэдэме чапыки чэлэнг
Ми́на шыклекки жы бэр вьрчэйэ.
Гө́лие һур, ми́на теле тэмбура,
Жорда рэз бы рэз
Рақьшыанэ сэр тьлме бынпыште,
Ми́на топа сез.
Дэма ре дьчэ, мэрыва тьре
Qам—қэдэме we педа дьстьре..
Дэма дькэнэ, қэй гөлэк быкьр
Вэдьбэ лы сэр дэв—леве шэкьр.
Кэйса шыпэте давежэ э́нне,
Говэк дькэвын сурэте we зэр,
Чэв дьбьрьқын ноли дө калне
Зэрайа сыбе тэзэ бьдэ сэр..

Рэсое һөсо — альме Пампе,
Ми́на Qэйхане баве Зэлихе,
Рыһана хвэра бы лөтбе ширьн
Дьбе: “Нар у нур, эйна дьле мын,..”

Гава Хэлэе көре бьре ши
Дьбэ “мыштарие,, “эйна дьле,, ши,
Рэсо дьбе: “Хэло, лаво,
Wэллэ сэре һөсие Шаво,
Һэйфа дота демфэнэри—
Мын бьда дэст хэлде хэриб.
Һэдэ, мала бьре мында — малцинари
Рөһөка мын ишыр вэдэ бы наздари.
Һэрчи дэма эз бем, дэри лы чэ вэкьм,
Роньк бьвэ дьле мын жы дэрдэ тари..”

Дьһа лы дэр мала апе
Дьхынгьрэ гөла Пампе:
Дэр — сывдэра гези дькэ,
Кэрма шигөһези дькэ,
Бы даршыве көлав дьдэ,
Гөлбагана эш ав дьдэ.
Гөлбаган тьм шэмс дьнһерэ,
Хэлq ве гөла гэш дьнһерэ..

Мер у малхве бь ком—кӧлфӧт,
Вӧхте дьбӧ эйд — ӧрафӧт,
Хвӧ қәшӧнг у қәләв дькып,
Рӧйа мала ван рачӧв дькып,
Вӧки тӧк—бир, сӧбин—ӧлла,
Сӧв дитӧна чӧвед бӧлӧк,
Бежыи: “Вӧллӧ, сьва вӧ хер,
Эйданика вӧ бьмбарӧк...”

Ле һарча бу Қӧда хвӧси,
Кӧлӧк бе сӧр нӧвса рӧзил,
Дьбе: “Эвӧ рьсӧ — қӧлине...”

Дӧстдӧрежӧ...

Дӧстдӧрежӧ...

Ниве дӧв у дошанне мӧ чу “щӧрма” вӧ,
Ниве дьн жи ӧв дӧрежӧ,...

Газын—гӧли бь Хӧлое кӧрап набӧ,
Хӧло йӧки һерсьлуйи зархӧрабӧ,
Дьбе: “Рьӧйан, бьнӧһерӧ һа...”

Һаж хвӧ һӧвӧ...

Тӧ зани, жыи дӧст дькӧвӧ,
Дайик тӧщар дӧст накӧвӧ,...

Рьӧйа дӧреж нафькӧрӧ,
Хвӧ рӧйа мала хушке дьгрӧ,
Дьбе: “Аме, ат у ӧман
Дӧст ве пира бе дин—иман...
Мыи пӧз сарда дьда бери,
Бехвӧйа мие бь нӧбхери.
Леда, шире кодеда рет.
Эве шӧдуйа һанӧ кӧрет
Бӧр шьрика, дост—дьжмына
Ава кучка ль рӧе мьнда...”

Қӧро һынге бь дьле кӧл
Дьбежӧ: “Ле? Рьӧйана гӧл,
Бабӧти ша—мьшанца,
Вӧки пола нурӧданка
Нӧрм һьлдана, нӧрм данина
Ль пӧчӧре сӧре дькӧ,
Кӧтӧйӧ дӧсте Хӧлое геж,
Қӧда ӧлкӧ дьрандӧреж,
Вӧки щанӧна наз у нубар
Вӧчӧрын вӧк дӧ гӧре һар,...”

Кавла Пампе — мерг у зэви,
 Ахпине ве п'шп'шоке,
 Жь баране Р'һан рэви,
 К'этэ тэв'та ве тэйроке...
 Хвэзыл шэр у дэ'ве хвэсие,
 Нэ — эл-эпед бэхтбэради,
 Меред коти—дъл дэхэсие,
 Заре wани кин—к'эрати...

П'ьстэп'ьст'ьн: “Р'һан һэрге
 Жьнэк башэ у һежэйэ,
 Мала хушке, к'орэ хэлце
 һэрро — һэргав чь п'ешэйэ,,?
 Хэло йэки дэлодинэ,
 “Бенамусие,, наһэмлинэ.
 Эw һерса хвэ зэф радькэ,
 Гази Элие б'ра дькэ:
 —К'орэ, Эли, рабэ,— дьбе,—
 Ве сэһэте т'вдир бькэ,
 Банздэ һэрэ we мөһэле,
 Гази Мэмөде п'ир бькэ,
 К'а быһер'ьм йара зэве
 Чава “qьсэта шир,, дькэ..
 У сэрбара ве хэбэре
 Чери дайка мэ п'ир дькэ,,...

Эли дькэ — дьлэзинэ,
 Хвэ тахера дьгиһинэ,
 Мыщешьре бэр ошахе
 Бэрбь таха жорин тинэ.

Ви сэрэке һан р'һани
 Неди вэк'ьр дэре хани,
 Сьлавэке бь мирани
 Мал—мьриде хвэ пек аани,
 Пэшэке го дьловани:
 “Р'һан, лаво, qэ чавани,,?
 Хэло дьбе:— Щьлде хвэки,
 Мала мында т'өе qэт нэки
 Пьрс у һале ве форqа һан...
 К'энге мын тэлаqе we дан,
 һэрэ һынге мала баве,
 Пьрс бькэ к'еф у һале we...

— Хэлэ, лахо,— Мэмэд дьбе,—
Тө жь эрда хвэде кэти,
Wэки дьди рye Pьһане
Ван хэбэре бетэрбэти?..

—“Тэрбэтибэ — нэ тэрбэти,,
Жьла қав дэст надэ мьнра..
Бэр дэсте тэ, пире бати,
Бэрдьдэм бь шэрт у бьра.

Хушка мьнэ у дайка мьн,
Йэкэ мина ве Qода де,
Эз дэсте хвэ сэр һьлдьдэм,
Азайэ бэр шэрте хвэде..

Дйа Pьһане эве аре
Сэһ дькэ ве қал у бале.
Мина һьрч'а кодьк кошти
Дадькөтэ эв мала ти.

Чера дькэ, дькьфьрэ
Ль жьнтйа хвэ “дьяндэбэ,,
У бь дэсте қизе дьгрэ,
Ль пэй хвэ к'аш дькэ дьбэ.

“Wэрэ, wэрэ,— Дөрө дьбе,—
Mэрьварэ — мэрьв готи..
Нэминэ шөм we мьртьбе..
Wи шьндөке кори коти..

Һорро, һэргав қал у бегар,
Шэр у дэwe рэзил—рөбөт,
Парие нан жи тэ дькэ қар
Эw кэвтора беақубэт,..

Махсус өса рэбэна де
Нав щинара дькэ гази,
Бэлки нэе сэр қиза we
Наве бэрданейи рэзил..

* * *

Шанэшине Qэрие Нэсо—бэри тэве,
Пәнщэрара тирьнщ дьде, кэйс дькэве.

Бәшәр вәтен дәр—диواره чил—к'ьльси,
Ле бәшәра р'уе кәвание
Иро педа дьч'ьльмьси..

Qəро дьбе:— Алмаст ханьм,
Һәрч'а вәки эз дьзаньм,
Кем ниньн нә нан—аве тә,
Нә жи дерә—д'ьраве тә...
Чь т'о эва чәндьк р'ожә
К'әти ван фькаре дожә?
Дәwsа эз, әвдале хwәде,
Бьк'әвьм дәрл—хәме шәват..
Сьве, вәхта к'о қасьде
Мере мьрьне сәр мьнда һат,
К'әсәк т'онә жь әвләда
“Баво—бавокә,, сәр мьнда..
Дуе ощаха кал—баве мьн
We пәй мьн бе тәмрандьне,
Нәсеванки нә әм һатьн
У нә жи чун жь ве дьне..
— Д'әwa тә ч'йә?— Алмаст дьбе,—
Һьзки, т'о жи мьн мал дәрхә,
Һәрьм хwәр'а мала баве
Бьк'әвьм сәр де, хушка хwә.
Әм се жьн жи “аншахәке,,
Һәвдьн мал у пушахәке...

Qəро дьбе:— Дәлала мьн,
Т'ойи мьлк'е ве мала мьн..
Wәки ч'әве хwә жи дәрхьм,
Эз т'о щара тә дәрнахьм..
Зани, вәки һьз дькьм тә
Жь р'оһ, әмре хwә жи зедә..
Ки жи бе вьр, чь “шам—ш'өрәт,,
Дәwsа с'йа тә нагьрә қәт..
Т'о we йәке мәвежә мьн.
Wәрә, әз—т'о һьш бьдьн һьш,
К'ане йәкә чава биньн,
Диса нәбә т'әрьш—т'оқьш..
Тә нәди қә, тә у Г'өлче
Wә чь “щәнг у щәбар,, дани..
Мьн әw жьна жәһати, че
Сәба хатре тә дәрани..
— На хер, вәллә,— Алмасте вьр
К'әсәрәкә к'әдәр р'аһьшт,—

Роме мере Р'һане бър,
Тә we һыңге Гӧлче дәрхьст..

Дьле Qаро һебәт авит
Ль сәр готына Алмасте,
Wәк дьле wi нечирвани,
Кӧ ньшкева нечир раст те.
Әwi бала хwә да жьне,
Ле ча нане кӧ дьчә кут,
Ру·бь рува нат гьртъне
Бәр агафйа we сӧра рут..
Ле бирдә wi дәрщ кър бь дәw,
Кӧ шәрм бәр бйә дьжмьне шер,
У мәңгале наде, кӧ әw
Дәст бинә we “вершәқа,, зәр..
У чава бь ләпе һьрчин
Дьзәльқанд һүзе “пърчин,,
Чава кӧ дьчыни дичу,
Ль шәрме хьст у дәрбаз бу:
— Аме, го, тӧ—имана хwә..
Р'ындә кәда тә хушк бьхwә,
Иан хәлқәкә әду, дьжмьн..
— Ах, әз заңьм, заңьм, заңьм..
Заңьм, бәхте мьн хайинә.
Хwәде қьрар кьрйә һьлбәт,
Wәки хушк бе, заре бинә
Дәwса хушқа хwә бе зӧрәт..
Щие баде жи мә тәхт у бәхт.
Р'һан да wi Хәлие бебәхт..
Иан на, дьбә наһа ида
Тә зара хwә бьһәжанда..
Qаро дәрщ кър, кӧ әв гьли
Алмасте гот бь дьлкӧли..
— Аме, әз бь қӧрба,— wi гот.
У жь һебәта wәк мәлкәмот
Хwәст һәмезкә, фәқәт жьне
Әw жь хwә да дурхьстьне.
— Wәда, — we го, — тем лыңге тә,
Мьн нәхә we зәрга зедә..
Бьһел, к'а бь чь ре—мәниә
Руе хwә дьдьм әве тәниә..

* * *

Зьвьстане “тәви у тәши,,
Дахьстйә дор мал у мәзил

У тел бь тел, тэжи—тэжи
Лэв дьһунэ бэра хвэ чил.

Дьһир—һирэ бае кьһел,
Бьрийэ бэза ве кевришке,
Мала баве, жь бона мер,
Хушк буйэ хвэзгинья хушке.

Дьбе:— Фэлэка хушка мьн
Кол дь нава наве хвэ кьр..
Мэ—мэзыне ве, жи һэмын
Рекэ паки бэр вэнэкр.

Мэ гьрт у да Хэлыгэние,
(Хэло нэдьбу мьдаса ве),
Бь шэр—шура ле һат мэние,
Рэш кьр бэхт у мьразе ве..

Корап вэки мэ бу нэйар,
Хэлде бьбэ херхвэзе мэ?
Хэлде һэвсуди чэвнэбар
Анцах гьля ль һэв дайнэ..

Дьтэдийан жь мьн мале,
Отаха мьн у агушке,
Ища дькэтын ве қале—
“Хушк чьма те мала хушке,..”

Ло бэра бе һэма сэр мьн..
Сэр чэве мьн лынге хушке..
Һэма жь эйлати дьжмьн
Хвэра хвэйкьм вэк дэргушке..

Эме кэда мьн хэлд дьхвэ,
Бэра хушка мьн бе, бьхвэ.
Эме хвэйкьм зарэ хэлде,
Эзе хвэйкьм йа хушка хвэ..

Сьве вэки йа хвэ кэтым,
Дьле ве жи сэр мьн бешэ..
— Тэркдэ,— Рэсо дьбе,— щаньм,
Хэлде мэрэ қэ чь бежэ..

Шориэт жи қэбул накэ..
— Хушк сэр хушке бьбэ һэви..

— Ле шөрнэт қабул дыкә—
Әв шәмчрйах бьминә би?

Баво, не бь дэве хэлде
Кәсәки нан тер нәхарйә..
Гьлие хэлде нәбуйә тәви,
Сәр бостана мьн нәбарйә..

Гөлче дәрдыкәтә һәвше
Дыкьр гази, шәр у дәви,
Көляа чера давит тәшиә,
Хэлде дыгот: “тәви—тәви,..”

Әве хвәра бьжинә жәр—лал
Ль мала хвә тер у тьжә.
Бәра хэлде бьрчи—бәтал
Чь дьхвәзә—ве жи бежә.

Ва дьбежә Алмаст хашьм,
Дьле мьн жи аша дьбе:
“Дәвләтиә өлм бәрәда тьм
Кәсиб бунә жь мале дьне.

Рәсие Нәсә, кө дьзани
Бәйт—чироке һәзар нави,
Се пьречә дәв—дошани
Кис дьбунә бәр дәре ви.

Кале нан баве көра,
Кө бь нане қизе дьжи,
Әв дькәвә бьн бандурә
Гьли у готьле ве жи..

— Э ле, лаво,— Рәсо дьбе,—
Һуңе һәвдө бьһәмлинь?
— Баво,— Алмаст жера дьбе,—
Хвә әз тәзә щәһьл ниньм?..

Мал жи, мер жи ве йе вебьн..
Әзе бәр ван һәр һәрьм—бем..
Пари нан ве нәһижә мьн
Жь ван тәхтә у сьфре шен?..

Рөке, һуңе нан нәдьн мьн?—
Дьбәшьрә әв ругөнә.
Рьһан соро—моро дьбә
У мьле хвә һьлдьчьнә..

Әш пишанә, гәли бьра,
Избатикә к'вшә фәрһи,
Кө хвәзгинһа хушке ыьра
We бeқәдър вәнәгәрә..

* * *

Ль мәһәлә мхаила
Букәк тәзә дьчә аве,
Гәшвәте вәк һьмаила,
Wәк вәршәде шәвде даве..

Ль бәрпеша чһае Дьбур
Һе шин нәбийә гөләк өса.
Дьмьлмьлә әш бeқәсур,
Бәшәр вәте ширьн у ша...

Чәве Қәрие Нәсо рони,
Әш пәдшайә, ша—мьшанд,
Wәки кө бәхт жь бона ви
Битәр кьр әв бәһһа лайиқ..

Бәра бгәр бьгөргөрһн,
Хәлқ хәбәрдһн қари, қәнши,
Бәр гөл—Рьһана хвә торһн
Әш дьчә — те вәк багванчи..

Әви Алмаст жь бир кьрийә
Мица льбасәкә хьлмәт.
Дәрд, мина бьзузе, к'әтйә
Дьле “кәвиа., бе ру—румәт..

Алмаст Қәро рьнд нас дькә,
Ви пәвсһьзе бь ру—ручьк...
Қәро хәлқә, бьа'т төлә,
Ле “қанщьха., хушкәра чь?

Һатйә—латйә әве мале,
Хвә “беа'рә., дьхәмлинә,
Әви “имансьзе., һане
Шәв—ро дор хвә дьбә—тинә..

Дәвса вәки шәвәк шәрми
Дьзикава бьһата “ба.,,
Хвә вәпһа жь ви “һерами.,,
Вәдзьһа бәр ч'әве мәрһа,

Нэта кō сал дьнат сале,
Нур—һыгыл ле дадьльцин,
Дьчу ль кōнщэки тәүле
Хвәра кәр—кәр “дыгәльци,..”

Әмьре хвәда шара әвъл
Алмаст хушке дькә әйнат,
У бәдәһйа хушкеә гөл
Бәр we дьбә мәр—мышьзат.

Әв Алмаста, wәки дьгот:
“Рөке, һуне нап нәдн мьн?,”
Бь к'ахәк кәвн, кәв'ики кот
Һьнәк ве гәбола геньм
Оса рабәр дькә хушке,
Ча кутәки баве кучке..

Бәле. Нэта бәри һыге
Һьзкьрына хушктейә хвәш
Бубу духан бәр ч'әве we,
We нәдыдг әв рожа рәш..

Наһа дьлда тәв рабубун
К'ьр—к'өмрәшиә һөба жытие,
Бәр wi агьри бәта бубун
“Дуе.. һәсин у һөба хушктие.

Хвә — хвәкьрыа дәрман төнә,
Хепци кō чәнд һоqә тьтун,
Wәки Qәро һаһевшинә
Жь кәванһа “ханьм—хатуа,..”

Qальне бол—бол дькьшинә,
Әв к'өлфәта минанн гөл,
Сәбр у сәкна хвә пе тинә,
Мьмкун дькә һәбәтә дьл..

Дәрбаз дьбә рожа қир—сир,
Ле чәтьһьн кавле шәва.
Шәвәд зьвьстане к'ир—бир
Ч'ичка хәве пае ч'әва.

Алиә хени ль шәм хвәсие
Нава щйада вәдрәпч'ә.
У радьбә бәр ч'ьруснә,
Ва, шыг'ара хвә дьп'еч'ә.

“Алмаст, лаво,— Бэллэ дьбе,—
Диса нае хэвкынга тэ?
Рабэ быкэв шице хвэ,— дьбе,—
Бэре хвэ дь қолбедакэ,
Доа’ пире шэве быкэ,
Бэлки хэв те чэвкынге тэ...”

Алмаст гора даке дькэ,
Радбэ сэре хвэ датино,
Бэре хвэ қолбеда дькэ,
“Эшэда,, хвэ жь бир тинэ:

“Сэре мьн сэр бэлги, бэре мьн—шьфаке,
Шэдэтиа мьн Сёлтан Эзиде маке.
Тоқа Сёлтан Эзид, стуге мьнкэви,
Мьн беақубэт наки,
Иа пире шэве, хатьре хвэ у ходаки,
Хэвэке ль чэве мьн битэр у бутакы...”

Пире шэве хатьр накэ,
Хэве бутэ—битэр накэ,
Эвда хвэде дына дь нав
Ши—ньвина сэбэр накэ.

Эв радьбэ, дышэдинэ;
Дэст у лынга дыпэлинэ,
Хвэ бэр дэре отахера дыгыһинэ,
Ль пыш дери дьтэлинэ,
Нькьятэк жь ван нькьяте
Рэсое бав чыр дьбинэ:

Шэвқ—шэмала лэмпа нэфте
Дайэ дора кэрэвате..
Торли—торли тенэ хане
Бэр у бэдэне Рьһане..

Ви Қэрое нан чылсали
Вак шерэки быне бэрийа
Синге бэйя кархэзали
Хвэра дайэ бэр дэв у руйа,
Һеди — һеди радьмусэ
У жь Рьһане дьпэрсэ:

— Рьһан? Нэта һатына вэр,
Гэло қэ тэ мьн һыз дькэр?

— Қәро, қорба,— Ръһан дьбе,—
Тәе хвәра эз анимә
У дь пава дәст у ләпе
Хвә шеридә ва данимә,
Ида чь щанзә, вәки
Әван пәрса жь мьн дьки..
— На, дьбе,— тә щанһа хвәжи..

Дьбе:— Ньзам, вәллә, Қәро,
Мьн һьз дькьр—һьз нәдкьр,
Ле һәр дәма, вәхте баво
Мәра гьли—қьсә дькьр
Иа “Кәр—К’ольк..”, “Әмәр—Әли..”,
“Ростәме Зал..” у “Корогли..”,
“Һәтәми тәйр..”, һан тышки дьн,
Тә дьһати бәр чәве мьн..

Щабдайина ве шаньке
Гәләки ль Қәро хвәш те.
Рамусанәке мор дькә
Ль руе һорһа хвә — бәһоште.
Дьбе:— Ширьн—шәкьр—гәзо..
Рәзе мала Рәсие Нәсо...
Ръһан бирдә дьбе.— Қәро?
Ле кә фәләк мьн нәбани?
Мина бәбәхта хушка хвә
Мьн жи тәра зарә нанин?..
Қәро дьбе:— Рәһька мьн,
Әз тә һәзар зарә надьм..
Талаш һинә—биһи—нәһини..
Һәр тә мьра хвәш бьмини.
Бәшәра тә тьм ва щибә,
Бәдәна тә тьм тунщибә,
Әз кә мьрм, сәр мьн шинжи,
Гәликә хвә сәр мьн жеки,
Бь дәсте хвә мьн горәки..
Ида дьһа тышки дьне
Әз пахвәзьм жь ве дьне..

— Ах, сәйпсан,— Алмаст дьбе,—
Ле гьва тә һәта сьбе
“Дьнәлһайи..” бона кәра..
Тә дьго “кәс тәңә пәй мьра..”..
Кәтьбуһи “гәфәкүрия..”

Дуе ошаха кал у бава..
Эв чь баки “ч’эп,, һат дьне,
Wәки ва тō диц—имане
Һәвт баве хwә дьди бып п’е
Эве дела һанә дōп’е?..

— Нәлләт ль к’абуса шәве...—

Нава шидә Qәро дьбе,—
Тә херә, нәвса хәзәве?
Ле Алмаст мәшале паде:
— Qәро, дьбе, бира тә те?

А ве дәре, хут ве дәре,
Дәwsа лынге мын сосрәте,
Мирзе һесир бист сал бәре
Хwә, миһа мын, тәландьбу,
Gөнә—гөнә мә дьһерн,
К’а чава тәв дәргьстйа ви
Tō һал—һөбе пәв дьгөн’ерн..
Мын Мирзәра кьр бөбәхти,
Тәра рәвим..

Ае Мирзә мыһра пәма,
Тәлабәхте мыли хайин
Эз аһим вьр дәwsа Мирзә,
Wәки кō әз тәмашәкьм,
К’а ча мере мын далесә
Бәр—бәдәне хwәинга мын..

Искһи жь Рьһане те,
Шьле хwә дьпечә, дьгри:
“Ла бьруск сәр мында барие..
Эз хwә бавем чь агьри..”..
— Зани qә хәлq чь дьбежә,—
Алмаст Рьһанера дьбе,—
Зани, мын—тә мә qә чькьр
Нава тив — тәриqа Пампе?
Mәгри,— дьбе,— qә тō мәгри..
Хwә “мавежә,, тō агьри..
“Эз,, һевити һатьм сәр тә..
“Мын,, мере тә гьрт жь бәр тә..
Эз жи гәрә хwә бавежьм..
Эз жи гәрә хwә бькōжьм..

* * *

Бәхт Qәрора дур у дьреж нәбәшьри,
Миһа гōла шәхтә ледә, зу пьшьри..

Р'һан дыһа хвә жь Қәро дыһарсә.
К'һнща дышо, кәлие курке әв д'ресе,
Шәве, мина п'шиккәкә кәтәйи ч'ъл,
Дықһищ'лә дор тәндуре, сәр п'рти щ'ъл.
Ах, we т'ре, вәхте кә нав н'вине хас
Тәви Қәро әве д'к'р һөб у һәвас,
Шайа вера, we т'ре, ша д'бә Алмаст..
Әм'р, фәқәт, л' бәр к'вш к'р р'е хвәйи раст..
Һәвәри бу шаһла д'лсах, вәхте кә дит
К'р—көмрәшии хушка хвәйә аг'р—ашит..

Наһа, вәхте шабуне ван
Шәве чуйи әв тинә бир,
Һәв д'занә, хап—хап, нәзан,
К'еф к'рийә б' гәште х'нзир..

Әв ида намәшә аве.
Әл у әпе Пампе паш'н
We б'к'ән'н л' сәр “қаве..,
We хәбәре х'раб беж'н..

Д'һийа л' бәр we б'ә зәнг'л,
Зәнг'ләки бе һәд—һәсав.
Һәма дәре, зәнг'ле зәлм
We ш'нгинкә бе р'әм—исаф,
Мина ван зав'те зәл'м,
Кә ш'нганд'н қәйд у з'нщир,
Дәсте мере вева к'р'н,
Б'р'н Қәрсе, чава һесир..
..Гәло сахә? гәло — м'ри?..
Сахб'я, Р'һана пеш'ри
We хвәк'ра к'һнще г'нщ'р,
Тәни к'ра деме хвә дөр,
У б'ч'я б' п'рсе, п'рсе
Б'г'һишта ере Қәрсе
Щәм зав'те сәрәкбаши,
Хвә бавита дәст у п'ие ви,
Б'гота: “Әз бәхте тәмә,
Әз бәхтр'ш'м, әз гәнәмә..
Мәрики м'н вә г'рт'ә дил,
Әве—к жера д'бен Щәлил,
Пеш'ри ви л' ве д'не
Тәнә кәси м'н рәбәне..

Әw бе сушә, әw бе гөнә...
Ти wi тәви шәра төнә...
Бәр дәвләта Али—Осман
Нәкьрийә тә дәw у дба'и...
Бьди хатре наве хwәде,
Әwi бәрдә, бәра әw бе,
Чька жьнка хwә рурәшра
Qә чь гьли—готна дьбе...
Ле, ах, дьбен, әw кәштнә...
Шайя шийә цан һыштнә...
Нава бәрфе, сәрм у сөрә...
Ла жьн коре, жьн пор кәре...

“Дыйя чава һат гөнестнә...
We гәлдәда мала баве,
Wәхте әw Шәлилра хwәстнә,
Wәхте хwәрн ширание we.
Ширна тьшка бу әw әсә...
Кәлилка Пампейә пешнә...
Дәргьстие we тәри—тәзә
Дьбрьди wәк гәл у сосьнә...
Наһа хwәра хәрте кәләш
Дьрьзә сәр аха Qәрсе...
Әв жи цәли пуштәк рурәш
Кәтйә әве һал у һәбсе...
Амын набә, рye we нагрә
Шар дьн һәрә мала баве.
У әw дьгри, дькәwгьрә,
Кәсәкира тьшки наве.
У ча шаба һесьре we,
Чавә судәк әк'әс—әтав,
Дьгәжгәжьн бәр гәһе we
Әw хәбәре хушке хәрав.

“Mәгри, мәгри, qә тә мәгри,
Хwә навежә тә агьри...
“Әз,, һевити һатьм сәр тә...
“Mьн,, мере тә гьрт жь бәр тә...
“Әз,, жи гәрә хwә бавежьм...
“Әз,, жи гәрә хwә бькәжьм...

* * *

Ода мала Слие Бозо
Одәкә нав у нишанә,

Ль дора ви Рэснэ Нёсо,
Мер у малхве лэв шьвйанэ.

Иро фэрт дор нэ дора
Чирок—чэрэе дьланэ.
Иро “Бэйт у борбора,
Дэу у доза ван зьканэ..

Рожне “эди,, бёһоринэ,
“Хьдырнэби,, һала дурэ.
Тэме лавька дькшинэ
Гоште кавре кэли корэ..

Дэ бинын һа, бинын, бинын,
Кавре кэли бэлэк бинын,
Лавьке бы шэрт у шьһуд
Фэме хвэ пе быщербиньн..

Анин, ани, вэллэ, ани,
Кавре кэли бэлэк ани.
Лавька фэме хвэ дэрапин,
Һелэ һебат сэрда ани.

Һа һьминэ, һа гьминэ,
Эмэр ледьхэ дькөшчинэ,
Тьһар ледьхэ дьфөсинэ,
Шае Кэсо насэбринэ,

“Зьлфэсара,, хвэ дькшинэ,
Дэсте чэне фоч вэр тинэ,
Дэсте расте жорда тинэ,
Сэре һогьч дадьбаринэ..

Шарэ—варэ ль дор Шаво.
Фэриэ һэсо наһэмлинэ,
Дьбе: “Вэллэ, корэ Кэсо,
Эу фэма щинартне иннэ....

Сьбе, алла некэ, вэки
Эм у төва һэврэ шэркьн,
Ида жыне мэ гэрэки
Пор—гөлине хвэ һазьр коркьн,...

Фэро һе ль ве хэбэре,
Һе қажинэ, һе қьрэвьр,

Дьбэ тэрпэтэрпа Бэллэ,
Нэвалки хвэ даве һөндөр.

Дэнге ве “байдуша,, шэве
“Зьлфэдара,, Шаво тужтър
Дьбьрэ ве дэнг у дэве,
Бэрбат дькэ щэгэра көр.

— Вэйле,— дьбе,— малхрави,
Тэ пал дайэ ви көлави,
Qэт набежи жьнкынга мьн
Чь һалийэ.. чь һэсави..

Мина бае зьвьстана
Бь тэп—тэпи, дэро—дэро
Гөлтьма ван одэвана
Дадькөтэ мала Qэро.

Эв Алмаста беадубэт
Ль дэр мале ноли пупу
Газэ—газэ, һэвар—һебэт,
Хвэ дькөтэ, хвэ вэдьпу..

Чэве хэлд у хьзма дэре—
Ван кас—көсе дэрда чуйи,
Нэдитана ль сьвдэре
Гөл—Рьһана дардабуи..

Рэсо ноли гөра зукйа,
Qэро ноли һьрча о'рйа,
Хвэ желава авитэ пйа
У жорда к'эт сэр дэв у руйа.

— Qэма биньн, qэма биньн..
Төгө хайин бьрэтиньн,
Балки нур у нэфэса ве
Шэмдане ле дагэриньн,..

Qэма Эмэр дьлэрьзэ,
Qэма Тыһар дьчьрчьрэ,
Qэма Шаво дьчурьсэ,
Давежеда у дьбьрэ..

Вэрьс мина мэре у'щин
Рөһе щанйа щаньк харйэ..
Чьлмьсинэ чэве тунщин,
Сйа мьрьне сэрда барйэ..

Ах, дыбежыи “мърый бэрэ”,...
Ле саз нае гōла Пампе...
Заре Балле ча дыгэрэ—
Ве к̄лама шине дыбе:

“Шьбраһило, мальк хьрав,
Те дыгэри майдан—майдан, эраф—эраф,
Тō кор буйи, тō шаш буйи, тэ эз нэдим,
Тэ бьр рōһе бәһиа букин,
Зәндзеринә, әһидьрав”,...

“Һәй вах ль мьн,— Қәро дыбе,—
Әзе ахинкьм сәр чьра?
Дәрд дыле мьн сәрбат кьрийә
Мина балтәки дарбьра.
Ль мьн һатйә кәрха дыне,
Ахирәта ве дэвранә.
Әзе деме кә бьһнерьм
Пәй диндара һорйа хвәрә”,?..

Рәсо дыбе: “Вах ль мьн, вах.
Ль мьн весйан урт у ошах
Нә жь шуре завте қачах,
Нә фәнде ташнаке адчах,
Ле — сәбәһиа Алмаста мьн,
Мьн бебәхте
Һе ру—барә дьһиае сах”,...

“Һәре, бежә, сәд шар бежә,—
Алмаст ишар ьр дыбежә,—
Пор—гōһие мьн қәвле коркә,
Һежа чәве мьн бьрежә...
Әза кор бум, әз кōти бум,
Дел бум, ақле мьн нәһиште...
Баво, өлме дәр у дыне ль щәм тә бу,
Тә нәго, әз қиза хвәйә тәрә шаһьл
Чаһа давам ви агьри, ве ашите”,...

“Вели бь вел,— Рәсо дыбе,—
Рьһан, лаһо, әзе бала хвә дьдыме,
Жь диндарие, жь һасав у һосне дыне
Нә кемтьри тō жь Зине, жь Зәлихе.
Ашьқ—альме дэврана мәтһе ван дан,
Ле мәтһе гōл—Рьһана мьн
Гәло қә һе бе готьне”,?..

Наре, бале, эван хьса вьр дьготьн,
Дьле хэлт у хьзме фазьр тэв дьсотьн.
Дьле мын жи, фомед нежэ,
Нажа тэзэ вьр дьбежэ:
— “Вели бь вел!
Жь Қарое Нэсора, вел!
Жь Алмаста Рэсора, вел!
Жь Рэсое Нэсора, вел!
Жь ашық у эфрандаре
Байта “Рыһана Рэсора,,,” вел!

1. 10. 1983—3. 1. 1984, Памп—Ереван—
Тбилиси

Institut kurde de Paris

Н Ы С Р Э Т

Пешкылам

Ида дьле мын накъри,
Къре нав у дэнге қотам,
Нана мыра буйә мөкөри
Чуктия мынә хевкә хам.

Рожд чуйи бунә бири.
Демәк дһа әз кал дьбьм,
Бәнг- -бһара мын бөһөри,
Фьри, демәк, шаһьлтйа мын.

Фьри төв тө, ой нав у дәнг,
Рәнг у рәвшә төва бәнгй,
Тө дьлкәтйа мыл бөфәрсәнг,
Тө гондола мһи рәнг—рәнгй.

Тә қасәкә һелкьрм жор,
Бь һәрвазәк сьвк—садә,
Дәсте һәвсуднейи холор
“Тир у қован.. авитын тә..

Пәтлә буйи, “гондола.. мын,
У әм кәтйи, щикйи пәте,
Бәшһәтәтйи лә дора мын
Кут у кәтйе кьрйамәте.

Чьқаси жи бейол бөжыи:
“Әм ро һәрйи, вәнәгәрйи..,
Һуны дһа, рожд пешьн,
Мора рөһе мә мьқәрьм.

Бәләнгази, тәли — тәнгй
Бәтрәнг накьи кәбра вә хвәш,
Һуи мьгала мөйә рәлгин,
Һуи сьба мә һәртьмә гәш..

Әм жь қана вәйә қөдрәт
Дәрҗен, миһа щөвә тәмьз,
Пәй нав у дәнг, мал у дәвләт.
Дьхәлхәлһи хев у хәмсьз.

У дышкен ль ч'ване тэнт,
Дьхэшьвын кэвэр—к'ра,
Ль ре—дэрбе дур у дэрэнт,
Обреж дьгря, дьбын грав,

Нэта дэртэн бэрэк шоргэ.
Рөйи ль ыра фэди дьбэ,
Нолмэгөлмки нылдыгэрэ
Бэрбь кан у мькане вэ.

Эв кан шэхэрэ бо йэки,
Бона йэки—аул, адэ,
Бона мьн жи эв гондэки
Дорбьч'ийэ, ерэк садэ...

ЕР—МЬСК'ЭН

Мина зьламэки қөрэ
Мерэкира бе дэв—дозе—
Оэмэрдаг' синг гөлвэкэрийэ
Ль нымбэри Элэгэзе.

Желава дэ карване ч'йа
Раһышт'нэ мьлед шийа,
Бэр чебунэ, вэк халича,
Дэ бэйаре гөл у гиһа.

Е шэрқера дьбел "Пчех,,,
Жь е роавера— "Даван,,,
Ыр шин дьбын кэсьм у к'ех,
Ыр дьстьрен шьван—гаван,

"Даванеда, щэвэкэ жир
Дьхөлхөлэ бь гөл у нур,
Мина қэйтанэкэ һешин
Те сэр п'еша ч'йае Дьбур.

Олоз, бунэ дор ве щэве
Шанэшине Пампе бьльнд,
Ле малэкэ кэвн һала һе
Мэльсийэ ыр, минани к'онд.

Букэк бэдэв, нур у нэдэр'
Һэрро дэрте жь ве мале,

Сэр мьле we қаськ—қәнтәр,
Дө гөли нав намьла we.

Нәрм у назьк дьмәшә те
Сәр кране навбәйна гөнд,
Қиз—букара бәшәр вәте,
Сәр мьләки мел дьбә рьнд.

Дәқәке шьр чьрка дәнгбеж
Лал дьбә нав әлба рьнде,
Wәк мәре ти гөля дьреж
Дь сәр әлба аведа те...

Балед бәнги ду дьфьрьн,
Ча мьнмьник ль ду ләмпе,
Ле бь кәбра бәня торьн
Ша набә әв мала Пампе.

Бәре мале — шәва бьние,
Сәр шемиже наләк хьлмәт,
Мина мәрие дәст бәр әние
Фькар дькә гав у сәһәт.

Қәй дьхвәзә әв бинә бир,
Фәрһ бькә хвәра дьлхәм,
Кә кәда чун әв кал у пир,
Хвәйед шейә дьлсах у рәм...

Әв чун, йазьх, һәта—һәте,
Мәга Зәйтун, апе Завьт,
У бьрнотйа пашла мәге,
У пишое апоий рьнд...

Дьһат дькәт нав кәре мйа—
Кори гьрти навбәйна гөнд,
Сәрда һеди дадьчвьйа,
У дьһәжйа гөһөкед көм...

Ләпә ләмбу ви мьздьда
Нав худана бья пиле мйа,
У худана гәрм кәвз дьда,
Дьвьрчьқи орта печйа...

Рәшит дьһат: шьване гөнд,
Дар сәр мьла—дьһат шьра,

Ах, дькэниа эв өсэ рьнд:
— Апо дыго, тэ пэз гора...

— Неешт, қаре щан, — Завьт дьгот,
Пэмбус ви рьнд кэф сэр дькэт,
Қэвза хвэда дьгвашт, дьсот
У жь нава пез дэрдькэт.

Пишо эви һазьр дькьр,
Пишо бона кэвьр—һэста,
Вэки һэбэ һэртъм һазьр
Агьр—мелит ль бэр дэста...

Кари қалла хвэ пе вехи,
Кари.— лэмпіе, кари—чъре,
Кари агьре ме антэхки,
Һьлди сэба сьбэтьре...

“Агьр—гөла зьвьстане,—
Апе Завьт ава дьгот,
Дьчу ода зьвьстане—
Кэвьр—һэстэ дь шева пот...

Ле һэтани зьвьстане
Һэбун фэсле зэйнэт у зер,
Һэбун роже бэродане
Һэбу һавин, һэбу гөһер...

ГЭР — ГӨҺЕР

Һэй шьванти, мәшур буйи,
Тө чава һэйр, чава һьсрэт,
Ле тө тэне былур буйи
Бой шайиред көрд у шөлэт.

Буйи хөр у хэбэрэже,
Сэба форме һати готын,
У жь нава дэвтэрэже
Төлол буйи дэвтэрэк дьн.

Һөдьке мэ жи, вэки мәдийэ,
Кө былэ ча пэз-дьчэрэ,
Жь “һьсрэта,, “шьвантия,, хвэ,
У “былура,, хвэ “дьзерэ,,...

...Ле мьн былур пәди, фәқәт,
Ль бал Рәшит, апе И'са
Мьн ди сәрпидә ванә хьлмәт
У һәванед миңа һиза.

Мьн дьдит, ча "Гәра Нәсан,
Си те дьза һеди—һеди,
Сәпә дькьр бәрәж—бәдән,
Дь сәр гөндда дьшәрьди.

Дьчу дьһишт "Бьрне бәлла,,
Фьрә дьбу миңани зйа,
Бьри у белан дадьбәланд,
Һьлпарк дьбу бәдәна чйа.

Рәшит һыңге гәзи дькьр:
"Qәсав—Чалә.. Qәсав—Чалә,,
У дьбәтйан сәһиле дьр,
Qәләз дьбуи бәрбь пәлә..

Шәқалера пәз дькьшйа,
Гьһишт мьле чйае Дьбур,
Жорда, миңа кәрше, һьлшйа
Нав нәвала Даване кур.

Фәкәтә сәр шәва бинхвәш,
Миңа тәйре—пәрвәддә,
У қасәке һьлчьни хвә
Кьлама we пунг—пәрвәдә...

"Ийуф—ийуф.. қөрүт—қөрүт,,
Шьванара мьн "дәм,, дьгьрт,
Qәй жь сиңге хвә вәдьрут,
Һьсрәтәкә қәдим у қьрд..

Гьран—гьран пәз һьлкьшйа,
Дәрбаз бу жь кәндад, кани,
Ль гөһера бәрәпша чйа
Бь мәрки бу "көлокани,,.

Кәлбед гөрех кәтын пәнше,
Дор гөһере тәвл данә хвә,
Чун һәтали шәқала чйе
У һатын сәр "толана,, хвә.

Апе И'са сәргин эхьст,
Дәвзәндке хвә һьлдан һеди,
У... кәф ль сәр шир бу бәһөст,
Төлвәда вәк гөла сьпи.

Рәшит чьпи қәвшә онщә,
Парьзни шир нав кода кур,
У мә бь дө боконе щә
Һьлфьранд хвә шире гөл—нур,

Һицьк һатә апе И'са:
— Чох, шькьр,— гот әви дьлбар.
Рәшит к'әһһа дьлсах—дьлсах:
— Апо, те бе, тә қәли хар..

— Йаглищ мәвә, бьре апо,
Чь кем бу әв нан у нәмәт?..
— Әшто мәри һәйә,— ви го,
Шир жи бь дест нак'әвә қәт..

Бьшекрин вәк һьнгьв—һежир,
Чь қьсмәте хвәде да тә.
Рази нәби бь нан у шир,
Хвәде қәлие қәт—қә надә..

— Ай, хвәде да,— нав һурке нин
Рәшит дәрхьст дилъм шәкьр,
Әва кәра?— Бьдә “мевин, —
И'са хвәшие хвә бь мьн кьр,—

Һатийә “өлме,, мьн һьлилә,
Бьбә шьван “көре мале,,
Шьвантие чь тәра бинә?,
Хвәра бьхун, түле Чале..

Шәвқе авит сәр руе И'са,
Һиве сәри нәрм һьлани,
Шәврәша қәр, қәй бежи за,
Бәрхәкә чил—қәрқаш ани..

Гөл —бьрьқи ль бәста шин,
“Төлөмбазе,, бәда рачьан,
Сәр шәрқеда си вәкьщан,
Тир бун дь нав нәқәве чьа.

Чыгылед ч'не ль сэр һафе
Демшэвьди мел бубун сэр,
Qэй dew руньштыбун кефе—
К'ахе т'жи шэрав ль бэр...

Рапальки бае босэрм
Гэрдана гөл—г'иһе һешин,
Хвэ хөрдьлин гөлөд рунэрм,
Жь шэрмана к'ьрын шишин.

Дэнг дак'этэ бэст у белан,
Дыйа бу һөб, бин у бөһөшт,
У Рэшите щайһыл—щиван
К'эсэрэкэ к'эзьх раһышт.

— Ах,— го,— мэрвь шэвөкэ wa
Һьлда йэкэ мина Асе,
Фьрқаск'ьра, мина кэва,
Сэр ши һэч'е Элэгэзе..

— Рав разе, рав,— И'са кэһйа,—
Йан на, төе зэф б'ьки к'эсэр..
...Мэ пал вода нав нэпэһйа
Рэх гөһере— к'өлеш ль сэр..

К'эр'ьхи бу хвэра р'эһ'эт
Пэзе з'ьки ноли т'ера,
Мица б'эрашэки б'еһ'эд
Х'ьрмэ—х'ьрм бу хвэш “д'ьһера...”

Qэй жь синге ч'не д'ьк'шйа
Бэйта эд'ьлае к'ьбир.
Нав — навапа пэз д'ьп'шк'йа,
Д'ьк'ьр б'нтин б'ьзьнэк пир.

Микэ хэва х'ьраб дити
Жь бэр хэва д'ьк'ьр барин,
Йэкэ к'эп'анэке к'эти
Д'ьбен'ьжи, д'ьк'ьр ф'ьрин.

Бэранэки бехэw, бэнги
Д'ьмьқандэ микэ мэг'эл,
Д'ьк'ьр к'алин б'ь дэнг—дэнги
Бэрдирэкэ т'эзэ сэг'эл.

Һэй дьѳwtһан сәһед шыкбәр,
(Рәшит һыңге дькьр фити),
Щарәкә дьн дьһатын сәр
Толана хwә дьтәбьтин.

И'са дьк'шанд шыг'ара хwә:
Мьштыка хwә дьреж, дарил,
У һьлдабу шывдара хwә
Туш дькьрә стәйрке әзмин:

“Әwa һана—Певр—мезинә,
Әwa һана—Бстәйрка чур,
Әwa һана—Мәм у Зиһә,
Әwa дьне — Ләйл у Мәщрум.

Әwa һан, кә дьчълвьлә,
Әw йа Qрхейә һәмьн,
Әwa рәхда—Стәйрка хулә,
Ле гәлә к'а стәйрка мь?...
Digitized by Google Paris

Дәнге шии аwаки хwәш,
Qәй дур дьчу һеди — һеди,
У... мьн, стәйрка апоһә гәш
Хәwһа хwәйә зерилда ди...

ЧИА — БАНИ

Чъвикара фьри қәлбе,
Кьр чивәчив хәwһа мьн хас,
Һәв кәт әрше әзмин, тә бе,
Wәк зәлгьле зив у алмас.

Пәрда шәве нәрм вәк'шйа,
Qәлбе гәлда бь кәск у зәр,
Qәй дадабун ль пышта чйа
Курмәкә һәд—Һәсава дәр...

Һельпитка давит әзмин,
Wәк гәлавдун, қәйтәне зер,
Дор дамьне әзмени шин
Шахвәдьдан кәван у кер.

У зәрайа хальс, хусин
Даньзьли, нәрм рамуса

Эһийа Элэгзэейэ—синг
Бын орхана бэрф у буза.

Оса де бы шөрйа ширьн
Дьчэ эһийа көрө мэзын,
Wэки көр жь хэwa ширьн
Ньшмарбэ бе гьли—газын.

Qэмордаг һе хwэpa pəһэт
Дьһеньжи—хэw ль сери,
У дьлэзанд пез, qэй бы шэд—
Бэри тэве һэрэ сери..

Ле пэз һе нав снеда сэгэ—
Нэгһиштьбу бьһийа занге,
Шэрьди һат тэв жь тэпэ,
Ча авки сэр селеда те..

Занг зэрьди мина къркут,
Һөлм—гөлм мина ду же кыһйа,
Qарqарке сэр кър qуртаqурт,
Баске хwэйэ хонав даwшанд.

Си лэрьзин ль дор сырта,
Жь һөвдө чун зитол—зитол,
Qынщылин нав чөл у корта,
Мина кэлбе ледайн тол.

“Кашһийа каха,, бөшөрвөһат,
Авие бьрдда, wэж лал у дөр,
Зэрийа пьрсор һэвраз һьлат,
Мина пьрти алава гөр.

Дэфанд бина шэтърие хwэш
Тэв шынгина зэнгьле пез,
Са ракьрын кешришкэж рэш,
Тэрьqандьн бэрбь һэврез..

Мьн таб нани, мьн да ду са,
Һэвраз һелбум кэлошк—кэлошк,
Рагьһиштъм навсэра чйа,
Дьһийа бэр мьн бу хэwнэрожк:

Мина халичэкэ беһэд,
Бь нэхш—нигар, рэнг у риши,

Фьрә—фьрә бәр мьн р'ак'әт
Сәргәра гөл—гөп'к тьжи.

Сәре жорьн қәйәед кал
Рульштыбун бе дәнг у һәс,
Бьнатаре шәвөд тьфал
Қыштә—қыштбун бь һәйр—һәвәс.

П'әрвәдабу ль дора ч'ие
Дьнйакә һәд—һәсава дәр,
Бь к'әск у зәр, һәшин у ше
Дьфурфури бәдәли бәр.

Мьж дьһәлийан бәрә—бәрә,
У жь нава бәра мьже,
Мина һүте бьне бәра,
Гөлтьма ч'йа дьһат к'вше.

Ль сәр ч'йәе һәвтеманат
Шәмс т'сза зер әлэк дькьр,
Бәдәна ч'ие—бь гәр у тат,
Нав тәв у сие бәлэк дькьр.

“Вьрра,—мьн дьго,— Әйлазе дост
Барә к'әра “әлма,, тинә—
Сәре вида қөмәки пост,
Дь бьн постда—п'рти п'инә..

Фирфирба әв мәрә тинә,
Чава п'ешк'еш, “бәртил у баш,,,
Се—чар дәстүе мәрә тинә,
Һәскәке бой аможна һащ.

Аможна мьн жеһати, жир,
Дадьгрә бой “меване мәрд,,
Гьрара дәв, к'ьрч'ьке шир,
Чь кә хвәде дькә қьсмәт..

Бәр тәндуре щи датинә,
Әйлаз к'өме гьран дехә,
Чока хвәда к'ип датинә
У шыг'ара хвә ведьхә.

Сәре к'әч'әл, ноли к'арбар,
Дьбрьрә бәр ләмпа һәфте,

Qöлаш дькә әв қәлаа дар,
Дәв вәдькә, миһа шкәвте,

Көһһа дуйә һешһиә зәр
Гөлтәм—гөлтәм һәрм бәрдьдә
У тәв аһе мһһһ һәсән
Шһрьһ—шһрьһ хәбәр дәдә“.

Жь “рһһә Әһләз,, версәке дур,
Бәрбь шьмал, аһһе Чотьр,
Бәр “Төһе гәвр,, гедука күр
Бәдәһ—бәдәһ хәһе дькьр..

Оһ, “Гедука Сһһһһәкә,,—
Кортька сәр пышта дәһе,
Шьвьсрһһә гәвр, миһа төһе,
Дальқһһһә сәр һәдәһе.

We дәрера дьчун аһа,
Сабун даниһ, хьс дькьрһһһһ,
Хәриһе гөһд бь дьһе шә
Жь Тьблиһе дадьгәрһһһһ.

Жьһһа дьчун “утвил,, даниһ:
Торта шекьр һившәһьтһһһ,
“Дьмс,, у “дошав,, же һһһлданиһ
Бой һәһһһһе рөһһһе “әзди,,...

Бь we рера чубу һәһтһе
Һәсәһһһке ьһка Wәрде,
Пьре жертьр, бьһһә шкәвте
Гөре чьллә һеһа дәрте.

Aһ, огьрма бь һәһр—һәһвәс,
Оһһбәзһһә “гөре аһо,,...
Һәсәһһһке тьм дькьр бәс:
“Роке, дьгот, ьһка мьһ гө:

“Һәсән, лаһо, һәһе бьһе,
Ва, һәһтһһһ “чәршәһе һәсав,,...
Чьлк һәһт төһә, әм чьрусһе
Бәр чьрехьһһһ, шәв һәһрьһһһ һав,,...

Мын жи һылда тэмйа даке,
Дар у дэво у, йамьдэ,
Бэр хвэ да Сбидаке,
Го: "Тол койн—эз темэ тэ,,...

Нэрмайэ, ро бэри ава,
Мын дайэ нав бэрф у мъже,
Дьчъм, фэрт, сэр дэһ гава
Тьштэж мына нае кьвше.

Тэг мин дькьм, чумэ тынга
"Щэва Қолчък, быйа тате,
Мын ди, хьрпэ—хьрпа лынга
Алие Нэвтеманатда те...

"Вэллэ,— мын го,— бэлланэ тен,
Эме һэврэ бьбын фебэр,,...
Ле нав пела мъжейэ тен
Чурьсин дө "каспьке,, зэр...

Сав, минани пелавэк сар,
Пера—пера ль сэр мын кэт..
"А, мын го, мын "нане,, хвэ хар,
Чьра Вэрда дйа мын "век'эт,,...

Жь бэр пэрда мъже дэркэт
Йэки шин, вэк һьрчэ гэлйа,
Һедика һат у бе мылэт
Вали щэве, сэр ре тэлйа...

Мын гөр динэ к'элба ээфтьр,
Хвэ жи щьсне к'элбэ дэвэ..
Ле "һэр, дьвем, йа фебе мың,
Пэрани ду дэрнэкэвэ..

Гөрэ, дьвем, нэ шер, пьлынг,
Дьвэ бэхт бе һэвара мын..
Ле нэ шурэ, нэ жи тьвьыг,
Эзым у эв шьвдара мын...

Щие хвэда сар бумэ мамэ—
Дар — дэвова сэр мыле мын,
Ле эв ч'эв ле фьрэ бунэ,
Туш дьһерэ ль ч'эве мын..

Гивйа мьнэ “йаро,, тō бе,
Гәръм кәндед, бәрфа қалын,
Бьхьрпьшъм нава шәпә,
Бе “пьрс бькә кеф—һале мьн,,..”

Ләма пешда палвьъм қәт,
Нә жи каръм шууда һәръм.
Дьле хвәда һелә—һебәт
Рә—мәшике әз дьгәръм:

“Шьвдара хвә һьлнәдъм зәрп—,
Кәвккн пәкъм қәфе қалмәс..
Ле тō вәрә, же нәгрә дәрп,
У дәствала бьмншьъм әз..”

Ай жь тәра, дьвем, хәта..
Әз һажь ви һәбум, һәйран,..
Мьн львге хвә бәрфе вода,
Кәвьр—кәрамәккн гәрйам..

Мьн дн, бехвәйн стус һьрчйн
Гөнәвәкьр өса сәмдар,
Гөн пиниц кьры, почә пьрчйн—
Шәлпанд шәпә вәк қәтә дар.

“Қәт,—, дьвезжә,— “ши нәләқә..”,
“Көле,— мьн го,— мьнда һати..
Лемес әз дил нәгьртъм қә,
Бьвъм диле ви мирати..?”

Мьн дар, дәво бь we шәде
Сәр мьле хвә жорда ашин,
Ньзам ча бу, әмре хвәде,
Дар дәво кәт, бу зьнгини.

Бьра хер—бер сәр вәда бе,
Кәвьр—көчьк сәр ви гөри..
Чьлапә кьр жь нав шәпә,
Бәре хвә да чие у рәви..

Һәй дьрәвә, һәй дьсәнә,
Дьзукинә өса қалъм,
Дә, бьдә ду, бәхте тәмә,
Мьн дайә ду, дәво дьхьм.

“Дә, нәрәв, да, к’ода дьчи?
Анцах анийә мә сәр “қәйдә,,..
Әз “дәфчимә, тә “зөрнәчи,, —
Жерә дьвем, э чь фәйдә..

Чу дәркәтә сәр “Топе гәвр,,
Бәре хвә дь “Қолч’кда,, кьр,
Кьр зурә—зур’ жь дьл—щәгәр,
Ҷе гази һәвала дькьр..

Мьнәт дькьм?, дэвое мьн
Мьнранә, вәк “Катушаке,,
Рьнгандеда мьн гьм—һа гьм
Һәтани сәр Сбидәке,,...

Һәй гьди һа, бәхте апо,
Ҷас—қәдрәтә бәндәйә пак!
“Топ,,—тәноке ви хап—хапо
Четър буйә жь топа дашлак,

Кә бьрьбйә әве тьнге,
Бой “шәр бькә,, бәр “балшевик,,
Ле шәр кьрийә һәта һьнге
Тәви хатийа мьнә Аслик.

“Һакьм, тотйә, вьрике тә,
Һәмрәж гәрәк вьрик фьркьм?
Сабан мьнра былгур чекә,
Бьлгур бьхөм, һрус қьркьм,,...

Ле әһле гөнд урьс хвәстийә.
Дашнак вәхте бәр рабунә,
Апе Таждан зөрне хьстийә,
Пешйа “балшевикда,, чунә..

Готьнә, кә “руски Иван,,
Ҷе бе дайнә қәйдәки рьнд,
Дашнаке бәр мәрикива
Тәләф нәкә һәвт мере гөнд.

Тьрке нәе, бь қәйде мә
Зөрне нәхә хайин—хайин,
Ль қәйд — гизме нәхә нәбә
Пенци мере гөнд архайин.

Брийэ бь рйа Даванера
Бэрбь алие Ортънаве.
“А, мын дыго, кйсе зера
Ньно галие һанда даве...

Вәхте гонди пайиз—паййз
Эрбә сәргин, бьзынәк қор,
Щещькә рун, чонд гөлок р'ис
Йан эйарә торақа шор

Дьбын дьчын Ортънаве,
Кәләмара дыгөнөрүн,
Һынге эвац we һындаве
Ль ви кйсе зер дьгәрүн.

Бадьлһәва... Ки занә к'а
Наһака буйә қьсмәте к'е...
Дьбә, кә забыте тьрка
Хвәра һьлдайә we дәде.

Дьбә мышке бәләбан дйә,
Бьрийә кьрийә қөлька хвә,
Дьбә әвде әйләван дйә,
Бьрийә хвәра кәр—кәр дьхвә...

Йан жи дьбә бйә қьсмәте
Шьванәкн мина И'са...
Кй дьзанә, дайна хвәде
Бь кәра бйә өса һеса...

Әз дошөрмиш дьбум өса
Хвәра ль вьр — сәргәра ч'ие,
Мын дит, вайә, апе И'са
Бь ләз у бәз бәрбь мын те...

Сәр — чәве ви қәмәрә гьр
Тәв дьһәжйан, мина бежынг.
Һат бь һебәт дәсте мын гьрт,
“Вәрә, igo, әз тәра бежым,....

Мын ньһери ль алие са,
Хвә хөрцьлим—нава тьрсе:
“Гөрүн,, мын гот, фәдәг И'са
Шьадар туш кьр алие Қәрсе:

“Әми п’ртне әвр дьвини?
Әме бса мина мәси..
Әми гөжме гәвр дьвини?
Дьвини ми байаре си?

А, гөнде мәме дәре бу,
Бьнатара әми к’ри,..
Гот у мина кев’р кәр бу,
Д’реж—д’реж в’р п’һери.

“Ме дәре бу, б’ре апо,—
Вәк’ланд ми шарәкә д’н,
Паше һьзын’ фате у го:
“Шам шәк’ро, вәт’ән—ширын,..

Дорана дур бәрә — бәрә
Ньқо дьбу лава гәлпе,
Ль пәй әврәки әвара
Радьқәт’а рә жь қәлбә.

Гәрме тәвна хвә дадьх’ст,
Тәв туж дьбу ноли п’за,
Шьвана ид сәрп’и дәх’ст,
Иды әлқин кәтьбу са.

Мина п’ла ль сәр бәрә,
Фьшә-фьша пез бу, дьһат,
Раг’һиштә гөчә гәрә,
Қылька ми ль в’р һьлат.

Рәшит данин һәван у п’от,
Пешбәри хвә шьвдар ньқанд,
С’я хвә чап к’р, “вәдәйә,.. гот,
Дар һьлвәк’р, пәз вәқәтанд,

“Ньщ кав’рә, һьщ,.. — бәрәка ч’я
Дадьгәрәнд һев’рза ми,
Дьбу ширқә—ширқә гыш’я,
Жәв дьпәк’ян кав’р у ми.

Вәк гөлт’ме кар’йә гәвр,
Дә гольнге кәвр—к’р’а
Пәзе зайи, пәзе стәвр
К’ори гьрт’н бь дө б’р’а.

Натын һыңге кәлбед бърчи,
Дор шьвана бунә торьк,
Бърчи — ани почә пьрчин,
Аластын дөв—леве шьрьк.

Иса дәрхьст таса рьвин
Жь һөвана хвәйә мәзын,
Бь фәсал, бь сөмта шьвин
Сәрдош кьрын нәһ—дәһ бьзын.

У қорьцин кәлбед қафрәш
Ль сәр шире бьзына шин
У чәлпандьн бәса хвәш — хвәш
Жь чарьхе Рәшит рьзин.

Рәшит паше бьр тасә шир
Сьпарт лева кәниейә сәр,
Ле ль бьнйа зьнерә си
Иса палда, ноли зьнар.

Бәр пие ви кәт делька тер,
Чәна хвә да сәр лыңге ви,
Һылкьшйа сәр сәре зьнер
Тьштирәкә бәдәнсьпи.

Иса педа кьр бәре хвә:
“Таше мьни, го, бьмбарәк?—
У кәниә сәр хәбәре хвә,—
Вәлә хвәде,
Таше мьни, го, бьмбарәк...”

Ләзәки дьн мә “падше,, чйа
Тәви “тәхт у таше,, ви һьшт,
Ажотә гөнд гөлтьма мйа
Жь нава гөл—гиге бөһөшт.

БӘРХВАНТИ

Чьқаси жи апе И'са
Пеше шьван һеч һәсьванд,
Мьнра мөкөри бу диса
Тур у тәварщьхе шьваң.

Ле һама эз нәбум шьван.
Бәләки кә кәтыһә чйа,
Мьн бьрә бәрх һынге бәрдан
Қалч'иҗәке дор бәләкйа...

Тө хәви буйи, бәрхвантйа мьн,
Бавишка бәрбангед бехәв...
Дәнге дәйлкьрьна дйа мьн
Тәв хәлпина сьрсуме дәв...

Тө к'әва рү әзмин буйи,
Бәйтә тәйра тәрибаре,
Тое пези сәр нин буйи,
Әмише аможна Каре..

Һәвла бәр зйарәте буйи,
Фиқа Шәкро у Мамико,
Тө һөба Шөбрәте буйи,
Һәнәк—мәсфәрәтие Шико..

Тө гьртна гола буйи,
Хәмла чайир у чимана,
Тө көчкә картола буйи,
Қәландьна қәрхәмана...

Сава қөрхчйа буйи тө,
Газә —газа Сәфое пир,
Севана сәр чйа буйи тө,
Ре у мәниа пире шайир,

Вәки рокә һавине гәрм
Кәрә—кәр һат ль чйа—бани,
Мор—мозбәга хвәйә мьқәрм
Дахки дьле мьнва дани...

Тө нур буйи, бәрхвантйа мьн,
Көбра әрд у әзмана шин,
Ле на, диса тө бона мьн
Һәйи— “сера,, “Хәме Озмин,, ,

...Мьн у Мамо бәрх бәрдьдан
Тут—хөдуде “Чәме бәлла,, ,
Дьшьыг—шыыгин зәнгле ван
Тәви дәнге шәва зәлал.

Черэ—черэ дьчун иэта
“Хаме Озмин,, шыр кӧ дьбун,
Дьгьртын шан хам у хэта,
Хшэра кьто—кьто дьбун...

Әше һыге жь йале гӧнд,
Бь рйа орта чайира тат,
Мэрьвэки нэйи бьльид
Дьльнгьри, жела дьхат:

Ниве реда мӧ нас дькьр
Ревачуна кэке Нэво,
Сар—сѣфэте кэкойн гьр,
Бешмерте мви, мина зэвун...

Дьхат, дьгот:— Бэрэк'этбэ...
—Сар чэвара нати, кэко...
— Хӧде чэве вэ хшэй бькэ,—
Кэко сарда мэра дьго.

— Кӧре Усьв, шэрэ вьра,
Тӧ жи шэрэ, кӧре Тэйер,—
У дәсте хшэ әви шьра
Нэрм дьбьрэ шева бешмерт,

Дӧ чӧнг кьшмиш дәрдьхстыл,
Йӧк дьда мьн, йӧк— Мамико:
“Һарьн хшэра чэрэз бькьн,,...
Ида зедэ тьшт нэдьго.

Ль кӧнаре шәве жорьн
Сар пышта хшэ вәдьлэзия,
Льнгӧк дьреж дькьр, е дьн
Дькьр кэван шәк пышта зйа...

Шьва дәсте хшэ, һэвраз—бәржер,
Рӧх хшэда нэрм дьбьр—дани,
Qэй бь шьва қӧдрәте сер
Әмьр дьда чол у бани...

Qэй бе, дьгот: “Әшре тӧньк,
Хшэ бавежи рье рое гәрм,
Сар мәда бе һәша һеньк,
Щәша щаньк хӧлинкә нэрм...

Чъвик бьстрен эшқи аве,
Эшқи мерг у фаросе пәхш...
Бида пунге гунди баве,
Зәнгле бәрха шыгникыи хвәш...

У оса бу, әмре хвәде,
Қодрәти бу, мәрв дьгот...
Тәне бәрхәк пәсә нәте
Дьнат кәме кәко дькот...

“Һир бьмбарәк,— кәко шьра
Дьһәжаид сәр бәрхьке шьв, —
Ле пәдхьст қә тә шара,
Бәрде, дьгот, кәре Усв...”

Хвәра шьра хеләкә хөрт
Кәке Нәво вәдләзйа
У радьбу, хвә радьгьрт,
Щар дьн дькәт шьвәрийа зйа.

Шьва қарәган бәр пьште,
Мьл дь сәрда чәмьлкьри,
Чайир—чиман ль тәньште,
Дьчу, реда дьльгьри...

У һе дьчә, дьчә, дьчә
Ль бәр чәве һьсрәта мьп
Бәжца кәке Нәво пивчә,
Миша һькйатәкә ширьн...

Ви пьзанбун һькйат, гьли,
Шахед Рудәбе у Ростәм,
Ләма роке һәнцие Шьнди
Нәво навкьр “пире бетәм”...

Ве “бетәмбйа,, кәко, һьлбәт,
Сәба апе мәйн һәнци,
Вәхте һәнци нәдибун қәт
Әв дәм—дидәм, әв ер у ши,

Рәма кәко бе сәр у бьн,
Тәма ван кьшмише кәрбар,
Вәкн жь зар—зьмане мьп
Сәр кәгәзда тәзә те хар...

Келэнди, кө дэрте дэште,
Чол—чайыре биньнэти,
Сенца дьле мыл жи дышке
Тэви гөл у гинге көти.

Молулика мьрузькьри
Сэр мында те бь төлайи,
Qэй бе, дьле мында дьгри
Qөлынгэки—рэфа майи...

Ах, чун эw рож—эw рэфе мыл,
Жь бэригеша чйас Дьбур,
Ле не начэ бэр чэве мыл
Эв дидэма бь гөл у пур:

Qөлфа qиза бь кыше рэнт,
Сэр мьле ван— тьрмьх, турпазк,
Гьларки чие дьбын чэлэнт,
Wэк “тавьсе,, бь пэр у баск...

Мыл бэрхванти гьнге дьна
Спарти Оинке бьра—
Тэв нэвала дьчьм “вилке,,—
Пэй ван шацьк цэвалыра...

Эм дьчьно Дьбура кал,
Ль кө пэрче сипор, зэвйа,
Wэк qэрчумок, зогал—зогал
Рачйано сэр кэнар—кэвйа.

Гьльдькьшын эм бе шэфа
Сэр сипоре чнейн бьльнд,
Wьр чит дьгьрын, ноли рэфа,
У дышерын жорда ль гөнд.

Гөнд шьвета шанэк моза
Тэврайя, нөрм дькэ зммин,
Дуе көлэка, минапи зйа,
Бь титьки гьлтен эзмин.

Шэw хwэ мэрки вэдышерэ
Нав бостане мала гьуте,
Гэзо дайэ “даw у дерэ,,
Барда лэз—бэз дьчэ у те.

Хата халожн “көлэка хвэ,,
Кажкеш дькэ бэрпеша чие,
Ньмэ—Ньма Ньнарейэ—
Дэн дькөтэ тэви Чиче.

Чила Норлан ль сэр суре
Сэргине хвэ шаранг дькэ,
Сафа Мьзрад ль сэр күре
Кахьке хвэ харанг дькэ.

Ле эщэм ду “нешэка,, хвэ
Гази “башья,, дькэ қобэ,
Дьпэсьнэ пежэка хвэ
У қэнзила хвэйэ “корпэ,,.

Дэнге Камьл — кьзире гонд
Мина дэнге топ—твьнга
Дьгөргөрэ өса бьльнд:
“Эли—Элио, га бинэ, га,,!

У кьлама мэ анизаз
Жь бэдэна чие банэ дьдэ,
Дьчэ, мина тэйраки баз,
Дь сэр гондда пэрваз дьдэ:

“Кадаразу, Камьл Шано,
Дэ дабөһөрэ дэр малера,,...
Ле Камьл жи бэтэр у но
Нав гонд мөра дьдэ чөра:

Дэнге Сэдьр те һерскэти:
“Бьхэвьтн, гэли бища,,...
“Аве, аве, хале Фэти,
Аве бышин тэв эрбэчья,,...

У һон дьгрэ қэлфа қиза,
Қэй бе гөл у гиһе чьни
Рабун у мьльмин диса
Бь қөдрэта бин батьни...

Бь тьрмьхе хвэйэ ноли
Шәһед бөһудәйэ әшев
Әв “шәһ дькьн,, төрли—төрли
Сэр у синге Дьбуре дөв.

Лэв дьбэ бор гинге гечи,
Кэчък аншах жорда тиньн..
Ле лашькед мө вилкэчи
Жь бэр йоке һор һалтиньн.

“Ло—ло, вэрьн- вэра һалдын,
Чьране мө гонэ жьрийэ,
Вэки хвэде һавэ рэнг—ру
Мина Филе һодайэ мэ,,?”

Һэдэ газна Гөлча қашмэр,
Ле заф гашэ кёбра Филе..
Дьтэйисэ сьфэте зэр
Ль бэр Ььрқа қэрәфиле.

Дэв у дьран бэшэр вэтен,
Вэк жёмкөр у бэлге гёла,
Суратада говэк дэртен,
Дьбын дө һелине дьла..

Ле дәһ у дө дьле зьтам
Һалдьфьрьн дор назне we,
Дьрган, ноли дэсте дьла,
“Дагул,, дьбын бэр дэст —ңие we.

Ль бэр Гөлче дьбэ “дучък”,,
Бэрбь шьра эм дьбэзын,
Эм че дькьн “чйаед,, чучък
Ль сэр синге чйае мэзын..

Бьльлд дькьн ноли элк'ан
Ль бэр тэва дэрһавине,
Вэки паше ль бэр сйа ван
Бьхөн нане фьравине.

Хвэр'а п'алдын, хэбэрдьн шьр,
Жь һал—һөбе бькьн қьсэ,
Вэхөн дэвса шир у шэжьр
Бин у бөг'за гинге тэзэ.

Гозқолахие бькьн бешэрм
Ль кэчъке хамэ тэр—шан,
К'ане жь дэст фозгара гэрм
К'е вэжьрийэ бэр у бьстан.

Ка чь дьбе Фила ма рынд
Дэрһаф “йази—мырдэре...
Ле... нышкева жь нава гонд
Те һеуьрза мата Шэре:

“Кэркыги нэ поли мэрйа,
Сева дэве тэ бу Асе,,?
Жь сэре рйа, жь бэр дэрйа
Хэлэ дьрөва мала Щэсе..

Эм дьргана веда давен,
Жорда чьлдас дькыи бы лэз,
“Коро, кода, кода, һун тен?
- Уэ нивийа ке һыштын эв лэс,,?.

Ке гон дьдэ хале Эте?
Эм жорда тел бае бэзе
У һэр тэне тенэ зэвте
Сэр кёлэка мала Щэсе:

Асе—һондөр кэтйэ қолчык
У дьшарэ:— Дурим һэрэ..
Ле Рэшит бэр буйэ қонцьк,
Лава дькэ, бэр дьгэрэ.

—Асе, Асе щан, — эв дьбе, —
Бир нэка бэхт — бы'та хвэ..
Асе бы чер хвэ же дьпе
У жела дэйл дькэ дйа хвэ:

“Бне, — дьбе, — қиза тэмэ,..
Ле Шэре бйэ агьр — ашит,
Кёлэке жэв вэдьжэнэ,
Пэла жорда даве Рэшит.

Ле ль һэвше, ль бэр дери
Усе һатийэ һорт у зорге:
Бьре Асе “си.то,, сери,
Нэчалнике “башиборте,,.

—Дери вокэ, дьбе, Щэсе,,
Вэка, тэра эз дьвежым..
Йан на, дэре тэ ве лэзе
Эзе текым тарэбежынг..

У дэсте хвэ бь we һерсе
Дьбэ бэрбь қава қарме,
— Пи, дьрйа хвэдеки, Усе,—
Те шарина мота Сөрме.

— Э, бьрао, мын чь бькра?—
Щэсе бэр деритра дэрте,
Һатын хвэ авитын вьра,
Стар һэйә— жь бой хвэде..

Асе миша пэзек куви,
Шэр шьқты стөкөре,
Мал дьрөвө, дэрте ду ши,
Хвэ давежэ синге бьре.

Дьгри, гьва кө “ам у там,,,
Һатйә аве—эме жоре,
Әми “сәйпсаңе нәмам,,,
Гьртйә бьрйә “дэсте зоре,,..

— “Зәфи зорә,, көре “Гәвро,,,
Мер сәр хвәра һәдинә це,
Вәки кө ро—һава һивро
Дьрөвинә әрзе хәлце..

Мын дь һа—һа...— Усе сәдәт
Жь Рәшитра дьдә чера,—
Ле тә һәсав нәкьрып қәт
Бав у бьре Асликәра?..

Дә, вәки тө мә һатьрси,
Диһал һэйә жь мә зедә.
Вөрә, өса бь “мерхаси,,,
Бәр диһане щаве бьдә..

Дьбежә у сәр хушкеда
Һерс дькәвә:— Мәгри,— дьбе,—
Бьльв нәһне, бьһһерә ча
Дйа ми дьдәм гьриандьне..

Мали—гөндә гөлтьмайи
Ваһра дьчьи өса пә—пә,
Рәшит бин дь бәрда майи:
— Иа бәхт...— жь Асер дьбе,—

Нә, нәйнька тә оване...
Нә тә дэзмал мьнра шандийә..
А, сәр ве дэзмала һане
Һәрфа “Р”, “А”, ке кышандйә?

У дәрдыхә дэзмаләк зәр—
Ньршанди бь дө һәрфа,
Тьһа хвә рәш датинә сәр:
— А, әва “Р”, әва жи “А”.

— Р”, “А”, растә—Рәшит, Асе,—
Дькә қартин дәһге Мәшит.
Ле Усе гөһ надә Мәше,
Дәст туш дькә алие Рәшит:

— Қәрәчобан, әв тә паки
Ми—бьзына жәв нас паки,
Ижа хвә—ви һали һати
Мьнра вьра буйи “жвәнди?”
Тә сәбьркә.. тә бьсәкьн,
Әв “Р”, “А”, нишани тәкьм...

— Усе, тәркдә, бәхт—мьразын,—
Гөнди Усе дьды шарме..
— Бьщәмын, һөң чь дьхвәзын?—
Әв дәст диса дьбә қәрме,—

Вана нәдым әз бәр гөлла?..
— Көро, чь бу, хвә нә дини?
— Көро, Усе, стахөлла,
Хвә тә баве Асе нини?

— Бьра, вәки хушка вәбйа,
Вәе өса пева бәрда?..
— Вәй, бьра сәһ баве вибйа,
Ке дәйкьра, ке хәбәрда..

— Усе, қөрбан тә дькәвә,
(Әва Әлие мә лақьрдчийә)
Мәки иро хвәйинга тә
Бе зйан—зья’т жь мале чуйә..

Бьра Крдасики кәләш
Дәст бавита зәнда Гөлче,
Чькане мьн мйа кәлә бәш
Каш нәдыкьр бәр “Қалтахчие”..

— Рова жыне—қайде дыне,—
Гөйди Усе “дыгөвешы.т.,,
Веда Бөкьре баве ми те,
— Wэрэ,— дыбе, тэра бежым.

Тэркдә, лаво, мын—ве йәке,
Бәлки әв бу йәзи—қәдәр..
Әм хвә сәва кәчькөке
Көрә мерьк надьнә дәр?..

— Пи, ле рәмәл баве тәби..
— Ла хвәде һәваре һати,—
Дәа' дькьн һәр шәләби,
Дәр у щинар, хал у хати.

Ле Қыда мәт: дайка Рәшит,
Дәсте апо ыр пач' дькә,
Дьгрә дәсте Асе, Рәшит,
Бәрбь малә зу к'аш дькә.

БӘРАН БӘРДАН

Һәй гьди һа, Аса батәр,
Газы.—гьрне қиза қьбрах!
Һындьк мабу тә бьда дәр
Рәшите мә һәйфи дьлсах..

Ле к'е кәре пез бажота,
Текра һокин у һешьрзә?
Ке жь мәра шир бьдота,
Данһа кәһа “Кашһа Мирзә..?”

Дьчълвьли хозана зәр,
Мила бәра бәр зәрайе.
Бьр у бәртәл шол бубун сәр,
Нола адәк меһа майе.

Дьгөлгөлин бәдәв —бәдәв
Сәрпыште пез дәқ у дучьк
Жь дәна сор, гәвәз у кав,
Шин у ширки, кәск у қичьк.

Фур дьда ван дәр у бәста
Фитә—фита шьвана ша.

Салле зэда ль сэр дэста—
Дэрдькэтын жыл жь һэвшаша.

Бэранед шэлт, стö һэврэнг,
Ньдъшанди бь сор у суг,
Ду кэваниед чапык — чэлэнг
Дьһэжаидын дувед йэклут.

Ле ду рэвшаша бэрана рьнд
Зар у зылам тахьм—тахьм
Дьчун — тэви реншбэре гонд
Лога сорэсаварахьн...

Ле һэтани һынге, фэцэт,
Миша чэме бэндьбэрэ гөр,
Зарин ль бэрана дькэт,
Дьхөръжин нав бэра бьр.

Дьбу мьдэ—мьда вана,
Льнг бьн дувэ миа дьхьстьн
У дьэлкйан жь кэрбана,
Зьмане хвэ дэрдьхьстьн.

Тэка дькьр барин, бьлдин,
Оса хьтэ—бьл ван дькэт,
Тэ дьго қэй дьхэньцин
Нав фьртона бэрэк бейэд.

Аһа, рьште хатйа Чиле...
Аһа, һат пэлава Хате...
Сэрбьдоша мэтa Филе...
Һекоруна Шэрэфате...

Аһа, Чиче бьрынш ани,
Дани пешйа апе И'са.
Рэшит рьштэ вьр һьлани
У рокьрэ бэр һэрдө са.

Аһа, Асе бежынгеда
Һэвла мэтa Кьде ани.
Сэр деме we бьрқ вэдьда
Бэшэрэкэ баш — бэйани...

“Эва эв Асейэ, хвэде,—
Мэрьв вьра дьфькьри,—

Вэки эве рожа рэве
Оса дькэр шин у гьри,?..

“Көра, бьхвөн, — жь мэра гот, —
Бойльхийэ, шенэ шыкэр, ...
У ле шьвийал сэрэд сэрфот,
Лоқ жьрын эв зөдэд чьвьр...

Мэ хар—вэхар у we эшце
Чьрпйа “сийар бун,, чава—һэспа,
Кэтын нава “мөйдан—мэшце,,
Хвэра ль ван дэр у бэста..

“Шьрид,, дьлист у „шэранн,,
Мэ we дэре ль дора пез
Бэри ван шьриде эйши,
Ван дэwэте бь ра у рэз..

ДЭWӨТ

Һэй, һэвалед зарөтйа мын,
Һун ль көшэ, көнэ нака?
Эз ль дор хвэ дьньһерьм
У дьбншьм тэж у тука..

Вэрын, қөwмед мынэ эзиз,
Һэйтәһолә у һэwаси,
Бь дәице дәф у зөрнейэ зиз
Зарөтйа мэ дькә газн...

Һун сәһ накьн, һун пәбһен?
Һун қәт накьн мөкөрйа гөнд?..
Қьрә — вьра шәһәред шен
Кәр кьрынә һун ноли көлд?..

Хвәде бь вэра. Ва эз дьчьм,
Шандлә пәй мын Мәме көрмәт.
Бэрәв бунә, оһ, чьто жьн,
Чьто “хвәндие,, хөданһөрмәт.

“Ләнгәр бунә,, һэwас—һайран
Эв дор бэра ичкә—аза,
Сьмелед рәш, ноли тәйра,
Тар бунә бын гьре поза.

Пэл бунэ сэр тэхте жорын
Бор— бэндэке зькед мэзын.
Вэк шарава тэл у ширьн,
Дьхөлхөлын тэн у пэсын..

Ле қәнщ әв бу, һун нәһатын,
Гәли қәwm у пьсмаме дур:
Һун жи, дьбә, минани мьн,
Руньштана ава мәлул..

Ле һун нәкьн фькре башқә,
Тьшки э'ри төнә һьлбәт,
Шькьр шайә, шькьр әшқә,
Дәвләт—хвәде сәре кәрмәт..

Ва, рез бунэ шерге ваза,
Тәбах—түсие бь нәхш у ниш.
Мина пәре қбәқаза
Р'агьртьнә қуч'ед эмиш..

Бь бәнгзе қиз—букед һәбәш,
Горщ у урьс, чин у тулгуз
Бәшәр вәтен һәвр'а хвәш—хвәш
Сев у хөрмә, һьнар у гуз.

Сәр һөрмйада һатынә хар
Тьриед “хачәбаш,, у хәрзи,,
Ча тенә хар г'оре к'арбар
Сәр мәмыке қиза тәзи..

Жь ләнгәрие хашләме гәрм
Назйа дькә һөлма һешин,
Бәшәрвәте “т'қмалйа,, нәрм,
Шампайн бь һерс дькә фьшин.

Сәр бөтөлге вәхароке
Вәрақ дьдын сәһәте зер',
Дальқйанә ләмп'е токе,
Мина һөрмие щьнәте сер.

Тьли—печ'ие зөрнәчи жи
Бь зер у зив тьжә бунә,
Бәле, хәлқе мә баш дьжи,
Ле к'әсив буйә дәвәта мә..

Пәра, зәмин кәртъсандийә
Пәр у дүчкә we “тавьсе,,
Рәһ дь чәвда чәлмъсандийә,
Wәк е гәла пыш пайизе.

Әw шайнәта рәнг у рәwша
Бйә базара шьрм у шәде...
Пърти говәнд лъ дәр һәwша
Тәвакәли ләв дьчә—те...

Пасанәки шәһәр һати,
Дәwса wәки бәрдә кәwе,
Гәлтәмә ду бь тьсцити
“Гөр “бәрдыдә нава һәwе,,...

Дьрнщәлә һәйр у һәwәс,
Шайи дь сәр һәвдәда те,
Wәк бедәра бәрәвкьн ләз,
Тьрса тәви у тәйроке..

Ниви набә барә тәхтә
Жь ләнгәриә торт у голма,
Мьришке сор, мәснә “бәхтәк,,
Qучә гуза, сев у хәрма,

Чуктия хwәда әм дьгьрйан
Сәв севәкә, гуши тьри,
Наһа дьрим һьсрәта wан
Дәwәтәд мә дабһори..

Кәсиви бу, кәрльхайи,
Ле ча тьжә бубун, бол—бол
Рожәкә хwәш, сьбәк сайи
Гәпә Щәмал минани гол..

У мьqамә “нава мала,,
Чава чьрка лъ сәр голе,
Дьхәлхәли, дадьпалйа
Жь нав зәрна “Стәмболе,,...

Дә qамиша бь qазани,
Щәмал һелә дьqирәнде,
Щәбар гьрмин дәфе данн,
Мина әwре мәһа марте.

Чь қьбрах буи һәрдө бьра:
Лауед уни Әтәме Сьлтө,
Уи дәнҗбеже, кө дьстьра
Оса һебәт әв “һэй ло—ло,..”

Ль пәй бәжна ванә талһан
Нәрм “дъмәшйа,, дарәк “әщев,,
Чьҗле җева—шынди, шилан,
Сьнц у какьл, һьнар у сев.

Дьчу дәре һәр маләке,
Кәсәки тьшт же нәдькьр,
Һәрке бь сев, һьнарәке
Хәмла даре зедә дькьр,

Чошькә дон, йаше жи рун
Пешкеш дькьр бь бии—бәшәр,
Әлбеда қәй бәрәв дьбуц
Һеке гьр—һур, спи у зәр..

Ле мә зарә рачәв дькьр,
Вәхте даушандьна даре
Һьлдын кижан бивока гьр,
Кижан севе у һьнаре..

У бь хәҗце һөзар тәрзи
Мә сафи бу сьбәкә дьн,
Ль дәр мала хале Хәрзи
Бу һәйтәһол, бу гьмә—гьм.

Вәк тофана бәрварда бе,
“Шьриде,, сәр һәвра авит,
Бәри ль гөнд—кәтын һәрбе
Щот кьһеле алә ашит.

Мәрвь дьгот, дө гөрз тина
Бәрданеда алавәж гөр,
У гөрз бь җе алавева
Пәкйан ль бәр баки баһөр.

“Бәраз,, фьрә пәртав дькьр,
Һур бу, фәфәт, бәза “Ләйле,,
Ле жь гәвде “Бәрези,, гьр
Дәрбаз бу қәфәса “Ләйле,,

— Бэлги бьдо,— кьрэ қарин
Қасъм ыра һебэт у һерс,
Ле Эвдълэ қамчи қайм
Шәлпаңда бын зьке “Бәрез,,.

Кьһиел дела хвә бәвәрда,
Дәрбаз бу жь рйа “Көндәле,,.
Хвә ши бан бәрвар бәрда,
Ле дәрнәкәт жь бәр “Ләйле,,.

— Бәлги,— Қасъм шарйа шар дьн,—
Рурәзнлине мәкә, Эвди,
Бае мьһинес кә бәрдым,
Кә дьминьш тә у бәлги?..

— Һан, сәре тә бьхвә бәлки,
Эвди бәлги авитә шәм.
Қасъм гәркйа хвә хьст бәлги,
У қәлоз бу мьһина фәм..

Мәйдан һуфкьр әве дәре,
У сйаре ые бәлги бьри
Бәлги авит дәсте зәве
Миша қазәк печиркьри.

Банзда әрде, ду хвә дәсткеш
Мьһин рәванд бь ләз у бәз,
Стә “Ләйлева,, бу пешкеш
Шәрәк “Һамудийә,, гәвәз.

Сәр шәрера һанга худан,
Миша ава шое, кьшйа,
Қәй бежи бу мори—мьрщан,
Дальқйа сәр сәре рйшйа.

Бин ида һат бәр мьһине,
Тәзә ыра “Бәразе,, ше,
Миша купәки машине,
Фьшина хвә ани һәвше..

Һатә харе сйаре “Бәрез,,
Чә зьнарәк харбә жь чйа,
Дьзгин гьрт у һебәт у һерс
Қафе ши да һаза қамчйа.

Зьд ль сери дьхьст һэвсар,
Чер дькьре, дькьфьри:
— Тө лап буйн хвэликэ сар?
Мьн гәүде тә һа—һа жьри..

Әв меймун чйә—бәр тә дәркәт,
Пуче пәла, пөсте кае..
Хәлд дьк'әһйа:— Әвди, һылбәт,
Тә “авдәһа,, ви нәдае..

Һәспе һосир—әве кәрбе
Бь шылапә дькьр һирин,
У минани кәлие бәрфе,
Кәлие к'әфе дев дьфьрин.

Хавькәд ви дьр'шьфин,
Мина чоке зәве тәзә,
Кө “дост,, “дьжмьн,, ле дьшьвин,
Бь дәү у доз, бь һешьрзә.

“Дьжмьн,, доре бубун торьк
Ль цумаха сәршемике,
“Доста,, кәме Меке қьрьк
К'аш дькьрын сәр щенике.

Дәсте вани достие амьн
Сәр кәм дьма, дьтәввзи,
Вәки һәрәвиньн “дьжмьн,,
Ванра нәбә “сәк'әсьзи,,...

Гаед сьвьк: “Мьнщо,, “Қазах,,
Бук дәрәһги нәэхьстьн,
Ль сәр бәрфа зьрав дө заг'
Ль һәвша дәр мале хьстьн.

Қәй бь р'еч'а ван шыг'иза
Бәхте һәрдө дьле тәр—щан
Ль һәвша, жь бәрфе аза,
Бь һәвдөра дан гьредан.

У бәрбукед Чич'әке жир
Чьрпие дәсте хвәйә шилан
Дьһәжандын бь қирә—қир',
Бәри “әдуе,, буке дьдан..

Жь эрэбе аннэ хар
Бука хэмьл—хеликьри,
Wэк гөлэкэ назэ—нубар,
Көлилкэкэ нэбьшкьви..

Сэрда бари тэвйа эмиш,
Сева зэве нөрм хатэ хар,
К'ахькэкэ бь нэхш у ниш
Шкэст был пие бука пё—п'ар.

Мэ чарали р'аһьште у'ш,
Ле бэхте мьн нэбэшьри:
К'эт дэсте мьн гузэкэ п'уч',
Дэвса сева р'ач'эвкьри..

Дэрдэки п'ёр нибу, фэқэт,
Кө нэшхөли wьр бэхте мьн,
Малговэнда гэрмда век'эт
Бэхт—шайнкэ бе сэро — бьн..

Чь малговэнд—гомэк бь тэрт..
(Нэ отах бу, нэ жи одэ),
Рахьстьбуи wьр мэрдэ—мэрд
Дэһ—дөһздэ гөрз гиһе к'одэ.

Әw одэкэ чук бу, тө бе—
Гөлтэма “Гөл—Чич'эка., сэр,
Wэк ч'эме бэр зэрқа сьбе,
Говэнд даре дьзэвьри нөрм.

Дама дьбу “шалыкшинок.,,
Говэнд нөрм—нөрм һьльдэқошйа,
Чава һьльдэқошэ ч'эмок
Сэр кэвьра, сэр криша.

Wэхте дьбу қайде “Сэк'мэ.,,
Ль we дэре мэш дьгөһаст,
Дьэдьли говэнда мэ,
Wэк ч'эме сэр бынава р'аст.

Хэлд һе дьһат қэлфэ—қэлфэ,
Чава тен сэр ч'эма дэрав,
Дьшушьлин деред к'овэ,
Дьшынгшыггин р'эхт у дэрав.

Чита говэндева—дъреж
Тар бубун, қәй, дәст щот бь щот,
Мина кәве бәләк у беш,
Зәр у қарқаш, рәшә мьшот.

У һәсабе чәве кәва
Дьтәйисни, бьрқ вәдьдан
Қаш—гьстилке ван бәдәва,
Зәнд у бәнде мори—мьрщан.

Дьсөһөкин қотке “вьрчә,,
Ль сәргьрке мьле к'өлфәт,
Хәмла вана п'әрчә—п'әрчә,
Қәй шькьлки бәр дәрдык'әт,

Дьбу “карта,, географ
Бь рәнг—рәнги, шьрдан — шьрдан,
Жь кофе бь бәлг у дьрав,
Һәта соли ван “адьлхан,,

У бьн хәмла хвә һьземәт
Чьрпйа ван чил у бәдәва
Ль ду чьрпйа мөра қөрбәт
Һур дьмәшйа, ноли кәва.

Мер дьлокйан сәпти симьр,
Бь һелә—һел, һәйр у һәлан.
Бьрқ вәдьдан, нолани дөр,
Фьшәк— фәзне бешмерте ван.

Ришиед сәри мори — мьрщөх
Мумайава нәрм дьһәжйан,
Комед к'олоз у қәварщөх
Һьлдык'әтын мөртәкед бан.

У вьр Щәбар әшқи вапа,
Әшқи дө дәһльке бьн к'өм,
Дьлист, ноли п'әләвана,
Дәфа хвәра эгьн—эгьн.

Чомах дьбьр—дани к'өфхвәш
Ль сәр сәре к'өвш у к'ава:
“Шабаш дайә апе Мәтәш,
Шабаш—шабаш, мали ава,,.

Щар дыне зэрп дөфе дыда
Бь чомахе хвэ дөфдърин,
У пеласуе ләмпе дарда,
Вөк мылмыник, һьлдьфьрин.

У.. вөк өвре шөбөре ал
Хелйа буке һеди һьлат,
У диндарйа деме дөлал
Төвтөһәри гөшөвөһат.

Бала гьшка зьвьри сэр,
Ча гөлбаған—бәрбь рое,
Соро—моро бу деме зэр,
Тэ дыго рабуйё жь бөр шое..

Зөва кәрба хвэ хөрдьли,
Дэзмал да дөст сөргөвөинд..
Әми дэзмала гөлгөли
Һьлфьрамд, вөк кәвөк кәди.

Һөкйа һөсаве шезэра,
Бу хьрминна соя—сапока,
Шьрьк шьльйан дор кәмбәра,
Төве кур—кур кәтһь чока.

“Һа бь дөнг.. — вьр шаһьл шарйан,
Навбьри дан дөф у зөриле,
Һәмид, Темур һәвра қурйан:
“Һәй, зөмано, вәй ле қөриле..”

Зөф һьз дыкьм эз қәдифө,
Иламыки е қавәрәнг,
Гәло жь we, кө нә суфө
Вөк рөе дөвра мә бөфәрсәнг?

Иан сәба вьр, вәки Һәмид
Хвәра тьме дыкьр кьрас?
Сәр “галһифө.. пө дыкьр кһп
Щот сапоке хөромә хас.

Һөсьн—шьсне дынеда әв
Һақаси жи нөдьбрьри,
Ле әв чь бу өса бәдәв
Нава вида дытфьри?.

Ах, к'ьдам бу, һәнәкһъзи,
Қәлб—қһназе рәстие бемур,
Кө рәнг дьдан ии тунсызи,
Ноли гөле “Даване,, нур.

Мина Балул һавин—һавин
Әм гәде чүк дьдан ду хвә,
Дьбьр “мерга Бозойә,, шин,
Хаме “Қошурейи,, чьргә.

Тьршо жера мә дьчһни,
Әви дьстьра мәрә дьлбар,
Чок вәдьда вәдьчһни
Ава “Канһа Мирзәйә,, сар.

Дьбьр Спитаке дьфрот
Бәрх у бьзле жыһьбра хвә,
Хвәра дьда папах у пот
У қәдифе хвәйи қавә...

Дьхәйиди хатһа Сәйре,
Ле нав әве малговәнде
Ти һатһбу һәвәс—һәйре,
У қәй бежи дьбахшанде..

Руньштьбу шьр нав кәлфәт
Сәйра қәмәр, кәфа ве ши,
Һәнәк дькьр тәв Кьда мәт,
Мәсқәрәтиә мә кәрманци.

Ләв дьпечан вана мезәр,
Хвә даданин “дәвса мера,,,
Бь лақьрдие “бәд у бәтәр,,
Қиз — буқарә дьдан чера.

Әте Рьзго ль чаргоше
Гоме “әрсавьлти,, дькьр,
Шьв дашдьшанд пәлагоше
Гәде, вәки нәси дькьр.

“Бьлиз,— дьго,— кәре кәре,,...
Шьв дьһәжанд бь қурә—қур.
Говәнд, мина почә мәре,
Зьрав дьбу сәр заре нур.

Һедика, нәрм әw дьк ышйа
Бь кьламжк Һәмид тәзә,
Щәмал, Щәбар рабунә пйа,
Қужйа қәйде “Нәхше Мирзә,,.

Тәқыл—тәwi дан говәнде
Рәқасчие гөнд башә— бәдәw:
Усьве Иво, Әшне Һуте,
У Мәдәте Қәймәс қәләw.

Тәзә сьре кәт шабәшә,
Щәбар тәзә ша у рәзи
Ль сәр сәре бәдәw—баша
Чомах гәрәнд, кьрә гази.

Wәзир һылда тас тьжи ав
Әдъланд сәр пәлахе хwә
У бында лист шгәф—шгәф,
Дьлопәк же нәрьжйа қә...

Лист, ьстьра wи тәһәри,
Һәта нишәв Wәзире хал,
Һәта wәки кә “к'очәри,,
Жь сәр сәри ав али хар...

СЕWРА ЗЬВЬСТАНЕ

Дәwәт дьтәмьрин дьчун,
Ле, қәй, антәх жь бәр дьман:
Чәнд хорт, зьлам бәнгй дьбун
Сәр қизе гөнд “зәри—домам,,.

Ль чәнд мала, ангор сала,
Зедә дьбун йәк—йәк нәфәр,
Че дьбун ль кәлщә тәwла
Тәхтә — тарме ньвин ль сәр.

“Әгьн,, дьбу гезйа мале,
Кәвчйк зедә дьбу коде...
Тәмбәл дьбун зәвед сәле,
Ида нәдьчунә оде.

Хwәзи ль ван, йан ль гәда?
Ль ван чәндык зар'—зьлама,

Вәки ида ль пие ода
Рудьныштын дәмса шана..

Четър бун жь бука, һылбет,
Һорие һыкйатада майи,
Четър нибу одә, фәфәт,—
Рожа зьвьстане сайи..

Чахе шәвда дьбу багәр,
Бае сәрхвәш дькър фитин,
Тәв р'адькър бәрфа кәвәр,
Пер'а дьрәфьси дин—дин.

Һылдыбьри, бь әшқ у инк'
Давит гәлине к'уринә к'өнш,
Ләв дьзвьранд, вәк гежгәринк,
“Дьнге,, дьхьст, ноли бьрынш.

Ль бәре ч'йа дькър “мәрмәр,,,
Сәр “дыкьшанд,, кертькед к'ав,
Ль дор гәра дькър “Сәнгәр,,,
“Суред,, сьпи, к'өрщед бь сав..

Ә'шьз дьбу паше дьһа
Жь диндара бәрфейә сар,
Жь һьсрәта гөл у гиһа
Дькър һовар у зарә—зар.

“Бин һылдыда,, у дьрәванд
Чәнд гөрз гиһа жь сәр лода,
Дьбьр, зьл—зьл дадьч'канд
Ль сәр шәп'а нава ада.

Зьла дьхьст шьнубәти,
Чава ашьқ—симе саза,
У.. шәбәфе, жь һал к'әти,
Дьчу, ньзам, к'ө ра'дыза..

Шәмс пиж дькър печие хвә сьст,
Сәр дәраха вә “хозане,,,
Хале Тәйар пәз дәрдыхьст
“Черәщаха,, зьвьстане..

Мә банздыда һыге п'ехас
Сәр пәйине гәрм, дәрә мале,

Мезэ дькър бь һэйр — һөвас
Чобанмаза ые бөрпале.

Миллиард—миллиард қазе қәрқаш
Мэльсибуи, қәй, рү әрде...
Мина чөвө қазайә қаш
Дьтәйисини пьриске бәрфе...

Нерикки гьр зәнгьле виз
Дур дьшынганд, нолани сез,
Бәрбь “Канйа Дрбо”, незик
Ду хвә дькшадд зьнщира пез.

“Әйвәзә һа... — бь бин— бәшәр,—
Һәсәнике дьготә мә,—
Чава мина шерәки зәр
Дайә пешие у дькшинә...”

Әвтә—әвтә кәлбед һьрчин
Дьһат тәви сәвта мәрйа,
Тьвьнгәке дькър қьрчин,
Рувик пәла чие дьрәвйа...

Дьбу һелә щарна **вьра**,
Лөв дькәтын дар у дарьм,
Мәмлие Хәмо хвәш дьстьра:
“Һеди бажо, бьриндарьм...”

Чь “дажотьн”.— мә ньзанбу—
Гаад сьвьк?, һәспед оргә?
Мә һәр тәне рьнд заньбу
Ажотьна ләкәнед хвә...

Мә заньбу—ль сәр бузе
“Қьле., близьн бь һөле,
Кучка бәрдын дәр у дуза,
Һоцжкьн сәр рьувие чөле.

Мә заньбу—шөва әйде
Долиданке хвә бьклен рьнд,
Сьбе быгәрьн бь қәйде
Әширәте нав мале гөнд.

“Сьба һә хер, әйд—бьмбарәк”,
О, чь баш бу, чьқас аза...

Мере бэнги we рѳожа тѳэк
Нѳзкѳрѳа хвѳ р'адѳмуса,

Пѳлава we дѳн у рѳшта
Дѳхар хвѳш—хвѳш, дѳле шѳват,
Wѳк нѳмѳте нав бѳнѳшта,
Mина ава “авѳлнѳят,...”

Бѳри ѳйде торѳкѳ рѳс
Mѳ к'нѳдрѳк пева дѳкѳр,
Дадѳльѳанд, нолани к'нс,
K'ѳлѳкада, дѳа' дѳкѳр.

“Доли—доли, доли данке,
Хорте мале зѳванке,
Пѳра мале ѳѳрбанке..
Tѳшки текѳн долиданке,...”

Mѳ “маше,, хвѳ бѳрѳв дѳкѳр,
У дѳкѳрѳ нава коде
Чѳнд лѳв ѳѳйси, чѳнд чѳр шѳкѳр,
“K'ѳф дѳкѳр,, сѳр карга лѳде..”

Ле чѳйае “Хам,, дѳбѳрьѳи гѳш,
“Гѳр'а ѳѳймѳс,,— си бѳн лѳве,
Wѳки мина бѳшѳрѳк хвѳш
K'амч'ѳ дѳкѳр т'а аг'лѳве.

Рѳ дѳшьѳѳти пѳш wi чѳйайи,
Си дѳнатын сѳре лѳда.
Mѳзын—чука бѳ тѳвайи
Дѳлѳзандѳн бѳрбѳ ода.

Зу бѳчуна йане дѳрѳнг,
Нѳр йѳк шиѳ wi нѳбу—сѳк'йа:
Mѳѳул—мѳзыне бѳ нав у дѳнг
Фѳзеда, пѳшт дѳдан, бѳлг'йа.

Лѳ пѳй вана анѳори йаш,
Cѳр кѳлавед—бѳнда п'ѳлѳх—
Mерѳ малхѳве, зѳламед баш
Pѳз дѳгѳртѳн хѳлѳѳ—хѳлѳѳ.

Нэхше гора гөл вэдыан
Сэр к'ертъкед кōлаве сор,
Тъзбиед сәри пог'ък, мърщан
Бь шынгә—шынг дэзв'ьрин дор.

Зьв'ра вапра дадыгәрийан
К'ōбр у кәйса рожед чуйи,
Ог'ьрмәед әмьр әйан,
Иш—ищатед сервәбуийи..

Һәвба дьбун шуртък—шърдан
“Гьлие гōра.., гōрехйа са,
К'ьрийамәта “Мәме шьван..,
Qьсед аша, рōва қиза...

“Гьлие дьза.., дьһат орте,
Дьфарқьбийи бōг'дан у шәр,
Qәма Шаһо “нәщинарти..,
Кō һәведа қәт кьрийә шәр..

Мәһиә Надие Сәдо дьдан,
Wәки чава һәтани “бьрн..,
Р'ақәтандйә дьзед әйан
Бь арқолке тәндуре кьн...

Тосне Уршан данинә бир,
Тәвакәлиед ви пек'әнин,
У бангдана Мәмәде п'ир
Ль сәр хание мала Озмн.

Салхе Qәрие Һәсо дьдан:
Мере щотә хушке бадәw,
Хәбатхөртйә шийә титан
У харьна бәрәшә дәw...

“Ордйа Р'оме.., дьһат бәр ч'әв,
Шōһōрандьн, р'әв у рькеф,
Вәшартына Чила бәдәw
Дь нава бадәка кōлев.

Һьлшандьна мала Qәро
Дәст батрака бь дәф—зōрнә,
Qачахбуна “бәнги Бьрō..,
Сәрһатйа Зал у Зōқōрнә.

“Дьтѣфьднн,, Зиле, Хэце,
Кэр у Кольк, Зэлхе, Нэсо,
Дѳ дэнгбеж дьк'этын лэще,
Дьзарйа бьлура Басо...

Ле шьр, ль бын дишаре гэвр
Бэхира гѳр дьмьлмьли,
Мина тумэ хашхашке бэр
Зьнарѳки ѳьж—ѳьмьли.

У чава мэр дэре жь тум,
Бь зьнерва ньлк'ьшэ жор,
Ньлдьк'шйа гэвлэза ду
Жь нав к'ура сынщьри сор.

Бьшкорикэ жирэ эгн,
Чапък—чэлэнт ноли кара,
К'ахэк к'урва шэле эгьр
Шьр дьгѳранд бэр щьгара...

Ле нэдыма шьра, фѳдэт,
Завьт шивйа ши агьри,
Дэрдьхьст бь нэйран—нэсрэт
Кэвьр—нэсте хвэ нэзкьри,

Давдышанде нэсте хвэ зэрп,
Пьриск дьда кэвроке рѳш,
Пе дьгьртн нэвра, нэкдэрп,
Пишое ши, бэшэра хвэш.

Мьл дьньч'анд нэвале хвэ:
— Нь, чаванэ, дьгѳ, Нишо?
Нишо мэтэл дьма:— Пэһэ...
Ай жь тэра,— дьгѳ,— пишо...

Ша дьбун эш пишокива,
Бь зэд—эпомэки сьбе,
Ша дьбун, кѳ пыштокива
Мэрие ване — Тьблисе бе...

Ша дьбун, кѳ шанра дьк'эт
Морйа к'ате сэре сале,
Кѳ к'элбе ван дьр дэрдьк'эт,
У ме дани пэза мале...

Дькэлийан, кӧ Тосне Уршан
Мэтга хвэрэ готийэ “хати,,,
“Qольници буйэ бьзына ван
Бь кӧлочэ нӧһьлати,,...

Наһа, вӧхте қыша сьпи
Хвэ авитийэ иав поре мьн,
Ми́на поре рӧш у сьпи
Тӧврабуна фькаре мьн:

Кшиэ бӧхтӧваре дьле?—
Эв кӧсиве хвӧй эшқ у кӧн?
Йане е хьзледа хьне—
Демӧ мьрүз, дьлӧ бь фӧн?...

Е бь кӧхӧк до́ве дае,
Нанӧки щӧ мьштйақ у ша?
Йан е қима вана пае
Бь хӧрӧже шаһ у пӧдша?.

Башӧ, гӧло, пӧлвӧди бӧр
Тӧндүрӧкӧ вӧпӧсӧри?
Бь дьле динщ гӧһ бьди сӧр
Чьзӧ—чьза сьлӧце ширьн?.

Йан ль ресторанӧкӧ “шик,,
Рунейи дор тӧхте тьжӧ?
Бӧр гӧһе тӧ, минали чӧнк,
Щаза щьну зӧрп бьқужӧ...

Башӧ бажойи “бистчара,, хвӧ
Тӧв йара хвӧ—шӧһӧред шен?
Йан “калийаска,, тьфала хвӧ
Бьгӧриини дор—мергӧк шин?.

Рьндӧ бостанӧки рӧза
Бсцӧр бьки бь дьл у щан?
Йане кьтеб у кӧгӧза
Кьщещ бьки сал у зӧман?..

Рьндӧ бьби шьване чӧйа,
Пез бажойи гӧр у гӧлийа?
Йане бьби шаһ у пӧдыша,
Ордйа бажойи сӧр мӧрийа?.

Нәр йәк бь тышки һьсрәтә,
Нәр йәк тышки дьщәдинә,
Ле һьсрәтә мьн әрһәдә
Падшати у пәрә нинә.

Әз сәба we дькьм ах—вах,
Чь кө wәдә хwәра бьрйә,
Зьд жь гәләк сахед алчах—
Мьн мөкөрйә мьрйә кьрйә,

Бира әван рәмәтиә гөнд—
Нәфәре we поэма мьн:
Мәтә Зәйтун, апе Завьт,
И'са у Р'әшите Момьн,

Бира Нәмид, бира Мәдәт,
Хата халожн, хале Wәзир,
Хатйә Сәйре у Кьда мәт,
Кәке Нәво, Камьле к'зир.

Ле нахазьм һәлә, фәдәт,
Һәрьм мьскәне мьрьне.
Тьшт һәнә, кө бь дьл у щәд
Же һьз дькьм ру we дьне.

1981—1983, Памп—Ереван

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

ГАЗЬНЕ КӘВЬРА

Ке вә быһистийә,
Qә ке вә дитийә:
Кәвьре кәр—лал,
Кәвьре рәш—ал
Һәвьра хәбәрдын,
Гьлие хвә быкьн,
Сөра дьле хвә
Дьнера вәкьн,
Дәрде дьле хвә
Дьне әләмкьн?
Qә ке вә дитийә,
Ке вә быһистийә.
Һун бавәр накьн?
Wә нә быһистийә?
Дьхвэзын сәкьн?
Дә рабын вәрьн,
Хвә әглә нәкьн.
Вәрьн, дә вәрьн,
Бажаре Ленин
Мевани вәрьн.
Вәрьн быбыһен
Дәнге кәвьра,
Ван кошк у сәра.
Ван баг у дара,
Ван шәвс, шомала,
Кәвьре ханийә,
Кәвьре быле
Ван кәр һәйкәлә.
Вәрьн быбыһен
Qә чь дьбежьн,
Чь дитийә вана
Ван роже бәре —
Һена һәсаре,
Һена ви шәре
Фашисте герман,
Чахе кө бомб
Жорда дьбарин,

Мина барана
Пайиза дәрәнг.

2

Qә ке вә дитийә,
Ке вә быһистийә,
Гөлла бехвәйи
Бьриндар быкә
Бәдәна кәвьр.
Кө кәвьре рәш,
Кәвьре шин—нәхш
Жь дәрба гөлле,
Әша бьрине
Һәвьра бынәльн,
Газьна быкьн,
Кө чьма өса
Фашисте герман
Гөлла барандьн
Сәр кәвьр—көчка,
Сәр ван һәйкәлә,
Сәр ван кошк—сәра,
Чьма һәйкәле
Сал у зәмана
Дьзин, рәвандьн,
Щида тәқандьн,
Щида бьрина
Зәмана да ван.
Бьрине гөлла,
Бьрине бомба
Чәндьк—чәнд салә
Нә ван қәиш дьбә,
Нә жи кәв дьгрын.
Һун бавәр накьн?
Ава стуна щамиа Исаки,
Ава кәвьре

Бъне фэйкэла
Нэспе Клод,
Сэр пьра чэме
Фантанке.

3.

Дьнэлын кэвэр,
Шкйата дькын,
Нэвра дьбежын:
— Ль Роавае
Диса дьхвэзын
Бькын щэнг у қал,
У агьре шер
Дыййа р'олькхын,
Дьхвэзын, вэки
Нава дэқэке
Кэвэре дьне
Тэмам бьһэлын,
К'ошк—сэре дьне,
Там—таше бэре,
Бь шарэкева
Жорда бен харе.

4.

Кэвэр дьбежын,
Гьлие хвэ дькын,
Дьбежын, — һэрън
Бежына вана,
Ван сэвдэсэра,
Һэрге нькарын

Рэһэти бьжил,
Бьра дэвса мэ
Бен бьбьн кэвэр,
Эме дэвса вав
Сэрwertне бькын.
Кэвэр дьбежын...

5.

Кэвэр дьбежын,
Әв хэбэр дьдын,
Итмаза дькын,
Рэща мэ дькын,
Дьһа ль дьне
Гөллэ пэтэрын,
Бэдэна кевэр
Бьриндар нэкын.
Һун баһар пакын?
Вэ бь гөһе хвэ
Қэ пэ бьһистийэ?
Вэ бь чэве хвэ
Әв йак пэдитийэ?
Вэ сә цэкрыйэ,
Кө кэвэр һэвра
Дькарын бежын,
Газьна бькын?
Дьхвэзын сэкын?
Чэва бьбинь?
Хвэ эглэ нэкын,
Бажаре Ленин
Мевани шэрын.

ЭЗ У ЧИА.

Чйа мьн дьнерэ,
 Эз чйе дьнерьм,
 Эмэ һэв эвин,
 Дьле мэ эшқэ,
 Қэй бе дьхуньн
 Эм һэрд фькре һэв.
 У хэбэр дьдын
 Лэвзэки башқэ.
 Чйа мьн дьнерэ,
 Эз чйе дьнерьм,
 Чава ван салед
 Чуййэ бе те,
 Эм һэрд ви лэвзи
 Тэв гьли дькьн
 Бона ван рожед
 Мьнэ заротие.
 Жь эве қысе
 Дьле мьн дыгри
 У чэве мында
 Несьр кьвш дькэ,
 Ве һесра ээлал
 Жь сэр сурте мьн
 Назьк у бе эш
 Сөр тэмьз дькэ.
 Чйа мьн дьнерэ,
 Эз чйе дьнерьм,
 Нэзар рожед кэви
 Дьле мэданьн,
 Нөбе, һэвасе
 Эм гьлйа дькьн
 Бь эви лэвзе,
 Кө тэк эм заньн.

КОЧА КОРДА

Ах, коча корда,
 Бь кёл у дэрда
 Ль чьқа эрда
 Тэ дани сэрда?

Тә қә нәпърси,
Тө қә нәтърси
Бе у баране,
Гәрме, аране,
Думане, мьже,
Шәрд у кәже.
Дәврада чуйи,
Әврада чуйи,
Шарна нив буйи,
Ле диса чуйи.

Рөке кәсьри,
Рөке һесири,
Бьрчи, бь гьри
Жийи, нәмьри.
Сөрә, багәре
Дьне һәр дәре
Рйа тә қәвз кьрйә,
Тофан, селаве
Тьм, һәму гаве
Кон зитол кьрйә.
Гае тә вәсти бйә,
Гәрмеда ти бйә,
Ве дәвра гөра
Ль һәму дәра
Диса рөви бйә.

Чунә дәвр—зәман
Тәзи, бе гөман,
Бәхт һатьн, чунә,
Сәлам нәданә.
Диса кәр чуйи
Нава қәтләра,
Чйәед бе рөра,
Вәк бәхте хвәйи,
Көлә бь төра.

Дьне к'агәзә,
Гь тәра насә,
Жь рөһьлае
Нәта роава,
Ах, к'оча к'орда,
Тә пива гава.

Тәше ниве тә,
Ниве ниве тә
Иди кар накә,
Вәки кон баркә.
Ware әдәтийә,
Ре онда накә.

Әми азайә,
Әми дьлшайә,
Бе дәрд у көлә,
Гае хвә бәрдайә.

Ах, коча кӱрда,
Ль чьда әрда
Бь көл у дәрда
Тә данн сәрда?

ЖЫН

Жьн әмрә, һабун,
Жьн кәнә, шабун,
Жьн дьлә, кьзин,
Жьн һобә, һьзин.
Жьн дейә, зйарәт,
Жьн рәвшә, шӱрәт.
Жьн қьнийәтә, тин,
Жьн гӱлә бь бин,
Жьн аха дьлә,
Бьринә, қӱлә.
Жьн һесрә зәлал,
Жьн һорйә дәлал,
Жьн канйа ширә,
Зйарәт, тьвдирә.
Аһа бей жьне
На, тӱнә дьне.

Ле гьлики бежьм,
Дьбә әз шашьм:
Гәр жьнә һайә,
Ле жьна хвәде
Чьра тӱнәйә?

WƏTƏN

Тө окйани, wətəne мьн,
Эз тасә ав пела тәда,
Ль бын тәве мәскәне дын
Төнә тө щяа рәwша тәда.

Тө башқәйи, wətəne мьн,
Тө башқәйи рәwша хwөва
У наве тә, чава зйарәт,
Дьтъртълә сәр һәр лева.

Тө мькани, исаф, гөман,
Тө гөмана һөба зйарәт,
Бой мьн эшқи, ахьрәт, иман,
Тө щьнәта раст у рәһәт.

ДЬЗ У БЬРАЗИ

Дьз кәлине дәрхьстьн,
Тоз у думан сәр хьстьн,
Дел у бьжи кәрт кьрьн,
Бәрбь гаране бьрьн.

Ле шьр, к'әре кьр газьн:
— Хwәде, пәки һәw мәзьн.
Гөне мә чйә сәрбьсәр.
Эв нәрьнд жи кьрнә к'әр?

К'а к'е дитйә к'әр роке
Рабә бькә дьзике?
Ле ви писи, мәръзи
Һәта пунгал жи дьзи.

Рәқәтиньн жь щәм мә,
We хьрабкә наве мә.
Рөса нәкьн мә ль дьне,
Нә жь мәйә эв зьне.

Руви кәйә, бьразие ши,
Һьлдын, бьбьнә хут щәм ши.
Wәхта кәлине бу әw,
Руви дәсте ши даласт.

Вър жи рувн кър газын,
— Уи сущи мьн нэхвэзын,
Кө дьзе һа бемь'ан
Хьраб бькын наве шап.

Растә вәхта әв вьр бу,
Гөһе вийи сәр мьн бу,
Шурн бь'ра бу, ча алмаст,
Мьн жи дәсте ви даласт.

Наһа чь шур, чь көлин,
Ви шьһьтанд хвә һелин,
Дьзи, пьзи әвқас кьр,
Һәта зәһле хәлде бьр.

Чь ап, вәки шарәке
Ве нәдә мьк к'арәке.
На хер, әз рувимә, феле мьн там,
Ке аг'айә, әз хөлам.

Әлкә көйә, бьбнә вьр,
Йан жи бьбнә лап шәм гөр,
Нола вана әв нәтер,
Әв нәр'иде нә шамер.

Әлкә готә гөр:— Бьра
Чь фелбазийә ль вьра?
Чь'ра рувне делзьрав
Мә һа дькә хьрабнав?

Наве мөйи че, шамер
Дькә поләки бе кер.
Әм жи дьхөн, дьдзьн,
Жь вьр у вьр дьпзьн,

Ле әв нәр'ид, әв нәге,
Ле әв дьзе сьһьфе,
Дьбә һелә, нәһелә,
Кәлешка жи наһелә.

На, па чи мә, чи әви
Щи шәнмеда нәднә ви.
Растә мь'риа пе тильм,
Ле вана нашелиньм.

Дышлинэ эв мърйа,
Тышткн наһелэ бәрйа,
Бой кутэки быдньеда
Һазар рәнг—ру тенеда.

Эв нэ тӱйэ, чь дьзэ?
Шире дйа хвэ дьдзэ.
На, на бьбьн жь шэм мэ,
Хьраб нэжьн наве мэ.

Ре эв дьз кӱда кӱ бьр,
Тӱ кәси эв ши нэжьр.
Паше тәмам бәрэв бун,
Һәврә бе шәр, ләвхьстьн,
Қьрара һа дәрхьстьн:
Кӱ сәр һива дурә сар
Вәре бькьн ши йәкшар.

Кӱ мәрәза ши писи
Иди нәғижә гӱ кәси,
Анин к'аг'әз че кьрн,
Бәрбь һиве ре кьрн.
Ле кәшәке мәрьми
Гот:— Ах, ыр жи һәрьми?

К'ОЛОЗ ШАРОВ

* * *

Гөле гөлдә—
Шайә аһьл,
We ашьдә
Хорте шаһьл.

Бе гөл набын
Саг' у мьри,
Әшд у шайи,
Шин у гьри.

* * *

Ве гөлане
Бәрф дыһәлә,
Дьхөлхөлә
Жь рамусана
Тава шьрин.

Рамусане
Лажке дәләл,
Лажке титал
Нивәроне
Әз һәландьм.

* * *

Баг' хәмьлин бь гөла,
Дьле К'олоз—бь көла,
Баг'ван—һәкиме гөла,
Ле к'а һәкиме дьла..
К'олоз бькә оф у ах
Һәта дьжи, һәта сах...

ӘВЛӘД

Һьм гөлын,
Һьм көлын
Мә әвләд
Та абад.

Ле шинэ,
Гьринэ,
Кө нэда
Мэ хөда
Әвләдә
Һе зедә —
Мэ дьбә
Көл—дәрдә.

* * *

Мын бавәр:
Мә щьнәт
Жийинә,
Әвинә,
Ле щәньм—
Мьрынә.
Кө һати
Ве дьне,
Тө готи
Чәтьне,
Тө кәси
Нәтьрси.
Нав шөхөл,
Шәр, дәва
Бышьхөл
Һәр гава.

ЭГИТЕ ШӘМСИ

WƏCTИAMƏ ВИ ШӘҺӘРИ

Шинар дьжи рәхе мьл,
Дери вәдькьн пе зәнгьл...
Мьн бира гонде хвә кьрйә,
Нане шоткар нәбрьә...
Бәрх нәбрьә рьшт—һура.
Хвәш бу дунге тәндурә,
Нае дәнге шьвана,
Кане кәре ван шана?
Һорә—һора гаван ка?
Ле һәвана мьн нен к'а?
Рабьм һәрмә бәст—бәра,
Дуркәвьм ван шәһәра,
Кьлита автое бавежьм,
Дәшт у дуза һавежьм,
Диса кәч'а хвә һарбьм,
Пе зин—мусат лок сйарбьм.
Һәта чәвем бьбрьә,
Бьра лок'ом бьбрьә.
Паше вәгәрмә дор мала,
Нава һогьр у һәвала,
Хвәде гәдәки шашкә,
Һәвәки мьн кьр—кашкә,
Дәлынга шалем бьфәльшә,
Чокам бытда бьһәрьшә,
Wәки лехьм силәке,
Мьн бе лава—диләке,
Йан па, әрде тәзмишкьм,
Кьрасе ле тиш—тишкьм,
Бавем бьбһе нәсие кәр,
Ль мьн вәркә пәл у чьр.
Wa һөвьрзе гонд дахьм,
Богьр һьлдьм—чолахьм...

Qә ньзәпьм әз чакьм,
Ранәбмә куче һошакьм?...

ДЭРГА ВЭЖЫН, БЬНАРЭ

Бьнар һатйә, дэрга вэжын,
Пәнщәра бьднә сәр пыште,
Кәчно, к'ынще мьлкын хвәжын
Шин бйә ч'ыкле щьнәте..

Рабьн мал—мал әм гөндк'эвьн,
Бьмбарәккын бьнаре,
Мәрие тәнгие, һәрке һәбын,
Бәрда һәрнә һәваре.

Йе бәртәрәф р'өн' бьдье,
Йе ч'эвәки—ч'эвки хвә,
Йәк әмьр бьдә бо йе дьне
Тышки кемкын һәвки хвә.

Бьнар һатйә, бьра һәр кәс
Бәхт у мьраза шабә,
Хер у хвәшйе һун нәкын бәс ,
Дьнйә шен у авабә.

Бьнар, һәрдәр бьхәмьлә,
Qөлынг әзмен бькын хәт,
Әшқ тек'әвә һәму дьлә,
Әз ле һәрмә сьлауәт.

Бьнар һатйә, дәри вәжым,
Һәръм нав у дәшта табьм,
Доста хвә әз мьле хвәжым,
Ах, тер—тер бьнаре шабьм.

ХВӘСТЫН

Бьнар диса шин бе бьра,
Тәв нария бе бьра,
Бьра к'өлилк наз у бин бен,
Бәндә һәр бек'ин бен бьра.
Щинар қарһәбин бен бьра,
Һәр тәндурә бина ния бе.
Бьра мәр'ыв бе бьрин бе,
Дәвса г'өлла һәр какин бе.
Һөбам диса дин бе бьра,
Ле ве һөбе сәуде мьн бьр:
Бьра һьм дин, һьм ширин бе.

ЭСКЭРЕ БОЙИК

ПАРЭВЭҚЫРЫН

Бунә һәвал шер, гөр, Һуви,
Чун нечира пәзе кувн.

Шер нечир гьрт у да бәр гөр,
Гөр жи гөрти парә вәкьр.

Хвәра һылда гоште хвәш—нәрм,
Шерра дани һәсту у чәрм.

Пара руви һур у пьзур.
Бона бине кәвкн кьр дур.

Әв кьра гөр шер хвәш нәһат,
Тәпәкерә әв сәкьнанд.

Руви Һрази ма we кәре,
— Чәвқәл бу әв көре кәре.

Ле қәватә шер we һәһа,
У чоке ви сьст бун тьрса.

— Парә вәкә наһа тә ви,—
Шер вәгарйа готә руви.

Руви гошт гьшк шерра дани,
Хвәра һьштын һур у руви.

— Ай мақулә рувиә бьра,
Кә һин буйи тә ван кьра?

— Осанә әсьл хәйсәте мьн,
Бьра хвәшбә шере мәзын.

Әз аспеже баве тә бум,
Тае ви шер қә тәна бун.

Фил дьгьрт у гошт дьбу бәр,
Мәһа сәрех мә дьда сәр.

Дьһһери, шер, әв гәлие вьр,
Әви сәрра фьрқас дькьр,—

Въра руви пьшка шер гьрт,
Шер вэкшйа һьнэки хорт,

Бь бэз һатэ дэве зэре.
У шьрада пэкйа харе.

Руви кэниа: “Дэ бьзанбьн,
Зор кейэ к'е?”

Мьн һэлалэ, эв гошта “—Ле..

Тук богаза рувида ма,
Нечирван бьрбь ви дьльвйа.

Тьрса һэму тьшт һьшт шьра,
Сэри кьрэ қорбана пйа.

Мипани ба,
Рэвйа...

ДИКЕ ДЭРЭШИН

Щарэке дике
Нэвшейи қорэ
Нав мьришкада
Пайи дьда хвэ.

— Гун заньй, вэжи
Тэйр, рувие дьжмьн,
Мина агьр—ав
Жь мьн дьтьрсьн.

Бьн пэре мьнэ
Қэватда бьжин
Бе тьрс у бе хоф
Хвэра архайин.

Һэма we дэме
Тэйрэки симьр
Хвэ хуши нава
Дик—мьришка кьр.

Мьришка го:—Һат,
Дэ, хайо, лехэ,

Мэйте миратн
Вьра эрдехэ!

Ле дик иди нав
Чэлцке тэйрда бу,
Нава эзмәне
Шини бэрда бу..

ШӨРӨ СЕ У ГӨР'

Бэр қолитка мьришка
Сэки һәмьс, һөкә га,
Сэкьни бу һерс у һар,
Лебу стэйрк байһа хар.

Ле гелида: жера ви,
Ньфьр се дькьр руви,
— Эм дэр тэра бьвэ тьрб,
Ча мьн бьрийэ ре у дьрб.

Рувне фелбаз да ақьл,
Бьрчибуне қэлс бу дьл,
Авитэ фел у фэна,
Бэр сьмелада кэньа.

Рабу чу шэм гөре “хал”,
Фэл ле пьрси кэф у һал,
Ле гөр чь һал у чь кэф,
Бьрчибуне дабу қөф.

— Нэй малава, гөрс кор,
Гошт бехайи ль шьр бол,
Тө жи вьра бе нечир
Гэвэр дьби кэр, һесир.

Рувни гөре бесэбьр
Бэрбь қолитк у се бьр.
Дэмэк шунда гөр у сэ
Ль һэв кьрлэ кэпэсэ.

Гөре бьрчи, сәе дьр,
Минани дө пэл агьр,
Һэв дьбьрын у данин
Дьжмьнати у бь-кьин.

Ле рувие мэ, һэй руви,
Мъришк девда дьрэви,
У бэр қиле хвэда ша
Шәре се—гөр дькәнһа.

К'ӘРЕ ҚОРӘ

К'әрәки көре к'әра
Һәвт баве хвэда к'әр,
К'әрәки шаһһли боз
Р'абу к'әрара
Кьрә дәw у доз.

— Ча әз,—әз йәки wa,
Ақыл, қәwат, мәрифәт,
Бумә көрәпе
Ване беқимәт,
Әз әйни һәспьм,
Шьсне кьһела,
Хәмла р'әвойа,
К'өбарийа эла.

К'әре қорә да зитька,
Кьр ырэзьр,
Чу гиһиштә
Һәспе охьр.

Һәта хвәш бу
Әрди р'әш бу,
К'әри эшқ бу,
Дьчу дьһат
Бәз у орхә,
Мина һәспе
К'өрәпед хвә.

Ча ч'ие аһян
Мьж у думан,
Сөр у сәрмед
Беиман,
Дәшт қарқаш бун,
Багәр у бәрф,
Һәспа ле кьр

Тыранэ қарф,
Дан бәр гәза
У рәфәса.

Кәр шыр жар бу,
Форьк хар бу,
Пәй рәвойа
Дькөля...

Дькәт бире
Роже бәре,
Дьл әш дькшанд
Нав кәра,
Ле шәрма хвә
Вәнәдыгәрия,
Дьпәньжи
У дөкөля.

Шәвәке жи
Чәвә гөра
Дора вана
Бунә чьра.

Һәсна һәв гьрт
Данә гава,
Ле кәр орға
Гөраја ма.

Institut für die Geschichte der
Universität zu Köln

РЪЗАЛИЕ Р'ЭШИТ

ПАРТИА

(Мини щьмаэте)

Жь хвэзия дьла,
Нет у хвэстьна,
Дэвра у қорна
Че бу партиа мын.

Партиа эмэкдар,
Һәр мьләте жар
Тә кьр бэхтэвар,
Бьжи партиа мын.

Тэви щьмаэте,
Һәму мьләта
Тә хэлде к'орда
Ракьр, партиа мын.

Мьләте мын к'орд,
Мьләте мын х'орт
Тә һәрд дэста гьрт,
Вэбу бэхте мын.

Вэтэн кьр фэвшә,
Вак стера гәшә,
Жийин ле хвәшә,
Шенбә әмре мын.

Әдлайа дьне
Хвәй дьки тьме
Пешйа мьрьне,
Тө к'обарийа мын.

* **

Чь к'о хвәра дьхвэзи,
Бьхвэз һәвале хвәра,
Кәда хвә бьбә рәзи,
Карә бьһел хэлдәра.

Каре карки, те харби,
Жь лавала те сарби,
Найфа сэд у к'эда тэ,
Тьрсьм тō пе к'обарби.

РОЗГАР — ЭМЬР

Бьхарэ, гөл вэбунэ,
Эрд, эзман хвэ һэсьянэ,
Дашт, зозан хэмьлинэ,
Вэк эмре шаһьланэ.

Навинэ, гәрме к'инэ,
Вэхте кар, хабатанэ,
Тэва зэр дыржлинэ,
Әв бәшг вэк йа меранэ.

Һәму бәр гьһишт'әнэ,
Розгаря хвэш пайизэ,
Вэк бәнде кар бьбинэ
Бо шайа к'өр у қизэ.

Зьвьстан вэк кальке,
Кө нэвие хвэ бьвинэ,
Рудьне бәр шемике,
К'эда ван дьмьһинэ.

* * *

Нэбие мьн иро Тбилисе һатийэ,
П'ьр эщөб майэ,
К'а чача дәнге дэф—зөрне нае,
Гондда нэ шайэ.
Чьма әв боге һани тәрьки
Һәла сәр пийанэ,
Чьма һе ниве мале ви гонди
Һәла һе ч'ийанэ.
Иро чәндәкә чьма мала мө
Ва бе меванэ,
Бона нэбие мьн меван һәр тәне
Хвәндие майинэ.

ТОСЬНЕ Р'ЭШИТ

ЗОЗАН

ХОЛЬҚАНДЬНА ШЕРА

Гава дыйа ль мьн те һэв
у тэнг дыбэ,
Гава шэв мьн хьлаз набэ,
дурэ сьбэ,
Гава мэрыв хвэ бир дькэ,
зълме дькэ,
Тыштэки п'ър р'эми бэдэв
пепэс дькэ,
Гава мэрыв һе гонанэ,
гонэ һанэ,
Гава дьне һе қайд һанэ,
зыншир һанэ
Тоде бэнда тэв дькэвэ
стое мьн,
Хэме дьне тэв дькэвьн
сэр мьле мьн,
Щаба эван п'ърса гышка
Мьн дьхвэзын,
Һерс дькэвьм, шыкйат дькьм
у шэр дькьм,
У чава шаб эв шере һан
дьхольфын.

МОСКВА

Гава тариёда шэвқэк ведькэвэ,
Мэрве бира р'эш, бь дэсте сьпи
Дьхвэзын эве бьтэмьриньн,
Кө мэрыв қэтла вана нэбиньн,
Чаве мэ тэйэ.

Гава бь напалм шэве шэвқ дькьн,
Вэки нишана зарока бьгрьн,
Гава ван зара дэро—дэр дькьн,
Бьрчи дьһельн, вэки эв бьмрьн,
Чаве мэ тэйэ.

Гава азайи ль тәпгаснейә,
Дәсте хайинтие нава хунейә,
Гава зордари каре рәш дькә,
Кьрасе зөлме диса хвә дькә,
Чәве мә тәйә.

Гава щьмаәтәк—бындәст, зеранди,
Һәзар—Һәзар шар кәти—рабуйи,
Ала азайе һылдыдә дәст хвә,
Дьжмыне кәдхор ле тен хәзәбе,
Чәве мә тәйә.

Гава кәла рәш бы наве фашизм
Гәврнийә дьне дьхвәст быгөвашта,
Хәншәр дькөта дьле азайе,
Свастика жи чәве мәрвайе,
Чәве мә табу,
У тә мәрвайи бе неви нәһишт.

ШӘВЕ ЗОЗАНА

1.

Шәве зозана мьнра бунә хәвн,
Шәве зозана мьнра бунә хәм,
Бунә бехәвти.

Һәму эвара, гава темә мал,
Дькәвмә орта һәрчар диwара,
Чәве хвә дьгрым

У шара чәнда әз дьле хвәда
Дьчмә зозана.

“Хәзал—дәлалә,, зарок дьлизьн,

Нахвәзын бен мал һәтани сьбе.

Дайик бәр һиве тәшйа дьресьн.

У бирапина вәдьресьн сьре.

Бьлур гәһере кери радьзинә

У дьгазынә,

Кө йәк радьзе, йәк һышйар дьбә,

Вәжи әв шәва зу хьлаз дьбә,

Канйа пыш кона шера дьхунә,

Һив феза зоме кәзйа дьшкеһә...

Шэве зозана мьнра бунэ хэвн,
Шэве зозана мьнра бунэ хэм,
Бунэ бехэвти.

2.

Шэва зозана
Иди нивбу.
Мьн—тэва диса
Кон жере шиштэн,
Да һэвразе чйе.
Дьбежи, вэки ль сэре һэчэ.
Дэсте мэрыва дьгижэ һиве,
Шька мьн төнэ сэр раст—дэрэвйа
Эван готьна.
Мьн дайэ пэй тэ,
Дьхвэзъм ишэв һиве һэмезкъм.

3.

Шэва зозана
Һив дактьбу һэта Налтэнэ
У бэрпалева һол дьбу харе,
Тэва һиве жи шькле чйа дькшанд
Ль сэр рые эсман.
Нэвала курда
Аве кьлама эвинтие дьстра,
Эва лапа кэви
Жь чар хэбэра:
“Эз тэ һыз дькъм,”
Эм руньшьтбуң, дэсте һэв гьрти,
Мина һэйкэла,
Мэ төрөш нэдкьр жь ши былптьн.
Тьре гьшк хэвнэ
(Расти ақаси бэдэв нэдьбу)
У лыпатьне мэ һышйар бькэ.

4.

Мьн заротйа хвэ ль возана шишт,
Ль пала ван чйа,
Ль һафа гэлийа,
Ль быйа занга.
Мьн заротйа хвэ ль зозана шишт,
Бьн рэшэкона,

Сэр пышта һэспа,
Һэспе бе гэм, зин.
Мын заротһа хвә ль зозана һишт,
Ль нав чөвкәһа,
Ль сэр бәләкһа,
Ль рөзге карһа.
Мын заротһа хвә ль зозана һишт
У дзы вева шәва шөвөрәш
Кәтмә шьвәре,
Лыге хвә һьлдан бьн бьчәнге хвә
Һол бумә харе.

5.

Пәй заротһа хвә чумә зозана.
Шьван гөһере
Радиоһьланок дайә сәр чока,
Һеди һәмде хвә һела дьгөһезә.
Бьлур лехьстын һөвки зәһмәта,
Бьлур—чьранә,
Гава ве шәве
Тәмамһа дьне концерте дьдә.
Канһа бәрпәле
Карезкьрынә һәта нав зоме,
Әж иди настре,
Хөләхөла ве
Нав луле тәңгда
Дьбә наһәнал, дьбә зарәзар.
Щие мә тьме ле һәсп дьтәшьланд,
Авто сәкһнйә,
Дәвса коне рәш
Чадре сьпишә.
Пәй заротһа хвә
Чумә зозана,
Ле мын әв һәдит.

6.

Гава әмьрда мьнра чәтһнә,
Мәлуһа бәтрәнт мын дьбә меван,
Гава фькра тәл
Мәжу дькә жәр,
Гава мын лапдә кем дьбә гөман,
Сәба дин нәбьм,
Биранине хвә сьре вәдрәсьм,

Нэта дьһижмә шөвө зозана.
Чава заротһа көрөкө бөхәм,
Чава эвинтһа түрәйә пешьн,
Чава сьхбуна бөхтөварһа хвә,
Бь биранина дьне дьгөһезьм,
Нэта бина мьн дһса те бәр мьн.

7.

Шөва зозана.
Көрөк бьн конда,
Щида палдайи,
Нава стунара
Стәйра дьжмьрә.
— Көрө мьн, чьбйә,
Тә пьтәптьтә,
Чьма раназей?
— Дьне, дьхазьм стәйрка бьжмьрьм.
Нәсабе көрөк тәви пәв дьбә.
— Чара мьн, ахьр стәйрөк гәлөкьн,
Нькари гьшка бьжмьри,
Разе!
— На, дае, эзе бьжмьрьм әсә,
Хәва мьн нае.
У көрөк дһса дькә пьтәптьт,
Дһса дьжмьрә,
Нәтани бьжанг
Пәв һәмез дькьн
У хәвра дьчә.
Дайик әһһа ви
Көбар пач дькә,
Бь льһефа гарм
Ви дьньхемә.
Паше жи, һэта
Шөв ниви дьбә,
Стәйра дьһерә.
Хәва те нае.

* * *

Гәрмә, хөмамә...
Тәв кәтһә инкә у буйә рьсас
Ль орта әсман,
Жь щи налптьтә.
Нәва төмам бйә һелма худане,

Дьфэтьсинэ.
Зани гōман чйе?
У зани чава шарна дьмьрэ
Әв бона бәнда?
Паше мәрэв ча чола дькәвә,
Пор хвә вәдърү,
Кынша вәдчърә,
Кәвьра һьлдьдә
Дьдә қафе хвә,
Вәки тыштәки хвә текә гōман.

ТӘВИА БАРАНЕ

Баран бь щера жорда кьрын хар,
Лемьште рәшкон хвәра кьр адә.
Ав жь һешйа кон чьрчьрк дьржә,
Зарок дәрдана хвәра дьдын бәр.
Щәва нәвалә ве тōшәгōшә,
Вәхта баране ве тьре чәмә,
Ре, дьрб, дәлава тәв онда дькә,
У һөрмәһөрмә у ләмәләмә
Бәрх һафа зоме кōм бунә сәр һәв,
Бәрхан стар бйә бәр зьнарәки,
Кәре пез һафа гели дьчәрә,
Шьван ве кәтйә бьн кōлавәки.
Ле быһнер ида қōлбә вәдьбә,
Ва кәскәсоре әсман һәвтрәнгә,
Зарә жь кона бьрәвьнә дәр,
Те бежи про баран һәбарйә.

ТӘМИ

Жь мә һәрдōйа кә жи бьминә,
Гәрә ве нете әсә хвәйкә,
Хвәйкә, ча әвин,
Чава зара хвә нава печәке,
У бьгһинә ши.
Йане на, дьне паше хьраббә,
Йане на, дьне паше халибә
Сәбә мын у тә.
Жь ве кōма мә кә жи бьминә,
Гәрәке әсә,
Әсә парезә әве дахвәзе,

Ча мьразе хвэ, ча мьразе мэ,
У миасэркэ.
Иане на, паше ль сәре мэ рәш,
Иане на, паше ль дьле мэ рәш
Дыйае фәшбә сәба мэ һәмйа.
Жь ван милиона ке жи бьмшә,
Гәрә әрһәдә, чава жи һәбә,
Ве диләка гәш бьғһинә сери.
Иан на... чвэй ль мэ,
Иане на, әме, ча қафке вала,
Дыне бьғәрһи.

* * *

Зани, жь әсманә хвәде чава
пәйа дькьһи әрда
Чьра бәр ви дьбен:—
Көре хвәде бьмрә?
Зани, ча гөмане
дылда дьфәтсиньһи,
Бавәрбуне пәзки сәрже дькьһи?
Зани, дьлк'әтһи хвә
бь сала һьзкьри,
Чава бь дәсте хвә
дькьһи әрде,
Чава паше сәр ве
пәре хвә вәдърун?
Иро дьле хвәда мьһи тә кәшти,
Чава дһа дьлован
Көре хвәһи тәе тәне
Дәсте хвә бькәжә.
Паше...
Паше дьһиә бо мьһи
Ма мәйдана вала,
Бе мере че.

1975, адар.

* * *

Төе нака бейи,
Минани һәршар төе дәри вәки,
Шабуне тәв тә дак'әтә һөндөр.
Бь к'ән, бәшәрхвәш лақьрдһа бьки,
Қәрфе хвә бьки пәшмордәтһи мьһи,

Тэв к'агэзе мьн, фькре мьн лэвхи,
Поре мьн һэвхи,
У сэбьр нэки,
Qэ на чэнд гьлиа бькарбьм бежьм—
Гьлиед мьн шэве бехэв һьнарти,
Ль бэр һэйннике
Сэд у йэк щари хвэ шэкьланди.
Тёе паше, мина хушка мьн һэлал,
Сурэте агьр—алав пач' бьки,
Мэтэл бьмини—чьра 'ва гэрмьн,
Бьһели һэри.
У эзе дуса тэне бьминьм,
Чэндьк чэнд щара бьшэкьлиньм
Ван чэнд хэбэра,
Ед шэве бехэв мьн һьнартынэ,
Кө тэра бьжьм.

* * *

Жь эсмане тари
Стэйрык тенэ хар.
Һэйфа чэве рэш..
Бэсэ бьгыри.

БЭНГИБУН

Qэт тэ һэсаб кьрйэ —
Нава мөһәкеда
Чьqас сьһэт һэнэ,
Иан рожа һавине,
Дьреж, бе сэробьн,
Жь чэнд дэqиқанэ.
Тэ тэсэлэ кьрйэ—
Дэстед һьсрэте һьщк
Чава qьрька тэ
Бе рэм дьгбешьн,
Шэвкөртке һавине
Бьжанге тэ зоре
Ча жь һэв дур дьхьн.
Һэркэ тэ нэдитйэ,
Дьбэ бәхтәвари,
Иан ве дьһа рэнгил
Һе тө бехэбэри.

БЭЙТА ЭВИНЕ

Был лур—дэ—луре
Тō хәүрә дьчи,
Дәнге бьлуре
Ль бәр гōһе тә.
Нава хәүнеда
Тәв се қәвотка
Зин жь Щьзире
Те меванһа тә.
Бь зар—зьмане
Сәйда Хани
Эвина Мәме
Тәра дьстьре.
Бәрбанга сьбе,
Һе чәве рәш хәв,
Қиза мир—Әдле,
Қәста тә дькә,
Бь дьле бьрин,
Заре бь гьри
Кьлама Дәвреш
Бо тә дьбежә.
Сиабәнд у Хәще
Сәр тәштийа тәнә,
Әвдале Зәине
Һәртъм меванә,
Дьчи сәйранге
Тәв бериване,
Сине у Хьмше,
Гозе, Шәваве.
Щьрид, шәрани,
Зуло—Зьлфани
Ль бәр гōһе тә.
Вәрдәк сәр шиве
“Һәһи—һи,, дьбе
Ль сәр К'өлке хвә.
Ван кьлам—бәйтә,
Ван қәвл у қәйда
Дьл тә кәр кьрын,
Нав һәв пар кьрын.
Ле чичкәк майә,
Чичкәк һе хамә,
Һе қарьмийә.
Бәр дышәвьтьм
Вәки вәһәлә,

Ле бьбэ бьнар,
Кө әв жи гөлдә,
Бо мьн бьбэ war,
Бьбэ һешьргә.
Әз заньм, вәки
Һешьрге һабә
Бона қайка мьн.
Ах, ле дьтьрсьм,
Вәки дәрәнгбә
Бо әвина мьн,
Шәмдан—дьле тә
Дәрәнг векәвә,
У қайк ондабә
Һазар нет пешие,
Бь һазар диләк
Мьнабә рйа хвә
Лапә мәзында
У йа әульнда.
У дьфькьрьм —
Шәмдан пешйа мьн
Һе веләхьсти,
Дьчьм кө вехьм,
Алаве лехьм
Бь агьре дьле хвә,
Бь әвина хвә,
Бь һәбуна хвә.

1966

ВӘСТИАМӘ

Вәстйамә, бәсә,
Жь ве рйа һәрро,
Жь ве сәйранге,
Әвин—брьине,
Жь ве бебәхтиә,
Әвин—листьне,
Жь ве тәвбуне,
Кө бь қәт, бәнә —
Нә бь дьл, фькьр,
Жь ве шабина—
Кәне бәр шьрйә.
Бәсә, вәстйамә
Жь тәвбуна тә,

Иа дэwsа агьр
Тэне ду дькэ,
Дэwsа к'эфхwэшиэ
Сэри геж дькэ,
Чэwгьртылоктиэ
Тэк дьреж дькэ.
Wэстйамэ, бэсэ,
Ле нэ ча һэршар.
Дьне дьwэстйам,
Ль һэмеза тэ
Һесабун дьдит,
Жь тэ wэстйамэ,
Эз к'ода һэрьм?

* * *

Дьчьм кэл у бин
Ль пэй реч'а дьл,
Иа дьле бьрин.
Дьле бь эвин
Хун дьньрэтэ,
Дьбэ шьwэрэ,
Эз жи ль сэр we
Дьчьм у дьчьм.
Һэрд келэке мьн
Нэwал, гэлинэ,
Чйа у банинэ,
Пэй мьн бэрф—багэр,
Ре—дэрб т'онинэ,
Тэк т'о пешйа мьн
Буйи шэмданэк,
У бьн шэwqа we
Мьн дайэ сэр ре,
Дьлда г'оманэк.
Ле к'о нышкева
Шэмдан мьн веси,
К'о мьн нэхwэзи,
Мьнра нэгрйи,
Мьнра нэк'эни,
Ньзам we чьбэ.

1967

Орта мьн у тэ
 Тö қәул төнәнә.
 Мә сонд пәхарийә —
 Ль дыйа роньк
 Нәтани һәбьң,
 Һәр бона һәвбьң,
 Қәт нәготийә жи,
 Кө һәв һьз дькьң.
 Тәне шарна кәр
 Мә һәв ньһерийә,
 Соромор бунә,
 Дәсте һәв гьртийә,
 Тәв ләрзынә,
 Һәв дур кәтгәнә,
 Бира һәв кьрийә,
 Ль щәм һәвбунә,
 Һәв гер пәбунә.
 Орта мьн у тэ
 Тö қәул төнәнә.
 Дәвса гьстилка,
 Дьлсагйа тази
 Мә пәв үһерийә,
 Дьлсагйа бәқәлп
 Бийә хәләқ—пьра
 Орта дө дьла,
 Бийә қәул у қьрар
 Орта мьн у тә.

1967

Заньм сәба чь ро дьчә ава:
 Вәки те дәрхьң төнәбуна we,
 Ль һәв щодакьң тәрие, ронайе,
 Һәйри бьминьң,
 Вәки бьбиньң зор қәвата we,
 Мина пешие мьң
 Һәртьм һьвие бьң,
 Тәв һьжмәк'аре we ронайебьң
 У бьһәбиньң.

Ле һив у стәйрьк,
 Әw қизе дьньң.

Натънэ дъне
Wэки тэ—wаңа һымбэри— һэвкын.
У тэ зйарэткын.

* * *

Бесэробьнтйа wан шэве сьпи,
Шэве шьмале
Бь бэхтэwарне мьн хwэст чап бькьм,
Бь эwан кэзие тэйэ зэр—зерин,
Бь эwан чэве мэзынэ һешин.
У бь кэне тэ.
Ле нака кэйи?
Буйи биранин,
Биранина гэш,
Буйи шэвбери
Бона бехэwтие
Шэве щанубе,
Ван шэве дьреж,
Шэве тари—рэш.

ДЭВЕ БЭРЕМЭ

Эварэ иди..
Чйа—стун анцах эсман—коне рэш
Жор рагьртънэ,
Наһельн, wэки сэр мэда тэпбэ.
Ньзаньм жь кё
Тэв бина кёлилк, гёл у гёпьке
Тэзэ дьрути
Бина поре тэ ба дьгһинэ мьн.
У эз дэсте хwэ
Нава тариэда дьпэлькиньм.
Эw пеле һанэ сьвьк у бехэм,
Wэки сэр деме бэре дьлизьн,
Бэшэре тэнэ,
Бь чь эз джим.
Нав пьстэпьста
Пела у кэнэр
Дэнге тэ дьбһем..
Дэве бэремэ—
Орта аве —чйа.
У тэлгэзарьм,
Пэло эв бэра бесэробьнэ

Кәтйә орта мә,
Иане әв чйәе
Бе гедук у ре?

БЕХӘҮТИ

Ниве шәвейә.
Туләки ку'чка дәрва дькастә,
Бь йәктәһәри, бе сәкьнандьн.
Ниве шәвейә,
Кастина туле мьн бйә бехәүти,
Мьнра бйә дьжмьн,
Наһелә разем.
Жь бьрчибуне голо дькастә
Әв туле бы'ук,
Иан бесьгарә әвә шәвә сар?
Дьбә мака хвә ми онда кьрйә,
Иан тәлейә, бе дост, һәвалә?
Пешне мә готнә,
У әз баһәрьм:
Кастинйә кучка тыште хер нинә,
Кө әв нишана қәзийә әсә,
Бона мәрва һесьра тинә.
Ниве ве шәве
Гәло қәзйә кә тулә дькастә?
Чава бьзачби әв бәндә кейә,
Ль кә дәрәйә,
Нака чь дькә?
Ве ниве шәве
Ча шаһе бьди әви мәрви,
Үәки жь қәзйә гьран хьлазбә.

ҺӘСИН

Бьһарә, ләйлане шов һьлдан,
Қөльнге бәриә мә бун меван,
Чәм, канйә дора гөнд кьр хөшин,
Суравелк, гәгәрчин к'ав мәшин,
Қархуне бьһаре тәв рабун,
Бәләкиә бәрфе тәв мьна бун,
Дәште бәрф, зозане қәрьми
Көлилк дан, к'әск у сор хәмьлин.
Қизька щинарә пар һе чук.

Иро дурва мьнра бәшри
Эв дьһа бола мьн мисани
Говәнда пайизе нтьри.
Бьһарә, һәсинәк бу меван,
Бәшара кәчьке бу гөман,
Гөманәк, ча хвәде бо исан,
Кө һайә йан төнә, кәс ньзан.

* * *

Заньм, пәй мьн нака
Тө һесре мьн жь соҗаде бәрәв дьки,
Вәки бьди рүе мьн сьбе, дөсьбә.
Ча демарйа хьраб,
Әвина мә сава бехәм куви дьки,
Тә көмрәши, әйнат кьрийә пешә.
Вәрә ван кәвьра пеша хвә бьрежә,
Әван фькра дәрхә жь сәре хвә,
Вәрә бәр мьн бьсэн, чь дьхвәзи бежә,
Тәне ве әвине пепәс пәкә.

АХ, ДАЕ, ДАЕ

Карване рожа бе зәнгьл майә,
Дәнге ахина тәк те быһистьн,
Рож, ча бе вәлат, ль шарьстана.
Дәсте һәв гьрти ве искәискьн,
Рожә тәнгәзар, рож мәлул манә,
Иди нахвәзын рож пешда һәрьн,
Рож сәви бунә, рож безар манә,
Тәне дьхвәзын бәрбь зарәтиә,
Бәрбь ван дәме чуйи вәгәрьн.

* * *

Вәки сәр дьне
Чйа төнәбуна,
Дьһа чьра бу?

Вәки сәр ван чйа
Көрд төнәбуна,
Әв чйа чьра бун?

Вәки бо көрда
Вәлат төнәбйа,
Әв көрд чьра бун?

Wәки әw wәлат
К'ордыстан нибйа,
Wәлат чыра бу?

Wәки К'ордыстан
Сәр бь хwә нибә,
Ле әм чыраньн?

ДӘНГЕ ЗӨРНЕ ТЕ

Дәнге зөрне те..
Нызаньм жь к'о,
Кижан шәмаде,
Жь кижан мале,
Кижан һәйате
Дәнге зөрне те.
Жь бәр ч'әве мьн
Мал мьна дьбә,
Дивар дьһәльн,
Дәри, пәнщәрә
Бәта вәдьбьн.
Дәнге зөрне те:
Романи ледьхьн.
Те бәр ч'әве мьн,
Ча хорте гурә,
Дәсте һәв гьрти,
We бунә говәк,
Чава бьн һөкме
Зөрна һарбуйи
Бь зәрп у зьрынг
Бәрбь һәвдө тен,
Һәв дьбьн к'омәк,
Щарәкә дьне
Һәв дур дьк'әвьн,
Тәв пешда дьчьн,
Wәки диса бен
У һәв бьщьвьн.
Дәнге зөрне те:
Тамаре мьнда
Хун дьһәрәкә,
Дьл ле ч'ик дьбә,
Зу—зу дьк'отә.
Льнге мьн зоре,
Бейи һәмде мьн,

Мын ши радькын,
Һэй пешда дьбьн,
Һэй пашда тильбьн,
Һэвраз давежьн,
Диса датиьн.
Дэнге зөрне те:
Романи ледьхьн.

НУБАРА ЭВИНЕ

Һәму эвара
Тө мын мевани,
Тейи бь зоре, бе тәглифкьрн.
Бь зора чәва,
Йа тьли—печйа, тьли—готьна,
Бь зорайа зор,
Qалсбуна жьна.
У бь зордәстие
Бәре фькре мын зәвти хвә дьки,
Паше хәвне мын,
Һәркә разамә.
Тейи бь зоре,
Чава хвәй—хөдан, бе тәглифкьрн,
Дәри тәв бәр тә хвәбәр ведьбьн.
Тө пьр бәләди
У зәф баш зани чйә эвина мын,
Зани ши агри чава ведьхьн,
Чава гәш дькьн.
Ван эваре сар
Пе печйа агьр тәви һәв дьки,
Хвә бәр гәрм дьки.
Тө зәф баш зани—
Машоде тәмә,
Кө һьсрәта мын бе сәробьнә
У назйа дьки.
Назиед хәншәрьн ль бьрина мын,
Йа тә вәкьрйә
У һавәхьмә,
Назиед багәрьн бой агре дьл,
Йа тә вехьстйә
У һе гөр дьвә.
Заньм һорийи,
Бь сер, фәһ—фела
Әв дьһйа бәр мын тә да гөһастьн.

Нака гэви чйа галэгал дькьм,
Зьмане тэйр—туйа, гёла фэм дькьм,
У эва дьйа гера мьн накэ,
Шэвэрэшада тэв стэйрамэ,
Шэвед нивэрон
Ниве меваньм.
Бь сер, сора хвэ
Тэ эз гёнастьм,
Ль бэр ч'эе мьн
Эв қизьн бэдэв,
Кё мина тэлэ,
Эв гольн бинхвэш, кё тё бин дьки,
Эв қьнщэ рьндын, кё тё хвэдьки,
Эв қьлам хвэшьн, кё тё һыз дьки.
Нэму эвара тё мьн мевани,
Иан бь хэвн,
Иан раст.
Раст һатьна тэ мина хэвнана,
Хэвн жи—мина раст.

РЕКВИЕМ

Ль Кёрдьстане, бажаре Амуд,
Вэк сесьд зарок хапандьн анин
Кипое нишандьн,
У... шэвьтандьн.
Вэк сесьд мьраз ль ч'эвада ман,
Сесьд де—хушка рэш—һэш гьредан.
Бэдэне талйан бун пара агьр,
Бун кози—комьр.

Ах, лао, лао,
Эмре мьн, лао,
Рёһе мьн, лао,
Чара мьн, лао,
Ах, лао, лао.

Ах, хвэде, чьра рёһ мьн настини.
Бэсэ бе иман дьне бьмини,
Ван зёлме гьран ч'эва бьбини.
Ах, лао, лао.

Лао, тэ чава дэре мын дада,
Рэш к'ылит леда..
Лао, тэ чава ч'ыра мын весанд,
Чара мын б'ыранд..
Ах, лао, лао.

Шини қорч'ымийэ, бэрхе мын, лао.
Гоман, мык'ано, ль мын б'ырайо,
Ах, лао, лао..

Әве әв к'ырын,
Әв жи х'вәй зар'ын,
Демәк де — бавын,
Бь д'ле р'ышаф һивйа вая бунә,
Данә м'ле х'вә, пера ша бунә
У әв кәләме к'әтийә п'е ван
К'ырынә ч'әве х'вә,
Паше сес'ьд зар'
Ван шәв'ьтандйә..
Қәй д'нйа ақа дор х'вә з'в'ьрйә,
Һәтани дил буйә.

ЖАН

Ро чуйә ава,
Тарие һыч'ыни дәшт, нәвал у ч'йа,
Д'не бу сәре р'әш г'ьредайи.
Стәйре әсман ахози бунә,

Тәне ронайя вана тере д'кә,
к'о б'ч'урьсын,
Бәлки һәйитйа х'вә избат б'к'ын.

Сәре мын дешә,
Ч'әве мын бехәв т'жи хун бунә
у д'шәв'ьтын,
Ф'ькрәкә хайин, к'о иди зуда
д'ле мын д'кот,
Нака әв к'рйә нава чәнщке х'вә
у вәд'ьч'ырә.
Әв щара чәнда мә: дост у д'жмын,
Һәв нас нәк'ырын,
Мә д'са бирк'ыр,
Вәки б'ын бәлге г'өлейә наз'ьк

Стри жи хәнә,
Wәки дькарьн, ча дост, дәстәки
дърежи мәкьн,
Ле бь дәсте дыи хәнщәре кәдәр
бькөтнә орта һәрдө пиле мә.
Мә диса биркьр, кө чәжке гөра,
Гөре чәнд сәдсал гоште шане мә
һәв пәр дькьрн,
Мәра тө щара набьн, пышт, комәк,
Набын, бав, бьра.
Бь дьлсахийа хвә, йа нәзанийә,
Мә бавәрийа хвә пәзки сәрже кьр.
Мә бавәрийа хвә бәравети кьр
У ман көрдунда.

Ро чуйә авал.
Тарйа сьх у тир дыле һылчънийә,
Жь нав we тарие дәнге сьбе те.

ӘЗ ДӘФЧИ БУМА

Әз дәфчи бума,
Мьне дыи хвәра текьра
Дәфа һәваре
У бь чомахе гьле—гьлейи
Ақаси бьда келәке вейә
Кәвьра берби,
Гьрмин, гөжинәк өса ле банйа,
Һәта әв топа гежә гөһгьран
Хвә бьһәсаңда,
Мәщбур бькьра,
Кө бь дәстмале сьпийә бәрфин
Һесре зарөке сөви пақышкә,
Өса лехьста,
Кө бь шәлпийа һәр чомахәки
Щи вәщъньқйа,
Ча жь әрдһәжине.
У бь ван чәве бәринә һешин.
Мезә бькьра,
Чава бьһара бь гьлие бәдәш
Дьхәнъдиньн,
Чава бьһара бь тьлие бәдәш
У дькьн гази: “Әш рәнг зәринә.”
Әз дәфчи бума,

Мьне эв дьһһа хвэра текьра
Дэфа һэваре,
Һэвар—Һешьрээ дахьста дьне:
“Ль Кӧрдьстане
Ро сор у гэвэз һэр дьчэ ава
Бь рэнге хуне,
Гӧнди у щинар
Ль горьстана рӑсти һэвдӧ тен
Дэфьһкьрьһэке һэта йа дьне,
Хание веранда щие тейре симьр
Оьжьк дьстьрен.
Эз дэфчи бума,
Мьне эв дьһһа хвэра текьра
Дэфа һэваре
У ӧса леда,
Вэки мере че һэр пӑрчӑе вӑлат
Дэст бьдана һэв, текӧтна мӑшце
У бь зэрпа ван,
Хэнщӑр—синоре Кӧрдьстана — дьл,
Кьрна чар пӑрчӑе,
Бэта вӑбуна.
Эз дэфчи бума..
Ле.. дэфчи ниньм
У қелӑма хвӑ
Бь дьрана дьшум.

* * *

Щарна дьхвэзи кьлама бежи,
Хвэра бьстрейи,
Ле кӑла гьри, мина қӧрқӧшум,
Гӑвриа тӑ дьгрӑ, дьхьтминӑ.
У дӑвса аواز, кӧбра кьламе,
Дӑвса стране,
Тӑк налинӑкӑ кӑрӑ фӑтьсанди
Жь нав дьране тӑ дьфьльтӑ..
Кӧрдьстан,
Буйи рӑш ль сӑре мӑ.
У ӑм шӑрм дькьһ
Ль чӑве тӑйӑ мӑлул бьһһерьһ,
Мина ван лава,
Эве дайикӑ бӑр чӑве вана
Бейӧрмӑт дькьһ,
Эв жи дӑсте хвӑ бӑр хвӑ һьлтиньһ,
Вэки пе вана чӑве хвӑ бьгрьһ.

ПОЭМА ГЪРАН

Ль К'ордьстане
Шэве раназен —
Хэва ван нае.
Дина хвэ дьдне,
Ча бомб дьбарьн,
Ча жь напалма
Гонд дышэвътн,
Ча г'олэ жорда
Тен, вэкэ баран,
У дькын веран
Чь р'уе эрдейэ,
Чыйн не чейэ.
Ль К'ордьстане
Шэве раназен —
Мьрын нахелэ.
Вэк рэше шэве,
Вэк горнэп'ышик,
Бь қьлхе мэр'яа
Әв шэв дьгэрэ.
Бь дэнге топа,
Дэнге фыр'ыда,
Тьв'ынга, танка
Әва дьорэ,
Бйэ дэбэ ль вьр,
Дькэ шьмаэта
Мерхас, нав қэдим,
Коква бьбьрэ,
Ле пе нькарэ
У нерс дьк'эвэ,
Хвэ вадьчьрэ.
Ль К'ордьстане
Оиза дьк'ожьн,
Чьмки бэдэв'ын
У меранинэ,
Мера дьк'ожья,
Чьмки к'обарьн,
Қултиэ һьз накьн.
Зарэ дьк'ожьн,
Чьмки мэз'нбьн
Ве азай'һьзбьн,
Дайка дьк'ожьн,
Чьмки вьр жьн жи

Натърсын дьжмын,
Топа у танка
У we эгитие
Тэв шире сыпи
Дьдно эвлэда.
Ль К'ордьстане
Агьр дьбарэ
Шуре напалма,
Г'ола у бомба.
Пешмерг ви агьри
Бь десте тази
Дьгрын һәведә
У бь кәжкәниә
Пашда давежын
Бәрбь нәйара.
Ль К'ордьстане
Шәве рапазен —
Пешмерг қәлачие
Шәв—рож һышйарын,
Вьр побәдарын,
Вьра нан дьх'он,
Вәхте лан һәйә,
У шар щара жи,
К'о шер вәдьгәрын,
Говәнде дьгрын
У дьрәқьсын.
Нәйар пешмерга
Мәтәл дьминьн,
Чава бәндәнә,
Әван фәм накьн,
Нә жи we фәмкьн...
Пешмерг дькарын
Шабьн у шандьн,
Һәмин т'о щара
Пешмерг дил набьн,
Әв к'оштие хвә жи
Дәште наһельн,
Сәр мәгбәре ван
Нава наньвисьн,
Пера нагьһиньн.
Ван наве һежа
Ль дьле хвәда
Дьнвисә щьмаәт
У ван мәгбәра
Нав дькә зйарәт.

Пала һәр чйаки,
Һәр зозанәке,
Нав һәр гондәки,
Һәр аранәке,
Ль дөвө һәр рө
У һәр шьвәре
Чәлкьрийә шәһид,
Әв ши бйә зйарәт.
Ль Көрдьстане
Зйарәт зәф — зәфьн,
Һе зедә дьбын,
У мәрв тәло
Жь we шәрм дькьн?
Бәр ве рәшбәхти
Сәри хар дькьн?
Йан һе фәм накм?

1965

МАДИ ҺЫШИАР БУ

1.

Мадн һышйар бу..
Дуе кәла Дьм—Дьм днса алав да,
Нәвнә ханә кәрд, ханә Чәнгзәрн,
Әвә коләти, бәләнгазнәда та нһа мабу,
Сәре хвә һьлда,
Дәнгә хвә бәрда.
Тьвннга бьне стер вәшартн
Хвә давшанд жь тоз, хобара сала,
Днса зәрп көхйа,
Днса хун рьжйа.
Әв тәндурәка доза азайә,
Йа чәндьк—чәнд сал
Бьбу жан сннге Көрдьсталәда,
Нав дьлда кәлйа
Һөндөрва тәқйа.
Днса пешмергә нав чйада бу чйа,
Жь әрдә вәлат
Днса бьльнд бу һәта әсмана,
Мнна Ләпзәрн,
Вәк пәләвана.

2.

Ле һәшишхөре бь мәжуе һеньжи,
 Кө сәре ванда
 Тәне чәнд суре қоране һәнә,
 Әве сәр лаше һәзар—һәзара
 Хәбатқараһа һәлкәһийан сәр тәхт,
 Ча һәзар сал пеш,
 Диса бь һови,
 Вәк гөре бьрчи.
 Эрьш бьрнә сәр бажар, гөнде мә,
 Бь танк, бь "фантом",,
 Бь топ, бь рәшаш,
 Кө парастьна азайа роньк,
 Заройа арманц у диләке мә
 Бешика меда
 Бьфәтсьиньн.

3.

Мәди һәшйар бу...
 Дүе кәла Дьм-Дьм диса алав да,
 Агьре сори гәш сәрансәр педа
 Көрдьстан һьлда,
 Кьр кура агьр-
 У нав куреда
 Пешмергә Кава-һәсьнкьре ну
 Азайкә гәш
 Ве һәсьл дькә.

МӘНИА ЖИНА МҢН

Әз дьжим, чьмки
 Әве сәдсалйа бомба атоме
 Һе дәнге заре сава дьбьнем,
 У дайке ванә дөве мьрьне
 Анцах фильти,
Ие жь бәхтәварие
 Ле — ләнә диньн
 Әван дәме көрт,
 Кө ванра ләз те һәвәки разен,
 Хәвнеда говәнд, шайа дьбиньн.

Әз дѣжим, чѣмки
Әу бауәрийә һәр дѣле мьнда,
Wәки бѣчүке про тен дѣне,
We шер пәбиньш,
У we бѣ гәлла,
Ча ль Мәһабәде,
Зарә бе гәлә иди нәжмьрын.

Әз дѣжим, чѣмки
Һәрдә зарә мьн,
Зарә кал—бава, зьмане к'орди
Гази мьн дькьн,
Бәйт, ч'ироке хвә
Сәр wan хвәстына тьме ләв тиньн,
К'офйа к'инжана
Азайн, хвәшйа К'ордьстанейә.

Әз дѣжим, чѣмки
Лауед wan мерхас, шерә пешмерга,
К'ә шахед Зозьк сәре хвә даинь,
Дыщәрьбилып
Тьвынге бава жь әрде бьльндкьн.
Жь бава растьыр нишане быгрып,
Стьране мәшқе, пәсне, мерание
Әзбәр финь дьбып.

Әз дѣжим, чѣмки
Рәнге сори гәш
Шәwqa хвә даве К'ордьстане жи,
У жь кәжкә тари,
Бегәр, бечәрә,
К'ә һәзар сали ч'авгьрти мабун,
Дәрдхә мәшқе,
У растийа тази
Бе хәмьл, дәрәw дьдә пешйа wan.

Әз дѣжим, чѣмки
Дәнге стьране хвәшиие у шайе
Жь рөже те дьбнем.
Йац па, жина мьн
Иди ч'ира бу.

ЛЭЙЛА ҚАСЫМ

Лэйле, лэла мә..
Мә дьле хвәда
Доза вәлетра тө нишан кьри,
Мә паве пироз
Дани к'еләка готье К'ордьстан,
Азайи, р'асти.
Ле гава ль ч'йа мә неч'ир дькьр,
Дьлсар нишана ч'аве хвә дьгьрт.
Гава мә хвәхвә бона нәвса хвә
Тәлә че дькьр,
Бука мә бьрын,
Нев'йа мә коштын.

Лэйле, лэла мә..
Қәй бь мор'йа хәве әм р'азандьбун,
Пе зер—долара әм кор кьрьбун,
У готне бәдәв,
Миша гөһара, кьрьбун гөһе мә.
Хапандьн—хелие
Растийа һәрро жь мо вәдышарт,
Дәрәвиа бәрч'әвк
Рәнге рәш у шин.
Ль бәр ч'әвә мә кәск у сор дькьр.

Лэйле, лэла мә..
Кани бь аве хвә хәньқинә
У нахблхөлын, тәне дьналын,
Ч'эвика дәнге хвә дақөртандйә,
Ча фәтсанди,
Тәне дәве хвә дьгьрын, вәдькьн,
Сев у һөрмейе, кө бышкошк дабун,
Көлилк нәдитьн, бышкошк дьвәрьн.

Лэйле, лэла мә..
Хуна мә бйә ав, бйә авшор, һесьр,
Ле дәвса ч'әве мәрә бьдә дәр,
Дьк'ьшә һөндөр,
Кө бь нәмами
Һөндөрә мәва мә бьхәнқинә.

Лэйле, лэла мә..
Бука, пьш п'әрда, мьн тө нәдити,
Ле чьмки бьне бьжапге мьнда
Нава ве шәве
Тәк — тәне тәйи,

Нава тиренше рожейә пешын,
Әве бәрбанге пыш ч'на дәрдыкәвын
Тәк—тәне тәйн,
Кәвин, кәбарн,
Расти, мерани.
Бь деме тәйә.
Тә миша диләк,
Вәк п'арастына мәрве хвәденас
Тьм пешйа мын.

МӘҢАВАДА МЫН

Чәве дайке дьне гьредьн,
Ль Мәһабаде зара дькөжьн.

...

Мәһабад,
Дәнге гьрис дайке тә
Әз вьр дьбнем.

Щәһан бь наве тә про тьжйә
Ковар, рожиәмә
Тәне бь наве тә хәмьлинә,
Наве тә про, чава кәскәсор,
Рүе әсмен гьртйә,
У бйә паспорт бо кәрда гьшка,
Бйә ала рәһин сәр К'ордыстане,
Бйә ишшана гәш,
Бь чь әв щәһан
Кара бьзанбә азайн чийә
У чйә ньрхе we.
Мәһабада мын!
Иро дьхвәзъм
Жь бьльндайа ч'йае Сиһ'ане
Жь шәвq—ширқинйа бьруск ледане;
Бь пәнше рое,
Бь һестьре шор' у бәшәре ша
Хәйсәтнавәки өса бьһуньм,
Вәки һежабә сәба наве тә.
Ле бо һежабә сәба наве, тә,
Гәрә нав веда
Гьрмишйа әве дәфа һәваре
Бе бьһистьне,
Бьн к'ижанеда

Шерэ хвэйкьре кәлә Дьм—Дьме
Дадькәтнә нав мәйдана щәнге,
Кө бола вана
Һәйнти тәне
Щурә азайе, сәрбьльндие бу.
Вәки нав веда
Қурин—қуртинһа данздә әсабе
Мәриване бе,
Кө сонда вана
Тәне сәрбәстийа К'ордьстане бу.

Бажаре мерхас!
Әм жь тә дурын.
Хуна мәйә сор тамаре мәда
Жь бекерһа хвә дькә сьпибә.
Сәре мә нава мьла дәрнае
У шәрмә мәрә, вәки әм дьжин,
Шәрмә әз зәрә хвәрә ша дьбьн,
Шәрмә рудьнен бәр сьвра тьжи,
Чьмки лаһе тә,
Әһе мә баштър,
Иро дькөжьн.

НЭСП ЛЬ СЭР АСФАЛТЕ.

Эз вэ жь ви һали чава дэрхьм, һэсино

П. Севак.

Автоед шурэ—шурэ бы гөжин
Һуфи хвэ дькыи рйа асфалткьри,
Тэв бе дькэвно қоше, у хвэ жи
Дьхольқиһны басд һэстьри.

У эв дьпэкыи жь фькра зутьр,
Төһөлө чэл—чүл, төһөнэ шэл—пэл,
Һэр тышт серида кьвшкьрийэ вьр,
Баш қөльх дькыи пиһанед ребэр.

Мьн жи бы хьзмэт дайэ сэр ве ре,
Рэх автоажо руньштэмэ ва:
“Зу бажо, бьра, эз начмэ гэрэ.
Қо һафькьри?..— дьхэйдьм гьва.

Нав дэрқеда авто бы к'эл—бин
Ба дьгрэ, дьчэ: фэсал у һеса,
Эз жи волькьм шьлда Есенин,
Дьле хвэ тьжи хөһи дькьм диса.

“Һэла ле быһер?..— һышкева дьһем,
У быһнд дьбэ сөре мьн хвэбэр:
Сйарэк ве кэтийэ сэр рйа говэккем,
Чаргави дажо һэспе хвэһи қэмэр.

Дьбэ һирқина автоажо вьр,
Сигнале дьхэ чэнд шара бы қэрф,
Же дэрбаз дьбэ бемьнэт чьвьр,
Ле бэр ч'эве мьн һасэкьһни һэрф.

Мьн дит.. жь ч'эве ви һэспи һесьр,
Вэк стөйркед һар, жорда дьрьжйан,
Ле сйар жи йэкер эв қамчи дькьр,
Келэке ви жь дэрба дьпьжйан.

Ах, һәспе қәмәр... Гьрие мьн жи те,
Гьдно, эз чава хвәда нәкәльм,
Тө авитьнә сәр ве асфалте,
Хьраб кьрынә бәза тәйә гәрм.

Ве рәқәтәқа тәйә бегөман,
Сәр һесре тәра авто дьбәзын,
Ах, к'обари у к'обра тә к'о ма?
Мәрәзәкә нәм тәк эз дьһәсьм.

Тә готи быда бәр хвә чйа — мәзил
У пьшьке хвә тьжә бакьра,
Бьсәкьнийи сәр капиед әсил,
Сйаре тә қөрбәт вьр хвә бакьра.

Ле чь?... Бь хвә жи шаш—мәтәл майи,
Мәшәкә қьжык тәк чола дьхи,
Ах, сьме хвәйә нди вәстийи
Синге қөрнейи һышк—һола дьхи.

ЧИЙӘ ПОЭЗИА

Тө дьһьрен — чийә поэзиа
Поэзиа — тәйи!
(Жь поэзиа Испаннае)

— Чийә поэзиа? Чийә поэзиа?—
Мьн һа пьрс кьр жь мәрә авдери,
Ле жь дәве ве тирьнж дьр'жйа,
У мәрәме мьн нәһатә сери.

— Чийә поэзиа? Чийә поэзиа?—
Мьн һа пьрс кьр жь қизка тәньк,
Һәвшан дьчьни ве бона гезийа
У пьрс нәк'әтә гөһе вей назьк.

— Чийэ поэзия? Чийэ поэзия?—
Мын һа пьрс кьр жь шэве гэрмык,
Чэнд стэйрк к'эла бьэщин, весйан,
Сэр пыште к'этно нав тэриа нэрмык.

— Чийэ поэзия? Чийэ поэзия?—
Мын һа пьрс кьр жь хизга щэве,
Ле пьрс п'экия чу гьништэ мэсийа,
У һэта иро т'эно шаба ве,

— Чийэ поэзия? Чийэ поэзия?—
Мын һа пьрс кьр жь һэжа эвра,
Ле пьрс ма ль шэм ван мэзилед сийа,
Кижан пак'эвын жь пышта дэвра.

— Чийэ поэзия? Чийэ поэзия?—
Мын һа дьпьрсн, дьчум ч'эл у раст...
У гот зилэкэ бьлп'яа бэлэкийа:
— Дэрбаз дьби рэх... поэзияера!

ВЪРА, ЛЬ РЭХ РЕ

Въра, ль рэх ре, нав нэрмтийа беда,
Бэр шуша эзмин сэкьлийэ кэч'ьк.
Нивбуна гэрм ве гьртнийэ педа
Бэжи—бат, ч'эв у пор—тиренжа қич'ьк.

У тэйрэдэкэ ч'укэ қанатзер,
Чава қасьда шау—бэса хере,
Һэй нэрваз дьдэ, дьпивэ жор—жер,
Һэй жи бесэбьр датинэ сэр ре.

У кав дьш'ох'олэ хэвш'экэ мэзын—
К'элитк у ишьқ, бешик, к'эн теда.
Чь то сер у с'ор һэвд'э дьһэсьл
Въра, ль рэх ре, нав нэрмтийа беда!

ПИРКА МЪНРА

Т'э р'яа дур һати... һати гьништи
Хйалед нэбнийа у нэбич'ьрка.
Эмре х'вэй чуйн тэ жьрнийэ пышти,
Ча х'веа хал'ьс дайэ мэ гьшка.

Калкем рубаре дьне тэк роке
Кэриэ пез ыштыйэ бехвэй у бесэ:
Тэв рэдьсинэ тамаре чоке,
Эв гинандьно коне баве тэ.

Көбра бэшэра тэ ча көлилкада
Бэр рьнгэрынга зөрне у дэфе.
..Нав қэрчэмоке деме тэй чукда
Нышйарьн савтед тэве у бэрфе.

Тө рйа дур фати.. у биранина
Гөрз—гөрз радьхи нав чэвед мында.

Institut kurde de Paris

ЗЬМАНЕ МӨ

Тө зэлали шөк канисд сәре чйае Сыншаре,
 Шөк һесьре этима, кө тым жорда тен харе,
 Тө тэв радьки дэрд—көла, дышкени тибуне,
 Көнге, һөта көнге те бьби һөүше шабуне.

Һәрке чйа “ло-ло... дьбе, тйи, эре, ль шьри,
 Һәрке дьбе “вэй дьло, дэст бьрине тэ дьгьри,
 Һәрке тьвынг көхйа, “вэй ль мьне, чйа дьбежэ,
 Көнге, һөта көнге сөр мөда чйа бьньвежэ.

Дьцлэ, Фэрат дэст көсэра кэндалара шэрьн,
 Сөр кәнаре шө тьме шәрда дьжмын дьгэрэ,
 Де “вэй ль мьн, бьрао, зар “баво,
 дьбей, дьзарьн,
 Һөта хвөшэ, ахин-көсөр сөр чөмада бьбарьн.

Шьване Пэрвар зар зөнгьл, зөнгьле нәмьри
 Харибнеда дьналэ, көвьр цера дьгьри,
 Буйи һесьре хуне нав қөлама Шөгэрхвин
 Тө намьри, пьр гөлөкьп йе мицани Запи.

Тө зэлали шөк канис сәре чйае Сыншаре,
 Шөк һесьре этима, кө тым жорда тен харе,
 Дьбежи—дьлудини дэст ахшине—көсэре,
 На, бира мө дәрнаен. кьламед мө шабуне.

* * *

Чьвика азайэ пәршьдйай,
 Йазна тэйэ гөра дөштед нөнас,
 Һелуна тэ дур майэ, ль чна,
 Нэ камчэ бун шүшьке тэйэ хас.

Пьре ван шин бунэ, хэм тьлэ,
 Бьфьр ль ван дөшт, бйгаре фьрэ,
 Черэ вьр пьрэ, сав нагэрэ,
 Хэма нөкэ, дэ кьфкэ, бьфьрэ.

Һелунакэ тэзэ чекэ вьр,
 Ча а шьз буйи, дэ һэрэ щики дур,
 Һөүше тәнэ чйа вьр йан шьр,
 Кө дькарэ нэдэ тэ эв дэстур?

К'о тэра башэ, ш'ыр бьст'эрэ,
Тэра лэв нэшат, диса б'ьф'эрэ,
Дэшт, зозана хвэра б'ьг'эрэ,
Д'ьн'йа тэра сэйрангэ, бедэрэ.

Хазна хвэ тэ найным, ч'ьвике,
Тэра нэвалын ф'ьк'ыр, цете м'ьн,
Һама ве сэйһэте, ве дэде
Чи м'ьн'ранэ ошакэкэ д'ьн.

* * *

Сак'ьнимэ бэр сура кэв'ьри
Пе д'ьле б'ьрин, д'ьле к'эшт'ьри,
Эзи м'ьримэ, эзи нэ саг'ьм
У ч'ь тэһэри, һэвар к'е дах'ьм.

Нэ ба д'ьг'эрэ в'ьр дэвса бэнда,
Бехте м'ьн иро ж'ь м'ьн тада,
Каф—к'ун д'ьбэ д'ьле зеранди,
Гэж, сэвдасэр'ьм эз ж'ь ви дэрди.

Иро малэк жи ж'ь в'ьр барк'ьр чу,
Г'олэкэ б'ь бин л'ь ван ч'ьйа кем бу,
Дэр—дор хали бу, д'ьн'йа валабу,
Тофан у тэйрок ван ч'ьл—ч'ьйа рабу.

Б'ьн ве суредэ эш'ь у шайи бу,
Кэв'ьре бе зар қэй бежи ша бу,
Ле иро кэв'ьр майэ ча кэв'ьр,
Эш'ьа ве жи м'ьр, шабуна ве м'ьр.

Пэй к'оча кэв'ьм, ж'ь г'онд эз һэр'ьм,
Эв ч'ьл—ч'ьйае кав ч'ь д'ьли, б'ьлельм,
Ж'ь заротийа хвэ эз ча б'ьр'эв'ьм,
Г'онд ча онда бэ, эз жи намил'ьм.

ЛЬ ЗОЗАНА

Бэр п'ала м'ьн гиһае шин,
Б'ьнэвше к'ав, пунга б'ь бин,
Сэр сэре м'ьн һива зивин,
Чи м'ьн'ранэ эмрэки д'ьн.

Р'адио буйэ т'ьрба м'ьри,
Дэр—дор к'авэ у сэқ'ьри,

Газете на, эз пахуньм,
Эзи чумэ дьнекэ дьн.

Эв дыйайэ тьбэрк бой мыл,
Эз ве дэре вэллэ начьм,
Бэр бина мыл мехьк—дарчин,
Чьвике к'ав витэжитып.

Хашхашкэра хэбэр дьдьм,
Дьве — про эз бе дэрдьм,
Бьнэвш сора хвэ вэдькэ,
Вэки һэйэ, чьга һакэ.

Бэлгһэвэзе, тө дэрманн,
Дэрде жол, бьрина заны,
Налшущьке, тө пьр хвэши,
Кэте, эре, тө жи нэхши.

Дэнгэки гот—һөщэ—һөщэ,
Йазьх вьр жи сав у сешцэ,
Эз ча бькьм, радие тиньм,
Бэр сэре хвэ ве датиньм.

СӨНӨТЭ ВЭ ХВЭШ

Эвдно, чйа, бани гьшкэ йе вэнэ,
Сэр нэхше ванда зедэ дькьн һун нэхш,
Чйа пьр кобарьн, вэки һун һэнэ,
Бэнде каркэр, вэра дьбем, сөһөт хвэш.

Нэгэр дэштера эзман гэф—гөрэ,
Эвре рэш топкьр, тэйроке бьбарэ,
Эвра дькөжи, эзманра шэри,
Тэйроке дынарзыни, дьвем, сөһөт хвэш.

Чйа бе бэрф набэ, ле тэв чйаһызэ,
Жь рамусане ве чйа дьлэрьзэ,
Бэрф дьһэлэ, бэрфа кэвн у гэзэ,
Һун лейе бэнд дькьн, сөһөт ль вэ хвэш.

Һун замьн эрде к'энге быһэжэ,
Агыре чие к'эвэ у лава бьрбжэ,
Бобалиск рабэ, бьруск бьк'эльжэ,
Пешйа ван дьгырьн, сөһөт ль вэ хвэш.

ЭЛИХАНЕ МӘМЕ

МИСТЕРИА

Ф. Достоевскирә

Мә һәвдө дит,
Чахе нав хвәдеда мәри хөльқи,
Чахе хвәде битәр бу нав мерьвда,
Чахе мәри төнәбу нав мерьвда..

Мә һәвдө һиз кыр,
Чахе хвәде жит нав мерьвда,
Чахе мәри жит нав хвәдеда,
Чахе мәри хөльқи нав мерьвда.

Чахе хвәде онда бу нав мерьвда,
Чахе мәри онда бу нав хвәдеда,
Чахе мәри жит нав мерьвда,
Әм манә тәне:
Әз, тө у хвәде,
Бәр сьфәте хвә..

КЪЛАМА ҺУРМУРАЙӘ КӘВН У ТӘЗӘ

Әз ды нава һурмурада йәко—йәко
Ва зангыла дарда дькьм:
Динг—донг, динг—донг, динг—донг..
У курайа ванда ньһа
Әз сәһәта ва радьхьм:
Тьк—тьк, тьк—тьк, тьк—тьк..
Һәрчар алие мазилева,
Wәде чуйи,
Дәма ньһа у пашвәхти
Әw кълама зәф нһ дьстрен,
Әw кълама зәф кәвн дьстрен
Лехьстына дьлра амьн:
Тьк—тьк, динг—донг, тьк—тьк,
Динг—донг, тьк—тьк, динг—донг..
Әз ды нава һурмурада йәко—йәко
Әw зангыла дард дькьм
У курайа ванда ньһа
Әз сәһәта ва радьхьм,

Вәки һурмур беп пезики мә быи һеди,
Вәки әм жи пезики ван һурмура бын,
Кө әм бь хвә... хут пезики хвә бын иди...

ҺЕРАКЛИТ

У әв дыййальк агьр бу
Сәре серида,
У әм весандйә
Барана рәбе аләме.
Һәр тышт ыһа вьр жи сарә,
Дәст быде у пе быһәсә,
Ле мәжуе мын, дьле мында
Алава эгьр нәхш бь нәхш
Һатйә ыһамтын..
У әв дыййальк
Нав рөһе мында
Һәла агьрә.

ТАЛЕС

Талес
Сьфәте хвәй рут—тәзи кәмжи кьрьбу
Нав ава һыш у садайә пьр сар,
Дьфитант бәйтә мәсигьртыне,—
Йәк—йәк дәрдьхьст
Хвәде, тышт, рөһбәр
У шиғар дыкыр ль бәр чәве хвә
Ча әйдане рөһ..
Ле вьр Хатуна ава һыш—сәвда
Бь кәл дыгьрйа:
У һесьр, бәле, залалбун зәфи,
У һесьр, бәле, гәф—гөрбун зәфи,
Кө пей бәйтәра голәк пәйда бу,
У әшқи вана голәк пәйда бу,
Ед мәсигьрын
У хвәйсьфәтыя..

* * *

Бей чйа—зозан кьрд төнәнә,
Бей кьрд чйае хьрт төнәнә,
Кьрд ферьзи, һәртъм шьпйа
Ль сәр сәре чйа буйә чйа.

У эхрә ми чәвканийә,
Бь қал—щәлгә тәв заңге рут,
У һәр қөрнәк ми данийә
Нав сәрһатне мерхасне хут.

У бей қөрнә көрд тәһнә,
Бей көрд қөрне хөрт тәһнә.
Көрд феръзи, көбар—қөрә
Ль сәр қөрне буйә қөрнә.

ЗЬМАНЕ МЬНИ ДЕ

Көрдьстана мьнә нурда,
Ах, вәлате пезик—дурда,
Зар—зьмане мьләте мьн
Ленә жеһкьн һьнә дьжмьн..

Ле ызалып, вәки көрди
Зьмане ч'ъл—ч'йайә гәнди,
Вәки көрди у заре ч'йа
Зьманәһкьн..

Кәвр дькьн әв чәвканийә
Ми зьмани,
Кө бычкә ль ч'йа—баһйа,
Кө Сиабәнд былурвани
Ль Хәщә хвә һәкә дәнти
Сәр шьверйә
Оса бәлти..

...Кәвр дькьн
Кәл у к'ина һөнөдөрә ч'йа..

* * *

Әз бәр мезина бажаре мәмә,
Мәрв дьхвәзын,
Вәки хвәхвә хвә һәбки рьнд наскьн,
Вәки сьфәте хвә вьр бьбиниьн,
Һаж к'аша хвә һәбын..

Дә, шькьлк'еш һа бахча дьжберә, йан жи
һәйкәлә,
Һәмьн, дидәмед бәдәв, һәваскар,
(Бо шькьлкьрьне)
Мьн жи ль сәр ван кәврәд мезине
Дәвса рәқәма

Нишана эван элемента дйэ,
Элементед кимнае —
Зер, зив у тьршза, сэрда жи уран..
Эз аликинмике ван қөрне ортә ниньм

У нэ жи

Пэй Алийаске дур, зэф дур кэтьмә.
Эз хвәра ава
Кәвред мезиле датинмә сәр тай
Бь қәйде өса, бе сер у бе сөр,
Кө элемента бәдәна вә қәлп
(Нәсин, шәдандын у фькра қәлп)
Хут те дьбә зер,
Дьбә зив, дьбә бронз сәрдапә..
Эз алкинмике ван қөрне ортә ниньм
У нэ жи
Пэй Алийаске дур, зэф жур кэтьмә,
Эз хвәра ава
Ль бәр мезина бажаре мәмә.

Чәркәзе Рәш тәрщмә кьрын.

Institut kurde de Paris

ХЭВН

Эз меване мала вә бум,
 У эз тора пир ша дьбум,
 Жь бәләкһа мә ав дали,
 У шеврәкә хвәш тәв дани.

“Сьбе эзе нивһа тәбьм,
 У тә бьрәвиньм, бьбьм,
 Кө хәва мын пәһәрһмини,
 Қалате мын бьщәбриһи.”

Һати—хәмьлед көрманщие тә,
 Хвәст дәст бавежьмә гөлие тә,
 Ле дәст һәвәда ма бәтал.
 Ах, әм хәвн бу, эз һәйрана бәжна тә.

* * *

Сьбә зуйә, эз у тө рәда дьчһн,
 Дө дьле тәр қәфәсада дькөтһн,
 Әм дәһге һан дьбһһһн, һәвдө фәм дькһн,
 Мә қорсах нәкьр, тьшт һәврә һөготһн,
 Ле мөһбәте дьт—щәгәр мә дьсотһн,
 У мә һәв һәмезкьр бе гьһи, бе готһн,

ШКӘВТЕ ГӘЛИЕ МӘ.

Шькәвте гәлие гөнде мә,
 Гәлие бьһһа мала мә,
 Чьқас зәф бун һун, чь хвәш,
 Шәде заротһа мын гәш,

Һун һәвалед шаһьлтһи,
 Роже мынә бәрхвантһи,
 Гөһдаред кәләкәла
 Бәрхед бәр қаш, вьнара.

Вәхта сәрма, багәр бу,
 Баран, тәйрок, сәлав бу,
 Мырә сьғар у щһ бун,
 “Оде,, хвәш мьжуһһа бун.

Һун шкәвтәд заротһа мьн,
Һун бира мьньн һәртъм,
Ча мала мә рәх гәли,
Ча гәнде мә хәмьли.

* * *

Пе пәре тә ль мьн һат,
Зьвстан чу, былар һат,
Дәлала мьн тә, Фәрат,
Гәл—сосьна тәв һьлат.

* * *

Сайи хвәшә ль сәр чһе,
Гөр ле рәвийә, ль вьр чуйә,
Кәре пәз һәвраз чуйә,
Шьван жи хәвря чуйә.

* * *

Хвәзьяла ви чахи
Келәка ви бағи
Тә шәмчърахи,
Тә тира дағи.

* * *

Чәве тә бәләк,
Бьжангә хәләк,
Дитыпа тә хәләк
Пьр хвәшә гәләк,

* * *

Вәй, тә чава кәл кьрийә дьле мьн,
Тә әз мерге һьштъм, чуйи,
Ве чавабо һалә мьн,
Тә тышт нәгот, һесьр баранд, кар—хәзал,
Ах, пьзаньм чьма чуйи
Оса малул,кәр у лал.

* * *

Кон шыл бунэ, дахьлинэ,
Дэрва кэскэсор дьхэмьлинэ,
Тэв гэлэки дьѳжьлинэ,
We диса бе, баране бинэ,

* * *

Сьбэ зу бу.
Баран һур бу,
Кэри дур бу,
Гэли к'ур бу.

Шьван һат қэфьли,
Шьвдар дани чи һеди,
Чь қэвьмийэ вэй гьди?
Пэз һэрькийэ там иди,
Гор бьр кьрийэ, һэй һэвар.

Institut kurde de Paris

НЪНАРА ГАЖДИН

* * *

Нэ зер—зив, һобун,
Нэ дөр, шәһәһәр,
Дәст дьреж һакъм,
Тощар һыладъм

Һәрке һав дәште
Гөл бышкьвтибә,
Әһ йа хәлқейә,
Әз һачьрпийәм,

Тәк әз дьхвәзъм,
Дәләл, дьле тә
Һылым дәсте хвә
Һәрро у һәрғав,
Тәви дьле тә
Һәртъм әз бьжим,
Һур—кур хәбәрдым.

БОЙ НОБА ТӘ

Бой һоба тә, дәләле мьн,
Дьле мьн ча буйә кәр—кәр,
Дьле мьнда кәл у хәмьн,
Чьма бедьли, бешәгәр.

Дьле мьнда һоба тә, йар,
Бу баки кин у һешьрзә,
Қалчһчәка дьле мьн нар
Тә чьлмсанд, да бьн пие хвә.

Дәст һе бьрина һоба тә
Әз рһназем һәйа сьбе,
Кур дьһалъм, дькьм һалин,
Хьлаз һабъм жь һе кәрбе.

НӘРӘ БЬГӘРӘ

Һәрә бьгәрә ль кә дьхвәзи,
Дьхвәзи һава бағче сәйранге,

Нава мерге шин, эзмане сайи,
Йэкэ набини доста хвэ тө вьр.

Бышөр нав бэлге көлилка йэк—йэк,
Нава товэнда мьнмышкада,
Нава рэдаса сосьне чийа,
Йэкэ набини доста хвэ тө вьр.

Дьбэк бу пайиз, эв тэв қөлынга
Вэгэрийа ере гэрм у гольстан,
Һәрке тө раби у пэйра һәри,
Йэкэ набини доста хвэ тө вьр.

ШЬКЛЕ ВИ

Шькле ви бой мьн
Буйэ хун—қьнет,
Пьрс у пьрсйара
Һур—к'ур ле дькьм.

Щарна, дьло, тө,
Дьлем эвиндар,
Пьр дьк'эвгьри,
Чь дьки, наки
Эв шькьл, йазьх,
Надэ щанаба
Ван пьрс—пьрсйара.

Ле дьса тө к'ойд
Шькьл радмуси,
Дьлем эвиндар.

ЩӘЛИЛЕ ЩЕЛИЛ

(Жь щьмаәте лъвиси)

ДЪЛОК — ХАШХАН

1. Әз нәхвашьм, та дьгьрм,
Рож бь рожа хьрабтьрм,
Вәхте чөве мьн лавке мьн дьк'әвә,
Әз дькарьм әлта Щьзира Бота һьлгьрм.

2. Әз нәхвашьм, вәрә сәр мьн,
Гөһке лъһефе һьлдә, вәрә бьк'әвә
бәр мьн,
Вәки баб у бьрае мьн бежы чь бу?
Әзе бежым—һәким Лоқман сәрәк да
мьн.

3. Лавке мьн рәзайә, әз шиар нәкым,
Һәкә щатк'арийә, әзе әмәки лъ бәр такым
Һәкә шьванә, әзе кар у бәрха жь
бәделе данкым.
Һәкә ньмежк'арбә, әзе ньмежа сьбәһе
бәдела we қөзакым.

4. Әзе дьчмә Щьзира Бота, бәрла Шатә,
Әз у дөләле дьле хвә руньштыл,
Мә гьртә кейф у соһбәтә,
Го, хвәде мьразе һәрдә дьла һасьл
бькә,
Мәле дьне бесимәтә.

5. Нәве гөнде мә Сьнщәқә,
Дарәк теда шин бу, дар бьндәқә,
Хвәде мьразе мьразхвәза бькә,
Мьрьна мала хөи шәвьти һәқә.

6. Лавке мь бь шәв һато, мь нас нәкьр,
Бь рож бәр мьра бьһөрто, мь поз пе
нәкьр,
Хвә бь сәр дарә чапылие дара кәл у
мьталә кьр,
Жь шийа мь жь мөһба дьла һьж
нәкьр,
Мьн созәк дабу, фәйда нәкьр.

7. Нэйва гонде мэ фэйвок сава,
 Хёзи роже ль мьн у лажке мьн
 ньлатбана нэчуба ава,
 Кэлэш доста тэ йэкэ хьземшорэ,
 Дем дьгёло, авьр шэватэ, мйнайэ
 кэвока сэр дэлава.
8. Мь лажке хвэ дитйэ бэр дькәне ва
 һэдада,
 Сьмбелсора сьмбел бада,
 Нэщи нэфэба мьн у тэда нэфэнщи
 быштэгьле,
 Нэгһе тэ мэфсэра, тэ мьраза.
9. Мала мэ щинаре ва мала бу,
 Мьн у хэлке дэлал соз у қьрар бь
 һэвра дабу,
 Соз у қьраре мэ бу к'аг'эза спи, зу
 онда бу.
10. Рожа мэ дэркэтэ жь алне Бота,
 Шэвэқа аветйэ бежи у бала хорте
 К'ордьстане, қизан у хорта,
 Жь хера хвэдера, хвэде мьразе
 мьразхаза кьрбайа,
 Бьра мьн керасе бэр бэдэна хвэ бьфрота.
11. Чйако, шэвьтио, какьл у кёнщи,
 Эве бем: "Кочэро, сэбра дьле мьно,
 вар бьльндщи,
 Хёзйа дьле мьн ви хорти,
 Ньге хвэ гэрйа, ч'эве хвэ дит, дьле
 хвэ зэвьщии,,.
12. Чйако, бьльндо, дар бь рёзо,
 Ло к'очэро, варгёһезо,
 Хвэде бькра мьразе мьн у ви лажьки,
 Мь раһышта туре берне, эм бьчуна
 пешйа пезо.
13. Эз бала хвэ дьдьме Хабуре, мэ
 рабуйэ тэв лемьште,

Чйае Эбдъләвиза мөбәрәк хвә дайә
тәһыште,
Сале чуйини әзе қиз бум, мала баве
хвә бум,
Иро дарә дәрғуше, кәвна кьтане кәти
пыште.

14. Рока мә фьлати жь алие Мусьле,
Бьра шәвқа хвә нәда тәхте Шәбани,
позе Дерьке,
Нәта мирата ве Қызьле,
Әм ранабын нәта ро се қама ль мә
һьле.

15. Шәва рәш һатынә кәла мера,
Шәвәра дәләле дьле мьн шәгәра шера,
Әз кәнда һакьм шуна шера,
Әз әнде хвәһи кәли гәври боз һакьм
бьн сәр тә шамера.

16. Кәчьке дьго, әбасоро, әбабәти,
Сәр һанике мала баве мь рәкәти,
Чь лавьжи бь қадьр у мәрифәти.

17. Шоте дәләле дьле мьн шоте бәргила,
Тә хәтке дехә вәкә тира,
Жь хвәра бьстин рәмусанке,
Жь тәра чегьрә жь чьл әшира.

18. Ль ван сала, салвәхта,
Зәвәщ хвәшә һәһи у зил у тьвьнг у
рәхта,
Һәгәр хвәде тьала һәкьр мьразе
һәрдә дьла,
Әзе рәже пенщ фәрз хвәде бькьм,
Әзе дба' бькьм, әзе бем бевәхта, ләс
донздә бевәхта.

19. Дәләло, мь бери кьр, тә бери кьр,
Рйа Мәндәра шәвьти ль һәвалә мө
ль һәв неви кьр,
Бышкәке мь рәбәна хвәде фьльти,
һинга гәвр спи кьр.

20. Дэйло миро, ло миро, дэла мэгрэ жь кочэра,
 We кочэре баркын нэрын жь ван дэра,
 Эз у бэжна тэйи зырав эве бьмишын.
 ль шуна кёл у кэдэра.
21. Тьвынга лаве мыл пьсрани,
 Бь мьле рэсте ньлани,
 Ль кэфа дэсте чэпе дани,
 Жь хера хөде мире мэзыра,
 Эз бьбума щотэк гэзале шэрдн,
 Эз бькэтама пэшиа ви сэгмани.
22. Лавьк дьбе: “Кэчьке, тьлйа мьдешэ, мь луб у лубэ,
 Дэрманэки че бькэ, хвэде нэбина, нэвки зубэ,
 Хвэзи we рэже, we шэвебэ,
 Эв дэсте мыли рэсте сэр мэмыке тэйи сор у спибэ,
 Дэве мыл ль сэр бьске бэлэди, ньпаре рубэ,,.
23. Лавьк дьбе: “Кэчьке, инги дьшйа, ачъл, сэвда,
 Эз кэрманц бум, тө кэрманц буйн,
 Чьма тэ бь тьрки, бь эрэби, бь чар
 зьмана бь мьра хэбэрда,
 Рабэ, талйа ве дьне нэр мьрынэ,
 Дэсте хвэ бь дэсте мькэ, эзе ве
 бэжна тэйи зырав бьрэвишьм,
 Эзе тэ бавем позе чйае Дерсьмдагё,
 Щие кэв дьчэра, кеврошк дьминэ дь хэвда,,.
24. Эз нэдадъм, хвэш нэдадъм,
 Эзе эгьр ль сэр эгьр дадъм,
 Бьра алэм у дьшйа гьш хвэр? бьбежын,
 Эз эсмэра хвэ бь нэвт гэврэ хэлке надъм.
25. Мь бэжна зырав нэди иро дё ро,
 Qepи вэкэ, мэрэ нондөро,
 Хвэзи бь we рэже, бь we дэме,
 Эз у тө нэв у дё бькын
 Те бей-кэчэ, эзе бем-хэрэ көрө?

СЭРЭЩЭМ

Н'ЭЩИЕ ЩЬНДИ

Гөлбьлар	3
Рожд нэбиркьрыне	5
Растаньнэкэ нэбиркьри	6
Qьса к'бм	8

НАДО МАХМУДОВ

Сале б'б'орн	10
--------------	----

МИРОЕ ЭСЭД

Рожа р'аш	18
-----------	----

Э'МЭРИКЕ СЭРДАР

Сь'тар кьр	23
------------	----

WЭЗИРЕ ЭШО

Кэвотк wэбалыи	28
----------------	----

Э'ГИТЕ ХОДО

Р'эшул	32
--------	----

ТИТ'АЛЕ ЭФО

Зэв'на мэ	36
-----------	----

БАБАЕ К'ЭЛЭШ

Дьжмьн жи готи қан'панбэ	40
--------------------------	----

МАК'СИМЕ ХЭМОИИ

Р'яа аза'е	43
------------	----

СУТОЕ ЩЬНДИ

Дьле де	46
---------	----

АНДРЕЯ МОРУА

Несир wэгэрийа.. Нэсэне Усо тэрщмэ кьр	52
--	----

ЩАСЬМЕ ЩЭЛИЛ

Шамдане Ереване 57

АРАМЕ ЧАЧАН

Ләйл у Мәшрум 60

ӘЛИЕ ӘВДЫЛРӘНМАН

Урьсетеҗа 66

МИКАЕЛЕ РӘШИД

Нан у шер 72

Бь төлайе 72

Сәр-чәве хвә 72

Вәхта мәрв 73

Гоне мьн ншә 74

Бьлур у қәмә 74

Мәрик дьчу 76

Мәр 77

Нькйат дәрһәқа мер у жынеда 77

Пәрдә 79

Һесьре мера 79

Жьне чахе мьн 80

КАРЛЕНЕ ЧАЧАНИ

Ферьзе дьлсаг 81

СӘНИДЕ ИБО

Щәвар 91

ФЕРИКЕ УСЬВ

НЬСРӘТДӘВТӘР

Бәдәва гонд 109

Мьн һәмез кьр 109

Бәсе 109

Вәхта хәм 110

Һәйә мьрна 110

Сьба зьвьстане 110

Жь әве роже 111

Мьн кәдәр һатйә 111

Зиһәзиһа дарейә 111

Қалти 111

Нәвий мьн 112

Пайыз	112
Пайыза эмьр	112
Бь щуре Пушкин	112

ПОЭМ

Ръһана Расо	113
Ньсрэт	135

ОРДИХАНЕ ЩӘЛИЛ

Гозьна кэвьра	181
---------------	-----

СЬМОЕ ШӘМО

Әз у чйа	183
Коча к'орда	183
Жьн	185
Wэтән	186
Дьз у бьрази	186

КОЛОЗ ШАРОВ

Г'оле г'олда	189
Ве г'олане	189
Баг хэмьлин	189
Әвлэд	189
Мьн бавәр	190

ӘГИТЕ ШӘМСИ

Wәстйамә ви шәһәри	191
Дәрга вәкьн, бьларә	192
Хwәстьн	192

ӘСКӘРЕ БОИК

Гарәвәкьрын	193
Дике дәрәшин	194
Шәре се у г'ор	195
Кәре қорә	196

РЪЗАЛИЕ РӘШИТ

Партиа	198
Чь к'о хwәра	198
Розгар—әмьр	199
Нәбие мьн	199

ТОСЬНЕ РЭШИТ

ЗОЗАН

ХОльцандьна шера	200
Москва	200
Шаве зозна	201
Гэрмэ	204
Тэвйа баране	205
Тэми	205
Зани	206
Тбе нака бейи	206
Жь эсмане	207
Бэнгибун	207
Бэйга эвине	208
Вэстйамэ	209
Дьчъм	210
Орта мьн у тэ	211
Заньм сэба чь	211
Бесэробьнтйа	212
Дэве бэрэмэ	212
Бехэвти	213
Нэсин	213
Заньм, пэй мьн	214
Ах, дае	214
Вэки сэр дьне	214
Дэнге зөрне те	215
Нубара эвине	216
Реквием	217
Жан	218
Эз дэфчи бума	219
Щарна дьхвэзи	220
Поэма гьран	221
Мадн һышйар бу	223
Мэниа жина мьн	224
Лэйла Қасъм	226
Мэнабада мьн	227

ЧЭРКЭЗЕ Р'ЭШ

Нэсп ль сэр асфалте	229
Чийэ поэзна	230
Вьра, ль рэх ре	231
Пирка мьнр'а	232

ЭЗИЗЕ ГЭРДЭНЗЭРИ

Зьмане мэ	233
-----------	-----

Чъвика азайә	233
Сәкьинимә	234
Ль зозана	234
Сәлиәта вә хвәш	235

ӘЛИХАНЕ МӘМЕ

Мистерна	236
Кълама нурмурайә кәвн у тәзә	236
Һераклит	237
Талес	237
Бей чйа-зозан	237
Зьмане мын де	238
Әз бәр мезина... Чәрказе Рәш тәрщмә кьрын	238

АНМӘДЕ ГОГЕ

Хәвн	240
Сьбә зуйә	240
Шкәвте гәлине мә	240
Пе пәре тә	241
Сайн хвәшә	241
Хвәзыла ви	241
Чәве тә бәләк	241
Вәй, тә чава	241
Кон шьл бунә	242
Сьбә зу бу	242

НЪНАРА ТАЖДИН

Нә зер-зив	243
Бой һоба тә	243
Һәрә бьгәрә	243
Шькле ви	244

ЩӘЛИЛЕ ЩӘЛИЛ

Дьлок	245
-------	-----

БАҲАРА ТӨЗӨ

һазьркьрын Мик'аселе Р'эшид у Карлене Чачани

ՆՈՐ ԳԱՐՈՒՆ

Կազմեցին ՄԻՔԱՅԵԼԵ ՌԱՇԻԴԸ և ԿԱՐԼԵՆԵ ՉԱՉԱՆԻ

Քրդերեն

«Սովետական գրող» հրատարակչություն Երևան—1984

НОВАЯ ВЕСНА

СОСТАВИЛИ МИКАЭЛЭ РАШИД И КАРЛЕНЭ ЧАЧАНИ

На курдском языке. Издательство «Советакан грох». Ереван—1984

INSTITUT KURDE DE PARIS

ENTRÉE N° 2484

Редактаре шабдар—Мик'аеле Р'эшид
Шьклк'еш—С. Саф'ян
Редакторе бэдәшне—Г. Х. Гйуламир'ян
Редакторе техникие—С. Г. Шаһверд'ян
Коректор—Мик'аеле Р'эшид

ИБ № 4650

Шандьнә резкьн 31.05.1984 Бона чапкьрьне цол кьрьнә 14.09.1984
ВФ 11659. Чап 84 X 108 1/2. Каг'әзе чапкьрьне №2. Кәрфе
әдәбийәте. Нәшъркьрьна бьльнд. Бәлге чапкьрьнейә қәвълә 13.
Бәлге наширәте 12.9 Тираж 500. Тәмбе 1822 Қимәт 1м. 20
Нәширәта "Советақан г'рог", Ереван—9, Тер'ян, 91.

Чапхана № 1, йа Комитеа шөхөле нәширәта, полиграфе у кьрин-
фьротана кьтебайә дәвләтейә Республика Әрмәннстанейә Со-
ветнейә Соспалнстие. Ереван, Алаверд'ян, 65.

Institut kurde de Paris

I. M. 20 K

Institut kurde de Paris

K.